
MS 1375 - MS 1460
Bizimkiler
Müslüman Roma İmparatorluğu
14.Kitap
Evin Esmen Kısakürek
Arda Kısakürek
Anadolu Merkezli Dünya Tarihi
Bizimkiler - Müslüman Roma İmparatorluğu

BİZİMKİLER

Anadolu Merkezli Dünya Tarihi

14. KİTAP

1375 – 1460

Müslüman Roma İmparatorluğu

Yazarlar

Evin Esmen Kısakürek

Arda Kısakürek

Bizimkiler adlı kitapların tümü aşağıdaki sitelerde mevcuttur:
http://www.dunya-tarihi.com/
http://sites.google.com/site/ekitapdunyatarihi/
http:/sites.google.com/site/ekitdunyatarihidevam2/

BİZİMKİLER 2
14. KİTAP 2
Devrimcilikten Muhafazakarlığa 5
Çin'de Orta Tabaka meydana geliyor 7
İki Papa, 1376, 77, 78 9
Yeni bir Cengiz mi? 1379, 1380 12
Kadı Burhaneddin, 1380, 1381 14
İngiltere Köylü İsyanı, 1381 17
Anadolu Dervişleri 20
Oğuzlar hakkında 21
Memluklar da yönetim değişikliği, 1382-85 23
Hindistan 26
Osmanlıların gelişmesini hazırlayan koşullar 28
Japon ekonomisi 31
Yıldırım lakabı, 1386, 1387 33
Timur Anadolu'da, 1387 35
Deliren Kral, 1388, 1389 37
Kosova Savaşı, 1389 39
Yıldırım Bayezid ve Anadolu Beylikleri, 1390, 1391 41
Moskova Kilisesi Bizans'a uymuyor, 1391 44
Toktamış önde Timur Arkada, 1391 46
Emir Sultan, 1392 48
Timur Orta Doğu'da, 1393-95 50
Moskova Prensleri, 1395 53
Niğbolu savaşı, 1395, 1396 55
Bizans Zor Durumda, 1397 59
Timur Hindistan'da, 1398 61
Lancaster ve York, 1399 64
Timur Batıya dönüyor, 1399, 1400 66
XIV. Asrın sonu itibarı ile Avrupa'da Genel Durum 68
Yıldırım Bayezid zamanı Osmanlı İmparatorluğu 70
Ankara Savaşı, 1400-1402 72
Ankara savaşından sonra, 1402 75
Süleyman Çelebi, 1403, 1404 78
Timurleng'in ölümü, 1405 81
Dünya değişiyor 84
Batı Avrupa'da zanaat 86
Batı Avrupa ticareti 87
Fetret, 1405-1409 89
Papaları Birleştirme Çabaları, 1409 92
Süleyman Çelebi ve Musa Çelebi kaybediyorlar, 1410-13 94
Sultan I. Mehmet, 1413 97
Şeyh Bedreddin 100
Constance Consili, 1414, 15,16 102
Portekiz Fas'a saldırıyor, 1416 104
İsyanın sonu idam, 1416, 1417 106
Tek Papaya Dönüş, 1417, 1418 108
Devletlerin Kaynak Yetersizliği 111
Para kimdeyse düdük ondadır 113
Yüz yıl savaşlarının son bölümü, 1418, 1419 119

Portekiz Okyanusa açılıyor, 1419, 1420 122
Yağma her şeyden önemlidir, 1421, 1422 124
Batı Avrupa'da töre hukuk çatışması 126
II. Murat, 1421, 22, 23 128
Anadolu'da çekişme, 1423–26 131
Aztek 135
Jean D'Arc, 1427–31 137
Selanik Osmanlıların, 1429–31 142
Hacı Bayram Veli 145
Lorenzo della Valla, 1431, 1432 149
Bir Ajanın seyahati, 1433 152
Papalık Ortodoksluğu içine almaya çalışıyor, 1433-37 154
Platon Batıya gidiyor 157
Papa'sız bir Kral seçimi, 1437, 38, 39 159
Sahte Belge, 1440 162
Ehl-i Hak ve Hurufilik 164
Osmanlılara karşı Haçlı başarıları, 1441–44 167
Osmanlı Seceresi, 1444 170
Varna savaşı, 1444, 1445 172
II. Murat tekrar Taht'da, 1445, 46, 47 174
Della Valla'nın Bizans'a etkisi, 1447, 1448 177
Kosova savaşı, 1448 178
Geleceğe yeni yollar çiziliyor, 1449–51 180
Türklerin Özellikleri 184
II. Sultan Mehmet, 1452 187
Burjuvaların önlenemez ilerleyişi 190
Avrupa'da Sanat da hızla gelişiyor 192
Constantinopolis kuşatması, 1453 195
Constantinopolis Savaşı, 1453 197
Constantinopolis Osmanlıların, 1453 200
İstanbul'a girdikten sonra 202
İstanbul Osmanlı başkenti 206
1453 yılının diğer olayları 208
1454 yılı 209
Merkezi Güçlü Ordu 211
Dünyanın Genel Durumu 212
Güller Savaşı, 1455 214
Avrupa'da Matbaa, 1455 217
Rönesans'a yaklaşırken 219
Belgrat Savaşı, 1456 222
1457 yılı 225
Sırbistan Osmanlıların, 1458, 1459 227
14. Kitap, Faydalanılan eser ve kaynaklar 230

Devrimcilikten Muhafazakarlığa

Dali'nin güney kapısı, Hemen Ming dönemi başlangıcı.

Çu Yuang-Çang (Chu Yuang-Chang) Beijing de İmparatorluk tahtına çıktığında, sanki devrimci niteliğini sürdürecek gibi görülüyordu. İlk çıkan kanunlar zenginlere karşı çıktı. Zenginler zorla Beijing'e yerleştiriliyordu. Böylece kendi yerlerindeki nüfuzlarını kaybediyorlardı. Fakirlere toprak verilip, tarlalar dağıtılıyordu. Vergi kaçakları önlenmeye çalışıldı. Dolaşan rahiplerin sayısı azaltıldı. Tapınakların emlakları sayıldı, azaltıldı ve kontrol altına alındı. Kanun ve uygulamalar, Moğollar döneminde oluşan aşırı fakirliği ve eşitsizliği gidermeye başlamıştı.

Ancak Jendri, uygulamaları savsaklıyordu. Kanunlar önce az uygulanır oldular. Sonra da sadece kağıt üzerinde kaldılar. İmparatorun büyük orduları vardı. Ordunun ihtiyaçlarına cevap yetiştirmek için imparatorun zengin jendriye ihtiyacı vardı. Yaptırımlar küllendi.

Moğollar Beijing'de büyük bir debdebe içinde yaşamışlardı. Bu Çin halkı üzerinde derin etki yapmıştı. Çinliler, imparator deyince bu ihtişamı anlıyorlardı. Chu ve yakınları, kendilerini Moğol türü bir hayatı sürmek zorunda hissediyorlardı.

Çu aile üyelerine ve arkadaşlarına üzerinde 20 bin köylü ailesinin yaşayabileceği büyük derebeylikler verdi. İmparator ailesi devletten bir maaş da alıyordu. Çoğu zaman devlet bölgeden topladığından daha yüksek miktar parayı maaşlara veriyordu. Sadece Beijing'de

ödenecek ücretler için 160 bin ton buğday (8 milyon shih) gerekiyordu. Bu ücretler bile devlet için çok büyük bir yüktü. Bu buğdayı üretmek bir dertti. Vergisini almak bir dertti. Onu taşımak bir başka dertti. Sanılır ki Ming devri başlangıcında elde edilen vergi, 1500 yılında, Çin nüfusu 53.280.000 iken hükümete teslim edilen 266 milyon shih buğdaydan, epey azdı.

Çoğunluğu yabancı olan büyük tüccarlara karşı kanunlar çıkarıldı. Yabancılar ya ülkeden çıkarılıyor veya öldürülüyorlardı. Çin de kalabilenler Çin adları alabilenlerdi.

Sonuçta daha Ming hanedanının başlangıcında köylüler için herşey güllük gülistanlık değildi. Nüfus arttıkça, kanunları çiğneyen yeni zenginler orteye çıktıkça, suistimaller büyüdükçe köylünün durumu da iyiye değil kötüye gidecekti.

Ming Sarayı

Çin’de Orta Tabaka meydana geliyor

Haremağaları

XIV. yüzyıl Çin’de yeni bir sosyal sınıfın oluştuğunun hissedildiği devirdir. Bu sınıf Avrupa Burjuvasına çok yakındı. Basılan kitap sayısı gittikçe artıyordu. Şimdi kitap kolayca satın alınabiliniyor ve bunu okuyan kitle de gittikçe büyüyordu. Halka ilk kitapları sunanlar Budist misyonerlerdi. Ancak zamanla her tip kitap bulunur oldu.

Halk kendi kendine bilgi edinebiliyordu. Bazı metinler ezberleniyor, klavuzlar yardımı ile imtihan sorularına hazırlanılabiliniyordu. Sonuçta memur alım imtihanlarını bu kendini hazırlayanlar da kazanmaya başladılar. Bunlar toprak sahibi jendriye mensup değillerdi. Ailece fakir kişilerdi. Ancak herşeye rağmen imtihana girmek ucuz bir şey değildi. Genelde uzakda bulunan bir imtihan yerine gidilecek ve orada birkaç ay kalınacaktı. İmtihan edenlere rüşvet verilmesi ve nüfus sahibi insanların tavsiyesinin alınması adettendi. İmtihana giren ve jendriye ait olmayan kişiler nerede ise sıfırı tüketmenin yanında büyük borçların altına girerek imtihan oluyorlardı. Bunlar memur olunca biran önce borçlerını ödemek ve ellerinde küçük de olsa bir sermaye biriktirmek istiyorlardı. Ancak memur maaşları ufaktı ve yukarıda ki gerekliliklere yetmiyordu.

Memurlar mesul oldukları bölgenin vergilerinin toplanmasından sorumluydular. Böylece memurlar kendi ihtiyaçlarının bir sonucu olarak gereğinden yüksek vergi toplayarak, bir kısmını cebe indiriyorlardı.

Rüşvet ve Suistimal Çin'de tarih boyunca hep olmuştu. Ama hiçbir zaman Ming devrinde olduğu büyüklüğe erişmemişti. Çin Suistimal batağına düşmüştü.

Eski jendri zaten zengindi. Önce kendileri zenginleşmek isteyen burjuva memurlar gibi köylüleri böyle soymaya ihtiyacı yoktu. Ancak devlet, Moğol döneminden öncekine kıyasla daha büyüktü ve daha fazla memura ihtiyaç vardı. Yani artık eski jendriden gelecek memurlar yetmiyor, halkdan da memur alınıyordu. Bu halkın yönetime katılması açısından ileri bir gelişmeydi. Ama bu gelişme iyi sonuç vereceğine daha kötü sonuç vermiş, köylüler soyulmaya başlamışlardı.

Bu yeni orta tabaka jendri gibi büyük ailelere mensup olmadığından yaslanacak bir dayı bulmak zorundaydı. Orta tabaka kişiler tek tek ya bir jendri ailesine veya doğrudan imparator ve yakın çevresine sırtlarını dayamaya çalıştılar.

Ancak İmparatora yakın olmak ancak haremağası olmakla mümkündü. Bu nedenle orta tabakadan pek çok kişi, ilk memur sınavını verdikten sonra kendini hadım ettirmeye başladılar. Çin'de haremağalarının bilgi edinmesi yasaktı. Halbuki bu yeni hadımlar bilgilenmiş olarak geliyorlardı. İmparatorun yakınında büyük nüfus sahibi olmaya başladılar. Bu yeni harem ağaları, imparatora yakınlıkları nedeniyle, jendrinin isteklerini imparatora doğrudan bildirmekte çok işe yaramaya başlamışlardı. Buda rüşvet demekti. Haremağalarına rüşvet vermek imparatora ulaşmanın yolu oldu.

Hadım orta tabaka memurlar, suistimal ve rüşvet yoluyla kazandıkları büyük paraları, dışarıdaki akrabalarına yolluyorlardı. Böylece orta tabaka geçimi, haremağalarının sarayda artan nüfuzuna bağlandı.

Ming dönemi haremağaları dönemidir. Bunlar hem çok önemlidirler ve hem de çok tehlikeliydiler.

Ming dönemi daha başlangıcında ilerideki krizlerin nedenlerini yapısında taşıyordu.

İki Papa, 1376, 77, 78

Botticelli'nin çizdiği Decameron'dan bir sahne

Bizans imparatoru V. İoannes'in oğlu IV. Andronikos Palaiologos 1376'da Cenevizlerin yardımı ile Constantinopolis'i kuşattı. Osmanlılar da IV. Andronikos'a yardım ediyorlardı. 32 gün süren kuşatmadan sonra kente girerek, babasını hapse attırdı. IV. Andronikos Palaiologos 1376 – 1379 yılları arasında Bizans tahtında kaldı. IV. Andronikos, tahta çıkınca Bozcaada'yı Cenevizlere, Gelibolu'nu Osmanlılara verdi. Osmanlılar Gelibolu'na ikinci defa ve bir daha çıkmamak üzere giriyorlardı.

Osmanlılar, Bulgaristan taht kavgalarında taraftılar. 1376 yılında Murat Bey bir Bulgar prensesi ile evlendi. Bundan sonra Osmanlı Bulgar iç mücadelesine daha fazla katılarak, zaman içinde hakimiyetini pekiştirdi. Güney ve Batı Bulgaristan toprakları Murat Beyin eline geçmeye başladı.

1376 yılında Karaman Beyi Alaeddin Ali Bey Kayseri'ye baskın yaptı. Eretna beyliğinden Ali Bey Sivas'a kaçmıştı. İşe Kadı Burhaneddin karışıp, Karamanları geri çekilmeye zorladı.

Osmanlı Sultanı I. Murat Karaman beyi Alaeddin Ali Beyin kayınbabasıydı. Alaeddin Bey kayınbabasının Rumeli'nde olmasından yararlanarak, Osmanlı toprakları içindeki Beyşehir'e saldırarak, onu aldı.

1376 yılında Saruhanoğulları Manisa'da Ulu Cami ve külliyesini yaptırdılar.

Papalar V. Clemens zamanından beri Fransa Avignon kentinde oturuyorlardı. 1377 yılında Papa XI. Gregorius, Roma'ya dönme gereğini duydu. Bir yıl sonra da öldü. Roma kentinde bir başkaldırı oldu. Başkaldırıyı yönetenler, kardinallerden, İtalyan bir Papa seçmelerini istediler. Korkan kardinaller de bir İtalyan'ı Papa seçtiler. Bu seçimden birkaç gün sonra da, kardinallerin içinden bazıları, korktuklarından bu Papayı seçtiklerini söyleyerek, yeni bir Papa, bir Fransız Papa seçtiler. Böylece ortaya iki Papa çıktı. İngiltere ve İmparatorluk, Roma'da oturan Papayı, Fransa ve Kastilya'da Avignon'da oturan Papayı Papa saydılar. Bu olaya " Büyük Bölünme " (Schisme) dendi.

Bundan sonra ne yapılırsa yapılsın Papalar aralarında uzlaşmaya yanaşmadılar. Böylece iki papalık 40 yıl devam etti gitti. Her iki taraftan da Papa üzerine Papa seçilerek, nesiller geçti.

Jan Hus

Bu sırada Oxford üniversitesinde bir Profesör, John Wyclif (1320 – 1384), kitaplarında, Papalığı şiddetle eleştirerek, Katolikliğin önemli bazı inançlarını reddediyordu. Tabii sapkın dendi, ama İngiliz hükümetince korunduğu için canı alınamadı. Wyclif'in düşünceleri hızla yayıldı ve Prag üniversitesinde yerleşti. Jan Huss adlı bir Çek profesörü Prag Üniversitesinde, Wyclif'in doktrinini öğretmeye başladı.

Wyclif (Wycliff) Aziz Paulus'un yazılarından, Selamete Tanrının inayeti ile erişilebileceğini çıkarmıştı. Bundan çıkan sonuç bir Hıristiyan'ın İsa'dan başka şefi olmadığıydı. Yani papazlara pek ihtiyaç görülmüyordu. Kitapta yeri olmayan rahiplerin otoriteleri, günah çıkarma, azizlere tapma, günahların Kilise tarafından bağışlanması gibi bütün şeyleri ret ediyordu. Aynı zamanda ruhban sınıfının zenginliklerini de mahkum ediyordu. Mukaddes kitabı İngilizceye çevirdi.

Wyclif'in çıkışına rağmen, bu asırda, üniversitelerde genel bir zayıflama vardı. Ulusal devletler gelişirken ve dinsel düşünce de farklılıklar oluşurken, üniversite sayıları da çok artmıştı. Bazı prensler bilim ve sanata hamilik yapıyorlardı, hatta zaman zaman bu hamilik bir yarışma haline bile geliyordu. Üniversitelerin çok çoğalması, üniversitelerin aleyhine oldu. Bazıları yok olup gittiler.

Üniversiteleri kuvvetli yapan ilkelerden biri uluslar arası niteliği, diğeri siyasi iktidar karşısında bağımsızlığını koruyabilmesiydi. Halbuki şimdi, bir yandan dinsel düşüncedeki farklılıklar nedeniyle, bir yandan ulusal kaygılarla, üniversiteler politikaya karışıyor ve bu da onların bağımsızlıklarını zedeliyordu. Esas problem ise, birkaçı bir yana üniversitelerin yeni açılımlar yapamayarak, yaşanmakta olan dünyadan ayrı düşmeleriydi. Dışarıda ise insanlar yaşamın anlamı, dünyanın neden bu denli karıştığı gibi sorunlara cevaplar arıyorlardı.

Bu sırada dünyada Giovanni Boccaccio (1313 – 1375) yaşıyordu. Boccaccio Floransa'da büyümüştü. Ama daha sonra Napoli'ye göçtü. Bir sürü eseri içinde en önemlisi Decameron'dur (1350 – 1353).

1377 yılında İngiltere kralı III. Edward öldü. İskoçya'nın krala 24.000 mark borcu kalmıştı. Bu para hiçbir zaman ödenmedi. Aynı yıl, daha önce İspanya'da hastalanmış olan Kara Prens babasından önce öldü. Prensin reşit olmayan oğlu Bordeaux'lu Richard İngiliz tahtına çıktı.

1377 yılında coğrafyacı ve gezgin İbn Batuta öldü (d.1309 – ö.1377).

Dulkadıroğlu Halil Bey, Memluklulara söz vermiş olmasına rağmen çok başına buyruk hareket ediyordu. Sonunda Atabey Berkuk, Mübarekşah komutasında bir orduyu Elbistan'a yolladı. Baştan galip gelen Memluk kuvvetleri sonunda Halil Beye yenildiler (1378). Mübarekşah Halil Bey tarafından öldürüldü. Bundan sonra Dulkadıroğulları gemi iyice azıya aldılar.

1378 yılında Osmanlı Şehzadesi Yıldırım Bayezid ile Germiyan Beyi Süleyman-şah'ın kızı Devlet Hatun evlendiler. Murat bey çeyiz adı altında veya satın alarak Osmanlıların Anadolu topraklarını da genişletmeye başlamıştı.

Çin'de Çu Yuang-Çang'ın başına tüm ihtilalcilerin başına gelen geldi. İhtilal sırasında çok işine yarayan pek çok insan, artık ona köstek oluyordu. İmparator bu insanları birbirine kışkırttı ve böylece birbirine öldürttü. Bütün bu ölüm ve birbirine düşmelere rağmen 10 sene içinde jendri klikleri tekrar oluştular. Artık imparator klikleri yok ediyor, ama klikler tekrar doğuyordu. Bu böyle sürdü gitti.

Çu, Yang-tse 'nin zengin tahıl üreticilerinin isteğine uyarak, hükümet merkezini Nankin'de bırakmıştı. Ama kuzey tehlike ve risk demekti. Çu, oğullarından birini Beijing'e önemli garnizonlarla beraber kral olarak yolladı.

Yeni bir Cengiz mi? 1379, 1380

Kulikovo savaşı

1379 yılında 10 sene süren mücadelelerden sonra Timurleng Urgenç'i alarak Harezm ülkesini tümüyle fethetmiş oldu. Bu süreç içinde iki defa Bağdat'a girdi. Moğolistan'a saldırdı. Dört defa Kıpçak Hanı ile karşılaştı. Ama sonuçta durmadan ilerliyor ve İmparatorluğunu genişletiyordu. Sanki Cengiz Han dönemine geri gidilmişti.

Timur'un saldırısı ile Orta Asya'nın eski uygarlık merkezi Harizm öldürücü bir darbe daha yemişti. Orta Asya – Avrupa ticaretinde önemli bir yeri olan Urgenç bundan sonra bir daha kendini toparlayamadı. Timur Güney ve Batı sulama sistemini de yok etmişti. Sulama sistemi sonradan yapılmaya çalışıldı ama yeterli sonuç alınamadı. XVI. yüzyılda sular kurudu, bölge çöle döndü.

1379 Neuberg anlaşmasına göre Avusturya dukalığında Habsburg egemenliği ilk defa bölündü. Az sonra bu bölünmeyi diğerleri izleyecekti.

Altınordu devletinde Rus prensleri vergi vermeyi kesince, Altınordu Hanı (General) Mamay, üzerlerine yürüdü. Ama Voja'da grandük Dimitri Donskoi Mamay'ı yendi. Peşinden 1380 yılında Koulikovo'da Altınordu birlikleri darma dağın oldu. Artık Altınordu devletinin sonu gelmiş gibi görülüyordu.

Fransa'da 1380 yılında (Veliaht) Makul Charles 42 yaşında öldü. 12 yaşındaki oğlu VI. Charles adıyla tahta geçti. Batı Avrupa devletleri vasıtalı ve vasıtasız vergileri koymuş olsalar da (daha önce anlatılmıştı), vergi hala töreye aykırıydı. Vergi sadece geçici bir ihtiyaç için kabul edilebilinirdi. Prensler kendi masraflarını şahsi arazilerinin gelirinden karşılamak durumundaydılar. Ölen V. Charles bu prensibi kabul etmişti. Makul V. Charles verginin kendi

ölümünden sonra kaldırılmasını emretmişti. Ancak Fransa halkı vergiyi muntazam bir şekilde ödemeye öyle alışmıştı ki vergi daimi bir durum olarak kaldı. Birkaç eyalet hariç, meclis onayı olmaksızın vergi tahsilatı devam etti. Fransa'daki bu gelişmeye rağmen vergi toplamada parlamento onayı mecburiyeti İngiltere, Almanya ve İsviçre gibi ülkelerde baki kaldı. Meclis ordunun masrafları için para toplanmasına razı olunca, memurlar aracılığı ile para toplanıyor ve askerlerin ücretleri ödeniyordu. Böylece ortaya 2 kasa çıktı. Bu kasalardan biri prensler için diğeri ordu içindi. Bu çift kasa meselesi Fransa'da çok çabuk terk edildi. Alman ülkelerinde ise devam etti.

Fransa'nın yeni kralı VI. Charles amcalarının vesayeti altındaydı. Amcaları Louis d'Anjou, Jean de Berry ve Philippe de Bourgogne bütün gücü paylaşıyorlardı.1380 yılında Fransız Generali Guesclin de öldü. İngilizlerin kuzey sınırlarında da problemleri vardı. Sonuçta Yüz Yıl Savaşları, 1389 yılına kadar fiilen yapılmadı. İngiltere ile Fransa arasında sürekli uzatılan bir barış gerçekleşti.

Bu dönemde, Fransa'da, veba ve savaşlar nedeniyle kırsal alan neredeyse tamamen boşalmıştı. Üretim ve özellikle şarap üretimi iyice düşmüştü. Halbuki sağlığa zararlı olmayan suyu bulmak çok güç olduğundan, şaraptan vazgeçilemezdi. Düzenin geri gelmesi ile işler ayarlanmaya başlandı. Toprağa yerleşim tekrar başladı. Ancak senyörlerin çoğu daha az gelir getiren ama daha düzenli geliri olan toprak kiralamayı veya ortakçı kullanmayı tercih ediyorlardı. Geçiciden sürekli hale gelen vergi nedeniyle, kraliyet hazinesi tekrar zenginleşmeye başlamıştı. Ancak amcalar, kraliyet hazinesinden para çekmeyi alışkanlık haline getirdiler.

Bu sırada doğuda ise Toktamış Bey, Timur sayesinde Akordu Hanı olmuştu. Hatırlanacağı gibi Altınordu'nun alt bölümleri Akordu ve Maviordu'dur. Toktamış Bey Akordu Hanlarının akrabası Cuci soyundan geliyordu. Büyük Emir Timur, kendi koruması altına girmiş olan Toktamış'a Seyhun Irmağı kuzeyinde kalan göçebe kabilelerin yönetim hakkını vermişti. O da bundan yararlanarak Akordu Hanı olmuştu. Toktamış, Altınordu devletinin içinde bulunduğu durumu ve Koulikovo yenilgisinin sonuçlarını kavradı. Akıllı, ileri görüştü ve çevre ilişkilerine sahip bir kişiydi. Tüm kuvvetleri ile Uralları aşarak Mamay'a saldırdı ve onu yendi. 1380 yılında, Toktamış Han, Timur'un desteğini alarak, Altınordu tahtına çıkarak, Altınordu iç çatışmalarına son verdi. Ruslar ayaklanmalarını sürdürüyorlardı. Toktamış Rusların üzerine yürüdü. Vladimir kentini ve başka bazı kentleri yakıp, yıktı.

1380 yılında Mora egemeni Manuel Kantakuzenos öldü, yerine ağabeyi Mattaheos geçti. O da Mora egemeni olarak 2 yıl tahtta kaldı. Dört beş yıldır, Osmanlılar Balkanlarda fütuhat yapmıyorlardı. Bu sürede Balkanlara Anadolu'dan getirdikleri Türkleri yerleştirdiler. Böylece fütuhatlarını sağlama alıyorlardı. Tımar örgütünü kurdular. Kent ve kasabalarda dinsel ve sosyal kurumları oluşturmaya başladılar. 1380 yılına gelindiğinde I. Murat İmparatorluğun çekirdeğini oluşturmuştu.

1380 yılında Eretna Beyi Alaeddin Ali Bey öldü. Onun zamanında Karamanoğulları Eretna aleyhine sürekli büyümüşlerdi. Alaeddin Ali Bey de doğru dürüst bir şey yapmamıştı. Aynı yıl Kara Koyunlu Beyi Bayram Hoca öldü. Yerine Kara Mehmet geçti. Kara Mehmet, Bayram Hocanın kardeşinin oğlu olabilir.

Bu sıralarda Anadolu'nun en meşhur tıp adamı Hacı Paşa'dır. Hacı Paşa tıp konusunda pek çok eser vermiştir.

Kadı Burhaneddin, 1380, 1381

Kısa süren Eretna'da taht kavgaları sonunda 1381 yılında Kadı Burhaneddin yönetimi ele aldı. Böylece Eretna beyliği yıkılıp, yerine Kadı Burhaneddin Ahmet devleti kuruluyordu.

Kadı Burhaneddin'in ailesi Oğuz Salur boyundan Harezm kökenlidir. Aile atası Mehmet bin Resul, Harezm'den Kayseri'ye göçmüştü. Aile birkaç kuşaktır, Kayseri'de kadılık yapıyordu. Burhaneddin ilköğrenimini babasından aldıktan sonra 14 yaşında Mısır'a giderek, eğitimine orada devam etti. Şam ve Halep'te dönemin ileri gelenlerinin derslerini takip etti. 1364 yılında Kayseri'ye döndü ve Eretna Beyi Gıyaseddin Muhammed tarafından babasının yerine kadı atandı. Aynı zaman da hükümdarın kızı ile evlendi.

Bir yıl sonra Gıyaseddin Muhammed öldürülüp yerine oğlu Ali Bey geçince, Burhaneddin Ali Beye vezir oldu. 1380 yılında Ali Bey ölünce, yerine geçen oğlu Mahmut Çelebi 7 yaşında olduğundan, Burhaneddin Hükümdara Atabey oldu. Kendini öldürtmek isteyen Kılıç Arslan'ı öldürüp, 1381 yılında kendi Beyliğini ilan etti.

Selçuklu Prensi olan Kılıç Arslan ile Kadı Burhaneddin'in mücadelesi şöyle gerçekleşti. Eretna beyi Alaeddin Ali ölünce Kadı Burhaneddin, onun çok küçük yaştaki oğlunu Sultan, kendini de Sultan Naibi ilan etti. Ancak Sivas ayanının bir kısmı kendini desteklerken bir kısmı karşı çıktı. Kadı Burhaneddin sıkıştı. O sırada Selçuklu ailesinden Kılıç Arslan hala itibar sahibiydi. Kadı Burhaneddin, Kılıç Arslan'ın o sırada aşiret reisi Cüneyt'in elinde bulunan Kayseri'yi ele geçirmesi koşulu ile Sultan Naipliğini kılıç Arslan'a devredeceğini

ilan etti. Ancak Kılıç Arslan Kayseri'yi alamadı. Ölen Eretna Sultanının dul eşi ile evlendi. Kadı Burhaneddin de bu tehlikeli rakibini öldürterek ortadan kaldırdı.

1381 yılında Kadı Burhaneddin Sivas'ta Beyliğini ilan edince, bir Ak Koyunlu Beyliği ordusu Sivas'ı kuşattı ise de başarılı olamayıp, geri döndü. Kadı Burhaneddin bu saldırı nedeni ile Ak Koyunlu beyi Kutlu Beye kızmıştı.

Kadı Burhaneddin Ahi İsa, Ahi Nevruz, Ahi Alişah, Ahi Muhammed, Ahi Nasreddin gibi güçlü Ahilerle iyi ilişkideydi. Kadı Burhaneddin iktidarı ele geçirmesinde Ahilerin büyük yardımını görmüştü. Kadı Burhaneddin'in muhaliflerinin başında Amasya egemeni Şadgeldi Paşa geliyordu. 1381 Kasım ayında yapılan savaşta Şadgeldi Paşa savaş meydanında öldü. Kadı Burhaneddin onun kesik başını Erzincan egemenine yollayarak gözdağı verdi.

1381 yılında Germiyanoğlu Süleymanşah, Osmanlılar ile olan ilişkilerini geliştiriyordu. Murat beyin akıncıları ve düzenli ordusu Balkan yarım adasının önemli bir bölümünü ele geçirince Osmanlı Beyliği Anadolu'daki diğer beyliklere göre çok fazla güçlenmişti. Anadolu Türk beylikleri şimdi Osmanlılar ile iyi geçinmenin yollarını arıyorlardı. Germiyan Beyi Süleymanşah kızı Devlet Hatunu Osmanlı Sultanı I. Murat'ın oğlu Yıldırım Bayezid'le evlendirdi. Bu evlilik sırasında Kütahya, Simav, Eğrigöz ve Tavşanlı çeyiz olarak Osmanlılara verildi. Kütahya Osmanlıya geçince Yıldırım Bayezid vali olarak buraya atandı. Germiyan Süleymanşah'ta Beylik merkezini Kula'ya taşıdı. Çeyiz olarak toprak vermek adet değildi. Aynı yıllarda Murat beyin kızı Karaman beyi ile evlenince, Osmanlılar Karamanlara toprak vermediler. Osmanlı gücüne ve parasına dayanarak çeyiz adı altında veya başka türlü vesile bularak Anadolu topraklarını da genişliyordu.

Karadeniz kıyılarında Bafra ile Ordu arasında, Niksar'a kadar uzanan bölgede kurulmuş olan Taceddinoğulları adlı bir Türk beyliği vardı. 1381 yılında Beyliğin kurucusu Tacedddin Bey, Trabzon Rum İmparatoru III. Alexios'un kızı Eudokia ile evlendi.

Osmanlılar Hamidoğullarından da Akşehir, Yalvaç, Beyşehir, Seydişehir, Kırkağaç ve Isparta'yı da almışlardı. Şimdi doğuda Osmanlılar ve Karamanlar sınırdaştılar. Murat bey bu komşuluğun barış içinde devamını istiyordu. Kızı Nefise Hatunu Karaman şehzadesi Alaeddin Ali Bey ile evlendirdi. Bundan az yukarda söz edilmişti. Osmanlı Beyi Murat Bey Anadolu'da olumlu bir konjektür yakaladıktan sonra tekrar Balkanlara döndü.

1381 yılında Canik bölgesinde hüküm süren Hacı Emir Beyin oğlu Süleyman Bey Giresun'u eline geçirdi. Canik bölgesinde, Niksar merkezli Taceddinoğlu Beyliği, Emiroğlu beyliğine rakip olarak gelişmişti. Bu iki beylik sık sık birbiri ile savaşırlar ve birbiri aleyhine topraklarını genişletirlerdi.

Emiroğlu ve Taceddinoğlu beyliklerinin biraz batısında Köprü, Havza, Merzifon çevresinde Taşanoğlu Beyliği bulunuyordu. Bafra'da ayrı bir Beylik vardı. Kubatoğulları Beyliği ise Ladik bölgesinden Samsun'a doğru uzanıyordu. Çorum'da Osmancık'ı merkez almış Beyleroğlu vardı. Burada saydığımız gibi pek çok küçük beylik, büyük beyliklerin vassalı olarak Anadolu'ya dağılmıştı. Bunlar aralarında sık sık savaşırlardı. Yani Anadolu kutu kutu içinde gibi beylik beylik içindeydi.

Bizans imparatoru V. İoannes Palaiologos 1381'de Osmanlıların ve Venediklilerin yardımıyla, Osmanlılara bağlılık yemini etmek ve Andronikos'u varisi olarak tanımak koşulları ile tahtı yeniden ele geçirdi. Bu sırada Manuel de babasına yardım etmişti.

IV. Andronikos, Pera'da Cenevizli dostlarına sığınmak zorunda kalmıştı. V. İoannes'i destekleyen kuvvetler ise onları kuşatmıştı. 1381 yılında Osmanlılar ile Cenevizliler arasında yapılan anlaşma ile IV. Andronikos ve oğlu İoannes meşru mirasçı olarak tanınması ve onlara Selymbris, Herakleia, Rhaedestos ve Pandios'un bırakılması koşulları ile V. İoannes'in İmparatorluğu onaylandı. I. Murat vassalı V. İoannes'e bu anlaşmayı kabul ettirdi.

Böylece I. Murat Bizans'ın dağılıp, ufalıp, daha da güçsüzleşmesini elde ediyordu. V. İoannes Constantinopolis'te, IV. Andronikos Marmara'da, Manuel Selanik'te, V. İoannes'in bir diğer oğlu Theodoros'ta Mora'da egemen olmuşlardı.

V. İoannes Constantinopolis'i çevreleyen surları tahkim etmek istedi. Ama Sultan I. Murat Constantinopolis'i çevreleyen surları tahkim etmesine izin vermedi. Sultan, İoannes'i, o sırada Osmanlı sarayında yaşayan oğlu ve varisi II. Manuel Palaiologos'u kör etmekle tehdit etmişti. Büyük oğul Andronikos babasından önce ölünce taht varisi yeniden Manuel oldu.

Constantinopolis surları

İngiltere Köylü İsyanı, 1381

Wat Tyler'in ölümü 1

İngiltere'de toprak sahipleriyle köylüler arasında sürekli ve dur durak bilmeyen bir mücadele gerçekleşiyordu.

Köylü ayaklanmasının en önemli özelliği ise Katolik kilisesine düşmanlığı temsil ederken, bir yandan da Avrupa'da ilk sayılabilecek bir tür Protestan akımıyla işbirliği içinde olmasıydı. Başpiskoposun öldürülmesi, basit bir Kilise nefretinin yanında, Protestan ideolojisinin de ilk örneğini içinde barındırıyordu. Ayaklanmanın dini boyutunun lideri John Wycliffe (Wyclif) adlı bir rahipti. Wycliffe, Luther'in yaklaşık iki asır sonra ortaya atacağı doktrini ana hatlarıyla çizmiş, Katolik kilisesinin otoritesine karşı isyan bayrağı açmıştı. Devleti dinden ayırmanın ilk ideolojik temellerini seslendirmişti. Aynı Luther ve Calvin ikilisinde olduğu gibi Wycliffe'in görüşlerini benimseyip savunan John Ball adında bir ikinci "Protestan" lider daha vardı. Wycliffe'den daha da eylemci olan Ball, köylü ayaklanmasının önemli bir simgesi oldu. John Ball'in geçmiş hayatı konusunda pek az şey bilinir. York şehrinde doğup büyüdüğü ve din eğitimini burada aldığı söylenir. Kent şehrinde bir süre rahiplik yapmıştı. İngiliz tarihçiler O'nun bir dönem " Kent'in Deli Rahibi " olarak anıldığını söyler.

John Ball, isyan öncesinde, sosyal eşitlik konusundaki fikirleriyle, Kilise içerisinde aykırı bir isim olarak sivrilmişti. Bu fikirleri O'nun Canterbry başpiskoposuyla çatışmasına neden oldu

ve üç kez zindana atıldı. 1366 yılında Kilise insanların John Ball'un yanına yaklaşmasını yasakladı. John Ball buna rağmen fikirlerini değiştirmedi ve uzlaşmaya, af dilemeye yanaşmadı. 1381 yılında yeniden zindana atılan John Ball, isyancı köylüler tarafından kurtarıldı.

İlginç olan İngiltere'de filizlenen bu ilk protestan denemesinin o dönemde var olan gizli örgütlerle olan ilişkisiydi. O dönemlerde Tapınakçılar Mason derneklerini oluşturmaya başlamışlardı ve Köylü Ayaklanması'nda Masonik etkiler vardı.

Wycliffe'in öğrencisi sayılan John Ball, Wycliffe'in yandaşları arasında bir " gizli biraderlik " olduğunu ve bu örgütlenmenin Wycliffe'in düşüncelerini ülke içinde yaydığını belirtmişti. Ayrıca ayaklanmanın liderliğine yapan Walter the Tyler'da da (Kiremitçi Tyler) açık olmayan bir şeyler vardı. Tarihçiler, onun gerçek adını kullanmadığını, Walter the Tyler'ın takma isim olduğu görüşünde birleşiyorlar

Kara Ölümden (Veba) (1348 – 1350) sonra, köylüler, emek kıtlığından dolayı, güçlü bir konumdaydılar. Toprak sahipleri, kendi kayıplarını telafi edebilmek için, köylülerin yükümlülüklerini daha büyük bir şiddetle dayatıyorlardı.

Sonunda, bütün faktörler birleşince, bu toplumsal bir patlamaya neden oldu. İngiltere'deki 1381 Köylü Ayaklanması meydana geldi. Isyan, ilki 1377 yılında Yüz Yıl Savaşlarının bir devamı olan sözde denizaşırı askeri kampanyaları finanse etmek için konmuş olan vergi (üçüncü kelle vergisi uygulaması) tarafından çökertilmiş köylülerin girişimiydi. Üstelik vergi, 1377 yılındaki gibi sabit değildi. Bazı fakirler ödeyebilsin diye oranı küçültülmüşken, bazı fakirler için aynı bırakılmıştı. Yani adaletsiz bir durum da yaratmıştı.

İsyancı köylüler John Ball'i zindandan kurtarınca, John Ball, Kent şehrinde toplanan köylülere şöyle seslendi: " Adem toprağı kazarken Havva yün eğiriyordu. Peki o zaman efendi kimdi? Baştan beri insanlar birbirine benzer yaratıldı ve bizim zincirlerimiz, içinde kötülük olan insanlar tarafından oluşturuldu. Eğer Tanrı birilerinin özgür, birilerinin köle olmasını isteseydi en baştan kimin özgür kimin köle olacağını söylerdi. Bu nedenle sizi Tanrıdan aldığımız yetkiyle bizi köle kılan bağları yıkmaya ve özgürlüğü almaya çağırıyorum ". Ball bu konuşmasında isyana kalkan köylülerden tüm soyluları öldürmelerini istedi. Kendisi de Londra kulesine hücum eden isyancılar arasında yer aldı.

İsyancıların bir kısmı Londra üzerine yürürken, bir kısmı da Londra kulesine saldırdılar. Üçüncü kelle vergisi ile ilintili olan Canterbury başpiskoposu Simon of Sudbury'yi idam ettiler. Londra'da pek çok hükümet üyesinin binalarını tahrip ettiler.

İsyancılar ile kralın adamları arasında yapılan görüşmeler sırasında, bir münakaşa anında, Tyler, Londra belediye başkanı tarafından öldürüldü. Kralın adamları önce tavizler vererek köylüleri böldüler. Sonra da ortalıkta kalanları saldırarak yok ettiler.

Köylülük birbiriyle kavgalı dağınık bir sınıf olduğundan, ayaklanma temelde başarısızlığa uğradı. Kral II. Richard onları " kendi otlaklarına geri dönmeleri " için sıkıştırdı ve en zayıf noktalarından vurdu. Köylülüğün sürekli bir seferberlik durumunda tutulması mümkün değildi. Nüfusun çoğunluğu toprağı işlemek zorundayken, sadece küçük bir azınlığın savaşçı olarak tutulabiliniyordu.

1381 köylü ayaklanmaları ile İngiltere'de köylü kıyımı yaşanmış ve feodalizmin sonu gelmiştir. İngiltere köylü sınıfını fiziksel olarak ortadan kaldırmış ve hızlı bir kapitalistleşme sürecine girmiştir.

Ayaklanma, yakın hedeflerinde başarısız olsa da, feodal lortların yağma tutkularının gerilemesine neden oldu.

İsyan başarısızlıkla sona erince John Ball, ülkenin orta kesimlerine kaçtı ancak Coventry'de yakalandı. 15 Temmuz 1381 günü Kral II. Richard'ın huzurunda asılarak idam edildi.

John Ball ve isyanın diğer liderleri Wat Tyler ve Jack Straw çağlarında kaybettiler ama özgürlük mücadeleleri için ilham oldular. Özellikle sosyalizmin teorisyeni Karl Marks, John Ball'un isyan konuşmasından çok etkilenip, ilham aldığını söyleyecekti.

İsyanın kendisi başarısız olmasına rağmen, daha sonra ortaçağ İngiltere'sinde kölelik ve sonun başlangıcının bir işareti olarak görüldü. İngiltere'de feodalizmin reformu ve korkunç sefalet ihtiyacını üst sınıflarda alt sınıfların kendi uygulanan kölelik bir sonucu olarak hissetti farkındalık arttı.

Richard II, isyancılarla buluşuyor

Anadolu Dervişleri

Anadolu'ya XIII. Yüzyıldan az önce başlayan derviş akını XIV. Yüzyılın sonlarına doğru çok daha büyük sayılara ulaşmıştı. Türkler arasında Bektaşi propagandası ve yayılması almış başını gitmişti. Çepniler Karadeniz bölgesine yerleşmiş Türklerdi. Bunlar Hacı Bektaş'ın ilk müritlerinden oldular.

Haydari, Cavlaki, İshaki, Kalenderi vs gibi adlar takılan dervişler Anadolu kentlerini doldurdular. Bunlar dünya ile işleri kalmamış kişilerdi, yarı çıplak, yarı aç, yarı tok Anadolu'daydılar. Ve müritleri gittikçe çoğalıyordu. Halk, gittikçe artan sayıda, bu dervişlerin yolunu kendine yol seçiyordu. Cavlaki namaz kılmıyor, oruç tutmuyor, şarap içiyor, livata bulamaz ise zina yapıyor, uyuşturucu kullanıyor, onun bunun verdiği ile geçiniyordu.

Geçmiş tarihçiler Cavlaki'yi Kalenderi'yi ve diğerlerini birbirlerine karıştırmışlardır. Bu nedenle bu güne hangi yol için söylenenler doğrudur, net belli değildir. Halbuki bu dervişlerin hepsi, çevrelerine şifa dağıtırlar. Bazıları sadece bir posta sarılarak yaşarlar. Çevreden saygı görürlerdi.

Anadolu'nun aykırı dervişleri, Anadolu'da Sünni yayılımın ana engellerindendi.

Oğuzlar hakkında

Oğuzlar beyaz renkte keçe elbiseler giyiyorlardı. Evlenecek olanlar kızıl renkli kaftan giyerlerdi. Türkler kara renkli giysi giymezlerdi. Siyah giysi zamanla matemde giyilmeye başlandı. Başlarına börk takıyorlardı. Bu börk kızıl renkteydi. Buradan Kızılbaş adı çıkmıştır. Başta Osmanlı beyleri da kızıl börk giyerlerdi. Orhan Bey beyaz börk giymek için Amasya'da Hacı Bektaş-ı Horasani'den icazet almıştı. Osmanlı beyleri kızıl dışında börk giyerek farklılaşmak istiyorlardı. Daha sonra göreceğimiz gibi kızıl başlık giyme, sadece Safevi etkisiyle yapılmış bir davranış değildir. Oğuzlar zaten kızılbaştılar.

Türkler ayakkabı olarak sokman ve edik giymekteydiler. Sokman kadınların da giydiği, uçları kalkık, uzun konçlu çizmedir.

Oğuzların yedikleri bazı yemek adları şöyleydi: Yahni, tutmaç, buğra, umaç, ekmek, gömeç (küle gömülerek pişirilen yumuşak ekmek, bir cins çörek).

Oğuzlar saçlarını omuzlarına kadar uzatırlardı. Yüzlerini de tıraş ederlerdi. Sadece yaşlıların sakal bıraktığı sanılmaktadır. Bu yaşlılar aksakallılar olarak metinlerde geçerler. Yiğitlerin bir kulağı ise altın küpeliydi.

Savaşçıların yüzlerine peçe taktıkları da bilinmektedir. Gazilerden Kan Turalı, Kara Çekür ve oğlu Kırk Kınık, Boz aygırlı Beyrek peçeli gezerlerdi. Bu önemli savaşçıların peçe ile gezmelerindeki temel nedenin " kut " ile ilgili olması beklenir.

Oğuz kadınları, genel olarak Türk kadınları iyi ata biner, kılıç kuşanırlardı. Kadınlar savaş oyunları oynar, at koşturur, çevkan oynar, ok atardı. Hatta kadınlar erkeklerle bile güreş tutarlardı.

Oğuzlarda anne hakkı kutsal bir haktı, tanrısal bir haktı. Anne olarak kadın çok büyük bir saygı görürdü. Ayrıca kadın yönetimde hiç yadırganmadan en üst görevleri bile alabilirdi. Oğuznamelere göre pek çok kadının Beylik yaptığı yazılmaktadır.

Oğuzlarda daha önce Kazaklarda gördüğümüz ve Baranta denen yağma hakkı vardı. Büyük Selçuklu Sultanı Melik-Şah bile yağmalı ziyafetler vermiştir. Toy ve yağma bir kabile ve hatta giderek bir devlet geleneğiydi.

Oğuzlarda ölenin cennete giden uzun yolu rahat alması için atı da öldürülürdü. Ölülere yemek yapılır ve yemeleri için mezarlarına bırakılırdı. Ölenler, Hunlarda ve Göktürkler de olduğu gibi silahları ile birlikte gömülür, börkleri tabutun üzerine konurdu.

Er kişi, her şeyden önce doğru kişidir. Töze ve töreye tam anlamı ile uyar. Hoşgörülüdür, savaşkanlığı ve yırtıcılığı, aman dilenince hemen biter. Topluluk aman dileyeni bağışlamak ve hatta istenirse kendi içine katmak töresine sahiptir. Yiğitler de aman dileyeni bağışlamak zorundadır. Yüreği pek, savaşçı, ağırbaşlı, merhametli olmak, zayıfların koruyucusu olmak, kendini methetmemek, tevazu sahibi olmak istenen ve daima işlenerek insanlara kazandırılmaya çalışılan törelerdir. Savaşçılar birbirlerine adlarını sormazlar, bu nezaketsizlikti, ayıp sayılırdı.

Memluklar da yönetim değişikliği, 1382-85

Memluk askeri

1382 yılında Altınordu Hanı Toktamış Moskova'yı ele geçirdi ve tüm kenti yıktı. Lituanyalılar bu saldırıyı önleyememişlerdi. Bundan sonra Polonya kralı Lagislas II. Jagellon Toktamış Hanın huzuruna gelerek diz çöktü. Böylece Rusya yeniden Tatarların hükmü altına giriyordu. Bu durum bir yüzyıl sürecekti.

1382 yılında Memluklarda yönetim Bahriye kolundan Burciyye koluna geçti. Bahriye kolu 132 yıl Mısır'da hüküm sürmüştü. Böylece aynı zamanda Mısır saltanatı Türk soylulardan Çerkez soylulara geçmiş oldu. Bundan sonra Memluklar Osmanlılarca alınana kadar Memluk Sultanları Çerkez kökenli olacaktır. Memluk tahtında Sultan Berkuk vardı (1382 – 1399).

Memluklara edebi malzemeler İslam dünyasının dört bir yanından geliyordu. Bunların içinde " Bin bir gece masalları " önce İran'dan esinlenmiş ama sonra Mezopotamya'da oluşmuştu.

Sultan Hasan camii

Mimari olarak da sultan mezarları, camiler, medreseler birer sanat eseri inceliğinde yapılıyorlardı. Kallun camii, Sultan Hasan cami, medrese ve türbesi, Kayınbay camii bu sanat eserleri arasındaydı. Ayrıca hastaneler, manastırlar, kervansaraylar, hamamlar geleneği sürdürerek, zarif eserlerdi. Bütün mimari eserlerde süslemelerde önemli yer tutuyordu. Aynı şekilde evlerin cumbaları da süsleniyordu.

Moğol işgalinden sonra Mütezile Harizm'de çok gelişti ve en parlak dönemini de Harizm'de yaşadı. Bu sırada tasavvuf da buralarda kendine uygun ortam buldu.

1382 yılında Bizans İmparatorluk ailesi Palaiologoslar kendi aralarında bir anlaşmaya vardılar. V. İoannes Constantinopolis'e hakimdi. Marmara kıyıları IV. Andronikos'a bağlıydılar. O da Bizans İmparatorundan çok Osmanlılara tabi gibi görülüyordu. Manuel Selanik bölgesini ele geçirmişti. İmparatorun üçüncü oğlu Theodoros ise Mora'ya hakimdi.

1382 yılında, Balkanlar'da durmuş olan Osmanlı fetihleri tekrar başlamıştı. Timurtaş Paşa büyük bir orduyla Manastır ve Pirlepe'yi eline geçirdi. Bizans İmparatoru Manuel Türklere karşı harekete girişti. Manuel'in bu davranışı hem babasına ve hem de Osmanlılara karşı isyandı.

1383 yılında Evrenos Bey Serez'i alarak, Selanik'i sıkıştırmaya başladı. Selanik Türklere karşı 3 yıl dayandı.

Candaroğullarının başında Kötürüm Bayezid bulunuyordu. O yerine oğlu İskender'i bırakmak isterken, büyük oğlu Süleyman-şah, kardeşini öldürüp, Osmanlılara sığındı. Baba Bayezid de buna karşılık Süleyman-şah'ın oğullarını yani kendi torunlarını öldürttü. Osmanlı Sultanı I. Murat, Süleyman-şah'ın istediği kuvvetleri ona verdi. 1383 yılında Süleyman-şah babasını yenerek Kastamonu'ya sahip oldu. Baba Bayezid Sinop'a çekildi. Şimdi iki adet Candaroğulları beyliği vardı.

O yıl içinde Osmanlı Sultanı I. Murat Kastamonu'yu alarak Süleyman-şah'ın beyliğine son verdi. Ancak Kastamonu halkının ısrarı üzerine, Beyliği iade etti. Bu fırsattan faydalanan baba Bayezid Süleyman'ı Kastamonu'dan kovdu. Süleyman I. Murat'ın yardımı ile Kastamonu'yu geri aldı (1384).

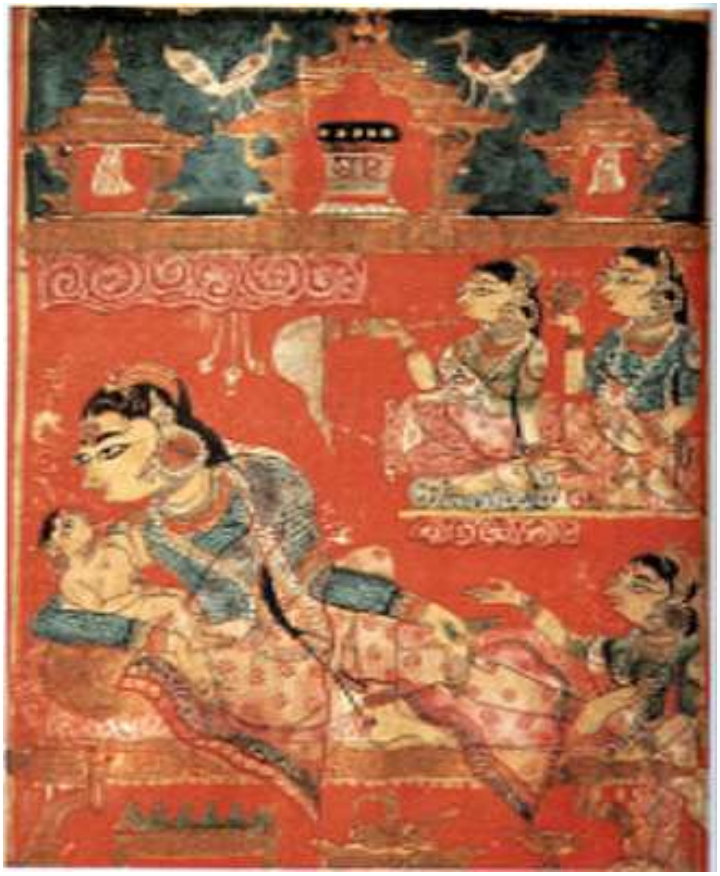
1384 yılında Dulkadıroğlu Halil Bey Maraş ve Elbistan'ı aldı. Bundan sonra Halil Beyin kardeşleri ile arası açıldı, kardeşleri Memluklara iltica ettiler. Bu sırada Adana valisi olan Ramazanoğlu İbrahim Bey, Dulkadır oğullarına yardım etmişti. Sonra yaptığından korkarak Memluk Sultanından özür diledi.

1385 yılında Candaroğlu Sinop Beyi baba Bayezid öldü. Aynı yılın Haziran ayında da Bizans İmparatoru IV. Andronikos öldü. Yerine oğlu VII. İoannes talipti ve babasının iddialarına kendi hesabına devam ediyordu. Yanında Ceneviz desteği vardı. Osmanlılar durumu gözlüyordu.

1385 yılında Ak Koyunluların saldırdığı Sivas hakimi Mutahharten Kara Koyunlulardan yardım istedi. Ak Koyunluları dar bir yerde sıkıştıran Kara Mehmet onları yendi. Bu sıralarda Doğuda Timur tehlikesi baş göstermişti. Timur doğrudan Kara Koyunluların varlığını tehdit ediyordu. Kara Mehmet Memluklarla temasa geçerek onlarla işbirliği yapmaya çalıştı. Ancak iş birliği sağlanamadı.

Osmanlı Timurtaş Paşa 1385 yılında uzun bir kuşatmadan sonra Sofya'yı aldı. Bir yıl sonra Timurtaş Paşa'nın oğlu Yahşi Bey Niş'i eline geçirdi. Bu sırada alınan kent ve kasabalar zaman zaman el değiştiriyordu. Kentleri gelip Osmanlılar alıyorlar, sonra Sırplar veya diğerleri Osmanlılar gidince o yerleri geri alıyorlardı. Sonra Osmanlılar gelip tekrar alıyordu. Bu iş Anadolu'dan Türkler gelip, ele geçirilen yerlere yerleştirilince kadar böyle sürüyordu. O nedenle birkaç yerin tekrar tekrar ele geçirildiğini okurken görüldüğünde şaşırılmamalıdır.

Hindistan

Mahavira'nın Doğumu

Moğol istilasının en kalıcı etkisi, Moğollar tarafından fiilen işgal edilmemesine rağmen Hindistan'da olmuştur. Moğollardan önce Gaznelilerin mirasçıları Ganj havzasını, Bengal'i ve Dekkan'ın büyük bir bölümünü ele geçirerek, Hint birliğini aşağı, yukarı sağlamışlardı. Müslümanlık, yavaş yavaş Hindistan içlerine giriyordu. Buna karşılık, yerli halkın bir kısmı da eski değerlerine daha da bağlanarak, içlerine çekildiler. Bunlar siyasi olarak gelişmemiş toplumlardı. İslam bu eski inanışına sadık kalan toplulukları kendi örgütlenişi ve askeri rejimi ile bastırıp, onları mali sisteminin içine soktu. Ganj vadisinde ve Dekkan'ın büyük bir bölümünde Hindular vardı. Bunlar inançlarına daha da bağlanmışlardı. Ama yine de İslam onları etkiliyordu. Bu sırada Moğol istilası gelince, Moğollar tarafından alınmamış olan Hindistan, kaçmak isteyen İranlılar için bir sığınak oldu. İran'daki Moğollar Şiileri koruyorlardı. Bu nedenle Hindistan'a Sünni İranlılar gittiler. Bunların etkisi ile Hint Müslümanlığı İrana benzer şekilde Sünni bir Müslümanlık oldu.

Bu sırada Mısır'da büyük bilim adamı İbn Haldun yaşıyordu (1332 – 1406). Ailesi İspanya'dan Tunus'a göçmüş Arap kökenli bir aileydi. Önce Magrip'de, pek çok hükümdara hizmet etmiş ve sonunda Mısır'da karar kılmıştı. Berberi tarihini, evrensel tarih içine yerleştirmiştir. İbn Haldun ilk defa, insan toplumunu bilimsel bir incelemenin konusu

yapmıştır. O toplum yaşamının açıklanabilir bir şey olduğunu ileri sürüyordu. Magrip yaşamını iyi incelemişti. Göçebe ve yerleşikler arasındaki yaşam biçimindeki farkları biliyordu. Dengeli bir devletin iç dayanışma olmadan olamayacağını söyleyip, buna " assabiyyet " diyordu. Ama o bu denli ileri düşünceler sergilerken, ortam buna müsait değildi. İbn Haldun'u kimse takip etmedi. Halbuki o devrinin en ileri gelen düşünürüydü.

Bu sırada Balkanlarda Arnavutlardan da bahsetmek gerekecektir. Arnavutlar İliryalıdırlar. İtalyan, Yunan ve son olarak Sırp etkisinden kuvvetli olasılıkla coğrafya nedeniyle kurtulup, kendi kişiliklerini korumuşlardı. Sert dağ adamlarıydılar. Çeşitli ordularda paralı asker olarak çalışa çalışa iyice pişmişlerdi. Kısa süre sonra Osmanlı devletinin karşısına çıkarak, ona hasım olacaklardı.

Kutup minare, Hindistan

Osmanlıların gelişmesini hazırlayan koşullar

Osman Gazi Türbesi

XV yüzyıla geldiğimiz bu kitapta, dönüp arkamıza baktığımızda Türklerin eşsiz serüvenini görüyoruz. Bu serüven devam edecek, bu yüzyılda bitmeyecektir. Geriye baktığımızda dörtnala giden atlılar görüyoruz. Geriye baktığımızda çoluk çocuk, kadın erkek, yaşlı genç milyonlarca insanın Pasifik okyanusundan Atlas okyanusuna kadar nasıl yer değiştirdiğini görüyoruz. Bu serüvende şiddet vardır, kan vardır, yağma vardır, acı vardır, ırzına geçilen kadınlar ve yanan kentler vardır. Ama aynı zamanda barış vardır, yakalanan bir barışı bırakmamak için veya barışı yakalamak için elinden gelen her şeyi yapmak vardır.

Türkler düzenlidir, örgütlüdür, hoşgörülüdür, dosttur, bilgelikten yanadırlar. Ölçülü ve bilge davranırlar. İnce bir zevkleri oluşmuştur. Duygularını çok güzel ve açık ifade ederler. Çok güzel sanat eserleri meydana getirmişlerdir. Türkler sıradan olmayan her şey gibi aşırılık ve aykırılık doludurlar. Ve göçebe olarak, durmadan savaşarak yaşadıkları hayat, bin bir zorluğa göğüs germeyi normal yaşam olarak kabullenmiş olmaları, durmadan hayat ile ölüm arasındaki ince bir çizgi üzerinde dolaşmaları, onları uç ve birbiri ile çelişkili duyguları aynı anda içlerinde barındırabilme ve yaşabilme olanağını vermiştir. Bir Türk düşünülemeyecek

kadar iyi ve yine düşünülemeyecek kadar kötü olabilir. Yine bir Türk bir bu uçta ve sonra diğer uçta davranma yeteneğine sahiptir.

Bu kısa hatırlatmadan sonra Osmanlı devletine tekrar dönersek, Osmanlı devleti küçük bir Uç Beyliğinden, büyük bir İmparatorluk haline gelirken herhalde en zor zamanlarını bundan önce anlatılan kendine bir yer edinme döneminde yaşamıştır. Bu var olma savaşını kazanmasındaki etkenler aşağıda sıralanmıştır.

Osmanlılar Türk Bizans sınırında bulunduklarından onların etki alanı ile diğer Türk Beyliklerinin etki alanları çatışmıyordu. Diğer Türk Beylikleri egemenlik alanlarını genişletmek için birbirleri ile mücadele ederken, Osmanlı Beyliği Bizans aleyhine büyüyordu. Diğer Türk Beylikleri de, Osmanlıdan toprak talebinde bulunmuyorlardı.

Balkan devletleri hem küçük ve güçlü olmayan devletlerdi ve hem de birbirleri ile mücadele ediyorlardı. Osmanlılar genelde iki hasım mücadele ederken birine yardım ederek toprak kazancı sağladılar.

Osmanlıların ele geçirdikleri yerler hemen Anadolu'dan gelen Türkler tarafından iskan ediliyordu. Bu büyük bir avantajdı. Böylece Osmanlıların ele geçirmesi ile Türkleşme birlikte ilerliyor, Osmanlı askeri çekildikten sonra yöre tekrar eski sahibine dönemiyordu.

Diğer beylikler genel Türk töresi uyarınca toprakları ailenin ortak malı sayıyorlardı. Halbuki Osmanlı sistemi tamamen merkezileştirmişti. Toprakla sadece ailenin başı olan Sultanın malı kabul ediliyordu. Olası veraset savaşlarını önlemek için I. Murat kardeşlerini öldürmüştü. Bu yöntem kardeş kavgalarını önlemiş, hem devlet zayıflamamış ve hem de toprak bölünmemişti.

Osmanlılar Balkanları ele geçirirken, sürekli ordunun da temelini attılar. Elde edilen malın beşte biri devletindi. Bu fasıldan ele geçen savaş esirlerinin beşte birini devlet aldı. Bunlar ufak çocuklardı. Bu ufak çocuklar Anadolu'ya Türk ailelerinin yanına yollanarak orada Türk ve Müslüman bir terbiye alıp, asker olarak yetiştirildiler. Osmanlılar Balkanları ele geçirirken çok az zayiat vermişlerdi. Ama eksilen askerleri de bu ve diğer yollarla hemen telafi ediliyordu. Bu asker olarak yetiştirilen çocuklara " pençik oğlanı " (pencik, penc-i yek) denirdi.

Osmanlının yerleştiği bu dönemde, Osmanlının askeri gücünü tımarlı sipahiler meydana getirmiştir. Bu atlı (süvari) bir orduydu. Ele geçen topraklar çeşitli değerlerde tımarlara ayrılarak askeri görev karşılığı sipahilere verilirdi. Tımarlar, gelirleri ile orantılı süvari sağlarlardı. Komutanlara ise Zeamet ve Has olarak tımardan çok daha büyük geliri olan topraklar tahsis edilirdi. Bu sistem büyük bir refah yaratmıştır. Hem ekonomik ve hem de organizasyonsal gelişme Osmanlının siyasi yükselmesinde büyük rol oynamıştır.

Osmanlı devleti yönetim ve teşkilatlanma olarak Anadolu Selçuklu devletinin bir devamıdır. Bununla birlikte İlhanlı ve Memluk etkileri de vardır. Ama sonuç olarak Türkler tarafından kabul görmüş, dolayısı ile yapılarına ve geleneklerine uygun ve tarih sürecinde çeşitli Türk devletleri tarafından kullanılmış olan organizasyonları kullanmışlardır. Bu organizasyonların ihtiyacı olan insan gücü Türkler arasından bulunmuş ve çıkmıştı. Böylece ortaya Osmanlı ailesi ile birlikte yükselen bir Türk aristokrasisi (aristokrat aileler) oluştu. Bu Türk aristokrasisi XIV. Yüzyıla gelindiğinde yönetimi elinde tutuyordu.

Osmanlı devletinin kurulma aşamasında ki Beyleri: Osman Bey, Orhan Bey ve I. Murat çok dirayetli önderlerdi. Çalışkan, zeki, cesur, örgütlenme yeteneğine sahip kişilerdi.

Osmanlı devletinin kuruluş aşamasında, Bizans'ın içinde bulunduğu karışıklık, uyruklarının ondan soğumasına yol açmıştı. Bizans eyaletleri feodal bir yapı kazanmış ve birbiri ile mücadele eder hale gelmişlerdi. Vergi istekleri ve adaletsizliği, iç savaşlar, güven bunalımı gibi nedenlerle Hıristiyan halk, ayrı bir dinden olmasına rağmen Osmanlı yönetimine tepki göstermedi. Osmanlı yönetimi, Hıristiyan halk için, yeni bir hukuk ve devlet anlayışını temsil ediyordu. Yönettiği topraklara çok kısa sürede Huzur ve güven götürmüştü.

Böylece, bulunduğumuz tarih kesitinde Osmanlı devleti, Anadolu Türklerinin bağrından çıkmış ve ona dayanarak yükselmiştir.

Osmanlı devletinin genişlemesi sürecinde, Batı Avrupa devletleri hem güçsüzdüler ve hem de kendi aralarında hesaplaşıyorlardı. Bu şekilde Papalık da bir iç mücadele yaşıyordu. Batı Avrupa Osmanlı tehlikesini gördü ama buna karşı organize olamadı.

Osmanlıların devlet yapılanmasında Sünni ideolojiyi benimsemiş olmaları olumlu olmuş ve merkezi devletin kurulmasına yardımcı olmuştur. Osmanlıların ne zaman Sünni ideolojiyi kabul ettikleri çok net değildir. Bilindiği ve daha önce anlatıldığı gibi Sünnilikde siyasi erg tartışılmaz konumdaydı. Yönetim dinsel kurumlara hükmedebiliyordu. Ulema, devletin daha doğrusu yöneticinin emrine giriyordu. Halbuki Şii gelenekte bunun tam tersi söz konusuydu. Dini kurumların vesayeti, siyasi erkin üzerindeydi.

Osmanlı'nın başlangıçtaki heteredoks anlayışını terk edip Sünni İslamı devlet dini yapmasının arkasındaki yatan neden bu olsa gerektir. Başıbozuk Türkmen toplumunu hizaya getirmek ancak yöneticiye karşı koşulsuz itaati farz kabul eden Sünni İslam'la mümkün olabilirdi. Sünniliğin Ulü'l-emre itaat koşulu sayesinde Osmanlı sultanları koca bir imparatorluğu sorunsuz bir şekilde yönetebildiler. Sünni İslam " Adaletsiz de olsa yöneticiye itaat farzdır " diyordu. Bu halkı, tüm İslam dünyasında, baskıcı rejimlere karşı, olup biteni tevekkül ile karşılamaya itmiş olmalıdır.

Japon ekonomisi

Japon ekonomisi tam olarak bir tarım ekonomisiydi. Tarım da pirince dayanıyordu. Ekilecek toprak azdı. Buna karşılık su boldu. Sonuç 2 – 3 hektarlık küçük toprak parçalarının çapa, bel gibi aletler kullanan yoğun insan emeği ile ekilmesiydi.

Hayvan azdı. Otlaklar az olduğundan öküz ve at gibi hayvanlar ahırlarda besleniyorlardı. Koşum takımı yoktu. Tarla gübrelemesi balık kullanılarak yapılırdı.

Para pek çok köylünün onu hayatı boyunca görmediği kadar azdı. Esas değer birimi ve alış veriş aracı pirinçti. Samuraylara, hizmetçilere ödemeler pirinç ile yapılıyordu. Vergiler de pirinç olarak alınırdı. Tarla gübrelemesinde kullanılan balık da pirinç ile alınırdı.

Japonya'da aile iktisadi bir birimdi. Kullanılan çok az ev aleti vardı, onlar da tahtadandı. Kap kaçak tahtaydı. Kadınlar örerek, dokuyarak ve boyayarak aile içi üretimler yaparlardı.

Köylerde evler dağınıktı. Ama köy bir tüzel kişilikti. Mülkiyeti, otlakları ve ormanları vardı. Sözleşmeler yapabilirdi. Köy aynı zamanda bir vergi birimiydi. Vergiden köy halkı müteselsilen sorumluydu. Köy yöneticisine " nanuşi " deniyordu. Nanuşi tayini için bir standart yoktu. Bazen seçilir, bazen babadan oğla geçer ve bazen de senyör tarafından atanırdı. Nanuşi senyör ile köylü arasında iletişimi kurar, aracılık ederdi. Üretimin, doğum ve ölümlerin kayıtlarını tutardı. Çalışmaları denetlerdi. Ufak anlaşmazlıklara ve davalara bakardı.

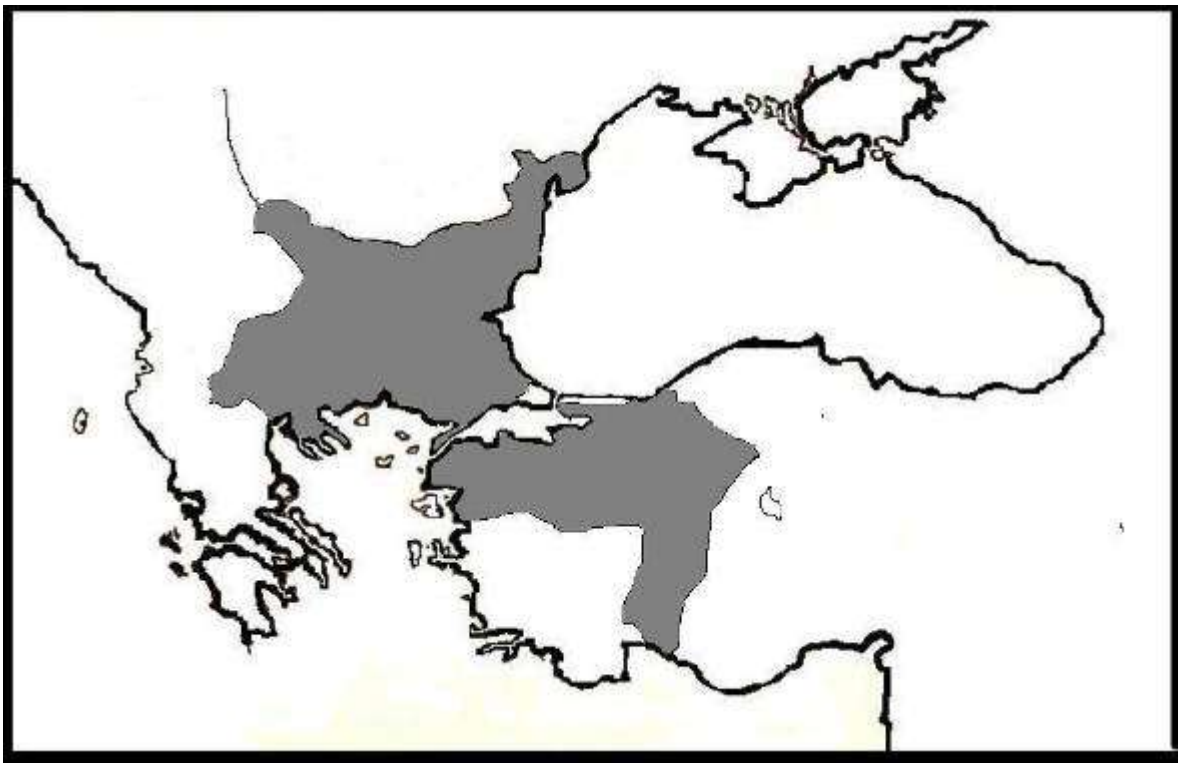
Köyler beşer kişilik guruplara bölünmüştü. Her beş kişinin başında bir başkan olurdu. Bu guruplar vergiden müteselsilen sorumluydular. Guruplar sayesinde tarlalar miras yoluyla bölünmüyorlardı. Birbirlerini denetliyor, birbirlerine yardım ediyorlardı. Biri hasta ise diğerleri onun tarlasını ekip, biçiyorlardı.

Tarlalar, büyüklüklerine, toprağın niteliğine, sulama durumuna, güneşe karşı konumuna, evden olan uzaklığına göre sınıflandırılıyordu. Bunlardan üretim hesaplanıyordu. Ürünün en az 2/5'ini senyör alıyordu. Ayrıca senyörün görevlileri de yüzde ve hediyeler alırlardı. Köylüler senyörün payını torbalayarak, senyörün ambarına götürüp, yerleştirirlerdi. Tohumluk da ayrıldıktan sonra, köylüye kalan miktar, onun açlıktan ölmesini önleyebilecek kadar bir şeydi.

Köylüler tahıl, ot ve kök karışımı bir şeyler yerlerdi.

Yıldırım lakabı, 1386, 1387

I. Murat dönemi Osmanlı sınırları

Karamanoğlu Alaeddin Bey Anadolu'da kendini Selçukların mirasçısı olarak görüyordu. Bunun temel nedeni Konya kentinin Karamanoğullarının elinde olmasıydı. Ancak Karamanlar bir göçebe konfederasyonuydu. Konfederasyonun Moğol ve Türk kökenli kabileleri yağma geleneklerini sürdürüyor, etrafı talan ediyorlardı. Karamanoğullarına da damgasını vuran bu dağlık bölgede yaşayan göçebe kabilelerdi. Unutulmaması gereken bir husus da Konya gibi Sivas ve Kayseri'nin de Selçuklu başkentleri olduklarıdır. Bilindiği gibi Konya yavaş yavaş eski önemini yitiriyordu.

Murat beyin damadı Karamanoğlu Alaeddin Bey, Osmanlıların Hamidoğullarından satın aldığı topraklar üzerinde hak iddia ediyordu. Zaten bütün mücadeleleri sürecinde Karamanoğulları ve Osmanoğulları karşılıklı olarak Hamidoğlu topraklarında hak iddia edeceklerdi. Alaeddin Bey bir yandan Osmanlılara karşı bir Anadolu ittifakı oluşturmaya çalışıyor, bir yandan da Beyşehir'i ve Osmanlılara ait bazı yerleri ele geçiriyordu. Bunun üzerine I. Murat yanına Çandarlı Halil Paşanın oğlu Ali Paşayı da alarak Anadolu'ya geçti. Yanında Bizans, Bulgar ve Sırp kuvvetleri vardı. Osmanlıların bu harekatına, 1384 yılında Osmanlı egemenliğini kabul eden, Candaroğlu Süleyman Paşa da asker yolladı.

Konya önlerinde yapılan savaşı Osmanlılar kazandılar. Karaman beyi Alaeddin Ali Bey Konya'ya sığındı. Bu savaşta I. Murat'ın oğlu Bayezid büyük başarı gösterdiğinden Yıldırım unvanını aldı. 1386 yılında Osmanlılarla Karamanlılar arasında, Karamanlıların aldıkları toprakları geri vermeleri koşulu ile bir anlaşma yapıldı.

Memluk Sultanı Berkuk, bir türlü Dulkadıroğulları Beyi Halil Beyden kurtulamıyordu. Sonunda bir suikast düzenletti. 1386 yılında, pusuya düşürülen Halil Bey öldürülerek, başı kesildi.

Halil Beyin ölümünden sonra Dulkadıroğullarının çoğunluğu kardeşi Süli Bey etrafında toplandılar. Bundan faydalanmak isteyen Memluklar Süli Bey üzerine ordu yolladılar. Göksun yaylasında 1386 yılında yapılan savaşı Süli Bey kazandı. Bunun üzerine Memluk Sultanı Berkuk, Süli'nin başına bela olsunlar diye Mısır'daki kardeşlerini geri yolladı.

1386 yılına gelindiğinde Timur Batı İran'ı ele geçirmişti. Aynı yılın kışında Karabağ'da bulunuyordu ve Doğu Anadolu istilasına hazırlanıyordu.

Selanik Türklere karşı 3 yıl dayandı ise de sonunda Nisan 1387 tarihinde teslim oldu. Halk kenti teslim etmişti. Türk kuvvetleri kente girmeden 3 gün önce Manuel Tenedos'a kaçtı. Osmanlılar Bizans'ın en önemli 2 ci kentini ele geçirmişlerdi. Manuel kendine gidecek yer arıyordu. Babası V. İoannes hem kendine, hem Türklere baş kaldırmış ve İmparatorluğun 2. kentinin Osmanlıların eline geçmesine sebep olmuş böyle bir oğlu başkente kabul etmiyordu. Çaresiz kalan Manuel Bursa'ya gidip, I. Murat'ın hizmetine girmekten başka bir çözüm göremedi. Manuel 7 sene boyunca Osmanlıların sadık bir vassalı olacaktı.

Selanik'in Osmanlıların eline geçmesinden sonra, Mora egemeni Theodoros'ta kardeşi Manuel'in izini takip etmekten başka çaresi kalmamıştı. O da bir Osmanlı vassalı oldu. I. Murat onu Mora despotu olarak yerinde bıraktı. Theodoros iktidarını kuvvetlendirmek istiyordu. Bunun için Evrenos Beye başvurdu. Yardımın karşılığı, yağmalardan elde edilecek ganimetti. Argos Venediklilerden alındı. Baş eğmeyen Arhontların topraklarına el kondu.

Artık Osmanlıların Avrupa toprakları ona tabi olanlarla birlikte hiç küçümsenemez boyutlara ulaşmıştı. Bu Avrupa'da herkesin dikkatini çekiyor ve onları korkutuyordu. Bu sırada 1387 yılında Macaristan tahtına Sigismond çıkıyordu.

1387 yılında, Memluklular Dulkadıroğlu Süli Bey üzerine yeni bir ordu yolladılar. Ama savaşı yine Süli Bey kazanınca, Memluklar Süli Beyin Dulkadıroğlu Beyliğini tanımak zorunda kaldılar. Bu yıl Germiyan Beyi Süleymanşah öldü. Yerine oğlu II. Yakup geçti.

Altınordu Hanı Toktamış sahip olduklarının kendi üstün yeteneklerinin bir sonucu olduğuna inanmaya başlamıştı. Timur ile yollarını ayırmaya karar verdi. 1387 yılında Kafkasya'da Timur'a aniden saldırdı ve sonra geri çekildi. Toktamış hile yapmıştı.

1387 yılında Ak Koyunlu Türk kabilesi beyi Kutluk beyin oğlu Ahmet Sivas üzerine yürüdü. Kadı Burhaneddin, Yusuf Çelebi komutasında bir orduyu karşı yolladı ise de Yusuf Çelebi yenildi. Ancak bundan sonra Kadı Burhaneddin ile Ak Koyunluların arasının düzeldiği ve hatta Kadı Burhaneddin'in Ak Koyunlara yardım ettiği bilinmektedir.

Timur Anadolu'da, 1387

1387 yılında Timur Nahçıvan üzerinden Anadolu'ya girdi, Erzurum'a gelerek kenti ele geçirdi ve yağmaladı. Gerekçesi, Kara Mehmet'in ülkesinin Hacılarını soymasıydı. Oğlu Miran-şah komutasında bir orduyu Kara Koyunlular üzerine yolladı. Kara Koyunlular sarp geçitleri tutmuşlardı. Miran-şah kuvvetleri perişan oldular. Timur dağlık alanda bulunan Kara Mehmet'i yenemeyeceğini anlamıştı. O da Muş, Ahlat, Adilcevaz ve Van'ı ele geçirerek İran döndü.

Timur'un Anadolu yağmasından hemen sonra bir Memluk ordusu Anadolu içlerine yürüdü. Kadı Burhaneddin'in Memluklarla arası açılmıştı. Memluklar Kadı Burhaneddin'i Mısır'ın iç işlerine karışmakla suçluyor ve cezalandırmak istiyorlardı. Anadolu Beyleri de Memlukları bu konuda teşvik ediyorlardı. Bir Memluk ordusu, Sivas'ı 40 gün kuşattı. Kadı Burhaneddin Sivas'ı Anadolu'daki Moğollar ve silahlandırdığı Ermenilerle müdafaa ediyordu. Memluklar kenti almayı başaramadılar. İki taraf arasında barış yapıldı.

1387 yılında yapılan bir savaşta Taceddinoğlu Beyliği kurucusu Taceddin öldü. Yerine oğlu Mahmut Bey geçti. Mahmut Bey Osmanlılar ile iyi ilişkiler içindeydi. Bu da Kadı Burhaneddin'in ona cephe almasına sebep oluyordu. Bu kargaşa içinde Amasya egemeni fırsattan yararlanıp bir takım kaleleri ele geçirdi. Kadı, bu keleleri geri aldı. Kadının diğer tehlikeli düşmanı Erzincan egemeni Mutahharten, başı Ak Koyunlarla dertte olduğundan Kadı Burhaneddin'e karşı bir harekette bulunamıyordu.

Osmanlıların Anadolu'da meşgul oldukları bu sıralarda Balkanlarda aleyhlerine büyük bir işbirliği başlıyordu. Bu gelişmeyi haber alan I. Murat, Şahin Paşa komutasında 20.000 kişilik akıncı kuvveti ile Bosna topraklarına saldırdı ama son derece feci bir yenilgiye uğradı. Balkan devletlerinin bu zaferi Osmanlılar aleyhine daha güçlü bir ittifakın oluşmasına yol açtı. Çeşitli

Bulgar ve Arnavut prensleri, Eflak beyi, Venedik, Macarlar hep beraber Sırp ve Bosna krallarının çevresinde birleştiler.

İttifak hızla gelişiyordu. Murat Bey ittifak Osmanlı üzerine yürümeden tedbir almak istedi. Bunun içinde bir süredir Osmanlılara tabi olan Bulgaristan'ı ezerek saf dışı bırakmayı amaçladı. Çandarlı Paşa'nın oğlu Ali Paşa Bulgarlar üzerine yürüyerek, Pravadi, Şumnu ve Bulgar devleti başkenti Tırnova'yı aldı. Bu sırada Murat Bey kendi ordusu ile Niğbolu üzerine yürüdü. Bulgar Kralı Şişman aman dileyerek, saf dışı kaldı (1388). Balkan ittifakı daha güçlenmeden durdurulmuştu. Sırbistan'a doğru yürüyecek olan Osmanlı ordusunun sağ tarafı emniyete alınmıştı.

1387 yılında Timur Şiraz'da iken Altınordu Hanı Toktamış Maveraünnehir'e saldırdı. Harezm ve pek çok göçebe topluluk ona bağlandı. Şimdi kendini Timur'u yenmiş (Toktamış-Timur savaşları) ve Cengiz imparatorluğunun esas varisi gibi görüyordu.

Timur yıldırım hızı ile geldi. İnanılmaz cesur ve beklenmez bir saldırı ile Toktamış'ın askerlerini bozdu. Toktamış kaçtı. Aynı yılın kışında, Rusları, Gürcüleri, Bulgarları Duğlat kabilesinin askerleri ile yani tüm vassallarını toplayarak Timur'un üzerine yürüdü. Timur onu bekliyordu. Aynı zamanda 88 – 89 kışı korkunç soğuk bir kıştı. Toktamış, tüm göçebe savaşçılar gibi çekilmeye başladı. Timur'da peşine düştü.

Murat bin İshak Anadolu'da Havasul-Edviye adlı tıp kitabını yayınladı. Bu kitapta bazı hastalıkların tedavisinden kısaca bahsediliyordu.

Japon korsan saldırıları iyice artmıştı. Çin kıyılarını 1387 yılında tahkimata başladı.

Japon saldırıları şöyle gelişiyordu. Ufak bir Japon filosu sessizce, görülmeden bir koya yanaşıyordu. Gemilerden çıkan savaşçılar, en yakın kente hucum edip, kenti ele geçiriyorlardı. Sonra kenti yağmalayıp, geri çekiliyorlardı. Bu saldırı klasik bir yağma saldırısından başka bir şey değildi.

Bu yağma saldırıları Çin'e çok zarar veriyordu. Alınan tedbirlerde sahilin büyüklüğü nedeni ile bir işe yaramıyordu. Ayrıca Çin köylüleri de zaman zaman Japon korsanlarla iş birliği yapıyorlardı. Çin, sahildeki meskun yerleri, bir bir, iç bölgelere taşımaya başladı. Böylece hem işbirliğinin önüne geçilecek ve hem de Japon korsanlar kentlere saldırmak için uzun mesafeleri karadan katetmek zorunda kalacaklardı. Bu zaman içinde Çin silahlı kuvvetlerinin yetişebileceği düşünülüyordu.

Deliren Kral, 1388, 1389

VI. Charles

Fransız tahtında, 1388 yılında, VI. Charles 20 yaşına gelmişti. Krallığın yönetimini amcalarından, kendi ellerine aldı. Ama amcalarını da danışmanlar olarak yanında tutmaya devam etti. Genç kralın saltanatı çok popülerdi ve hatta babasının şanını bile geçmişti.

VI. Charles, kendine yeterli bağlılığı göstermeyen Brötanya dükünü cezalandırmaya giderken yolda hastalandı. Hastalığı kısa zaman içinde cinnete dönüştü.

Anadolu'da Ramazanoğlu İbrahim Beyin Karaman Alaeddin Bey ile işbirliği yaptığı gerekçesi ile Memluklar Üzerine ordu yolladılar. Sis'te İbrahim Bey ve kardeşi Kara Mehmet öldürüldü. Yerine yine kardeşi olan Ahmet Bey çıktı.

Saruhan Beyi İshak Beyin (Çelebi), 1388 ile 1390 yılları çıvarında öldüğü sanılmaktadır. Ondan sonra oğulları arasında taht kavgası başladı. Saruhanlı Orhan Karamanlılar ile işbirliği yapıyordu. Yıldırım Bayezid gelerek Saruhan'ı Karası ile birleştirerek tek bir sancak yaptı. Orhan'ı da İznik'e sürdü.

Berkuk 1389 yılında Memluk tahtını tekrar eline geçirdi.

1389 yılında Ak Koyun Beyi Kutlu Bey öldü. Bilinen dört oğlu Hüseyin, Ahmet, Pir Ali ve Kara Yülük'tü. Babasının yerine Ahmet geçti. Ak Koyunlarla başı dertte olan Mutahharten Kara Koyunlulardan yardım istedi. Erzincan Emiri Mutahharten Kara Koyunlarla birleştikten sonra saldırdı. Ak Koyunlular dar bir geçitte sıkışarak perişan oldular. Bunun üzerine 1389 yılında Ak Koyunlu Beyi Kutlu Beyin oğulları, Kadı Burhaneddin'e sığındılar. Bu sırada 6 yıl önce Sivas'ı kuşattıkları ve zarar ziyana sebep oldukları için özürler dilediler. Kadı Burhaneddin özürlerini kabul edip, yardım elini uzattı. Bu sırada Kutlu Bey oğulları en ufak kardeşleri Kara Yülük Osman Beyi, Kadı Burhaneddin'in yanında rehin olarak bıraktılar.

Bu sırada Kara Koyunluların başındaki Kara Mehmet bir iç çatışma sırasında öldürüldü. Kara Mehmet'in ölümü üzerine çıkan iç mücadeleden 3 yıl sonunda Kara Mehmet oğlu Kara Yusuf beyliğe hakim olarak ayrıldı. Bu sırada Kara Yusuf sık sık el değiştiren Tebriz'i aldı.

1389 yılında Polonya kraliçesi Litvanya büyük prensi ile evlendi ve böylece Polonya ve Litvanya birleştiler.

Kosova Savaşı, 1389

Kosova Savaşı

Osmanlıları Balkanlardan atmak için hazırlanmakta olan Haçlı ordusu hazırlıklarını tamamlamıştı. Osmanlılar için tehlike kapıdaydı. Buna karşın, az önce anlatıldığı gibi, Murat Beyin yolladığı ordu, Haçlılarla birleşmeden önce Bulgar kuvvetlerini yenmiş ve Bulgarları saf dışı bırakmıştı. Bundan sonra Osmanlı Sultanı Balkan ittifakına karşı, ordusunu hazırlamaya başladı. İki tarafta kışı, ertesi yıl yapılacak büyük çatışmaya hazırlanarak geçirdiler. 1389 yaz başında Anadolu ve Rumeli savaşçılarından oluşan birleşik Osmanlı ordusu, Trakya ve Bulgaristan'ı geçerek Sırbistan üzerine yürüdü.

10 Ağustos 1389 yılında Osmanlı birleşik ordusu Sırp, Bosna, Macar; Ulah (Eflak), Arnavut, Leh ve Çek kuvvetlerinden oluşan bir Haçlı ordusu ile Kosova'da karşılaştı. Osmanlı ordusunda Anadolu Türk Beylerinin bir kısmının askerleri de vardı. Osmanlı kuvvetlerine I. Murat komuta ediyordu. Osmanlılar 1. Kosova savaşını kazandılar. Bundan sonra bütün Balkanlar Osmanlı yönetimine girdi. Savaştan sonra I. Murat savaş alanını gezerken Lazar'ın damadı Miloç Obiliç adlı bir Sırp tarafından öldürüldü. Yerine zaten orada bulunan oğlu I. Bayezid (1389 -1402) geçti. İktidar değişikliği doğal olmuştu. Savaşta esir edilmiş olan Kral Lazar'ın boynu vuruldu. I. Bayezid, kardeşi Yakup'u da iktidarı için tehlikeli gördüğünden, öldürttü.

Kosova meydan savaşı Türklerin Rumeli'de kalmak için kazandıkları üçüncü büyük savaştır. Büyük bir Sultan olan I. Murat, tarihte Murat Hüdavendigar adını alacak ve büyük bir Osmanlı Padişahı olarak anılacaktır.

Osmanlı Beyliğinin bu döneminde Çandarlı vezirler ailesi de kurulmuştu. Kara Halil Hayreddin Paşa, merkezi bir devlet yapısının kurulmasında önemli bir işlev görmüştü. Önce Bilecik, İznik ve Bursa kadısıydı. Askeri en yüksek yargıç olan " kadıasker " makamını kurdu. Bu makam " şeyhülislam " makamı kurulana kadar ulema hiyerarşisinin başı oldu. Kadıaskerin elinde hem sivil ve hem de askeri yönetim toplanmıştı. Onun zamanında devlet hazinesi kuruldu. Az sonra tımar sisteminin temelini oluşturacak olan sicil defteri sisteminin düzenlenmesine büyük katkıda bulundu.

Murat Hüdavendigar, mümkün olduğunda, çevre beylikleri kendine itaate davet ederek genişlemeyi seçmişti. Murat Hüdavendigar'dan sonra Osmanlı tahtına oturan Yıldırım Bayezid döneminde çevre beyleri bir kenara konulup, ülkeleri doğrudan Osmanlıların yönetmesi politikası seçildi.

Osmanlı topraklarında gazilerin veya Türk yağmacıların getirdiği bir hareketlilik vardı. Ancak çeşitli inançların iç içe olması ve savaşçı tarikatların bunları olduğu gibi kabullenmesiyle Osmanlı topraklarında büyük bir iç huzur doğmuştu. Bu açıdan Osmanlı diğer Müslüman ülkelerden ayrılıyordu. Kendiliğinden gelen bu iç huzur, Osmanlı devletini iç huzurunu hoşgörüsüzlük ve diktatörlükle sağlayan Memluk devletinden de ayırıyordu. Osmanlılar bir kısım yerli halkın işbirliğini elde etmişlerdi. Ama daha önemli olan büyük yerli halk kitlelerinin tarafsızlığını elde etmekte gösterdikleri başarıdır.

1389 tarihine kadar Menteşoğlu Beyliğinde olup bitenler çok net değildir. Bu tarihte İlyas ve Mahmut adlı iki kardeş arasında yapılmış olan taht kavgasını Mahmut kazanmıştır. Ama kısa süre sonra Mahmut Osmanlı Sultanı Yıldırım Bayezid'e sığınarak, Beyliğini İlyas'a bıraktı.

Yıldırım Bayezid'in Osmanlı hükümdarı olmasından sonra Bizans üzerinde Osmanlı baskısı arttı. VII. İoannes, Osmanlı yardımı ile Nisan 1390 yılında Constantinopolis'i ve Bizans tahtını ele geçirdi. Ancak 6 ay içinde Midilli adasına kaçmış olan amcası Manuel, Constantinopolis'e geri dönerek, VII. İoannes'i kaçmak zorunda bıraktı ve babası V. İoannes'i tekrar tahta çıkardı. VII. İoannes Palaiologos, IV. Andronikos'un oğluydu.

Bizans'taki son taht değişikliğinde Osmanlıların doğrudan bir katkısı veya müdahalesi olmamıştı. Ama tarafsız davranmakla V. İoannes ve oğlu Manuel'e fırsat tanımışlardı. Bunun bir bedeli olmalıydı. Bayezid'in isteği ile Bizans Altın Kapı istihkamlarını yıktı. Aslında İmparator V. İoannes gelişmelerden muzdaripti, sarayına kapandı.

Yıldırım Bayezid ve Anadolu Beylikleri, 1390, 1391

I. Murat, Müslüman bir devleti yıkarak, tepki çekmemek için Karamanoğlu topraklarını işgal etmemişti. Şimdi I. Murat ölünce Osmanlılara tehlike Karamanoğlu Alaeddin'den geldi. Karamanoğlunun çevresinde Kadı Burhaneddin, Saruhan, Germiyan, Menteşoğlu ve Hamidoğlu beylikleri toplandı.

I. Murat'ın Kosova Meydan savaşında ölmesinden sonra oluşan Osmanlı karşıtı Anadolu Beylikleri ittifakına Germiyan Beyi II. Yakup'ta katılmıştı. Devlet Hatun'un çeyizi olarak babasının Osmanlılara bıraktığı yerlerin bir kısmını geri aldı. Hamid Bey de Osmanlılara sattığı yöreleri geri alma hevesine kapıldı. Demek ki Germiyanoğulları ve Hamid Bey Murat Hüdavendigar'a toprakları gönül rızası ile vermemişlerdi veya Murat Beye verdiklerini oğluna vermiş olmak istemiyorlardı.

Aydın, Saruhan, Menteşe, Germiyan ve Hamitoğulları Beylikleri, Şehzade Yakup'un öldürülmesini bahane ederek Osmanlı topraklarına hücum ettiler. Karaman Beyliği Beyşehir'i eline geçirdi, Eskişehir'e kadar ilerledi. Kara Tatarların Beyi Mürüvvet Bey Kırşehir'i alarak, Kadı Burhaneddin'e verdi.

Yıldırım Bayezid, Anadolu'ya geçmeden önce ordu ve üst kademe yöneticilerinin kendine bağlı kalmalarını sağladı ve Rumeli'ni bir düzene soktu. Sırp Kralı ile bir anlaşma yaptı. Bu anlaşmaya göre Sırplar yıllık vergi verecek ve sefer halinde Osmanlı ordusuna katılacaklardı. Sırp kralının kız kardeşi Maria Despina ile evlendi.

Sırp sınırındaki Üsküp ve çevresini Yiğit Paşaya, Niğbolu'yu Firuz Beye, Serez'i de Evrenos Beye emanet etti. Rumeli, akıncı beylerine emanet edilmişti. Venedik ve diğer İtalyan kent

devletleri ile ticaret anlaşmalarını yeniledi. Bizans ile görüşerek onun herhangi bir eyleme kalkmayacağından emin oldu.

Bütün bunlardan sonra Anadolu'ya geçti. Bursa'ya gelip bir ordu topladı. Osmanlı ordusunda Sırp kralının ordusu, Bizans imparatorunun oğlu II. Manuel Palaiologos ve kuvvetleri, Candaroğulları Beyi Süleyman Beyin kuvvetleri vardı. İstvan Lazareviç Sırp kuvvetlerinin başına geçti. Bu ordu bir Roma ordusu gibiydi. Yıldırımın ordusunda vassalı olan Bizans askerleri de II. Manuel komutasında bulunuyorlardı. Yıldırım Bayezid peş peşe Germiyan, Aydın, Saruhan ve Menteşe Beyliklerini eline geçirdi.

Balkanlarda ve Anadolu'da iki cephede birden savaşma gereği nedeniyle beylerbeylik makamı da ikiye bölündü. Kütahya merkez olmak üzere Anadolu Beylerbeyliği adı altında bir ikinci Beylerbeylik oluşturdu. Bu ilk Anadolu Beylerbeyliğidir. Kara Timurtaş Paşa ilk Anadolu Beylerbeyi oldu. Bu arada Anadolu'da Bizans elinde kalan tek kent olan Alaşehir (Filadelfiya) da Osmanlılara geçti (1390). Bundan sonra Yıldırım Bayezid Hamidoğulları yönetimindeki Antalya bölgesini aldı.

1391 yılında Yıldırım Bayezid'in Anadolu Türk Beyliklerini bir bir almasından korkup, sıranın kendine geleceğini sanan Candaroğlu Beyi Süleyman bey Karamanoğlu'na asker yollayarak yardım etti. Yıldırım bu iki müttefikin birleşmesine izin vermeden Kastamonu üzerine yürüyerek, kenti ele geçirdi. Candaroğlu Süleyman Bey savaşta öldü. Yıldırım Bayezid Candaroğlu Sinop beyliğinin başında bulunan İsfendiyar Beye dokunmadı. İsfendiyar Bey, Candaroğlu Kötürüm Bayezid ile Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa'nın kızının evliliğinden olmaydı. Sinop dışındaki tüm Çandarlı toprakları Osmanlıların olmuştu.

Yıldırım Bayezid Karaman Beyliğinin üzerine yürüdü. Konya'ya kadar gelerek kenti kuşattı. Çıkış yolu bulamayan Karaman Beyi Alaeddin Bey, Yıldırım Bayezid'e Beyşehir, Akşehir ve çevresini geri verdi. İki devlet arasında Çarşamba suyu ve Köşk-Bükü sınır kabul edildi.

Yıldırım Beyazıt, bu ordu ile Aydınoğullarının elindeki Alaşehir'i aldı (1390). Aydınoğlu İsa Bey Osmanlı Beyliğine bağlanmayı kabul etti. Yıldırım Beyazıt İsa Beyin kızı Hafsa Hatun ile evlendi. Yıldırım Bayezid, Saruhan ve Menteşe Beyliklerine boyun eğdirmişti. Peşinden Germiyan Beyi II. Yakup Beyi yakalayıp, İpsala kalesine hapsetti. Böylece 1390 yılında Germiyan Beyliği Osmanlı Beyliğine katılmış oldu.

Yıldırım Bayezid Osmanlı donanmasına da el atmıştır. 1390 yılında Gelibolu tersanesini yeniden elden geçirip, faaliyete başlattı. Burada yeni savaş gemileri yapımına başladı. Bundan sonra Osmanlı donanması kuvvetlendikçe Venedik ve Cenevizlilerin boğazlardan geçişi güçleşecektir. Bu sıralarda Boğazlardan geçen bir İspanyol seyyahın yazdığına göre, Gelibolu'da 40 Osmanlı kadırgası, her türlü teçhiz edilmiş, savaşa hazır bir şekilde bekliyordu.

Bu sırada Batı Anadolu çoktan Türkleşmişti. Topraklarını terk eden Rumların yerini Türkler almıştı. Artık yerler Türk adları ile anılıyor, eski adlarını kimse hatırlamıyordu. Manuel Palaiologos, yerlerin eski adlarını öğrenmeye çalıştı. Kimsenin bu eski adları hatırlamadığını görünce büyük bir düş kırıklığına uğradı. Batının Türkleşmesi tabii ki sadece Rumların yerlerini terk etmesi ile açıklanamaz. Evlilikler, Müslüman dinini kabuller ile Batı Anadolu Türkleşmiştir.

Ege'de iyice azalan Rum nüfusu XIX. Yüzyıldan sonra çoğalmaya başladı. Sistematik olarak adalara gidenler Ana karaya geldiler. Avrupa devletleri Ege'deki taşımacılık, ticaret gibi bütün menfaatlerini Rum nüfus üzerine planlayıp, yaptılar. Ege Rum nüfusu hızla arttı. Başta Karaman olmak üzere Batı ve İç Anadolu'nun pek çok yerine dağılmış olan ana dili Türkçe olan Hıristiyanlar hep vardı. XIX. Yüzyıldan sonra açılan okullarda bunlar Rumca öğrendiler. Bunlar dilini unutmuş Rumlar mı, yoksa Hıristiyan Türkler miydi net belli değildir ve tartışılır. Bunlar Osmanlının son döneminde Rumlaştırılmışlardır. Daha sonra ve Cumhuriyet döneminde de Rum kabul edilip, mübadeleye tabi tutulmuşlardır. Bu konuya XX. Yüzyıl anlatılırken tekrar gelinecektir.

Ayasoluk Isabey Camisi

Moskova Kilisesi Bizans'a uymuyor, 1391

Vidin Baba Vida kalesi

Bizans İmparatoru İoannes Constantinopolis kent surlarını tahkim ediyordu. Surlara bir de yeni bir kula yaptırmıştı. Bayezid bu yapılanları anlaşmaya aykırı buluyordu. Bizans'a baskı yaparak yapılanları yıktırdı. 1391 yılında Bizans imparatoru V. İoannes Palaiologos öldü ve yerine oğlu II. Manuel tahta çıktı (1391 – 1425). İoannes, oğluna Osmanlı gücü altında küçülmüş ve nerede ise ona tabi olmuş bir devlet bırakmıştı. Babası öldüğünde Manuel Osmanlı sarayında bulunuyordu. Osmanlılar onu uzun bir süre bırakmadılar. Sonunda Manuel kaçarak Constantinopolis'e geldi ve orada babasının tahtına oturdu.

1391 yılında Hamidoğlu Hüseyin Bey ölünce toprakları Osmanlılar ve Karamanlar arasında pay edildi. Yıldırım Bayezid Candaroğlu Süleyman Paşa ve Karamanoğlu Alaeddin Bey ile yaptığı mücadele sırasında Kadı Burhaneddin bu iki hükümdara yardım etmişti. Osmanlı kuvvetleri bir ara Kayseri'yi ele geçirdiler. Buna karşı Kadı Burhaneddin bir şey yapamamıştı.

Osmanlılar kuvvetli olasılık ile dağlık olduğu için Menteşoğlu topraklarını almaya çalışmamışlardır. Buna karşılık da Menteşoğlu Beyliği Osmanlılar aleyhine kurulmuş olan Anadolu Beylikleri koalisyonuna katılmamıştır. Bu sırada Ahmet Gazi, donanması ile Kıbrıs ve Rodos'a seferler düzenlemiştir. Ahmet Gazi 1391 yılında ölünce, toprakları Osmanlılara geçti.

Yıldırım Bayezid Anadolu'da uğraşırken, Eflak Voyvodosu Mirça (Mircea), Tuna nehrini geçerek Osmanlı topraklarına saldırdı. 1391 yılında, bu saldırıyı duyan Yıldırım hemen Rumeli'ne geçerek, Edirne'de kuvvetlerini topladı. Arkuş (Argeş) de Eflak kuvvetleri ağır bir yenilgiye uğradılar. Tutsak edilen voyvoda Mirça Bursa'ya getirildi. Eflak aldığı yerleri ve

tutsakları geri verdi. Yapılan anlaşma ile Eflak her yıl 3.000 duka altın, Padişah'a 30 at ve 20 av kuşu verecekti. Ayrıca Osmanlıların Macaristan ile yapacakları savaşta Osmanlı ordusu yanında yer alacaktı. Anlaşmadan sonra Mirça serbest bırakılarak, ülkesine yollandı.

Bu sırada Bulgar kralının eline bırakılmış olan Tırnova, Niğbolu, Silistre ve Vidin Osmanlıların eline geçti. Böylece Bulgaristan krallığı tamamen ortadan kalkmış oldu.

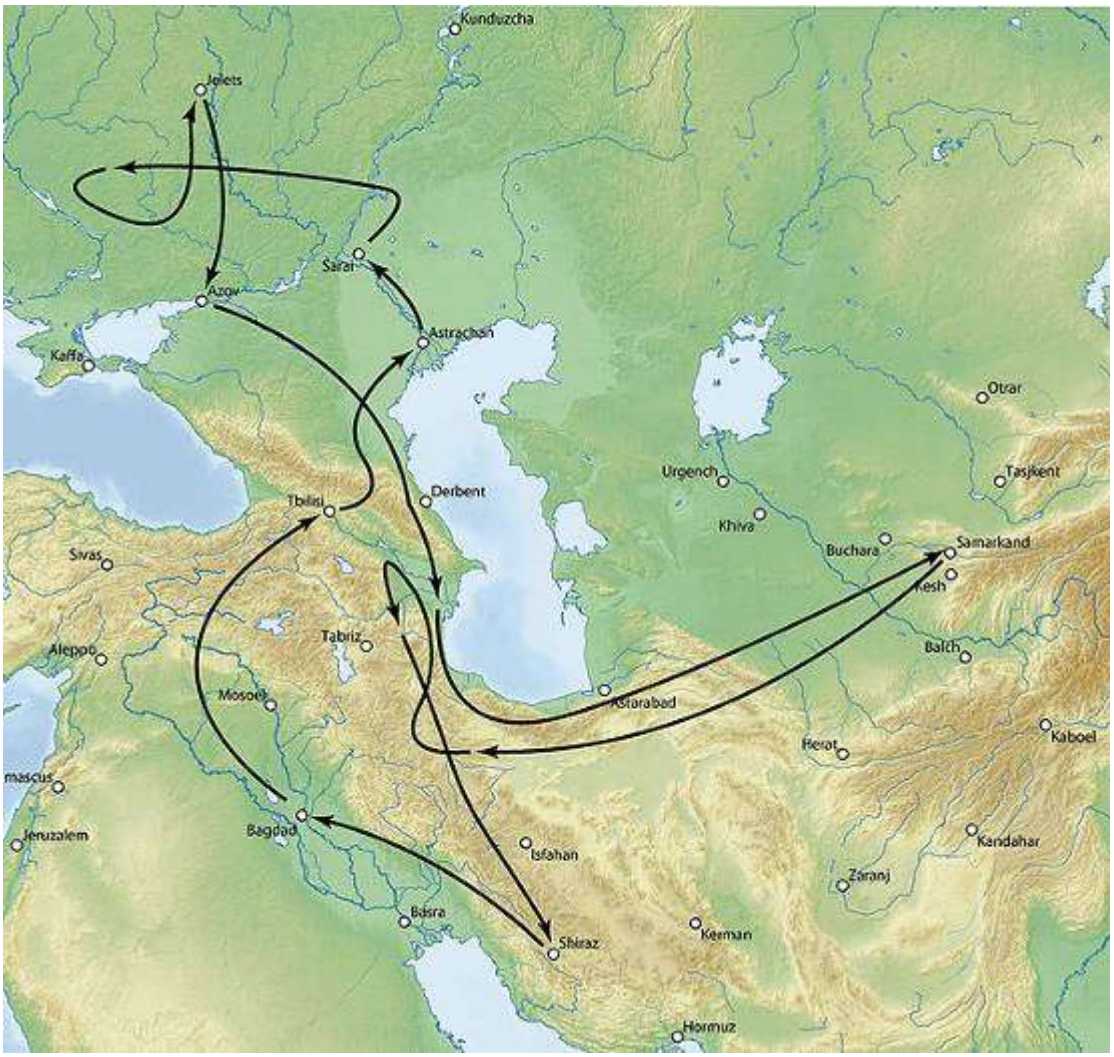
Mirça ülkesine dönünce yapılan anlaşmaya sadık kalmadı. Macarlarla anlaştı. Bunun üzerine Macaristan ve Bosna'ya Türk akınları başladı. Bu arada akıncılar Sirmiya çıvarlarında Macar ordusu ile yapılan bir savaşı kazandılar.

Bu sırada Constantinopolis patriği Moskova prensinin Bizans'ın manevi otoritesine uymadığını düşünüyordu. Prens ayinlerde Bizans İmparatorunun adını anmıyordu. Bu tarihlerde Moskova prensi kafir Tatar hanına, Bizans ise kafir Türk Sultanına bağlıydı. Kuvvetli bir olasılık ile prens kendi ile İmparator arasında bir fark görmüyordu. Halbuki Constantinopolis Patriğe göre Bizans İmparatoru Roma'nın yani tüm Hıristiyanların dünyevi efendisiydi. İmparatorluk topraklarının dinsizlerin baskısı altında olması bu gerçeği değiştiremezdi. İmparator hem dünyada ve hem de evrensel kilisede ayrıcılıklara sahipti. Moskova prensi ayinlerde II. Manuel'in adını anmaya devam etmeliydi.

Patrik, Bizans'ın devletler arasındaki hiyerarşi anlayışını ortaya koyan bir yazı yazmıştı. Bizans eski topraklarını ele geçirerek tekrar eski günlerine kavuşma düşüncesinden hiç vazgeçmemiştir. Bizans'ta İmparatorluk kavramı 2000 yıllık mazisi ile çok dayanıklıydı.

Osmanlı Sultanı Yıldırım Beyazıd, şimdi de Bizans'tan Constantinopolis surları dışındaki tüm Bizans topraklarını ve başkentteki Türkler için de cami ve mahkeme istiyordu. II. Manuel istekleri reddetti. Osmanlı ordusu Constantinopolis'i kuşattı. Kentin dışarı ile ilişkisi, ancak deniz yoluyla sağlanıyordu. Deniz yolu ilişkisi bile çok sınırlıydı. Bu ablukanın 4 – 5 yıl sürdüğü tahmin edilmektedir.

Toktamış önde Timur Arkada, 1391

Timur'un Altınordu seferleri 1392-96

1389 yılı kışından beri Toktamış ile Timur bozkırda dolaşıyorlardı. Sonunda 1391 yazı başında tesadüfen Ural yakınlarındaki Kuybişev (Samara) da karşılaştılar. Savaşta Altınordu birlikleri iyice hırpalandılar.

Altınorda Hanı Toktamış üzerine düzenlediği seferler (1391) Altınorda Devleti'nin çöküşüne ve yerine bölge hanlıklarının kurulmasına sebep olurken, Moskova Knezleri'nin (prensler) güçlenmesini de beraberinde getirmiştir. Böylece, XVI. yüzyıldan itibaren Rusya'nın Kafkaslar ve Deşt-i Kıpçak'a doğru yayılması söz konusu olacaktır.

Çin'de birden Ming hanedanı karışı verdi. Çu Yuang-çang'ın oğlu, veliaht, 1391 yılında öldü. Taht varissiz kalmıştı.

Toktamış'ın Moskova Kuşatması

Kadı Burhaneddin uzun zamandır yaptırdığı akınlarla Amasya ve çevresini hayatından bezdirmişti. Toprak sahipleri çözümü Osmanlıyı çağırmakta buldular. Osmanlı yerleşik düzenden yanaydı ve disiplinli ordusunun yağma yapması yasaktı. Amasya ve çevresindeki beyler Kadı Burhaneddin'e olan vassallıklarını bırakıp, Osmanlı vassallığına geçtiler. Yıldırım Bayezid şehzade Ertuğrul komutasında kuvvet yolladı.

Osmancık kuşatıldı. Bu sırada Taşanoğlu, Taceddinoğlu gibi bazı Beyler Osmanlı uyruğu olmayı kabul ettiler. Maden ve Ovacık Kadı Burhaneddin'den alındı. Bu sırada Osmanlı ve Kadı Burhaneddin öncü kuvvetleri Kırkdilim kalesi önünde çatıştılar. Çatışmayı Kadı Burhaneddin kuvvetleri kazandı (1391). Şehzade Ertuğrul savaş meydanında öldü. Bundan sonra karşılıklı yakıp, yıkmalar oldu. Kadı Burhaneddin hizmetindeki Anadolu Moğolları Osmanlılara ait İskilip, Ankara, Kalecik, Sivrihisar yörelerini 40 gün yağmaladılar. Kadı Amasya kentini aldı, kaleyi kuşattı. Ancak yeni Osmanlı kuvvetleri gelince geri çekildi. Böylece aradaki düşmanlık daha da arttı.

Emir Sultan, 1392

Emir Sultan Külliyesi

1391 yılında Emir Sultan Buhara'dan Bursa'ya göç etti. Buhara'da doğmuştu. Soyu Peygamber'in torunu Hüseyin'e dayanıyordu. İsmi, Muhammed bin Ali, lakabı Şemsüddin'di. Ona, Buhara'da doğduğu için " Muhammed Buhari ", Seyyid olduğu için " Emir Buhari ", Yıldırım Bayezid Hanın damadı olduktan sonra da " Emir Sultan " denilmiştir. Yıldırım Bayezid Emir Sultan'a büyük saygı ve ilgi göstermiştir. Bunun bir göstergesi olarak kızı Hundi Fatma Sultan'ı onunla evlendirmişti. Padişah kızı ile din alimi birisi arasında gerçekleşen bu evlilik, Osmanlı Tarihi'nin ilklerindendir.

Yıldırım Bayezid zamanında Bursa kadısı olan ve daha sonra İkinci Murat döneminde Osmanlı'nın ilk Birinci Müftüsü (adı konmadan Şeyhülislamı) olacak olan Molla Fenari (1350–1430), padişaha yazdığı bir mektupta Emir Sultan'ın büyüklüğünü şu sözlerle ortaya koyuyordu: " ...Emir Sultan'ın Resul-i Ekrem'in neslinden değerli bir kimse olduğunu bilesiniz. Hz. Peygamberin neslinden Anadolu'ya bunun gibi değerli bir zat gelmemiştir. Buhara'dan peygamber soyundan böyle bir kişinin buraya gelmesi büyük mutluluktur. Ne mutlu size ki, Peygamberlerin Sultanı ile dünür oldunuz. Dünya ve ahirette mutluluğunuza vesile olacak işlerinizin giderek çoğalmasını Allah'tan dilerim. Şunu da bilmenizde fayda vardır ki, damadınız olan bu zat, Peygamber Efendimizin: " Ümmetimin alimleri İsrailoğulları'nın peygamberleri gibidir " hadisinde işaret ettiği şahsiyetlerden biridir. Hele hele Hz. Peygamberin soyundan olması onun değerini bir kat daha artırıyor. Biz Hz. Resul'den sonra bunlardan gördüğümüz eser ve tecellilerin başka hiç kimseden naklolunduğunu görmedik..."

Emir Sultan Yıldırım Bayezid'in Anadolu Türk birliğini kurmak için yaptığı çalışmalarda, ona manevi olarak destek olmuştur. Yıldırım Bayezid ile Timur arasında gerilim artarken de, iki Müslüman hükümdar arasındaki bir çatışmaya karşı çıkarak, telkinlerini savaşmamak yönünde yapmıştır.

Anadolu'da tekke hayatı insanları inanılmayacak kadar kolay sarıyordu. Bu o zamandan şimdiye hep böyle ola gelmiştir. En ilginç tarafı, o dergahlarda kimin neyi ne kadar aldığı,

tasavvufi düşünceyi benimseyip, benimsemediği de mühim değildir. Kimi neyzen oluyor, kimi neyzeni dinliyordu. Kimi hattat veya müzehhip (süsleyici) oluyor ve yahut onları seyrediyordu. İnsanlar dergahlarda sanata ilgi duymayı öğreniyordu. Halkın dergahlara olan ilgisi devam etmiş gitmiştir.

Constantinopolis kuşatması sürerken, Yıldırım Bayezid Anadolu'ya geçip,1392 yılında Candaroğlu Beyliğini topraklarına kattı. Sonra da Kadı Burhaneddin üzerine yürüdü.

Şeyh Sadeddin'den sonra Safevi tekkesinin başına Şeyh Hoca Ali geçti (1392 – 1429). Onun zamanında tekke Şii bir renk kazanmaya başladı.

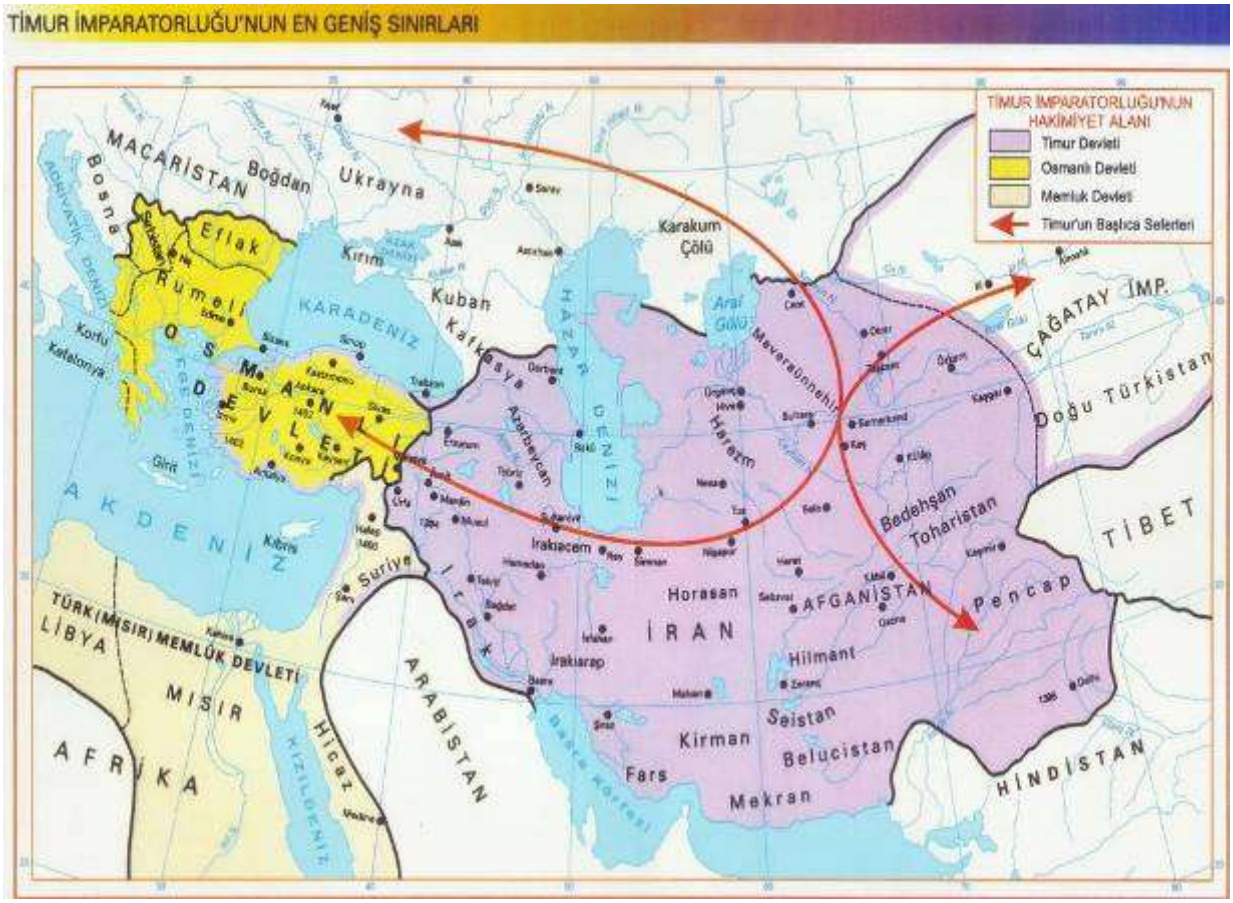
1392 yılında Kore bağımsız bir devlet oldu. Aynı yıl İranlı şair Hafız öldü. Hindistan'da Gurların bir kolu, Malva veBerar eyaletlerinde Malva Gurileri denen devleti kurdu (1392 – 1531).

IV. Charles Taç Merasimi

1392 den itibaren, Fransa'da VI. Charles halk tarafından hala seviliyordu, ama yönetimi peş peşe gelen delilik krizleriyle kesintiye uğruyordu. Krizler de günden güne daha şiddetli ve uzun oluyor, muhakemesi sekteye uğruyordu.

Timur Orta Doğu'da, 1393-95

1393 yılında Timur Arap Irak'ı denilen topraklara ilk seferini yaptı. Arap Irak'ını ele geçirip, Bağdat üzerine yürüdü. Bunun üzerine Celayir hükümdarı Sultan Ahmet Bağdat'tan ayrılarak, Dicle üzerindeki gemileri batırıp, köprüleri yıkarak Dımaşk'a (Şam) çekildi.

Bunlar olurken Anadolu'da, henüz Orta Anadolu'ya tam yerleşmemiş bir Osmanlı devleti vardı. Sivas – Kayseri yöresinde Kadı Burhaneddin Ahmet hüküm sürüyordu. Karamanoğulları uzun mücadeleler sonunda Osmanlı tabiliğini kabul etmiş gibi görünüyordu. Erzincan'da Erzincan Emirliği vardı. Doğu Anadolu'ya Kara Koyunlular hakimdi. Maraş ve dolaylarında Dulkadıroğulları, Güney Doğu Anadolu'da Ak Koyunlular bulunuyordu. Yani Anadolu'da siyasi bir birlik yoktu. Orta Doğunun en güçlü devleti Memluklardı. Memlukların yönetim sahası Malatya'ya kadar uzanıyordu. Ama bu devlet de iç mücadeleler sonucu yıpranmaya başlamıştı.

Timur Bağdat'ı ele geçirip, Tekrit'e geldi. Musul ve Erbil Timur'a bağlandılar. Timur Ak Koyunlulara ve Kara Koyunlulara haber yollayarak kendisine tabi olmalarını istedi. Peşinden Kara Koyunlar üzerine bir kuvvet yollayarak onları perişan etti. Kara Koyunlu Yusuf kaçtı, Timur onu yakalayamadı.

1393 yılında Yıldırım Bayezid Kadı Burhaneddin'den Amasya'yı aldı. Kadı Burhaneddin büyük bir darbe yemişti. Sonuçta Kastamonu, Osmancık, Merzifon ve Amasya ile bu çevrelerdeki kaleler Osmanlıların eline geçmişti.

Bu sırada Macar Kralı Sigismund, Eflak (Prens Mirçe) ile anlaşarak Osmanlı topraklarına saldırdı. Eflak, Tuna nehrinin sağındaki Dobruca ve Silistre'yi ellerine geçirdiler. Macarlar da Vidin'e yerleşmeye çalışıyorlardı. Niğbolu'yu ele geçiren Sigismund, Yıldırım'ın geldiğini öğrenince geri çekildi. Buna rağmen Yıldırım'ın oğlu Süleyman Çelebi komutasında ki kuvvetler Bulgar Başkenti Tırnova'yı alarak Doğu Bulgaristan yönetimine son verdiler (Temmuz 1393). Bundan sonra Bulgaristan'ın Tuna bölgesi Osmanlıların doğrudan yönetimine geçti. Bulgar Çarı Şişman da Osmanlı vassalı olarak Niğbolu'ya çekildi. Peşinden Osmanlılar Eflaklıların aldığı toprakları geri aldılar.

Yıldırım bundan sonra durmadı. Teselya bölgesini ele geçirdi. Selanik geri alındı. Evrenos Bey Mora'ya girdi. Bir gurup Arnavutluğa hücum edip, Draç kentini zorlamaya başladı. Bu sırada Venedikliler de Alessio ve Durazzo'yu (1393) ele geçirmişlerdi.

Bayezid Serez kantine Hıristiyan vassallarını tek tek çağırdı. Bu bir güç gösterisimiydi? Durum sevimsizdi. Vassallar birbirini suçluyorlardı. Mora despotu Theodoros kendi vassalı kabul etmediği Monemvasie senyörü Momanas tarafından suçlandı. Serez'e gidenler kellerini koltuklarına alıp gidiyorlardı. Giden bütün prensler geri döndüler. Sadece Theodoros birkaç kentini Serez'de bırakarak geri dönebildi. Bu ziyaret Bizans imparatoru Manuel'i yaralamış, gururu ile oynamıştı. Manuel bundan sonra yüzünü batıya dönecekti.

Kara Koyunlu Kara Yusuf Bey Muş ovasındaydı. 1394 yılında Timur Muş ovasına gelerek Avnik kalesini kuşatıp, aldı. Bu sırada Altınordu Hanı Toktamış, Karadeniz ile Aral arasındaki toprakları kasıp, kavuruyordu. Timur Toktamış ile savaşmak üzere Gürcistan'a gitti.

Timur Anadolu'ya gelirken Anadolu Beyliklerinin gücü hakkında bilgi almıştı. Buna göre Erzincan beyinin 5 bin, Karamanoğlu'nun 10 bin, Taceddinoğlu Mahmut Çelebi'nin 6 bin, Taşanoğlu'nun bin, Bafra Beyinin 2 bin askeri vardı. Kuvvetli bir olasılık ile Kadı Burhaneddin'in 9 bin askeri vardı. Güney Doğu Anadolu'daki Moğol ve Türkler müştereken 20 bin atlı çıkarabilirlerdi.

Bu sırada Timur Kadı Burhaneddin'den kendisine tabi olmasını istedi. Kadı Burhaneddin, Timur'un Müslümanlara yaptığı zulmü örnek göstererek bu talebi reddetti. Daha sonra da Timur ile mücadele edebilmek için Memluklar ve Osmanlılar ile işbirliği yapmaya çalıştı. Timur'un Doğu Anadolu'da görülmesi ile birlikte, Karaman Beyi Alaeddin Ali Bey Timur'un yüksek egemenliğini tanıdı (1394). Bu sıralarda Ak Koyunlu Beyi Ahmet Bey Kadı Burhaneddin'e bağlı bir bey olarak davranıyordu. Bu ittifakı parçalamak niyetinde olan Timur, Sivas üzerine yürüdü. Timur'un ordusu Erzurum'a vardığında, Timur tekrar kıpırdanan Altınordu üzerine yürümek üzere Erzurum'dan geri döndü. Bu Kadı Burhaneddin'i rahatlatmıştı.

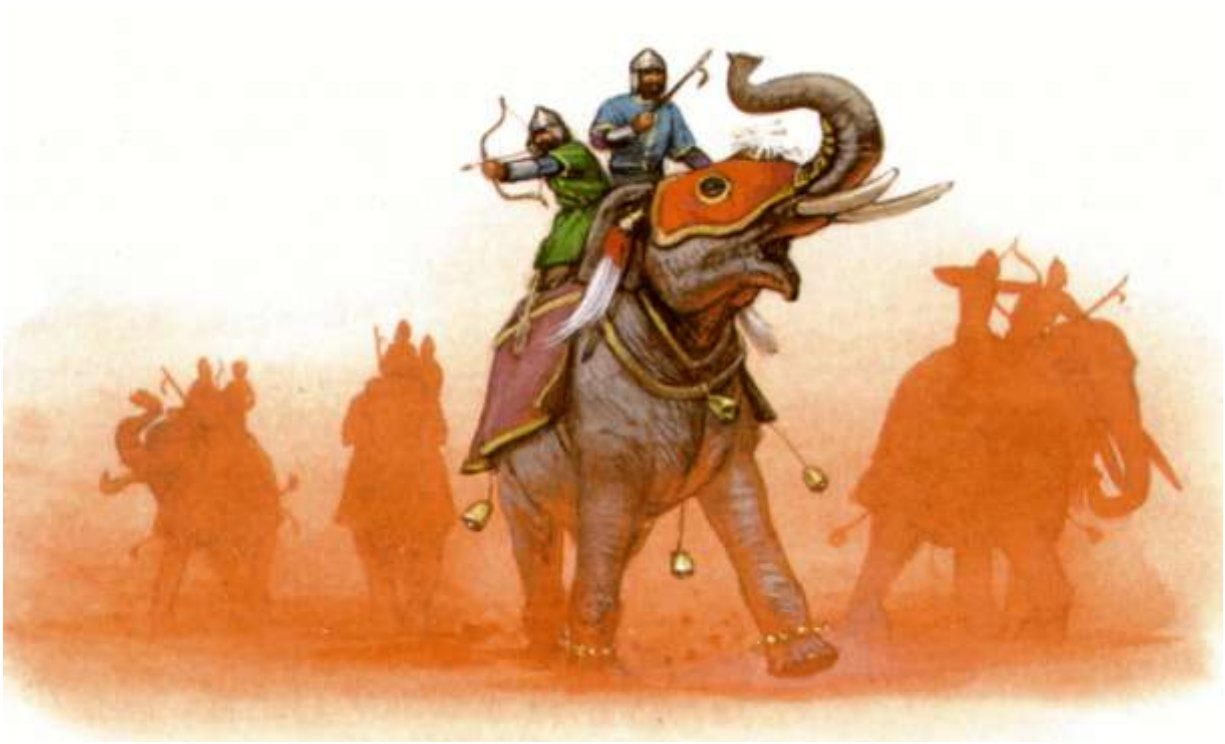
Timur gidince Kara Koyunlu Kara Yusuf, 1395 yılında geri dönerek Ercis'i geri aldı. Kadı Burhaneddin de Karamanlılardan Aksaray'ı aldı. Peşinden Kadı Doğuya sefere çıktı. Sivas devletinin bazı kalelerini aldı, Erzincan beyliğini yağmaladı. Bu sırada Timur Hindistan seferindeydi ve Hindistan seferinden başarı ile döndü.

Yıldırım ise Balkanlar da Dobruca ve Silistre'yi Osmanlı topraklarına kattı. Yıldırım Bayezid, 1394 yılı sonlarında, Rumeli ve Batı Anadolu'nun sahibi olarak, Kahire'deki Abbasi Halifesinden, Rum Sultanı olarak tanınmasını istedi. Kuşku yok ki Yıldırım, Büyük Roma İmparatorluğunu Müslüman bir bayrak altında tekrar canlandırmak istiyordu.

Genel olarak Osmanlılar yerli prensleri ve senyörleri yerlerinde bırakıyorlardı. Osmanlı devletine vassal oluyorlar ve bu da yetiyordu. Bu prenslerin kendi aralarındaki sonu gelmez, bitip tükenmez kan davaları da Osmanlılar gelince, hakem rolü oynayarak düzene girer gibi olmuştu. Osmanlı kimi halkların yerini değiştirdi. Stratejik yerlere Türkleri yerleştirdi. Bazı Slav ve Grek toplulukları Anadolu'ya yollandılar. Bu tip yer değiştirmeler o dönemde ve ondan önce sık sık yapıldığından yadırganan veya yargılanan politikalar değildiler. Yerleri değiştiren köylüler, gittikleri yerlerde bıraktıklarına denk gelen topraklar alıyorlar ve kendilerinden bir şefin yönetiminde bulunuyorlardı. Ancak Osmanlılarda bu yer değiştirmeler sınırlıydı. Çünkü Trakya hariç hiçbir yerin Türkleşmesine kadar iş varmadı.

1394 yılında Mora despotu Theodoros, Argos'un verdiği Venediklilerin yardımı ile Monemvasia'yı geri aldı.

1394 yılında Taylar Kamboçya'yı istila ettiler. Kmer başkenti Pnom Penh'e taşındı.

Kmer Savaşçıları

Moskova Prensleri, 1395

Tatar savaşçılar

1395 yılı geldiğinde Timur'un Altınordu (Altın Orda) devleti üzerine yaptığı saldırılar sürüyordu. Timur, Toktamış'a Terek üzerinde yetişti. Timur kısa bir süre önce ölümcül hastalanmış, ama nasıl oldu ise iyileşmişti. Daha nekahet döneminde sayılırdı. Bütün bunlara rağmen Timur at üzerinde, bizzat kendi, kahramanca savaşarak, savaşı kazandı. Peşinden Kazan'a, Kiev'e saldırdı. Hacı Tarkan'ı (Astırhan) yıktı. Tüm bölgeyi talan etti. Sonunda Kafkasya'ya geçti.

Timur Altınodu devletine kesin bir darbe indirmişti. Bundan sonra Altınordu devleti önemli bir devlet olma hüviyetini kaybedecektir. Bu savaş Rusya içinde çok önemli bir savaştır. Rusya'nın bağımsızlık yolu bu savaş sayesinde açılmıştır. Böylece Rusya'nın kaderi ve dolayısı ile tüm dünyanın kaderi değişmiştir.

Geçmiş olan olaylardan iyice sarsılmış olan Kiev Rusya'sı kesinlikle çökmüştü. Bunun peşinden Deşt-i Kıpçak'ın batı sınırları Katoliklerin etkisine girdi. Önce Polonya, peşinden Litvanya (Lituanya) hem Katolik etkiye girdiler ve hem de Almanya'nın Hansa ticaret birliğine bağlandılar.

Timur'un Deşt-i Kıpçak içlerine yaptığı seferler, Volga ve Harizm (Harezm) üzerinden yapılan kervan ticaretini çökertti. Timur'un bu son zaferinden sonra da bu geniş ve zengin alanlarda Pazar ve üretim geriledi. Kırım yolu ile İtalya'ya giden ipek ve baharat ticareti sönmeye başladı. Halkın büyük bir kısmı, Rusya'nın ortasındaki ormanlık bölgeye çekildi.
Altın ordu devleti Rus prensliklerinden vergi alıyordu. Ancak bu zor topraklara pek karışmıyorlardı. Ancak vahim bir başkaldırı olursa müdahale ederlerdi. Böylece buralar geçmişle olan bağlarını koparmadan özerk bir yaşam sürüyorlardı.

Yine de bu prenslikler arasında sık sık mücadeleler olurdu. Bu sıcak zamanlarda bazen Moğolları, bazen Polonyalıları veya Litvanyalıları yardıma çağırırlardı. Moğolların işine parçalanmış bir yapı gelmiyordu. Onlar prenslerden birini diğer hepsini temsilen ülkenin bütününden sorumlu tutmak istiyorlardı. Vergiyi Moğollar adına bu kral toplayacak ve ödeyecekti. Buna karşılık da rakipleri ile yapacağı mücadelelerde Moğolları yanında görecekti. Moskova prensleri en güçlü, toprakları en büyük prensler değildiler. Ancak becerikli davranıp kendilerini Moğolların temsilcisi olarak tanıtmışlardı. Timur'un peşinden güçler dengesi değiştiğinde, Moğollardan aldıkları yetki ile Moğollara karşı mücadeleye başlayacaklardı. Bu da beraberinde Rusya'nın derlenip, toparlanmasını getirecekti.

Moğollara kadar Rus halkı siyasi bir bütünlükten yoksundu. Yabancı müdahale onlara çeki düzen verdi ve siyasi birliği sağlamaları yolunu açtı. Burada yeni olan bir şey de uzun zamandır başı çeken Kiev'in sahneden çekilip, yerine Moskova prenslerinin geçmesiydi.

Kısa bir süre içinde Altınordu devletinde taht kavgalarının yeniden başlaması, Altın Orda Devleti'ni güçsüz düşürdü. Bu kavgalarla parçalanan Altın Orda Devleti topraklarında Kazan Hanlığı, Kırım Hanlığı, Astrahan Hanlığı, Nogay Hanlığı ve Sibir Hanlığı kuruldu. Kalan toprakları Kırım Hanlığı ele geçirdi ve 1502'de Altın Orda Devleti tarihten silindi.

Rusya feodal bir toplum olarak gelişmişti. Ancak bu gelişme, diğer yerlerdekinin aksine merkezi bir iktidarın kurulmasına yardımcı oldu. Rus köylüsü, uzun zamandır, topraklarının dini büyük mülkiyete veya din dışı büyük mülkiyet geçmesi ile çözülmeye başlamıştı. Tabii bunda Moğolların uyguladıkları verginin de önemli bir payı vardı. Böylece, Rus köylüsü kendileri isteyerek ve bazen de zorla toprak mülkiyetlerini devredip, boyarların veya Kilisenin bağımlılığı altına girdiler. Boyarların ve Kilisenin elindeki bu topraklara " votchina " dendi.

Rusya'nın merkezinde ticaret Kiev kadar gelişmemişti. Ne varsa toprakta vardı. Sadece tuz ticareti halkı ilgilendiriyordu. Yoksa kürk gibi diğer ticari unsurlar asillerle Moğollar arasında yapılan bir alış verişti. Halkın bundan en ufak bir çıkarı yoktu.

Orta Rusya'da Novgorod liman şehri hariç, kent denilebilecek yerler tarım pazarlarının ve ordu merkezlerinin olduğu yerlerdeydi. Novgorod Baltık üzerinden Hansa ile ticaret yapıyordu. Bu kentte, ticaret sonucu maden işçiliği gelişti. Ancak kentte Rus burjuvazisi yoktu, daha doğrusu daha çocukluk aşamasındaydı. Ticaret tamamen Alman burjuvaların elindeydi. Novgorod'da oluşmakta olan Rus burjuvazisi, sıkıntılarını halletmek için kendinden çok büyük olan Alman burjuvazisine baş kaldıracağına, sık sık boyarlarla dalaşıyordu.

Artık denilebilir ki Moskova prensleri, feodal denilebilecek bir yapı içinde ağır ağır Rus toplumunu etraflarında toplamaya başladılar. Çevrelerindeki özerk prenslikler Moskova'nın vassalı haline geliyordu. Moskova prensliğinin toprakları büyüdükçe, vassal olan prens sayısı da artıyordu. Diğer yandan, Moskova prensleri, Osmanlıların uyguladığı tımar sistemi çok benzeyen bir sistemi " pomiestie " uyguluyorlardı. Pomiestie ondan yararlananlara devlet hakkını veriyor ama hem miras olarak kalamıyor ve hem de devlet istediğinde bu hakkı geri alıyordu.

Moskova prensliği ele geçirilen kentlere geniş yetkiler ile donatılmış ve merkeze bağlı bir vali atayarak, yönetiyordu.

Niğbolu savaşı, 1395, 1396

Niğbolu savaşı

1395 yılında Bayezid Eflak'a girdi. Yanında Sırplar vardı. Eflak boyun eğdi. Sonra Bayezid Niğbolu üzerine yürüdü, Bulgar Çarı Şişman öldü (Haziran 1395). Osmanlılar Dobruca'daydılar ve Tuna geçiş noktalarını işgal ediyorlardı. Artık Katolik Macaristan ve Müslüman Osmanlı sınırdaştı.

Osmanlıların Constantinopolis'i ablukaya alması ve Bulgaristan'ı ele geçirmesi, Avrupa'da yeni bir Haçlı seferi hazırlanmasına yol açtı. Bu Haçlı seferinin hazırlığı iki, üç yıl sürdü. Avrupa çıkarabileceği en güçlü orduyu hazırlıyordu.

Daha sonra Kutsal Roma Germen İmparatoru olacak olan Macar Kralı Sigismund komutasında Macarlar, Fransızlar, Almanlar, Belçikalılar, Hollandalılar, İsviçre, İngiltere, İskoçya, Savua, Lombardiya, Rodos, Töton şövalyeleri ve Ulah (Eflak) kuvvetlerinden oluşan bir Haçlı ordusu oluşturuldu. Bu orduda Fransa başkomutanı Amiral Jean de Vienne, Mareşal Boucicaut, Bourguignon Dukalığı varisi Korkusuz Jean vardı. Bundanlardan başka Carpet hanedanı mensubu pek çok prens ve general sefere katılmışlardı. Fransa'da sefere katılmak isteyenlerin sayısı çok olduğundan aralarında seçme yapılmıştı. Sefere katılan Korkusuz Jean, daha sonra, 1419 yılında öldürülene kadar, Fransa'nın en önemli kişilerinden biri olacaktır.

Haçlı ordusunda ayrıca 2 bin Töton şövalyesinin başında Hohenzollern prensi Friedrich, Rodos şövalyeleri üstadıazamı Philibert de Naillac da vardı.

Haçlı ordusu iki koldan Osmanlı topraklarına girdi. Haçlılar Vidin'i aldı. Peşinden Rahova alınıp, halkı korkunç bir tarzda katledildi. İtalya'da toplanan Haçlı donanması ise Venedik Amirali Tommaso Macenigo komutasında hareket etti. Tommaso Macenigo daha sonra Venedik Cumhurbaşkanı olacaktır. Venedik tüm gemilerini seferber etmişti, öyle ki Venedik körfezinde limanı koruyacak ancak bir kadırga kalmıştı.

İki koldan gelen Haçlılar, Niğbolu önlerinde birleştiler. Niğbolu kalesi komutanı Doğan Bey direndi. Bu sırada Yıldırım Bayezid'de Niğbolu önlerine geldi. Bayezid yolda Sırp Stefan Lazareviç ile birleşmişti. Venedikliler ise Drivasto'yu ellerine geçirmişlerdi.

25 Eylül 1396 da Yıldırım Beyazid (Bayezid), Niğbolu'da Haçlı ordusunu perişan etti (Niğbolu Savaşı). Fransızlar geri kafalıydılar. Crecy'deki hatayı tekrarlayıp, doludizgin saldırdılar. Türkler geri çekilerek, Fransızları içlerine çektiler. Fransızlar bitkinleşirken de seçkin Türk birlikleri saldırdı. Fransızlar karma karışık oldular. Türk süvarisi karşı hücuma geçti. Yenilgi kesinleşti. Eflaklılar, Erdelliler, Macarlar ve Almanlar savaş meydanını terk ettiler. Fransızlar Türkler karşısında yapayalnız kalmışlardı. Bu savaş Fransızların Haçlı seferleri için duyduğu isteği tamamen yok etmiştir.

Niğbolu savaşı

Haçlılar kaçacaklarını hiç düşünmemişlerdi. Geri çekiliş yolları emniyet altına alınmamıştı. Kaçan düşmanı Türkler teslim olmaya çağırıyor, teslim olmazlar ise öldürüyorlardı. Fransız sancağı Amiral Jean de Vienne'nin elindeydi. Sancak altı defa yere düştü, ancak altısında da yerden kaldırıldı. Sonunda amirak ve sancak beraber yere düştüler. Fransız sancağı ancak amiralin ölümünden sonra Türklerin eline geçebildi.

Niğbolu savaşından sonra ölü ve esir Haçlılar

Haçlı ordusundaki prens ve soylular ya esir edildiler veya öldürüldüler. Tuna üzerindeki Haçlı filosunun büyük kısmı batırılmıştı. Bir kısım tarihçiler 100 bin haçlıdan fazlasının kılıç ile veya boğularak öldüğünü yazarlar. 10 bin kişi de esir alınmıştır. Türklerin zayiastı ise 30 bin kişi kadardı.

Kaçabilenler arasında sonradan İngiltere kralı olan IV. Henry de vardı. Geleceğin imparatoru Sigismund, Tuna üzerinden bir Venedik gemisi ile kaçabilmişti.

Haçlıların yok olduğu haberine Avrupa'da önce hiç inanılmadı. Sonra büyük bir acı ve infial duyuldu. Halk Paris'de hükümet aleyhine gösteriler yaptı. Niğbolunda ölenlerin ruhu için Notre Dame'da büyük ayinler yapıldı. Heryerde acı, gözyaşı, cenaze alayları vardı.

Zafer sonunda Osmanlılar Vidin Bulgar krallığına da son verdiler. Teselya, Pelopones ve Atina Osmanlılarca işgal edildi. Yıldırım Bayezid " Atım arpasını Roma'daki Saint Pierre Kilisesi'nin sunağında yiyecek " diyordu. Hakikaten onu durduracak bir güç de görünmüyordu.

Niğbolu savaşından önce Yıldırım Bayezid, dua ederken, yirmi cami yaptırmayı adamıştı. Savaştan sonra Emir Sultan'ın tavsiyesi üzerine yirmi kubbeli Ulucami'yi yaptırmak suretiyle adağını gerçekleştirdi.

Osmanlı Sultanları Rumeli'nde elde ettikleri başarılardan gurur duyuyorlardı. Zaferlerinden sonra İslam Hükümdarlarına fetihnameler yolluyor, ganimetlerden hisse veriyor ve esirler

gönderiyorlardı. Niğbolu (Nikebolu) savaşından sonra da Yıldırım Beyazıt Kahire, Bağdat ve Tebriz'e esir şövalyeler yolladı. Bunlar sokaklarda dolaştırılarak halka teşhir edildiler. Müslüman dünyada Osmanlılar lehine propaganda yapılıyordu. Gaza Osmanlının propagandası olup, çıkmıştı.

Niğbolu savaşından sonra, Bursa'ya gelen Fransız sefaret heyeti, ileri gelen Fransız esirlerin kurtarmalığı olarak 200 bin Duka altın ve100 bin dukalık hediye getirmişti. Fransa bu Haçlı seferi için çok para harcadı. Parası yetmediğinden Venedik, Maceristan ve Kıbrıs'tan borç para almıştı. Bu borçların ve özellikle Venedik'e olan borcun ödenmesi çok uzun sürmüştür.

Macar esirleri kurtarmak için Sigismund da ağır bir kurtulmalık ödemek zorunda kalmıştır.

Sigismond, Albrecht Dürer

Bizans Zor Durumda, 1397

Anadolu Hisarı

Zaferin peşinden, Yıldırım bu savaşa yol açan Bizans'ı yok etmeye karar verdi. Bizans İmparatoru II. Manuel'e bir mektup yollayarak, kentin teslimini istedi. Manuel bu teklifi reddedince de kenti şiddetli olarak kuşattı. Constantinopolis'e Karadeniz'den gelecek gemileri engellemek için Anadolu Hisarını yaptırdı.

Bu sırada Kadı Burhaneddin de iki ateş arasında kalmıştı. Bir yanda Moğollar, diğer yanda Karamanlar vardı. O da Konya'ya saldırıp, yağmaladı.

1397 yılında Mora despotu Theodoros artık çok güç durumdaydı. Önce Venediklerle anlaşmak istedi. Ancak onların Osmanlılar ile arası iyiydi. O da Rodos Şövalyeleri ile anlaştı. Theodoros Rodos Şövalyelerine Korinthos kentini verdi. Daha arkası gelecekti.

1397 yılında Constantinopolis'deki Osmanlı ablukası iyice şiddetlenmişti. II. Manuel, Avrupa'dan yardım istiyor, ama yardım bir türlü gelmiyordu. Sonunda Kentin düşeceğini anlayan Bizans İmparatoru, Yıldırım Beyazid'in isteklerini kabul ederek, kuşatmayı kaldırttı. Constantinopolis'de Camisi de olan bir Türk Mahallesi yapıldı. Ayrıca Bizans yüklü bir yıllık haraç vermeye başladı.

Osmanlıların Rumeli'nde olmasından faydalanan Karaman Beyi Alaeddin Ali anlaşmayı bozarak, tekrar Osmanlı topraklarına saldırmaya başlamıştı. Ankara'yı ve Anadolu Beylerbeyi Sarı Timurtaş Paşayı esir almıştı.

Bunun üzerine Yıldırım büyük bir ordu ile Anadolu'ya geçerek, Karaman üzerine yürüdü. Akçay'da yapılan savaşı Yıldırım kazandı. Konya kuşatıldı. Halk Konya'yı teslim etti. Yakalanan Alaeddin Ali Bey öldürüldü. Alaeddin Beyin kesilen başı bir mızrak ucuna takılarak Konya sokaklarında dolaştırıldı. İki oğlu Mehmet ve Ali Beyler Bursa'ya yollandı. Osmanlı kuvvetleri Larende (Karaman), Niğde, Develi ve Karahisar'ı kent ve kale olarak ele geçirdiler. Osmanlılar Maraş Malatya yöresindeki, Memluklara bağlı Dulkadıroğulları beyliğine komşu olmuşlardı. Artık Memluk ve Osmanlı sınırdaştı.

Anadolu artık bir Türk yurduydu ve bu nedenle de kendine özgü bir karakter kazanmaya başlamıştı. Türkmenler başkaları için yaratılmış bir devletin içinde erimeyi istemiyorlardı. Onlar kendi ufak boylarının bağımsızlığına çok düşkündüler. Türkler geleneklerine derinlemesine bağlıydılar. Halbuki büyük bir devlette bu gelenekler küçümsenip, horlanabilirdi. Türkler bunu istemiyorlardı. Onlar kendi küçük boyları içinde mutluydular. Türk beyliklerinden oluşan bir koalisyon, Memluklardan para desteği de görünce, savaş alanına Osmanlı kuvvetlerinden sayıca ve nitelikçe çok daha üstün birlikler sürebiliyordu.

Bununla birlikte Yıldırım Bayezid zamanında Osmanlılar Batı Anadolu'ya boyun eğdirdiler. Bunu nasıl başarmışlardı? Osmanlılar Anadolu'da Balkanlardan aldıkları güçle başarılı olmuşlardı. Balkanlarda ki vassallarının askerleri, Bizans askerleri ve yeniçeriler bu başarının nedeniydi. Enteresandır, Türkler Balkanları Osmanlılar adına fethetmişlerdi, Türk yurdunu da Balkanlar Osmanlılar adına fethettiler.

Osmanlı baştan beri dengeyi iyi kurmuştu. Bunda ön yargılı olmaması ve herkese eşit yaklaşması önemli bir rol oynamıştır. Tabii ki devşirme, Kapı Kulu ve yeniçeri uygulamasının önemi ve bunun başarısı göz ardı edilemez.

Yıldırım Beyazıt zamanında artık bir aşiret değil, zengin ve güçlü bir devlet vardır. Gelir kaynakları: Rumeli köylüsünden alınan vergiler, Ganimet gelirleri, maden işletme gelirleri ve ticaret gelirleriydi. Osmanlı Rumeline geldiğinde, gelişmiş bir feodal yapı bulmuştu. Feodal beylerin bir bölümünü tasfiye etti. Vergi düzenini ise muhafaza etti. Osmanlı angaryayı hafifleterek ve dini baskılara son vererek Rumeli köylüsünün hayatını kolaylaştırmıştı. Anadoludan Rumeliye Türkmeni zorunlu göçe tabi tuttu. Boş bölgelere onları yerleştirerek, bölgeleri şenlendirdi. Tarım üretimi arttı, ticaret gelişdi, devletin gelirden payı da arttı. Hazine zenginleştikçe, ordu da en gelişmiş silahlarla donanıp, zamanının en güçlü ordusu olmaya yönelmişti. Rumeli Osmanlı devletinin temel güç kaynağını oluşturmuştu. Yıldırım zamanı Osmanlı imparatorluğu bir Balkan devletiydi.

Floransa'da 1397 yılında Medici Bankası kuruldu. 1494 yılına kadar hizmet verecek olan banka XV. Yüzyıl boyunca Avrupa'nın en büyük bankası olacaktı. Bu dönemde Medici ailesinin de Avrupa'nın en zengin ailesi olduğu da sanılır. Aile önce Floransa'da politik güç sahibi oldu. Sonra gücü İtalya'ya ve giderek tüm Batı Avrupa'ya yayıldı.

1397 yılında 3 İskandinav krallığı birleşerek Kalmar birliğini kurdular.

Timur Hindistan’da, 1398

Timur'un Delhi saldırısı

Osmanlı büyürken, dünyanın en kuvvetli devleti Mısır daki Memluklulardı. Memluklar Haçlıları ve İlhanlıları bir kaç defa yenmişlerdi. Mısır’ın, bilinen ve asırlardır devam eden

zenginlikleri elerinin altındaydı. Mekke'nin ve Medine'nin koruyucusu olarak İslam dünyasının en nufuzlu ve güçlü devletiydi.

Bu sırada Anadolu'da durum şöyleydi. Selçuklular zamanında, Selçuklu devleti sınırları dışında kalan Batı Anadolu'da, Selçuklu devleti yıkıldıktan sonra, Türkmenler kendi güçleri ile Batıyı ele geçirmiş ve ufak beylikler kurmuşlardı. Güney Doğu Anadolu ve Akdeniz bölgesi, Memlukların nufus alanına dahildi. Buradaki Dulkadiroğulları, Ramazanoğulları ve Karamanoğulları gibi Türkmen beyliklerinin hem kendileri kuvvetliydi ve hem de Memlukların yörüngesindeydiler. İlhanlılar ise Bağdat'ı, Diyarbakır'ı, Erzurum'u ve hatta Sıvas'ı kendilerinin sayıyorlardı. Daha sonra, İlhanlılar gibi, Timur, Akkoyunlular ve nihayet Safeviler de bu iddialarını sürdüreceklerdi. Bu iddia ta tarihin başlangıcından gelen bir iddiaydı.

Anadolu'da Dulkadiroğlu Süli ile Memluklu Sultanlarının arası hiç düzelmemişti. Memluk Sultanı Berkuk bu işi de suikast ile çözmeye karar verdi. 1398 yılında pusuya düşürülen Süli öldürüldü.

Bu sırada Karaman Beyi Alaeddin Beyin ölmeden önceki kışkırtmaları sonucu, Kayseri valisi olan Kadı Burhaneddin'in yeğeni Kadı Burhaneddin'e isyan etti. Kadı Burhaneddin Kayseri'ye yanında Ak Koyunlu Kara Yülük Osman olduğu halde geldi. Kara Yülük Osman'ın araya girmesi ile yeğen teslim oldu. Ama Kadı Burhaneddin söz vermiş olmasına rağmen yeğenini öldürttü. Kara Yülük Osman'da bu sözünü tutmamaya kızarak, Kadı Burhaneddin'i terk edip, gitti.

Kara Yülük Osman'ın peşine düşen Kadı Burhaneddin, tutsak düştü ve 1398 yılında öldürüldü. Kara Yülük yanındaki 600 süvari ile Kadı Burhaneddin'in 20.000 kişilik kuvvetini perişan etmişti. Kadı Burhaneddin yaşadığı dönemin önemli siyaset ve devlet adamlarından biriydi. Kadı Burhaneddin ölünce Sivas halkı yerine 14 yaşındaki oğlu Alaeddin Ali'yi hükümdar ilan ettiler. Ama bu sırada Timur tehlikesi iyice artmıştı ve herkes Sivas'ı almak istiyordu. Sivas halkı toplanarak kentin Yıldırım Bayezid'e teslim edilmesine karar verdiler. 1398 yılında Sivas Osmanlıların oldu. Buraya vali olarak Şehzade Çelebi Mehmet tayin edildi. Şehzade Çelebi Mehmet büyük bir ordu ile gelmişti. Kara Yülük, Çelebi Mehmet karşısında yenilerek Kadı Burhaneddin topraklarının büyük bir bölümünü Osmanlılara terk etti. Gelecekte bu topraklar ve Sivas Osmanlılar için harika bir üs olacaktı.

1398 yılında Taceddinoğlu Beyi Mahmut Bey Osmanlıların hizmetine girdi. Peşinden Tavşanoğulları ve Giresun Beyleri de Osmanlı uyrukluğunu kabul ettiler.

1398 yılında Çin'de Ming imparatoru Hong-vu öldü. Hükümdarlığı boyunca gelenekçi bir yapı kazandırmaya çalışmıştı. Çin'i tekrar uzak geçmişine bağlamaya uğraştı. Merkezi bir yönetim kurmuştu. Mandarenlik müessesesini geri getirdi. Soyluluk unvanlarını tekrar verdi. Konfüçyus kültünü tekrar kurdu. Konfüçyus kültünün yenileştirilmesi için akademiler kurdurdu. Ancak Budizm'i de korumaya devam etti. Bu arada Moğol devletlerinden kopan Çin aynı zamanda Batıdan da kopuyordu. Batı Çin'e tekrar 200 yıl sonra gemilerle gelecekti.

Ak Koyunlu Beyi Kara Yülük Osmanlılar karşısında yenildikten sonra, Memluk Sultanı Berkuk'a başvurarak, ona tabi oldu.

Toktamış Altınordu devletini yeniden güçlendirmişti ama Timur'un peş peşe gelen darbeleri ile ülke kısa sürede yine zayıflatmıştı. Toktamış'ın halefi Timur Kutluğ (1398 – 1400)

zamanında ise Lituanyalılar Vorska yakınlarında mağlup edildiler. Altınordu veya Kıpçaklar hala dayanıyorlardı.

1398 yılında Timur, İndus nehrini aşarak, 6 ay süren bir kuşatmadan sonra Multan'ı ele geçirdi. Ondan sonra da Hindistan'ı işkal etti. Bu sırada girdiği her savaştan galip çıkıyordu. 100.000 Hindu savaş tutsağı almıştı, bunların tümünü idam ettirdi. Delhi sultanı Muhammed Şah'ın (1392 – 1412) ve veziri Mallu İkbal'in (Delhi Sultanlığını esas bu vezir yönetiyordu) ordusu ile Delhi önlerinde yapılan savaşı Timur kazandı ve kente girdi. 15 gün Delhi'de dinlenirken, Hindistan'ın ve galibiyetinin keyfini çıkarıyordu. Bu keyfin arasında Hindu ve Şaman inancında olup çevresinde bulunan kişilerin derisini yüzmek de vardı.

Delhi'den ayrılırken, peygamber soyundan gelen yani Seyyid olan bir Afganlıyı, Hızır Şah'ı yönetime getirdi. Bu sırada Timur'a mağlup olmuş olan Delhi Sultanlığından ayrılma istekleri çoğaldı. Gucerat 1396 yılında isyan etmişti. Bu isyan çökmekte olan Delhi Sultanlığı için önemli bir darbeydi.

Timur, Delhi'de Hızır Şah'ı bıraktıktan sonra Hindistan'dan geri döndü. Timur bir daha Hindistan'a gelemedi. Ancak adı Hindistan için bir kabustu ve öyle kaldı.

1398 yılında Çin'de İmparator Çu Yuang-çang öldü. Oğlu daha önce öldüğü için tahta torunu Hui-ti (1399 – 1402) geçirildi. Torunun tahta geçişini güneydeki klikler destekliyordu. Halbuki Beijing'de kral olan Çu Yuang-Çang'ın diğer oğlu bunu kabul etmedi. Çin yine karışmıştı.

Laozi, Buddha, and Confucius

Lancaster ve York, 1399

II. Richard

İngiltere kontluklara bölünmüştü. Bu doğal bir şekilde yüzyıllardan beri böyle geliyordu. Her kontlukta, yerel büyük soylular arasından çıkan ve yerel güçlere kumanda eden bir lort vardı. Ayrıca orta büyüklükte toprak sahibi olan soylularla, soylu olmayanlar büyük toprak sahipleri arasından seçilen bir şerif (sheriff) ve sulh yargıçları, yargı yetkisin i kullanıyorlardı. Asayişten şerifler sorumluydu. Şerifler üzerinde kralın bir otoritesi yoktu. İngiltere'de kuzeyde kontluk örgütlenmesi olmaz ise olmazdı. Galler de ise yoktu ve 1536 yılına kadar da olmayacaktı.

Fransa'da ve İngiltere'de de iktidar mücadeleleri devam ediyordu. İngiltere'de, sonunda, 1399 yılında İngiltere kralı II. Richard, kuzeni Lancastre dükü Henry Bolingbroke (Henry de Lancastre) tarafından tahtan indirildi. Bu Lancastre ve York ailelerinin arasında, İngiliz tahtı için yapılacak olan ve adına Güller savaşı denecek olan mücadelenin hazırlayıcı adımıydı.

Lancastre ailesi III. Edward'ın üçüncü oğlu Lancastre dükü John de Gand'dan iniyordu. York ailesi ise, III. Edward'ın 4cü oğlu York dükü Edmond de Langley'den iniyordu. Henry Bolingbroke'un tahta geçmek için soy ağacı açısından kuvvetli bir durumu yoktu. Geleneğe göre, II. Richard'dan sonra taç III. Edward'ın ikinci büyük oğlunun oğluna geçmesi

gerekiyordu. Henry Bolingbroke, IV. Henry adıyla tahta geçti, ama ülkede pek çok karışıklık çıkarak IV. Henry'yi iyice yıprattı.

Tahtın IV. Henry tarafından gasp edilmesine asiller de yardım etmişlerdi. O, II. Richard'ın diktasına karşı çıkan asillerin simgesiydi. II. Richard'a Best ve Cherbourg'u Fransızlara teslim etmek, İngiliz Fransız savaşına son vermeyi düşünmek ve Fransız hanedanından İsabel de France ile yeniden evlenmek suçlamaları yönlendiriliyordu.

Hatırlanacağı gibi, İngiltere kralı III. Edward'ın yaşayan üçüncü oğlu Prens John of Gaunt, 1. Lancester düküydü. John of Gaunt'un Katherine Swynford ile uzun süreli ve resmi olamayan bir ilişkisi olmuştu. Bu çiftten John Beaufort doğru. Normal olarak gayri resmi çocukların İngiltere tahtında hak iddiası yoktu ve olamazdı. Fakat John Beaufort doğduktan 25 yıl sonra 1396 yılında Gaunt ve Swynfort evlendiler. Böylece işler de karıştı. Kilise Beaufort'u kanuni evlat olarak kabul etti. John of Gaunt'un kanuni oğlu Kral IV. Henry, Beaufortların kanuni olduklarını tescil etti. Ancak onların taht üzerinde hak iddia etmeyeceklerini de buyurdu.

İngiliz kralı IV. Henry (1399 – 1413) kısa krallık dönemi nedeniyle Fransa'ya sefer düzenlemeyi planlamış olmasına rağmen onu uygulamaya koyamadı. Ayni zamanda, Fransa kralı VI. Charles deliydi ve taht için aile içinde açık bir çatışma başlamıştı. Kralın kuzeni Korkusuz John (Jean) ve kardeşi Orleanslı Louis çatışıyorlardı. Fransa da İngilizlere saldıramıyordu.

Fransa'da VI. Charles'ın deliliği, kraliçe başkanlığında bir kraliyet meclisinin işi ele almasıyla sonuçlanmıştı. Aslında iktidar Armanagnac'ların şefi Orleanslı Louis ve Burgonya dükü korkusuz Jean arasında paylaşılmıştı. İkisi arasında ise Berry dükü mekik dokuyordu.

Bizans Batıdan yardım istiyordu. En anlamlım yardım Fransa kralı VI. Charles'tan geldi. 1399 yazında 1.200 kişilik bir savaşçı kafilesi geldi. Komutan Niğbolu'da Osmanlılara karşı dövüşmüş olan Mareşal Boucicaut (Jean de Meingre da denir) idi. Bu Constantinopolis'i savunanlara bir acil yardım oldu. Ancak bu yeterli değildi. Bizans'ın sadece askere değil, paraya da ihtiyacı vardı.

Bizans İmparatoru II. Manuel, 1399 yılı sonunda, Batıda kendine yardım edebilecek ittifaklar kurmak amacı ile Avrupa'ya gitti. Giderken Mora'ya kardeşi Theodorus'e uğrayıp karısı ve çocuklarını onun yanına bıraktı. Bu İmparatorun ne denli umutsuz olduğunu gösteriyordu. Artık Constantinopolis güvenli bir kent değildi.

İlk önce Venedik'e gitti. Sonra diğer İtalyan kentlerini dolaştı. Arkasından Paris ve Londra'ya uzandı. Her gittiği yerde iyi karşılanıyor ama umduğu yardımı alamıyordu. Constantinopolis'te İmparatorun yeğeni ve eski düşmanı VII. İoannes yetkili olarak bulunuyordu. İoannes Bayezid'in istediği bazı koşulları kabul edince Yıldırım kuşatmayı kaldırdı. Bu koşullara göre Constantinopolis'te bir Türk Mahallesi kurulacaktı. Bir cami yaptırılacak, kentteki Müslümanların davalarına bakmak için bir kadı atanacak, yıllık vergi arttırılacak, Silivri dahil olan Silivri'ye kadar ki tüm topraklar Osmanlılara terk edilecekti.

1399 tarihinde Theodoros bütün Mora'yı Rodos Şövalyelerine devretti. Elinde bir geri satın alma hakkı tutuyordu. Bu Latin Ortodoks çekişmesini Mora'ya taşıdı. Halk Latinlerle hiç anlaşamadı. Ama Latinler Mora'yı Türklere karşı koruyorlardı.

Timur Batıya dönüyor, 1399, 1400

Hama

1399 yılında Memluk Sultanı Berkuk ölünce Memluk tahtında kargaşa çıkmıştı. Berkuk'un yerine oğlu Ferec geçti. Gelecekte önemli bir dönemde Memlükler tecrübeli bir Sultandan mahrum kalmış olacaklardı. Bu durumda kendi pozisyonunu uygun görmeyen Ak Koyunlu Beyi Kara Yülük Osman Bey, Karabağ'da kışlayan Timur'un yanına giderek onun hizmetine girdi.

Memluk Sultanı Berkuk'un ölümünden ve çıkan kargaşadan yararlanan Yıldırım Bayezid 1399 yılında Elbistan'a geldi ve Dulkadıroğulları tahtına Nasieddin Mehmet Beyi geçirdi. Süli oğlu Sadaka kaçmak zorunda kaldı. Bayezid Malatya, Kahta, Divriği, Behisni ve Darende'yi ele geçirdi. Şimdi Osmanlı toprakları Tuna nehrinden Fırat nehrine kadar çok büyük bir alanı kapsıyordu. En sonunda Memluk tahtına Ferec (1399 – 1412) geçti.

İpsala Kalesinde tutsak olan Germiyan Beyi II. Yakup 1399 yılında kaçarak Timur'a sığındı. Beyliğini geri alabilmek için Timur'dan yardım istedi.

1400 yılında, II. Manuel dışarıdayken, Yıldırım Beyazid Constantinopolis'i tekrar kuşattı. Bu yıl Bursa'da Darut-Tıp adlı bir hastane açıldı.

Timur Çin'e sefer yapmak istiyordu. Ama bundan önce Batısını güvence altına almalıydı. Memluk ve Osmanlı devletlerine hadlerini bildirmeye karar verdi.

Timur Mısır'ın Anadolu'daki ileri karakolu Malatya'yı ele geçirmişti. 1400 yılında Halep, Hama, Humus, Baalbek'i eline geçirerek Şam önlerine geldi. Bu sırada Timur Memluk Sultanı Ferec'e de bir ültimatom yollamıştı. Memlukların kendine bağlanmasını, kaçakların teslimini istiyordu. Bütün dünya Timur korkusu ile kaçaklara sırt çevirmişti. Memluklarda ise canı pahasına kendine sığınanı koruma içgüdüsü devam ediyordu. Ferec savaşa hazırlanmaya başladı.

Şam Timur'a teslim koşullarını görüşmek üzere bir heyet yolladı. Bu heyette Tunuslu büyük tarihçi İbn Haldun bulunuyordu. Timur İbn Haldun'u büyük bir nezaketle karşıladı. Onunla uzun uzun konuştu. İbn Haldun'a Mağrip konusunda sorular sordu. Timur bir bakışta karşısındakinin ne mal olduğunu anladığını iddia ederdi. İbn Haldun geniş bilgisi ve zekasının kıvraklığı ile Timur'u büyüledi.

Bu sırada Şam 43 gündür direniyordu. Sonunda Timur kente girdiğinde kent tahrip oldu. Kaza ile çıktığı söylenen bir yangınla da tamamen yandı. İslam uygarlığının en eski camilerinden biri olan Büyük Emevi Camii kısmen yandı.

Timur birden gelmiş ve Suriye ile Lübnan'ın üzerine bir kabus gibi çökmüştü. Sonra birden geldiği gibi aniden gitti. O gidince Memluklar gelip, yakılıp, yıkılmış Lübnan ve Suriye'ye sahip oldular.

Baalbeck

Şimdiye kadar bütün İslam devletleri Timur ile savaşmış ve boylarının ölçüsünü almışlardı. Savaşmayan tek devlet kalmıştı. O dönemin güçlü devletlerinden biriydi, Hıristiyanlara karşı art arda zaferler kazanıyordu. Bu Osmanlı devletiydi. Osmanlı devleti çevresine karşı güçlü bir devletti ama Timur için öyle olduğu sanılmamalıdır.

Timur'un " iki efendi paylaştığı sürece dünyanın bir değeri yoktur " dediği ve gururu nedeni ile Osmanlılar üzerine yürüdüğü söylenir. Bu böyle olmamalıdır. Bayezid Tuna ve Kızılırmak dolaylarını fethe çalışırken, Timur Çin'den Hindistan'a oradan Rusya steplerine ulaşıyordu. Semerkant kentinden binlerce Km uzaklardaki fetihleri planlayan Timur'un gözünde Bayezid, biraz gelişmiş bir akıncı beyiydi. Timur için Bayezid kafir içinde gazaya çıkacağına, yoldaşı olması gereken diğer gazi beylerine saldırıp, Müslüman Anadolu'yu fethe çalışen bir beydi.

Timur Anadolu'daki Moğol beylerine haberler yolluyordu. Bu haberleşmede, kendinin Moğol beyleri ile aynı soydan olduğunu belirtiyordu. Moğollar (Tatarlar) bir zamanlar Anadolu'ya hakimdiler. Türkler ise Moğolların kölesiydiler. Osmanlılar ortadan kalkarsa Moğollar tekrar egemen duruma geleceklerdi. Timur böyle söylüyordu.

1400 yılında Altınordu tahtında Şadi Bey vardı (1400 – 1407). Şadi Bey zamanında Ruslara karşı cezalandırma akınları düzenlendi.

XIV. Asrın sonu itibarı ile Avrupa'da Genel Durum

1400 yılı Avrupa Haritası

Avrupa'da 1347 – 48 yıllarında başlayan Kara Veba, belli aralıklarla tekrarlanıp duruyordu. Avrupa'nın nüfusu iyice azalmıştı. Ayrıca yaşamın ortalama süresi de iyice kısalmıştı. İnsanlar artık genç yaşta ölmekteydiler. Bu azalış her şeyi belirliyordu. Avrupa hem fiilen küçülüyordu ve hem de hayalleri küçülüyordu. Bir taraftan da kişiler kendi kişiliklerinin bilincine varıyorlardı. Bir taraftan da ekonomik mücadele, siyasi rekabetler, din kökenli mücadeleler derken " yurt " ve " ulus " kelimeleri tüm dillerde tutkulu bir anlam kazanmaya başlamıştı. Şimdi artık halklar kendilerini komşularına karşı tanımlamaya başlamışlardı.

İlk ulusal bilince İngiltere kavuşacaktır. Almanya ulusal bilinçten yoksundu ve daha epey bir süre öyle kalacaktı. İtalya ise ulusalcılığa karşı bir tavır sergiliyordu. İtalya'da hala evrensellik rüzgarları esiyordu. Ama kent çıkarları bunu da bastırıp, tam bir bencilliğe dönüşüyordu. Dil, ulusalcılığı sıkı bir şekilde takip ediyor ve bir yandan da onu körüklüyordu.

Ortak dil gittikçe daha önemli oluyordu. Ulusal sınırlar aşağı yukarı belirirken, din bile bundan nasibini alıyordu. Katoliklik, uluslara göre farklılaşmaya başlamıştı.

Artık bir topraktan diğerine geçebilmek için izin belgesi gerekir hale gelmişti. Eskiden sadece bir ayakbastı parası alınırken, şimdi bunlara gümrükler eklenmişti. Gümrük kavramı Batı Avrupa için çok yeni bir kavramdı. Bölgeler arasında gözle görülmez duvarlar örüldükçe, yabancılara karşı duyulan kuşku da artıyordu. Böylece ulusal tüccarlar, kendi sınırlarında ayrıcalıklı bir rejime kavuşmaya başladılar. Yabancılar ise horlanmaya ve saldırıya uğramaya başlamışlardı. Tabii bu konuda en kötü durumda olanlar Yahudilerdi. Yahudiler meydana gelen doğal afetlerin bile müsebbibi olarak gösteriliyorlardı. Sık sık kıyıma uğruyorlardı. Kanunlar bile Yahudiler için farklı ve daha sertti.

Almanya'nın İmparatorluk umutları bitmişti. Papalık da siyasi bir birlik kuracak gücü hiç bulamamıştı. Bir ara Fransa'da Güzel Philippe zamanında Güzel Philippe'in Hıristiyanlığın önderi olabileceği düşünülmüş ama tam bu sırada Fransa maddeten ve manen çöküş dönemine girmişti. Avrupa, bu dönemde, düzenleyici bir iktidardan mahrumdu.

XIV. yüzyılın sonlarından başlayarak, İtalya'da, çok sayıda kültür adamı, Eski Yunan ve Latin eserlerine dört elle sarılmışlardı. Bu eserleri yeniden bulup, toplamaya çalışıyorlardı. Bu eserler manastırlara dağılmıştı ve geçtiğimiz dönemlerde keşişler tarafından saklanmış ve kopyaları çıkarılmıştı. Kültür adamları veya Hümanistler diyelim, topladıkları el yazmalarında yanlışlıklar, tahrifat ve bozulmalar tespit ediyorlardı. Böylece metinlerin ilk hallerini bulma çabalarına giriştiler. Aynı zamanda da okuduklarını doğru açıklamaya ve yorumlamaya çalışıyorlardı. Az sonra Türklerden kaçan Bizanslı bilginler, eski Yunan metinlerinin asıllarını getirip tanıtacaklardı. O zaman kadar Batılılar çeviriler üzerinden araştırma yapıyorlardı. Bizans bilim adamları tarafından asılları getirilen eski Yunan eserleri ile ilk akademiler az sonra kurulacaktı.

Yıldırım Bayezid zamanı Osmanlı İmparatorluğu

Kapıkulları

1400 yıllarda I. Bayezid artık gücünün doruğundaydı. Avrupa'da Arnavutluk, Sırbistan ve Eflak'a kadar tüm topraklar onundu. Bizans bir kentle sınırlı hale gelmişti ve can çekişiyordu. Mora'da Rodos şövalyeleri vardı. Anadolu'nun Batı ve Kuzey kıyıları Trabzon ve İzmir hariç Osmanlı egemenliğindeydi. Anadolu Fırat'a kadar Bayezid'indi. İki önemli rakibi Kadı Burhaneddin ve Karamanoğlu Alaeddin artık yoklardı.

Rumeli'nde çoğunluk Hıristiyanlardaydı. Anadolu'da çoğunluk Müslüman bile olsa, sorun daha büyüktü. Halk ve çevre Müslüman beyliklerin Osmanlıların eline geçmesine tepki duyuyordu. Anadolu fetihlerinde bir gazilik şanı yoktu. Bu nedenle Yıldırım Bayezid, Anadolu fetihlerini Yeniçerileri ve Hıristiyan vassallarının askerleri ile yapıyordu. Zaten Müslüman askerler için Müslümanlara karşı savaşların sonunda ganimet kazanılmadığından işin cazibesi de yoktu. Beylikler Osmanlıların eline geçse bile yerel Beyler etkinliklerini sürdürüyorlardı. Müslüman din adamları da Anadolu'nun fethine sıcak bakmıyorlardı. Onlar, Hıristiyan dünyanın fethini bekliyorlardı.

Osmanlı İmparatorluğu iyi, kötü örgütlenmişti ve örgütlenmeye devam ediyordu. Daha önce oluşmuş olan Yeniçeri düzeni bir reforma uğramıştı. Artık Hıristiyan gençleri düzenli olarak toplanıyorlardı. Akınlarda ele geçen esirlerin beşte birini Sultan alırdı. Bunlara Farsça beşte bir anlamına penç-i yek ten türeme pençik denirdi. Devşirme yönteminde ise 40 delikanlıdan biri alınıyordu. Buna ilk zamanlar Farsça çihil-i yek (kırkta bir) den türeme " çilik " dendi. Devşirme işlemi için kapıkulundan biri bu işle Saray tarafından görevlendiriliyordu. Bu subay

Müslüman olmayan halkın yoğun olduğu köyleri dolaşıyordu. Karşısına aldığı delikanlıların gücüne, kuvvetine, güzel yüzüne, iyi huyuna, aklına, iç güzelliğine bakarak 12 – 18 yaş arası gençleri Sultan adına toplardı. Osmanlılar " ilmi kifaye " dedikleri, dışarıya vuran iç güzelliğine inanmışlardı, bunu uygularlardı. Bir aileden birden fazla, bir köy veya kasabadan kırkta birden fazla genç alınmıyordu. Anası dul olanlar, ailede başka bakacak kimsesi olmayanlar da alınmıyordu.

Bunlar sıkı bir eğitimle Müslüman yapılıyorlar, Türkleştiriliyor ve çok sıkı bir eğitimden geçiriliyorlardı. Eğitimleri bitince ya asker oluyor veya sivil yönetici oluyorlardı. Bunlar " Kapı Kulları " ydı. Yani Sultanın köleleriydiler. Ama aynı zamanda da yönetici olarak halkın efendileri oluyorlardı.

Devşirme uygulamasında amaç beyin yıkamak değildi. Hıristiyanları Müslüman yapmakta değildi. Köklerinden koparıp almak hiç değildi. Amaç hükümdara sadık ve yetenekli yönetici sağlamaktı.

Devşirilen gençler toplandıktan sonra ikinci bir elemeden daha geçiriliyorlardı. İçlerinde en seçkinleri sultanın sarayında eğitilmek üzere ayrılıyorlardı. Diğerleri Anadolu'daki Türk ailelerin yanına Türkçe ve Müslümanlık öğrensinler, güçlü kuvvetli yetişsinler diye veriliyordu. Bunlar yetişip, belli bir yaşa gelince Acemioğlanı olarak yeniçeriliğe başlıyorlardı. Sarayda eğitim görmek üzere seçilenler ise çok mümtaz bir eğitim görüyorlardı. Eğitimleri bitince yeniçeri subayı olarak Sultanın saray kapıkulları arasında hizmet görüyorlardı. Yeniçeri ocağında subay olarak hizmet verdikten bir süre sonra, subaşı veya bey olarak dirliklere sahip oluyorlardı.

Devşirme hakkı sadece Sultana mahsus bir kul (köle) sağlama yöntemiydi. Paşaların ve beylerin devşirme toplamasına izin yoktu. Ancak kimileri paşa kapılarına gönüllü olarak yanaşıyorlardı.

Yıldırım zamanında ele geçirilen yerlere Türkleri veya Türkleşmişleri yerleştirme politikası devam ediyordu. Niğbolu, Ohrid (1393), Kjustendil (1394), Vidin (1396) yeni sancaklar olarak kuruldu.

Devlet, adalet mekanizması içine rüşvet ve adam ayırmanın girmesinin, ne felaketlere yol açabileceğini biliyordu. Çandarlı Ali Paşa, kadıların kendi çıkarlarını gözetmemeleri için sistem oluşturdu. Kadılar yaptıklarının karşılığını kazanacaklardı.

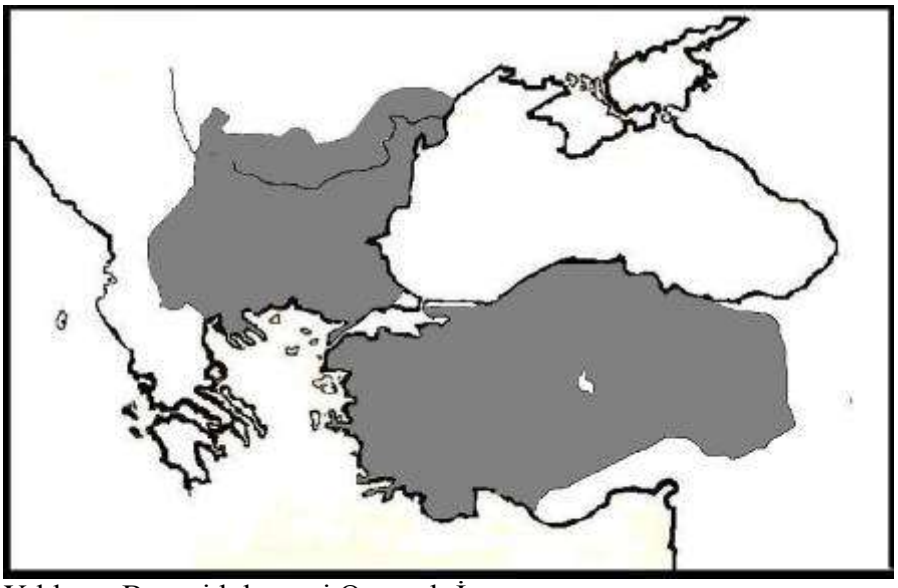
Yıldırım Bayezid dönemi Osmanlı ordusu güçlüydü. Karalara egemendi. Denizler de ise egemenlik Hıristiyanlardaydı. Hıristiyanlar birleşince, boğazları ablukaya alıp, Osmanlıları ikiye bölüyorlardı.

Bizans, Galata ve Trabzon açıktan Timur'u destekliyordu. Onlar çoktan Timur'un vassallığını içlerinden kabullenmişlerdi. Osmanlıya karşı Timur onların da kozuydu.

Timur da başarı üstüne başarı kazanmıştı. En son olarak Memlukları da yenmişti. Şimdi Fırat'a gelmiş, dayanmıştı. Anadolu önünde uzanıyordu. Ordusunun askerlerine 7 yıldır verilmeyen maaşlarını verdi. Böylece askeri biraz daha bilemiş oldu.

Savaş sathı mealine böyle girildi.

Ankara Savaşı, 1400-1402

Yıldırım Bayezid dönemi Osmanlı İmp.

1400 dolaylarında Türklerle Bizanslılar arasında, kimin dini hak dini, tartışması sürüyordu. Ama diğer taraftan Bizans Kilisesi, Batı Kilisesinin Bizans topraklarında uyguladığı din ayrımından hiç memnun değildi. Bryennios, Latin hakimiyetindeki Bizans topraklarında Batı Kilisesinin uyguladığı tahammülsüz politikayı, Türklerin din konusunda gösterdikleri tahammül ile karşılaştırarak kınıyordu.

Bizans Türklerin dinini zaten din saymıyordu. Ama Latinlerin dininden de hiç memnun değildi. Çünkü Bizans İmparatorluk için dinin teminat olduğunu düşünüyordu ki bu fikir bizce oldukça doğrudur. Bizans İmparatoru da ekümenik kiliselerle ilişkisini bu düzlemde götürüyordu. " Tanrı sevdiklerini yola getirir teması " sürekli işlenen bir temaydı.

Bizanslılar artık İmparatorlukların yapıları icabı kalıcı olmadıkları neticesine varmışlardı. Neredeydi şimdi Persler, Medler, Partlar. Bunların sonu gelmişse Türklerinki de gelecekti. Bryennios dünyanın sonunun bir tek Bizanslılar için geldiğini kabul etmek imkansız diyordu. Sonunda Bizans'ın sonu ile dünyanın sonu birbirinden ayrıldı. Artık Bizans son nefesini veriyordu.

Bizans'ın artık kuşatmaya dayanacak hali kalmamıştı. Kentin düşmesi gün meselesi haline gelmişken, Doğudan Timur geldi. Yıldırım Bayezid, kuşatmayı kaldırdı. Kuşatma kalktıktan sonra, II. Manuel 3 yıl sürmüş olan Avrupa gezisinden döndü.

Hıristiyanların Tanrısı Avrupa'yı koruyordu. Yıldırım Bayezid ile Timur'un aynı dönemde yaşamış olması Türkler için bir talihsizlik, Avrupa için bulunmaz bir nimetti. İki gurur çatıştı. Yenilmez Timur'un gururu ile 1 milyon kilometre kareden fazla toprağı olan sağlam bir imparatorluğu oluşturan Yıldırım Bayezid'in gururu karşı karşıya geldi.

Yine de bu iki Müslüman ve Türk İmparatorluğunun çatışması için görünür bir yasal neden lazımdı. Bu iki imparatorluk birbirine sınırdaştı. Bu sınırın oluşması için her ikisi de birtakım Beylikleri yıkmışlardı. Bu beyler yakınıyor, savaş yani topraklarını geri istiyorlardı. Timur kendisine sığınmış, dalkavukluk yapan ve mülkleri ellerinden alınmış beylerin durumundan faydalandı.

Timur, Yıldırım Bayezid'i hem başarıları nedeniyle onurlandırıp, tebrik ediyor ve hem de " kimsin sen, bizim önümüzde duruyorsun " diyerek gözdağı veriyordu. Aslında Yıldırım, Timur'a boyun eğer gibi görünse Timur Anadolu üzerine yürümeyecekti. Ama Yıldırım Timur'un güçlerini küçümsüyor, kendi kuvvetlerini de olduğundan büyük görüyordu.

Aslında bir propaganda ustası olan Timur, Anadolu'ya çoktan propagandacılarını yollamış ve ortamı kendi istediği tarzda şekillendirmeye başlamıştı.

1400 yılında Timur'un ordusu Anadolu'da ilerliyordu. Kara Yülük ve dolayısı ile Ak Koyunlular ona öncülük yapıyorlardı. Bir başka öncülük yapan da Erzincan Beyi Mutahharten idi. Timur Erzincan'a varınca daha önce kente Bayezid tarafından yerleştirilmiş olan insanları öldürttü. Yıldırım durumu takip ediyor ama Timur'un karşısına doğrudan çıkmıyordu. Timur'un Anadolu'da görünmesi ve Timur ordularının bazılarının güneye doğru sarkması herkesi helecanlandırmıştı. Celayir Sultanı Ahmet ve Kara Koyunlu Beyi Kara Yusuf, Memluklara sığınmaya karar verdiler. Halep Emiri Demirtaş'ın yollarını keserek Suriye'ye girmelerine engel olması üzerine çıkan savaşta Demirtaş öldürüldü. Bunun üzerine Sultan Ahmet Celayir ve Kara Yusuf, Memluklara sığınmaktan vazgeçerek Osmanlı hükümdarı Yıldırım Bayezid'e sığınmaya karar verdiler.

Kara Yusuf 8 -9 ay Yıldırım Bayezid'in yanında kalmış ve hatta onun Erzincan Emiri üzerine yaptığı sefere katılmıştır. Kara Yusuf'un Yıldırım Bayezid'in yanında olması Timur'un Osmanlılar üzerine yürümesindeki temel etken olmuştur.

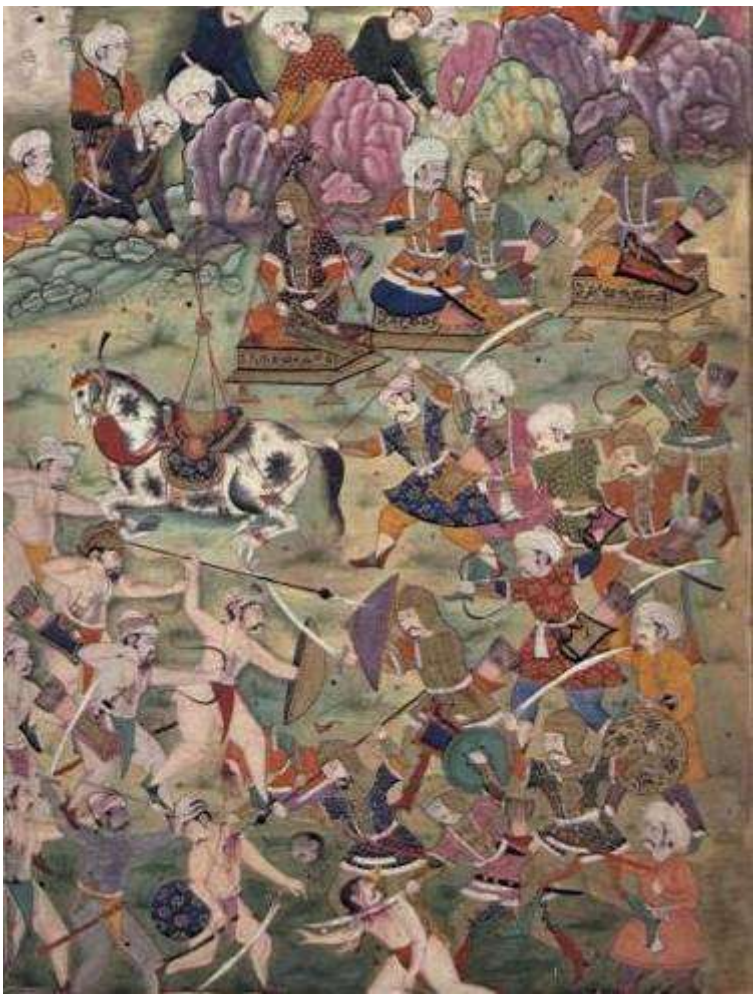
Timur'un ordusu, Osmanlı yönetimindeki Sivas'ı kuşattı. Sivas 18 gün direndi. Timur kan dökmeyeceğim diye garanti verince kent teslim oldu. Timur kan dökmedi ama kale muhafızlarını diri diri gömdü. Halktan aman parası aldı. Kent yağmalandı. Halkın bir bölümü ve çok sayıda kız Orta Asya'ya yollandı. Timur, Sivas'tan güneye döndü. Kayseri'ye gelen Yıldırım ise olayları izliyordu.

Timur Malatya'yı aldı. Kenti Ak Koyunlu beyine bıraktı. Yıldırım, Timur'un vassalı Mutahharten'den Erzincan ve Kemah'ı aldı. Yıldırım da Erzincan'ı Kara Koyunlu Kara Yusuf'a bıraktı. Ancak Kara Yusuf Erzincan'ı yönetemeyince, Yıldırım tüm ailesini rehin alarak kenti tekrar Mutahharten'e bıraktı.

Yıldırım Timur'un yeniden Anadolu'ya geldiğini öğrenince elinde ne varsa bir araya getirmişti. Aydın, Saruhan, Karesi, Hamit, Teke, Karaman, Germiyan ve Sivas birliklerinden oluşan Anadolu ordusu Gelibolu ve Bizans önlerindeki Rumeli kuvvetleri bir araya gelmişti. Tımarlılar gelmişti, vassal Hıristiyan kuvvetleri oradaydı. Yol boyunca Osmanlı ordusu durmadan artıyordu. Yıldırım, Timur'u Sivas ötesinde yani Osmanlı toprakları dışında karşılamak istiyordu. İbn Arapşah'a göre, hasat mevsimi nedeni ile hasadın Timur'un eline geçmesini istemiyordu. Ordunun önemli komutanlarından Rumeli beylerbeyi Kara Timurtaş bu karara karşıydı. Kararın stratejik bir hata olduğu az sonra anlaşılacaktı.

Ordu Ankara'nın doğusuna yürüdü. Orada Timur'un Tokat'a doğru yöneldiği öğrenildi. Bayezid ormanlık alana çekildi, niyeti Timur'u orada hırpalamaktı. Timur seyrek bir çatışma savaşını istemiyordu. Timur Ankara'ya doğru döndü.

Timur tam Ankara'yı kuşatırken, Bayezid, ordusunun bir bölümünden ayrılmış olarak apar topar beliriverdi. Timur'un ordusu iyi koşullarda konuşlanmış Beyazid'ı bekliyordu. Osmanlı askerleri yorgundu, elverişsiz ve susuz bir yerde konaklamışlardı.

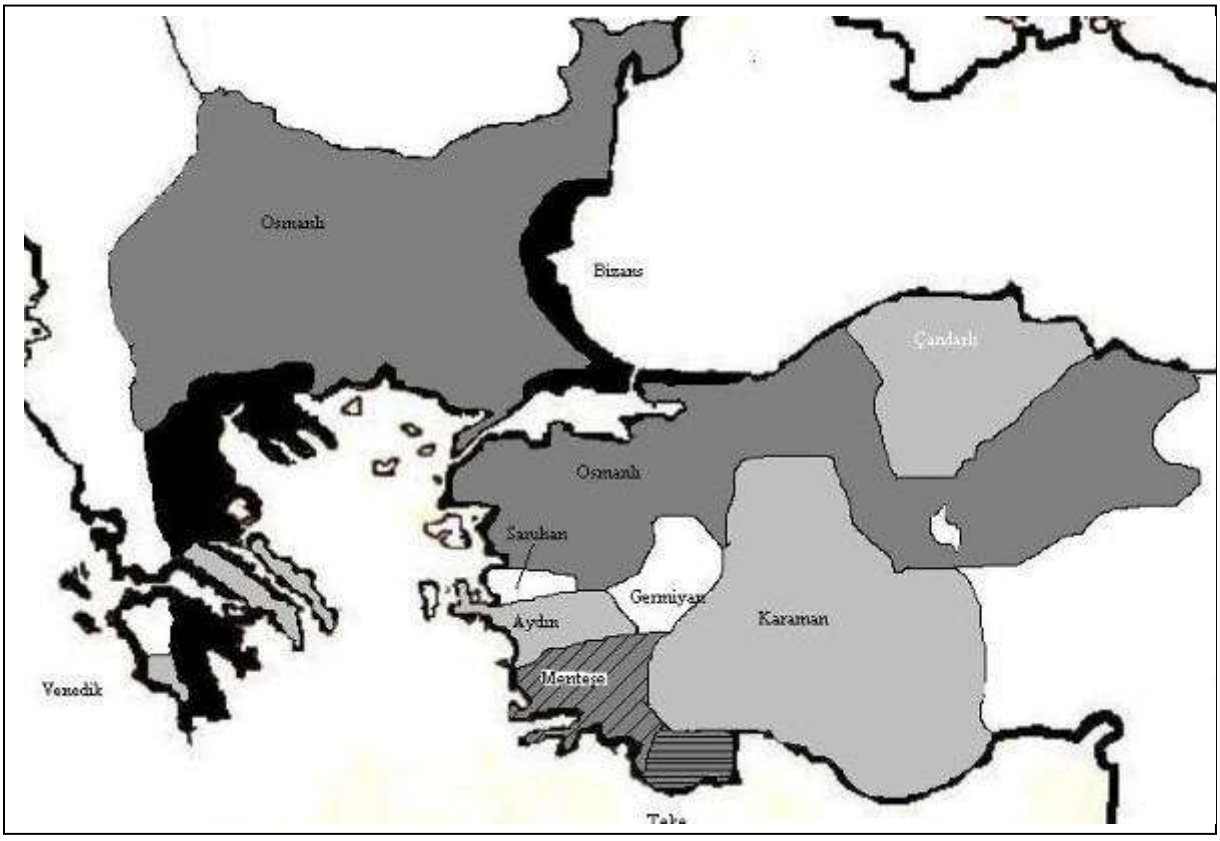
Yıldırım Bayezid'in ve Timur'un orduları Ankara Çubuk ovasında 28 Temmuz 1402 tarihinde karşı karşıya geldiler (tarih gün olarak kesin değildir). Savaş alanında 500 bin ile 1 milyon arasında asker savaşıyordu. Bu ordular son asırların en muhteşem ordularıydı. Timur'un Hindistan'dan getirdiği filler, karşı tarafta şaşkınlık yaratıyordu. Sahne hem savaş ve hem de karnaval havasına benziyordu.

Savaş sabah güneş doğduktan epey sonra, 9 çıvarında başladı ve akşam karanlık basana kadar sürdü. Osmanlı tarafında Yeniçeriler iyi savaşıyorlardı. Kral Stefan (İstvan) yönetimindeki Sırplar harikalar yarattılar. Ama Anadolu beyliklerinden gelen askerler, kendi beylerinin bulunduğu Timur'un saflarına geçtiler. Anadolu kuvvetleri kendilerine Timur'u Osmanlılardan daha yakın buluyorlardı. Meydan savaşı sırasında Yıldırımın sağ kanadı bozuldu. Yıldırım Bayezid'in sağ kanadının bozulmasında Kara Yülük önemli bir rol oynamıştı.

Beyliklerin askerleri Osmanlı ordusundan ayrılıyorlardı. Savaşın yittiğini sanan şehzadeler ordunun bir parçasını alıp gidiyorlardı. Tek direnen Sırp askerleriydi. Yıldırım etrafındaki bir avuç yeniçeri ile çekilmeyi kabul etmiyordu. Sonunda çekilenleri korumak için savaşa savaşa Sırplar da çekildiler. Savaş alanında Osmanlı ordusu kalmamıştı.

Güneş batarken sonuç belli olmuş, Osmanlılar yenilmişti. Yıldırım Bayezid, savaş alanında esir düştü.

Ankara savaşından sonra, 1402

Timur'dan sonra Anadolu 1402

Osmanlı ordusu yenilmiş ama dağılmamıştı. Hala ciddi bir güç olarak duruyordu. Timur ilk önce Bayezid'in mirasçısı Süleyman'ı ele geçirmek istedi. Timur'un birlikleri Bursa'ya vardığında, Süleyman hazineyi de alarak Boğaza varmıştı. Boğazları Venedikliler koruyorlardı ve Timur'un müttefikiydiler. Bu arada Cenevizliler Süleyman'a yardım etmeyi kabul ederek onları karşıya geçirdiler. Böylece en büyük şehzade, Boğazların koruması altında ki Trakya'daydı. Timur'un kuvvetleri Batı'da ummadıkları bir mukavemet ile karşılaşmışlardı. Bununla beraber yaka, yıka ilerliyorlardı. Ama kaybettikleri zaman da, hem Osmanlı ve hem de Sırp kuvvetleri karşıya, güvenli bölgeye çekilebildiler.

Süleyman Çelebi Bursa'dan geçerken yanına küçük kardeşi Şehzade Kasım Çelebi ile kızkardeşi Fatma Sultanı da almıştı. Timur'un Süleyman'ı takip eden kuvvetleri de Sultan Ahmet Celayir'in Şehzade Mustafa ile nışanlı olan kızını, Yıldırım Bayezid'in 2 kızı ile Sırp Prensesi olan eşini esir ettiler. Yıldırım'ın kızlarının büyüğü Timur'un torunu Ebu Bekir Mirza ile evlendirildi. Küçük kızı Paşa Melek Sultandı. O da Emir Celaleddin İslam'ın oğlu ile evlendirildi. Esirler arasında Yıldırım'ın damadı mutasavvuf Emir Mehmed Buhari, Şemseddin Mehmed Molla Fenari, Şemseddin Cezeri de vardı. Bilgin ve sanatcılara düşkün olan Timur bu kişilere çok iyi davrandı. Bunlar esir gibi değildiler.

Timur şahsen Anadolu'da daha fazla oyalanamazdı. Geri dönmeden İzmir'i (Gavur İzmir Kalesi) kuşattı. Yenilen Rodos şövalyeleri gemilerle kaçmayı denediler. Kent yakıldı, yıkıldı, Hıristiyan halk öldürüldü. Bu kadar mustahkem bir mevkinin böyle kolayca ele geçirilmesi herkez de dehşet uyandırdı. Foça, Sakız ve Midilli'nin Genevizli beyleri hemen Timur'a itaat ettiler.

Timur o sırada şehzadelerden gelen elçileri kabul etti. Timur'un işine bütün şehzadelerin birlikte hüküm sürmesi geliyordu. Onlar birbirini yiyecek ve hepsi Timur'un vassalı olacaktı. Timur böl ve yöneti uyguluyordu. Bunun gereklerini yerine getirmeye başladı. Timur dağılmış Osmanlı devletinden 3 şehzadeye 3 küçük parça bıraktı. Mehmet Çelebi Amasya yöresinde, İsa Çelebi Bursa Balıkesir bölgesinde, Süleyman Çelebi Edirne'de hüküm süreceklerdi.

Bizans da Timur'un egemenliğini kabul etmişti. Timur Bizans'tan daha önce yapılan anlaşmaya göre Rumeli'ne geçmek için gemi hazırlanmasını istedi. Bu istek hem Bizans ve hem de Avrupa'da dehşet uyandırmıştı. Ama sonra Timur bir nedenle Rumeli'ye geçmekten vazgeçti.

1402 Ankara Savaşından sonra Timur, Osmanlılar tarafından ilhak edilen beylikleri yeniden kurdurdu. Sadece kurdurmakla kalmadı, kurulanları koruması altına aldı. Bu meyanda Aydınoğulları Beyliği de kuruldu. Aydınoğlu Beyliği İsa Beyin oğulları Musa ve II. Umur Beylere kaldı. Candaroğlu İsfendiyar Bey de eski Candaroğlu topraklarına kavuşarak, eski Beyliği yeniden kurdu. Germiyan Beyi II. Yakup Bey de topraklarına geri döndü. Bir süre Osmanlı Şehzadeleri arasındaki iç savaşa karışmadı. Daha sonra Karamanoğullarından korkarak Çelebi Mehmet'e yanaşmaya başladı.

Ankara savaşı sırasında Saruhan askerleri Osmanlı ordusu ile birlikteydiler. Ama savaş sırasında eski Beyleri Orhan'ı karşı tarafta görünce, onlar da Timur kuvvetlerine katılmışlardı. Savaştan sonra Orhan Bey Saruhan topraklarını tekrar geri aldı. Orhan Bey kardeşi Hızırşah'ı da yakalatarak öldürttü.

Eski Hamidoğlu topraklarına da Antalya hariç Osman Bey egemen oldu. Osman Bey Antalya'yı da almak istiyordu.

Ankara Savaşından sonra Karamanoğlu Alaeddin Ali Beyin oğulları Mehmet ve Ali Bursa'dan getirtildiler. Timur onlara eski toprakları ile Alaşehir'i verdi. Karamanoğullarının başına Mehmet Bey geçti. Karamanoğlu Mehmet Bey, Osmanlı Şehzadeleri arasındaki mücadelelerden faydalanmayı bilerek, topraklarını genişletti.

Timur, Bayezid'i her gittiği yere beraber götürüyordu. Daha önce dediğimiz gibi Timur'un gözünde batı Anadolu bir uçtan başka bir şey değildi. Burayı ülkesi katmak yerine Rumeli'nde gazaya çıkan uç beylerine bırakmayı tercih ediyordu.

Çelebi Mehmet babasını kaçırmak için bir girişimde bulundu ama başaramadı. Bunun üzerine tüm umudunu kaybeden Yıldırım Bayezid, Akşehir yolunda yüzüğünde sakladığı zehiri içerek intihar etti (9 Mart 1403). Söylentinin tersine Timur Yıldırım Bayezid'i bir kafese kapatmamıştır. Ve hatta yenilmiş olmasına rağmen onu küçümsememiştir. Yıldırım Bayezid zaferden sonra Osmanlı başkenti Bursa'yı yağmalatmamıştır. İstese bunu yapabilirdi. Sadece Rodos şövalyelerinin elinde bulunan İzmir'i almıştır. İzmir'i Hıristiyanların elinden Beyazid alamamıştı. İzmir'de aşağıdaki kale şövalyelerin, yukarıdaki Kadife Kale Müslümanların

elindeydi. Aşağı kale üç yandan denizle çevrili olup, denizden her türlü yardımı alıyordu. I. Murat ve Beyazıd yedi yıl kuşatıp, kaleyi alamamışlardı. İki hafta şiddetli bir kuşatmadan sonra kale Timur'un eline geçti.

İzmir'i aldıktan sonra Timur Akşehir'e dönerken yolda Bayezid'in ölüm haberini aldı. O dönem tarihçilerinin Bayezid'den Roma İmparatorluk unvanı olan Kayser (Caesar) diye bahsetmeleri, toprakları Rum (Roma) toprakları olarak anmaları, Doğunun Osmanlıları Roma'nın devamı olarak hissettiklerini göstermektedir (Yazdi).

Timur tüm Anadolu'yu kat etmişti. Ama Bizans Ankara savaşından çok önce Timur'a vassal olmayı kabul etmişti. Timur Anadolu'yu bırakıp, Semerkant'a doğru geri döndü. Dönerken de Bayezid'e ait tüm ülkenin kendi hükmü altına girdiğini ilan etti. Azerbaycan'ın eki olarak Constantinopolis'e kadar tüm ülkenin yönetimini Emirzade Ömer'e bıraktı.

Yıldırım Bayezid hem iyi bir komutan ve hem de akıllı, cesur ve çalışkan bir Sultandı. Hırçın ve inatçı olduğu da söylenir. Ancak adildi ve Rumeli'nin birleştirilerek Türkleştirilmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Kurduğu Anadolu Türk birliği, Timur mağlubiyetinden sonra tekrar bozulmuştu.

Yıldırım Bayezid esarette ölünce de şehzadeler arasında taht kavgaları başladı. Osmanlıların bu iç çekişmesi, Bizans'ın işine yaramıştı, yaramaya devam edecekti. Şehzadelerden Süleyman Çelebi Edirne'de, İsa Çelebi Bursa'da, Mehmet Çelebi de Amasya'da olmak üzere Beylik üçe bölünmüştü. Dördüncü şehzade Musa Çelebi, şehzadeler arası mücadeleye daha sonra katılmıştır. Çelebi Mehmet (Mehmet I), Amasyada iken Türkmenlerle mücadeleye başlardı. Kara Derviş̧şah'ı ve Kubadoğlu'nu yendi. İnaloğlu'nun işi bir baskınla bitirildi. Gözleroğlu'ndan Karahisar geri alındı. Bir baskınla Avşar Türklerinden, Köpekoğlu dağlara kaçırıldı. Mezit le savaşıldı, sonra af edilip uyuşma sağlandı.

Bu döneme Osmanlı tarihinde " Fetret " dönemi denir. Osmanlı toprakları küçülmüş, I. Murat zamanındaki sınırlara çekilmişti. Beyliğin esas kısmı Rumeli'ndeydi. Bu nedenle Edirne artık tam bir başkent olmuştu.

Ankara savaşından sonra, Osmanlılar dağılır gibi olurken Balkanlarda bir kıpırdanış olmadı. Bu hakikaten hem çok enteresandır ve hem de Osmanlı devletinin geleceği için hayatidir. Avrupa Ankara savaşının sonucuna sevinmişti ama işte hepsi o kadardı. Bayezid'in mirasçıları arasındaki kardeş kavgalarından yararlanarak Osmanlı birliğinin ortaya tekrar çıkmasını önlemeyi kimse düşünmedi. Kuvvetli olasılık ile Sırp, Bulgar ve Grek halkları durumlarından hoşnuttular ve hem de çok zayıftılar. Bu Osmanlı devletinin birliğinin tekrar kuruluşuna alabildiğine yardım etti. Bunalım sadece Türk halkları etkiledi.

Osmanlı yönetimi ise Balkanlardaki Hıristiyanları kışkırtmaktan kuvvetle kaçtı. Hıristiyan komşuları ile barışçı bir politika izledi. Böylece gaziler savaşın yararlarından yoksun duruma düştüler. Bu durum şeyh Bedreddin başkaldırılarını destekleyen bir ortam yarattı.

1402 yılında Batıda, okyanusa açılmalar devam ediyordu. Jean de Bethencourt adlı bir Norman, Gadifer de la Salle adlı bir kişi ile birlikte Kanarya takımadalarını kolonileştirmeye çalıştı. Başarılı olmadı. Bethencourt haklarını Kastilya kralına devretti.

1402 yılında Altınordu tahtına Pulad Han geçti. Altınordu devleti Pulad Han (1402 – 1412) ile son güzel dönemini yaşadı.

Süleyman Çelebi, 1403, 1404

Dönemin tarihçilerinin Süleyman Çelebi için çizdikleri portreye bakıldığında, ortaya halkı tarafından pek tutulmayan bir hükümdar çıkmaktadır. Süleyman Çelebi'nin elinde hazine, ordu ve bölünmemiş bir Rumeli vardı. Avrupa kendi iç meselelerine daldığından bu fırsattan istifade ederek Osmanlılara bir şey yapacak durumda değildi. Bizans, Macaristan ve Rodos, Osmanlının yanı başındaydı. Ankara yenilgisinden istifade edebilirlerdi ama etmediler. Yalnız bu sırada Avrupa'dan dönmüş olan Bizans İmparatoru Manuel, Yıldırım Bayezid'in Constantinopolis'te açtırdığı Türk mahallesini kapatarak, Türkleri kentten attı.

Kara Koyunlu Kara Yusuf Irak'a dönmüştü. Bağdat üzerine yürüdü. Sultan Ahmet kaçtı, Kara Yusuf Bağdat'a hakim oldu. Bunu duyan Timur torunları Ebu Bekir ve Rüstem komutasında kuvvetli bir orduyu Kara Yusuf'un üzerine yolladı. 1403 yılındaki savaşı Kara Yusuf kaybedip, Suriye'ye kaçtı. Şam naibi Şeyh el-Mahmuti, Sultan Ferec'ten aldığı emirle Kara Yusuf ile Sultan Ahmet'i hapsetti.

Ankara savaşından sonra bağımsızlığını kazanan beylikler arasında Menteşoğlu Beyliği de vardı. İlyas ve Mehmet Beyler ülkelerine döndüler. İlyas Bey Menteşoğlu Beyi ve Timur'a bağlı olarak Timur 1405 yılında ölene kadar beyliğin başında kaldı. Onun ölümünden sonra da bazen bağımsız ve bazen Osmanlılara bağlı olarak beyliğine 19 yıl daha devam etti.

Ak Koyunlu Kara Yülük Osman Bey'de Malatya'yı almıştı. Timur Mardin'i kuşatmıştı. Ancak az sonra Irak üzerine yürüyünce, Mardin kuşatmasını Kara Yülük Beye bıraktı. Diyarbakır'ı da vermişti. Kara Yülük peşinden Hısn Keyfa'ya da hakim oldu. Böylece Kara Yülük bütün Ak Koyunluları da etrafında toplayarak Ak Koyunlu devletini kurdu.

Çandarlı Ali Paşa, I. Murat döneminde babasının yerine veziriazam olmuştu. Ölü nceye kadar da Süleyman Çelebi'nin veziriazamı oldu. Çandarlı Ali Paşa, Türkiye'nin en uzun süre başbakanlık yapan kişisidir. Çok güçlü bir kişiliği vardı. Bu kişiliği ile ölene kadar Süleyman Çelebi'yi destekledi. O öldükten sonra Süleyman Çelebi'nin işleri iyi gitmemeye başladı.

1403 ortalarında Süleyman Çelebi, VII. İoannes Palaiologos, Cenevizliler, Naxos Dükü ve Rodos Şövalyeleri bir birlik anlaşması imzaladılar. Stefan Lazareviç de buna katıldı. Bu anlaşma Hıristiyanlar için oldukça elverişliydi. Süleyman kendi limanlarını birlik gemilerine açıyordu. Süleyman'ın gemileri ise birliğin bilgisi dışında boğazlardan geçemeyecekti. Ceneviz, Karadeniz ve Yeni Foça'daki iş yerleri için vergi muafiyeti alıyordu. Sakız adasındaki Cenevizliler, Efes beyine ödedikleri vergiden kurtuluyorlardı. Aynı şekilde Naxos Dükü de Efes ve Milet'e ödediği vergilerden kurtuluyordu. Anlaşmada Süleyman Çelebi'nin topraklar üzerindeki hakimiyeti ve Rodos Şövalyelerinin Salona (Amphisa) üzerindeki hakimiyeti onaylanmıştı. Venedik Euboia karşısında ince bir sahil şeridi elde ediyordu. Bizans ise, vergi muafiyeti, Selanik, Marmara'da pek çok ada ile Karadeniz'de kıyı şeridi elde ediyordu. Ayrıca Şehzade Kasım ve Fatma Sultan Constantinopolis'de ikamet edeceklerdi. Süleyman Çelebi, Bizans İmparatorunun kardeşi Thedorusun kızı ile evlendi. Fatma Sultan bir süre sonra geri döndü. Şehzade Kasım ise 15 yıl Bizans'da yaşadıktan sonra 1417 yılında 25 yaşlarında öldü.

Gaziler, Süleyman Çelebi'nin yaptığı bu anlaşmadan hiç memnun değillerdi. Onlar savaş ve yağma istiyorlardı. Hıristiyanlarla yapılan barış da felsefelerine uymuyordu. İçlerinden bazıları örneğin Yiğit Paşa (Arnavutluk'ta Venediklilere karşı) savaşmayı sürdürüyordu.

İsa Çelebi Bursa'daydı. Büyük Bizans ailelerinden biri olan İoannes Tunteres'in kızı ile evlenmişti. Timur Yıldırım Bayezid'in cenazesini oğlu Musa ile Bursa'ya yollamıştı. Musa Çelebi'nin elinde Timur'un verdiği Saltanat Menşuru vardı. Musa ve İsa Çelebiler ana-baba bir kardeştiler. Anneleri Germiyanoğlu Devlet Hatun'du. Devlet Hatun ana tarafından Mevlana'nın torunuydu. İsa Çelebi Bursa'yı Musa Çelebiye terk etmiş, ama bir süre sonra tekrar kente girmişti. Timur Anadolu'dan giderken yanında Yıldırım'ın Mustafa Çelebi adlı oğlunu alarak, beraberinde Semerkant'a götürmüştü.

Amasya'ya sığınmış olan Mehmet Çelebi daha hareketliydi. Lalası Bayezid Paşa, Arnavut kökenli bir kapıkuluydu. İdareyi fiilen o üstlendi. En başta Osmanlı topraklarının bütünlüğünü ilan etti. Peşinden Bursa'daki İsa Çelebi'ye saldırdı. 1403 yılı başlarında İsa Çelebi yenilip, Bizans'a sığındı. İsa Çelebi Bursa'yı tekrar ele geçirmek istedi ise de tekrar yenilip, Candaroğlu İsfendiyar Beye sığındı.

İsfendiyar Bey ve İsa Çelebi Ankara'yı kuşattılar. Ama yine yenildiler. İsa Çelebi İzmir'e kaçtı. Orada İzmir Beyi Cüneyt, Saruhan, Menteşe ve Teke beylikleri bir cephe oluşturdular. Ancak Mehmet Çelebi çok başarılıydı, Saruhan'ı ülkesine kattı. Diğerleri Mehmet Çelebiye bağlılıklarını bildirdiler.

1403 ve 1404 yıllarında Menteşoğulları Balat İlyas Bey Cami ve külliyesini yaptırdılar.

Yung-lo imparator

Bu yıl Çin tahtına Yung-lo geçti (1403 – 1424). Yung-lo Beijing'den Nankin üzerine yürümüş ve yapılan savaşları kazanmıştı. Nankin'e girdi. Bu sırada Nankin'deki saraylar yanmıştı. Genç İmparatorun yakınları ve onu tahata çıkaranlar büyük bir katliama uğradılar. Artık İmparator olan Yung-lo, devlet merkezini Beijing'e taşıdı. Nankin bir nevi tali hükümet merkezi haline geldi. Bu taşınmadan hem jendri ve hem de orta tabaka zarara uğramıştı.

Şimdi Yung-lo Moğol İmparatorlarının yaşadığı sarayda oturuyordu. Lüks de yine aynı lüksdü. Dıştan bakıledığında Yung-lo dönemi, Ming hanedanının en şaşaalı dönemidir.

Fransa'da Orleanslı Louis'in kraliçe üzerinde büyük etkisi vardı. Burgonlar bu etkiyi, Orleanslı Louis'nin kraliçenin aşığı ve Veliahtın esas babası olduğuna bağlayarak, onları suçluyorlardı. Bu mücadele yavaş yavaş Burgonya taraftarlarını İngilizlere yaklaştırmaya başladı. 1407 de Korkusuz Jean, Orleans dükünü öldürttü. Fransa bir iç savaşın içine düştü. Bu sırada ülkede dini açıdan ayrılık (schism) devam ediyordu. Burgonların ve İngilizlerin desteklediği Roma'daki Papaya karşı, Armagnac'lar Avignon'daki Papayı destekliyorlardı.

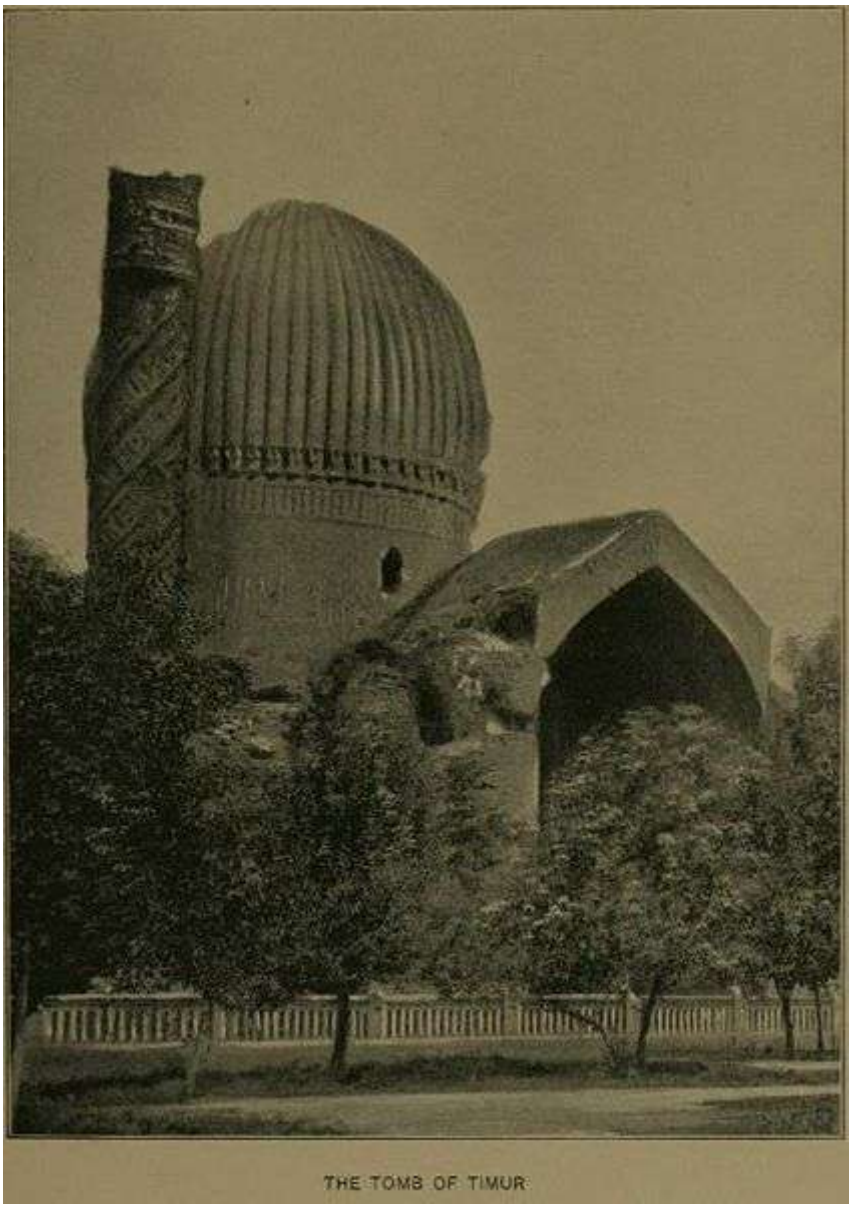
Yani aslında ekonomik, sosyal ve dini iki sistem karşı karşıya gelmişti. Fransa tarım ülkesiydi, feodaldi ve Avignon'daki Papaya bağlıydı. İngiltere hayvancılık yapan ve Flandre sattığı yünler nedeniyle aynı zaman da bir ticaret ülkesiydi. İngiltere'de zanaatçılık ve burjuvazi kentlerde mesuliyet yüklenecek kadar öne çıkmıştı. Armagnac'lar Fransız modelini müdafaa ediyorlardı. Flandre'lar Burgonya düklüğüne bağlıydı ve Burgonlar İngiliz sistemini benimsiyorlardı.

Orleanslı Louis'nin katli

Bu sırada Şamda tutuklu olduklarını bildiğimiz Sultan Ahmet ve Kara Yusuf 1404 yılında serbest bırakıldılar.

Timurleng’in ölümü, 1405

Timur'un mezarı

Ülkesindeki karışıklıklar sebebiyle Anadolu'da fazla kalamayan Timur, Çin seferine giderken yolda hastalanarak öldü (19 Ocak 1405). Aslında Ankara zaferinden sonra rahatlamıştı. Sanki birden huy değiştirdi. Şimdi yıkmaktan fazla yapmaya önem veriyordu. Semerkant’a vardığında büyük şenlikler düzenletmişti. Bu şenliklere Kastilya, Fransa ve İngiltere elçileri de katıldılar. Artık Avrupa devletleri Asya ile daha yakından ilgileniyorlardı.

Öldüğünde sefere çıkmaya hazırlanmış koskoca bir ordu onu bekliyordu. Timur Çin üzerine yürüyebilse idi, kuvvetli olasılık ile başarılı olacaktı. Hem Moğollar Timur'a iltihak edecekler ve hem de iç kargaşa içindeki Çin direnemeyecekti.

Semerkant'a çok görkemli bir Müslüman türbesi olan Gurimir türbesine gömüldü. Timur'un ölümünden hemen sonra devlet oğlu ve torunları arasında paylaşıldı. Buna göre; Torunu Muhammed başkent Semerkant'ta tahta çıkarken, diğer torunları Pir Muhammed ile İskender İran'da, 3. oğlu Miranşah Bağdat ve Azerbaycan'da, en küçük oğlu Şahruh ise Horasan'da yerleşmişlerdir.

Timur fizik olarak kuvvetli biri değildi. Kolları güçsüzdü. Tek bacağı sakattı. Yalnız yaşamak isterdi.

Timur 30 yıl boyunca geçtiği her yerde harabeler bırakmıştı. Acımasızlığı ün salmıştı. Büyük yıkıcı gücünü her defasında kullandı. Karmaşık bir karaktere sahipti. Seçkin davranışları olduğu gibi canavarca davranışları da vardı. Helecanlandığını, ağladığını, sevdiğini, bağlandığını, yakınlarına ve dostlarına karşı içten bağlı olduğu bilinmektedir. Sinirleri sanıldığı kadar sağlam değildir. Kanlı ve korkunç savaş öykülerini dinlemeye katlanamazdı. Kimsenin dilencilik yapmasına da katlanamazdı. Zamanında halkının en azından yiyecek bulduğu bilinmektedir.

İkiyüzlü ve dalavereci diyenler olduğu gibi dürüstlüğünden de bahsedenler vardır. En önemlisi acımasız bir katil olup, olmadığıdır. Kendine direnen kentlerde yaşayanların kesik başlarından, kent kapılarına kuleler yapmıştır. Bu tip davranışlar eski Türk davranışları içinde görülmemektedir. Bu tip vahşet görüntüler Türklere nereden geldiği belli olmadan son 50 – 60 yıl içinde musallat olmuştu.

Timur esas bereketli toprakları çöle çevirdiği için lanetlenir. Seistan'da ne su kanalı ve ne de su kuyusu kalmamıştır. Milyonlarca insan ölmüştür. Mamur kent ve topraklar susuzluktan çölleşmiş, yıkılmış, yok olmuştur. Cengiz Han barış istemiş ve savaş bulmuştur. Timur bile bile savaşmıştır. Timur cahil değildir. Bilimi, sanatı, güzel sanatları bilir ve korur. O ne yaptı ise bizce bilerek ve isteyerek yapmıştır.

Timur öldüğünde ve dışarıdan bakıldığında, çekilen acılar unutulduğunda, varılmış olan sonuç koskocaman bir imparatorluktur. Büyük Emir 24 yıl içinde Maveraünnehir, Harezm, Moğolistan, İran, Mezopotamya, Ermenistan, Kafkasya ve Doğu Anadolu'yu kapsayan bir imparatorluk kurmuştu. Kuzey Hindistan'ın kontrolünü eline almıştı. Anadolu'da, Kıpçak (Altınordu) topraklarında hakimiyet kurmuştu. Çin'in fethine çıkmıştı.

O zamanki pek çok Türk ve Moğol gibi Timur da hem Müslüman ve hem de Şamanist'ti. O dönemlerde bütün o topraklarda yaşayanlar da (Çin'den İran'a kadar) Şamanizm inancı çok canlı ve hükmediciydi. O dönem Türk toplulukları ve bu arada Timur'un kendi de Müslüman'dı, ama genelde bilinen Müslümanlıktan farklı bir inançtı. Şarap içiliyordu, Müzik dinleniyordu, besteler yazılıyordu, resim yapılıyordu ve hatta erotik figüratif resimler de yapılıyordu.

Kadınlar toplumda kesin özgürlüklere sahiptiler. Kendi kendilerinin efendileriydiler. Kocalarının yokluğunda eve konuk kabul ederler, şenliklere katılırlardı. Timur masasında saray mensubu güzel hanımlarla birlikte yemek yerdi.

Timur bağnaz biri değildi. Eski Türk geleneklerine bağlıydı. Hem büyü yaptırır, hem fal baktırır ve hem de onlarla alay eder, foyalarını açığa çıkarmaya çalışırdı. Ordusu karma bir orduydu. Her inanç sahibi asker kendi inancına ait sembolleri taşırdı. Orduda totemler, Şaman sembolleri, Haçlar, İkonalar gırla giderdi. Hıristiyanlıkla veya diğer dinlerle bir derdi yoktu. Manastırlara gider, Hıristiyan ayinlerine katılır, rahiplerle yemek yer, teolojik tartışma yapardı. Teolojik tartışmaları çok severdi.

Timur yapısı ve yaptıkları itibarı ile bir göçebe savaşçısıydı. Ama kentleri ve ekili alanları korumak için hem göçebeler üzerine cezalandırma seferleri yaptı ve hem de Seyhun ötesine kaleler zinciri oluşturdu. Ordusunun temeli göçebe Çağatay savaşçılarından oluşuyordu. Bu savaşçılar istedikleri zaman orduyu bırakır, sürülerini otlatmaya giderlerdi. Tamamen serbesttiler. Ancak çağrıldıklarında hemen gelip Timur'un ordusuna katılırlardı. Asker olduklarından vergi de vermezlerdi.

Timur sanatçıları, Zanaatkarları, bilim adamlarını, önde gelen din adamlarını korumuştur. Ama bunun yanı sıra Bağdat mahallelerindeki minberleri ve mihrapları yıktırttı. İmamları camilerin minarelerine astı. Bir taraftan dinin koruyucusu idi. Diğer yandan Müslüman devletlerin alabildiği kadarını hakimiyeti altına alarak, onları yıktı. Egemenliğinin sonunda dönemin tüm Müslüman güçleri yok olmuştu. Osmanlı İmparatorluğu, Hindistan İmparatorluğu, Kıpçak (Altıonordu) İmparatorluğu, Memluklar yıkılmadı ise Timur bunu istemiş olmasına rağmen dayandıklarındandır.

Hiçbir Müslüman dayanışması sergilememiştir. Ama din adına hareket etmiştir. Delhi sultanı Hindulara karşı hoşgörülü davranıyor diye Delhi seferini yaptı. Niyeti Delhi Sultanını cezalandırmaktı. Bu seferde pek çok Hindu öldürüldü. Güyya Anadolu'ya İzmir başta olmak üzere Hıristiyan üslerini ele geçirmek için girmişti. Kıpçak topraklarına da acaba Cenevizliler için mi girmişti?

Timur büyük bir komutan ve büyük bir siyaset adamıydı. Onu güden tek şey hırsıydı. Bu nedenle her fırsatı kendi lehine değerlendirir, elindeki her kozu oynardı. Aslında hırsı çok eski bir hırstı. Yeryüzünde tek hükümdar olmak istiyordu. Bütün Türklerin tek hükümdarı olabilirdi.

Dünya değişiyor

Timur'un ölümünden sonra Türklerin Müslümanlığa bakışında önemli bir değişiklik oldu. Artık Türklerin Müslümanlığı daha içsel bir Müslümanlıktı. Cengiz Han yasalarına olan bağlılık azalmaya başladı. Bu sefer " Şeriat " güç kazanıyordu. Şeriat karşısında eski gelenekler ortadan kalkıyordu. Kalkmayanlar veya direnen bölgelerdekiler Alevilik kılığına bürünüyorlardı. Bu sırada dış görünüşü ile Alevilik ve Şiilik birbirine benziyor gibiydi. Bundan güç alan Şiilik İran'da iktidar olacaktı.

Bir değişiklik, devrimsel bir değişiklikte, göçebelikte oldu. Hala göçebe Türkler vardı ama büyük çoğunluğu yerleşikliği tercih etmeye başlamıştı. Böylece Türk göçebelerin iyice azalması ile göçebelerin tarihteki rolü de son buluyordu. Bundan sonra devir yerleşiklerin devriydi.

Göçebelerin yerleşiklere üstünlüğünü sağlayan temel unsur, güven duygusunun yanı sıra, at, ok ve kuvvetti. Hızlıydılar, uzaktan ok atarak düşmanlarını bozuyorlardı. Düşman hem onlara yetişemediğinden ve hem de ok yetiştiremediğinden göçebelerin nerede ise burnu bile kanamıyordu. Göçebelerden atı alırsan, ortada korkulacak bir şey kalmazdı. At da otlayacağı büyük alanlar yani bozkır istiyordu. Türkler yerleşmeye başladıklarında bozkırı yani atlarını da kaybetmeye başladılar. Yerleşiklerin tarım alanları atlara göre değildi. Tam bu sırada bir değişiklik daha oldu. Ateşli silahlar ortaya çıktı. Şimdi, göçebelerin üstünlüğü tamamen bitmişti. Türklerin bir atasözü vardır " barut icat olundu mertlik bozuldu " denir. Aslında at, ok ve yayla yapılan göçebe savaşları da metçe değildi. Yani bozulan bir şey yoktu. Olan yeni bir teknolojiye yerleşiklerin kavuşmasıydı. Bu teknolojiye göçebeler kavuşmuş olsa da bir şey değişmezdi. Top, tüfek (ağırlığı, doldurma boşaltma güçlüğü, kullanım pratikliği) göçebe yaşamına uygun değildi.

Yerleşen Türk toplumlarından önemli bir kısmı meydana gelen değişimlere hızla ayak uydurdu. Türklerin bu kadar hızlı bir biçimde gelişmelere ve değişikliklere ayak uydurması enteresan bir karakter yapısıdır. Bunun örneği de çoktur. Daha ileriki yıllarda Müslüman dininin getirdiği statükocu düşünme tarzı ve içine kapanma nedenleri ile Türkler bu özelliklerini kullanamayarak çağdaş yaşamın gerisine düşeceklerdir.

Türkler değişime hızla ayak uydururken bir yandan da pek çok karakter yapılarını korumaya devam ederler. Bunlardan biri de yönetim özellikleridir. Türklerde belirli bir etkinlik, temsil ve davranış sürekliliği vardır.

Türkler imparatorluklar kurarken hep azınlık olmuşlardır. Daha önce anlatıldığı gibi tarih sürecinde oluşmuş olan hoşgörüleri bu nedenle de gelişmeye devam etmiştir. Daha doğrusu Şaman dininden gelen hoşgörü bu yeni yapılanma da devam etmiştir. Türkler kendinden olmayanları ne Türkleştirmeye ve ne de Müslümanlaştırmaya çalışmamışlardır. Tarihin bu günkü sürecine kadar olanları takip edenler, biliyorlardır ki zaten Göçebelerde hem dinleri nedeniyle ve hem de yaşam tarzları nedeniyle " bizden olmak isteyen bizdendir " felsefesi vardır. Yani bozkırda kimlikler sık sık değişir, kim neyi istere onu seçer. Kim kimdir denmez kim bizimledir denir. Böyle bir oluşum içinden gelenlerin, ırkçı olmayacağı kesindir. Türkler beraber yaşadıkları insanların kimliğine, dinine bakmadan kendileri ile bir ayrıma gitmemişlerdir. Onun içinde Türkler de zorlama olmamıştır.

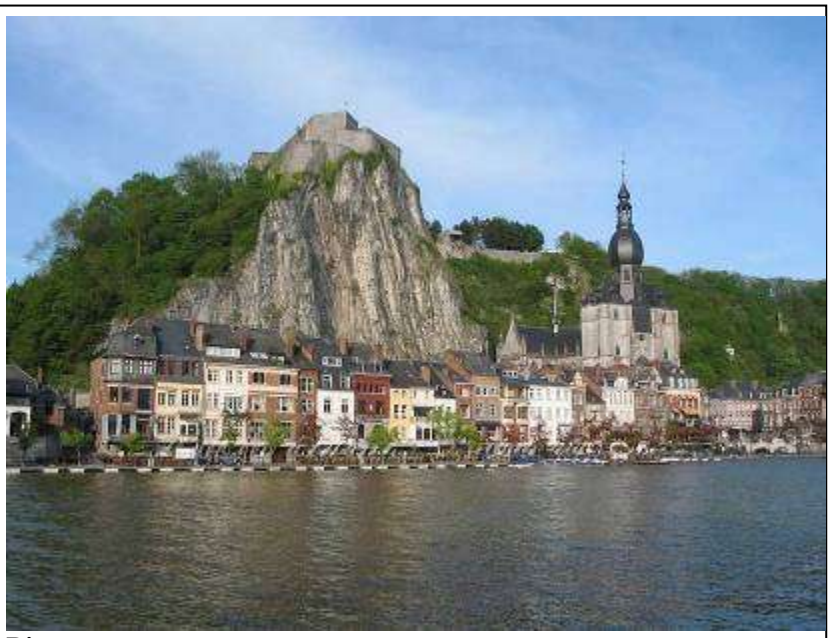
Türklerin kurdukları imparatorluklarda bir avuç Türk yönetici olurdu. Ayrıca işkal ettikleri topraklarda kısa sürede kendiliğinden Türkleşen veya Müslüman olan ve aslı itibarı ile Türk olmayan unsurlar yöneticilik yaparlardı. Bu yönetici azınlığı da Türkçe konuşur ve Türk gibi düşünürdü.

Türklerin İmparatorluklar kurduğu dönemde başarılar peş peşe gelmiştir. Bilginler vardır. Yeni buluşlar yapılmakta, yenilikler takip edilmektedir. Dönemin tekniği, o zaman Avrupa'nın kullandığı teknikten üstündür. Türk devletlerinin mali durumları da çok iyiydi. Ellerinde dönemin en modern silahları vardı. Yaptıkları gemiler dönemlerinin en sağlam gemileriydi. Şehirleri mamurdu. Bu kentlerde dünyanın en güzel eserleri yapılıyordu. Bu başarılı dönem iki yüzyıldan fazla sürmüştür. Ondan sonra da düşüş başlamıştır. Ancak düşüş başladığında bile, gerileme fark edilemedi. Sistem büyüktü, ataleti fazlaydı, yoluna devam ediyordu.

Çöküş için en önemli unsur olarak Batı Avrupa'nın Amerika kıtasını keşfetmiş olması gösterilir. Denizlerde yapılan keşifler ile sanayi devrimi birlikte geleceği hazırlamıştır. Müslüman dünya bu keşiflere katılmamıştır. Hıristiyanlar yolları kesilince Hint'e ve Çin'e gitmenin alternatiflerini aramışlardır. Müslümanlar ise böyle bir gereklilik duymamışlardır. Osmanlı devleti bu keşiflere katılabilirdi ve o zaman çok değişik bir tarih önümüze çıkardı. Osmanlıların bu keşifleri yapması için her türlü imkanları ve kabiliyetleri vardı. Ama yapmadılar. Gücün gücü çektiğini biliyorlardı. Kendileri bir güç odağı idiler. Keşiflerin güç odağını değiştireceğini görememiş olmalıdırlar.

Ateşli silahlar ortaya çıkınca, bozkırdaki Türkler hala at koşturmaya devam ettiler. Eski hayatlarını yaşamak için direndiler ama dönem bitmişti. Onlar da yok oldular. Diğerleri, ateşli silah devrimine katıldılar. Bu yeni silahlar ile girdikleri mücadelelerde başarılı olmaya devam ettiler. Özellikle topları çok ustaca kullanıyorlardı. Ağır topların yer değiştirmesi ve lojistik hizmetlerinde yeni teknik buluşlar gerçekleştirdiler. Bu yoluna devam edenler arasında Osmanlılar, Özbekler önde gelirler.

Batı Avrupa'da zanaat

Dinant

Batı Avrupa'da endüstri hala zanaatlar şeklinde örgütlenmiş olarak devam ediyordu. Baştan beri aynı üretimi yapan Zanaatkarlar aynı sokakta toplanmışlardı. Herkes kendi üretimini satıyordu. Müşteriler de sabitti. Aşağı yukarı hep aynı ürünleri sipariş eden belirli bir müşteri kitlesi vardı.

Zanaatkarlar arasında adetler oluşmuş ve bunlar sağlam geleneklere bağlanmıştı. Kuralların başında zanaatın onu yapanı doyurması, ailenin geçimini sağlayacak parayı ona kazandırması geliyordu. Bu durumda Zanaatkarın para kazandıran çalışması onun malı gibiydi. Bu anlayış içinde kimse kimsenin müşterisini almaya çalışmazdı. Herkes her zaman onun olan müşterisine mal satmak zorundaydı. Birinin karını, diğerinin karını azaltarak, arttırmak namus ve dürüstlüğe aykırı görülüyordu.

Çıkrık ve çırpıcı dibeği kullanılmaya başlandığında, insanlar işsiz kalmasın diye Alman kentleri bu aletlerin kullanımını yasaklamıştı. Her malın kendi " tam değeri " üzerinden satılması gerekiyordu. Bunun için hammadde fiyatına emek karşılığı olan fiyat konarak hesaplanıyordu. İşçilere ödenen ücret de tam ve doğru olmalıydı. İşçi ücretleri her kentte ve her zanaat için töre tarafından tespit edilmişti. Usta çırağını sadece kendi yararı için kullanamazdı. Usta çırağına mesleğin bütün sırlarını dürüstçe öğretmek zorundaydı. Ayrıca usta çırağının hal ve tavırları ile de ilgilenmek durumundaydı.

Zaman zaman ve bazı mamuller için resmi kurumlar fiyat belirlerlerdi. Ama her durumda fiyatlar kontrol altındaydı. Bu iş böyle giderken, paranın gücü sistemi sarstı.

İhracat yapılan ve çok tutulan malların üretimi zaman içinde tüccarların eline geçti. Milano Brescia zırhları, Toledo kılıçları, Solingen bıçakları, Dinant bakırları, Floransa kumaşları, Flander Ypres ve Gand kumaşları, İngiltere Norwich kumaşları, Canbrai ve Malines ince bezleri, Milano ve Cenova simli, ipekli dokumaları üreten zanaatkarlar zamanla bir tacirin yanında çalışan işçiler haline dönüştüler. İşveren bunlara ham madde ve ücret ödüyor, satıştan elde ettiği kar da kendine kalıyordu. Hatta iş daha da uzmanlaştı. Örneğin çuha üreticileri, hallaç, çulha, çırpıcı, boyacı gibi farklı meslek işçileri kullanmaya başladılar.

Batı Avrupa ticareti

Florin

Duka

Ağırlık deniz ticaretindeydi. En başta bilindiği gibi Venedik, Cenova gibi İtalyan kentleri geliyordu. İspanya'da Barselona, Flander'de Brugge, İngiltere'de Londra, Kuzeyde Hamburg, Lübeck, Danzig önemli liman ve deniz ticaret merkezleriydi. Ticaret gemilerini korumak ve limanlarda müşterek antrepolar kurmak için oluşturulmuş olan Hanse birliği, Kuzey ülkelerinde ticaret tekelini elde etmişti.

Venedik'ten başlayan ticaret yolunun kara ayağı Brenner geçidini aşıp, Tuna nehrine varıyordu. Oradan çeşitli kollara ayrılıp Prag'a, Peşte'ye, Breslau'ya, Krakovi'ye ve Riga'ya gidiyordu. Yol Batıya gitmek için Ren (Rhein) nehrini takip ediyordu.

XIV. yüzyılda Şampanya fuarları yerini Brugge, Frankfurt, Lyon ve Cenevre fuarlarına bıraktı. Kentler ticareti serbest bırakarak tüccarları kendilerine çekiyorlardı.

Ticaretin kökeninde hala Doğudan gelen lüks maddeler vardı. Ancak yapı kerestesi, buğday, kürk ve katran gibi malların ticareti de hareketlenmişti.

Tacirler toptan ve perakende mal satıyorlardı. En zengin tüccarlar İtalyan tüccarlarıydı. Orta karar bir ticaret kenti olan Hamburg'un XV. Yüzyılda yıllık ticaret geliri 4 milyon altın frank olarak hesaplanıyordu.

İhracat yapan İngiliz tüccarları dış ülkelerde desteklenmek istiyorlardı. Bu nedenle XV. Yüzyılda " krallık tacirleri " adı altında bir birlik kurdular. Birlik kendi başına ticaret yapmıyordu. Üyeleri her ticari işlemi müştereken yapmak üzere kendi aralarında anlaşıyorlardı. Buna benzer şekilde adına maceracılar denen ticari birlikler de kuruldu.

Karlı iş sadece ticaret değildi. Parayı satmakta iyi kar getiriyordu. Zengin aileler ve manastırlar işi kitabına uydurarak para ticareti yapıyorlardı. Faiz alınmıyor ama başka adla alınıyordu. Kullanılan usullerden biri de kar ortaklığı olan komandit usuldü.

Bütün bunların sonucunda ortada daha kapitalist bir rejim yoktu. Para daha ülkeleri hükmü altına alacak kadar çoğalmamıştı. Yapılan işler büyük değil tam tersi küçük paralarla yapılıyordu. Kazanılan para da nerede ise tamamen hükümdarlara, derebeylerine veya kentlere ödünç veriliyordu. Onlarda parayı savaş gibi, lüks gibi verimsiz işlere harcıyorlardı. Para bir türlü sermayeye dönüşemiyordu. Spekülasyon ayıplanmaya devam ediliyordu.

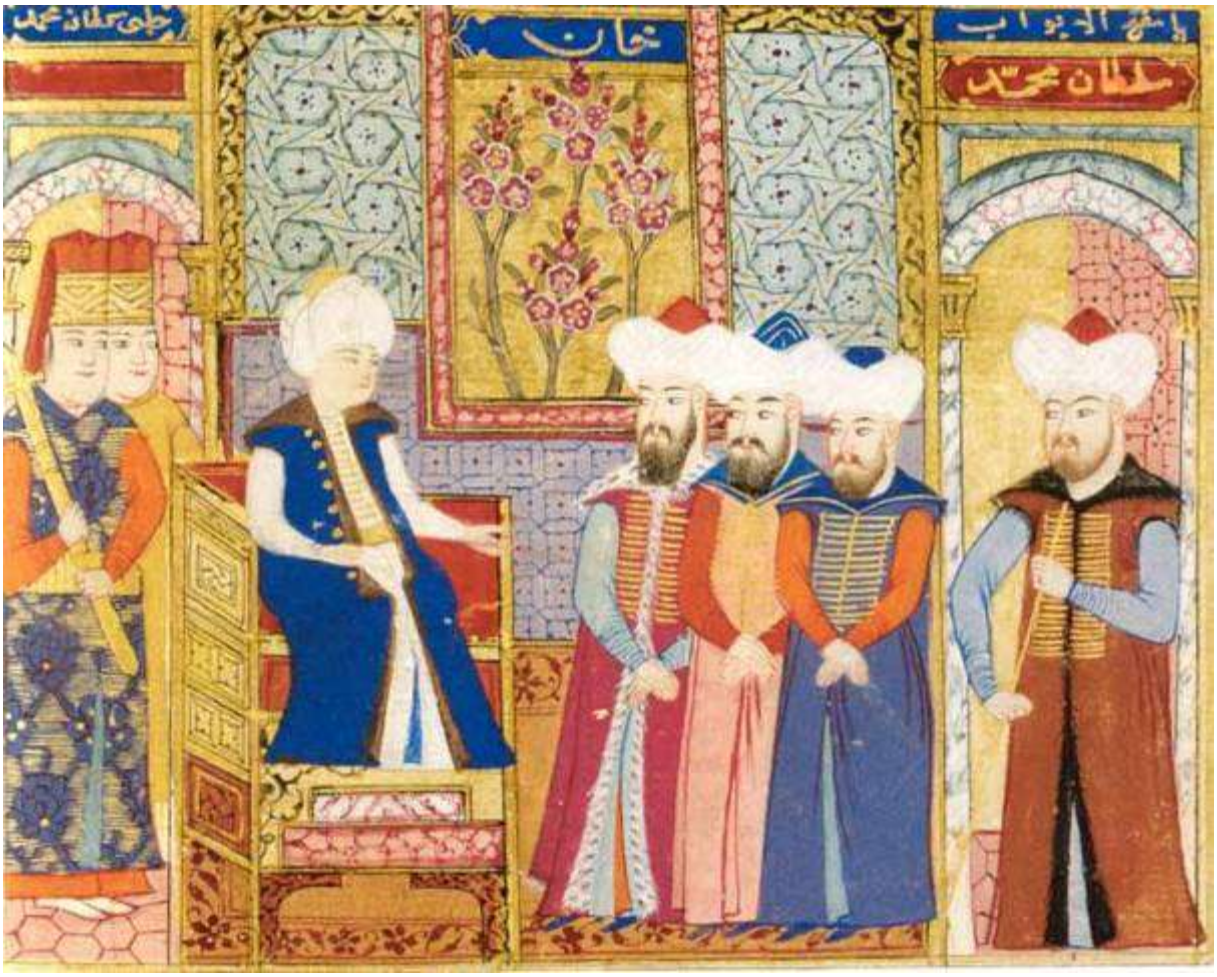
XIII. yüzyılın ortalarından beri Doğu ticaretinde kullanmak üzere Floransa florin, Venedik duka adlı altın paraları basıyorlardı. Avrupa'da ise tedavülde sadece gümüş paralar vardı. Bunlara da sık sık hile karıştırılıyordu. Avrupa'da hala paralardaki gümüş miktarları belirsiz olduğundan sarrafların işlevi devam ediyordu. Fakat sarraflar gittikçe daha fazla mevduat alarak banker haline geliyorlardı. XIV. Yüzyılda İtalya'dan başlanılarak poliçe kullanılmaya başlandı. Hemen peşinden de poliçe üzerinde yazılı olan paranın ödenemediği haller için protesto usulü ortaya çıktı.

XV. Yüzyılda İtalya'da " monte di pieta " (merhamet bankası) adı altında " Rehin Sandığı " usulü başladı. Burada rehin karşılığı düşük faiz ile para verilerek, halkın tefecilerin eline düşmesi önleniyordu.

Cenova'da San Giorgio bankası kuruldu. Kentten alacağı olanlar bir araya gelerek bu bankayı kurmuşlardı. Banka ikraz karşılığı bazı kamu gelirlerini tahsil edebiliyordu. Her ortağın satma hakkına sahip olduğu 1 hissesi vardı. Böylece ortaya spekülasyon yapma imkanı veren bir menkul kıymet örneği çıkmış oldu.

Bu dönemde Avrupa Roma rakamları ile hesap yapıyordu. Dolayısı ile de çok fazla yanlış işlem yapılmış oluyordu. İtalya'da ilk defa sıfırı da ihtiva eden Arap rakamları kullanıldı. Önce bu yasak edildi ise de XV. Yüzyıl sonuna kadar bütün İtalya'ya yayıldı. İtalya'da hesap yapmayı öğreten okullar açıldı. Hesabın gelişmesi ile birlikte hesap defteri tutma sanatı da gelişti.

Fetret, 1405-1409

Çelebi Mehmet (I. Mehmet)

Timur oğullarına ve torunlarına haslar (kişisel topraklar) vermişti. Yerine de en büyük oğlu Pir Muhammed'in geçmesini istemişti. Kurmak istediği düzen babadan oğla geçen bir düzendi. Türklerde iktidarın ailenin ortak malı olduğu klasik geleneğini, devrimci bir tarzda yıkmıştı. Bu devletlerin devamı için atılmış çok önemli bir adımdı. İleriki yıllarda bunu örnek alan Türk devletlerinde, hukuka uyulduğu sürece, bu buluş en yararlı buluş olacaktı.

Timuroğulları tahtına Pir Muhammed geçemedi, Miran Şah'ın oğlu Halil zorla geçirildi. Yakışıklı biri olan Halil Şadelmülk adlı bir hanıma delice aşık oldu. İktidar da görünürde Halil vardı ama ipler Şadelmülk'ün elindeydi. Şadelmülk hazineyi yok etti ve devleti felakete sürükledi.

Kara Yusuf Şam kalesinde hapisteyken, bazı akrabaları, nokerleri ve 2 bine yakın Türk, Şam çevresinde yaşayarak, beylerinin kurtulmasını bekliyordu. Memlukluların Şam valisi bu Türk

gücünden faydalanmak için Kara Yusuf'u hapisten çıkardı. Kara Yusuf hapiste 1 yıl kalmıştı. Kara Yusuf, Şam valisinin yanında Memluklara karşı, Kahire yakınlarında iki kere savaştı.

Kara Yusuf 1405 yılında Musul'a ve topraklarına geri döndü. Bölgenin Süleymani ve Zırki gibi Kürt aşiretleri, Cizre ve Mardin beyleri, hemen Kara Yusuf'un çevresinde toplandılar. Önce Ak Koyunlu Kara Yülük Osman Bey ile savaştılar. Savaştan sonuç alınamayınca anlaşma yapıldı. Kara Koyunlu Kara Yusuf daha sonra eski Kara Koyunlu topraklarını bir bir ele geçirmeye başladı. Bunun üzerine Azerbaycan ve Arap Irak'ı hakimi Miran Şah oğlu Ebu Bekir, Nahçıvan üzerinden Kara Yusuf'un üzerine yürüdü. Aras nehri kıyısında yapılan savaşta Ebu Bekir bozguna uğrayarak kaçtı (1406). Kara Yusuf Doğu Anadolu egemeniydi.

1405 yılında, Timur'un ölümünden sonra vassallar bağımsızlıklarını kazanmaya başlamışlardı. Bağdat'ın eski yöneticisi Moğol kökenli Ahmet Celayir yönetimi eline aldı.

1405 yılında Timur'un ölümü ile birlikte Osmanlı topraklarının bütününe sahip olabilmek için Edirne ile Bursa arasında büyük bir mücadele başladı. Buna karşılık Mehmet Çelebi her fırsattan yararlanarak nüfusunu yaydı. Daha önce görüldüğü gibi önce İsa Çelebiyi saf dışı bıraktı.

Daha önce anlatıldığı gibi, 1405 yılında Süleyman Çelebi ile anlaşma yapan Bizans, Selanik başta olmak üzere Marmara ve Ege kıyılarındaki önemli kentlere sahip olmuştu. Ayrıca yıllık olarak Osmanlılara verdiği vergi de kaldırılmıştı.

Osmanlı hakimiyetinden halkın çok memnun olduğu hep söylenir. Bunun bir örneği Selanik'tir. Osmanlı halktan diğer ülkelere nazaran daha az vergi alıyordu. Selanik'te de durum böyleydi. Selanik tekrar Bizans'ın eline geçince, Bizans Osmanlı vergilerine alışan halkın tepkisini çekmemek için kendi vergi düzenini uygulamadı. Bunun yerine Osmanlık vergi düzenine devam etti.

1405 yılı yaşanırken Aydınoğlu Beyliği II. Umur Beyin yeğeni Cüneyt Beyin eline geçmişti. Son derece cesur, savaşçı ve kahraman olan Cüneyt Bey, Osmanlı şehzadeleri arasında yapılmakta olan taht kavgalarına da katılmıştır. O da Menteşe ve Saruhan oğulları ile birlikte Süleyman Çelebi'yi destekledi.

Timur Anadolu'dan ayrıldıktan sonra, karşısında organize olmuş bir siyasi yapı olmayan Ak Koyunlu Kara Yülük Osman, Urfa, Kemah, Erzincan, Harput, Erzurum ve Mardin'i de ele geçirerek geniş bir alana sahip oldu.

Amasya'daki Mehmet Çelebi, İsa Çelebi'yi bertaraf ettikten sonra, Musa Çelebi ile birlikte hareket etmeye başlamıştı. Musa Çelebi, Süleyman Çelebi'yi devre dışı yaptı.

1405 yılında Çin gemileri Hint okyanusunda dolaşmaya başladılar. Donanma komutanı Cheng Ho, hadım bir komutandı. Çin durumu müsait görüp karadan ve denizden Hindiçini üzerine yürüdü. Donanma bir yandan kara harekatını destekleyecek, bir yandan da Moğollar nedeniyle akamete uğrayan ticareti canlandıracak, ticari ilişkileri yenileyecekti.

1406 yılında Avusturya dukalığı kendi içinde tekrar bölündü.

Süleyman Çelebi, belirlenmesi, güç bir tarihte Anadolu'ya geçti (1406 veya 1407). Bursa ve Ankara ona kapılarını açtılar. Mehmet Çelebi, ordusundan Süleyman Çelebiye katılmalar olur

korkusu ile ağabeyinin karşısına çıkmadı. Mehmet Çelebinin vassalları Süleyman'dan yana döndüler. Karamanoğlu Mehmet Bey, Süleyman Çelebiye saldırdı, ama yenildi.

Timur'un küçük oğlu Şahruh, Maveraünnehir bölgesini de ele geçirerek, Halil'i devirdi, Herat şehri merkez olmak üzere kendi devletini kurdu. Ardından İran ve Azerbaycan'ı da hakimiyetine alan Şahruh dönemi (1407–1447), Türkistan'da parlak bir kültür hayatının başlangıcı oldu. Şahruh, Semerkant'ın yönetimini oğlu Uluğ Beye bıraktı. Uluğ Bey geleceğin en önemli gökbilimcisi olacaktı. Şahruh'un kurduğu imparatorluk dünyanın gördüğü en güzel, en ihtişamlı İmparatorluktu.

1406 yılında tarihçi ve sosyal bilimci İbn Haldun öldü.

1407 de Altınordu tahtına Pulat geçti (1407 – 1412). Onun dönemi Altınordu için güzel günlerdi. Kıpçaklar için iyi geçen Şadi ve Pulat dönemlerinde yönetim aslında Nogaylı İdi Kut adlı bir kişinin elindeydi. 1408 yılında İdi Kut, Ruslardan haraç istedi. Novgorod ve Goradetz'i yakarak, Moskova üzerine yürüdü. Ruslar bağlı kalacaklarına ant içtiler. İdi Kut geri çekildi. Ancak bu olaydan sonra Moskova, Slav ayaklanmasına ön ayak olacaktır.

1408 yılında kendini toplayan Ebu Bekir, tekrar Kara Koyunlu Kara Yusuf'un üzerine yürüdü. Şenb-i Gazan'da Sardrud mevkiinde yapılan savaşı yine Kara Yusuf kazandı. Ebu Bekir'in babası Miran-şah savaş meydanında öldü. Kara Yusuf'un Timurlara karşı üst üste kazandığı zaferler sonucu hem itibarı çok artmıştı ve hem de toprakları büyümüştü. Bu sırada Ak Koyunlular Mardin'e saldırdılar. Mardin Artuklu hükümdarı Kara Yusuf'u yardıma çağırdı.

1409 yılında Ak Koyunlu Kara Yülük ile Kara Koyunlu Kara Yusuf savaştılar. Savaşı Kara Koyunlar kazandı. Kara Yusuf, Mardin'i aldı. Onu eski hükümdarına geri vermedi, onun yerine kızını verdi. Böylece 300 yıllık Artuklu hanedanı sona ermiş oldu.

Mehmet Çelebi, ağabeyi Süleyman Çelebinin kuvvetlenmesi karşısında taktik değiştirdi. Arasının iyi olduğu kardeşi Musa Çelebi, Süleyman Çelebi'nin gerisini vurmak üzere Sinop'tan yola çıkardı (1409 Temmuz). Candaroğlu İsfendiyar, Eflak Voyvodası Mirçe Mehmet ve Musa kardeşlerden yanaydılar.

Musa Çelebi, babasının esaretinde onunla birlikteydi. Ölümünde yanındaydı. Cenazesini Bursa'ya getirmişti. Şimdi Mehmet Çelebi'nin yanındaydı ama güçsüzdü. Bağnazdı, sertti ve zor bir kişiliği vardı. Musa Çelebi, daha tam aşiret bağlarından kopmamış Türkmen'e dayanıyordu. Rumeli'nde hayli kalabalık göçebe Türkmenler vardı. Rumeli'ndekilere ve Batı Anadolu'dakilere, yeni bir ad olarak yörük deniyordu. Doğudaki göçmen Türkmenlere ise, Türkmen denmeye devam ediliyordu. Böylece Doğu ve Batı Türkmen'i tanım olarak ayrılmıştı. Savaşlarda Yörüklerin vurucu gücüne ihtiyaç vardı. Bu nedenle Osmanlılar Yörüklere başlangıçta iyi davranıyor, ağır vergilendirmiyor, yaşayış bişimine karışmıyorlardı. Ama Sipahiler Yörüklerden şikayetciydiler. Rumeli'nde Müslüman ve Hıristiyan köylüler, Yörükler ve Hıristiyan göçebeler (Ulaklar) birlikte yaşayıp, gidiyorlardı.

Musa çelebi, Süleyman Çelebi'nin topraklarına Eflak, Sırp ve Bulgar askerlerinden oluşmuş bir ordu ile girdi. Kayınpederi Eflak voyvodası Mirçe, Musa Çelebiyi açıktan destekleyemiyordu. Onun da Süleyman Çelebi tarafından desteklenen rakibi Georgi Brankoviç ile başı dertteydi.

Papaları Birleştirme Çabaları, 1409

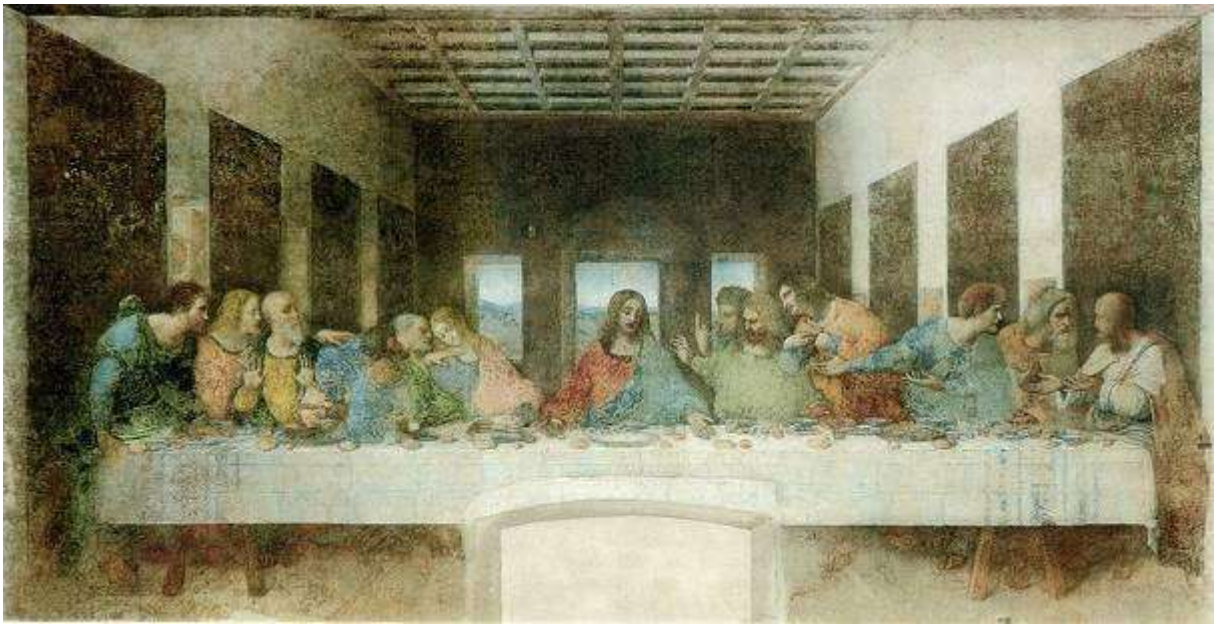
Jan Hus

Hıristiyan dünyasında Büyük Bölünme devam ediyordu. 1409 yılında, kardinaller bir çözüme varıldığını zannettiler. Bütün piskoposların katıldığı " Piza Konsili " toplandı. Toplantı sonunda Roma ve Avignon'daki papaların papalığına son verildi. Herkesin üzerinde mutabakat sağlayacağı üçüncü biri Papa seçildi. Ama ilk iki Papa görevden alınmalarını kabul etmediler. Ülkeler de eski Papalarını desteklemeye devam ettiler. Şimdi üç Papa vardı. Bu Papalığın saygınlığını daha da azalttı. Din sapmaları çoğaldı.

Hatırlanacağı gibi Oxford hocası Wyclif'in düşünceleri Prag üniversitesinde yayılmıştı. Bu sırada Bohemya'daki Çekler ile komşu bölgelerden gelmiş olan Almanlar arasında husumet vardı. Bohemya'nın, içinde çok fazla Alman'ın bulunduğu ruhban sınıfı çok zengindi ve şiddetle eleştiriliyordu. Çekler ruhbanlara saldırmakla, Almanlara karşı çıkmayı bir sayıyorlardı. Ortaya Jan Hus çıktı. Jan Hus bir papazdı. Prag üniversitesinde ders veriyordu. Ruhban sınıfı içinde bir reform yapılmasını düşlüyordu. Kilise sakinlerinin lüks olmayan sade ve halka güven veren bir yaşam yaşamaları konusunda, papazlar arasında onları iknaya çalışıyordu. Vaazları Çek halkını da helecanlandırıyordu. Zamanla Jan Hus sertleşti. Kilise de vaaz vermesini yasakladı. Vaaz vermenin görevi olduğunu söyleyerek, emre uymadı. Papa onu mahkûm etmekle tehdit etti. Jan Hus'da sadece İsa'ya uymakla yükümlü olduğunu söyledi. Artık o Kilisenin gözünde bir sapkındı. Ama yanında Çekler vardı.

Diğer yandan Hıristiyan teologlar Tanrı'nın egemenliği üzerinde durmaya devam ediyorlardı. İnsanlar kendi kurtuluşlarına yardım edemezlerdi. Herşey Tanrı'nın bir lütfüydü. Tanrı işleri bir yönetici gibi yönetiyordu. Fransız John Gerson (1363 – 1429) mistikti. Herhengi bir araştırmaya girişmeden, Tanrı sevgisine sığınılmalı diyordu. Bu Tanrı'nın yapısını anlamaya çalışmaktan iyiydi.

Bu yüzyılda inanç gittikçe daha fazla insan İsa üzerine yoğunlaşıyordu. Çarmıha gerilmenin aşamalarını canlandıran uygulamalar, İsa'nın acı ve üzüntüsü gündemdeydi. Gece sabahlara kadar Son Yemek ve Bahçedeki Acı düşünülerek gözyaşları dökülünüyordu. Yazılan yazılarda hep İsa'nın acısı anlatılmaya, okuyucu İsa'nın kelepçeli ellerini öpmeyi tahayyüle zorlanıyordu.

Son Yemek, Leonar de Vinci

Süleyman Çelebi ve Musa Çelebi kaybediyorlar, 1410-13

Marienburg

Osmanlılarda Musa Çelebi 1410 başlarında önemli bir zafer kazandı. Süleyman Çelebi acele Avrupa'ya geçmek zorunda kaldı. Süleyman'a, bağlaşık olarak, Bizans yardım etti. Hatırlanacağı gibi Süleyman Çelebi, İmparator ailesinden bir prensesle evlenmişti. Peş peşe iki savaş yapıldı. 15 Haziran'da 1410 tarihinde Constantinopolis yakınlarında Kosmidion'da (Eyüp) ve 11 Temmuz 1410 tarihinde Edirne yakınlarında Musa Çelebi yenildi ve geri çekildi. Savaşları kazanan hep Süleyman Çelebi oluyordu.

Memluk Sultanı Nasireddin Fereç, Ahmet Beyin kızı ile evliydi. 1410 yılında Ramazanoğlu Ahmet Bey damadını ziyarete Mısır'a gitti.

1410 yılında Baltık topraklarına sahip olmak isteyen Polonya ile Teutonique (Hospitaliers) şövalyeleri arasında savaş yapıldı. Grunwald (Tannenberg) savaşında Polonya Litvanya koalisyonunu Polonya kralı II. Ladislas yönetiyordu. Teutonique ordusu ezildi. 13 bin ölü verdi ve büyük üstatlarını savaş meydanında kaybetti. Teutonique şövalyeleri açısından durumu, komutan Henry de Plauen, Marienbourg şatosuna çekilerek ve bütün Polonya saldırılarına direnerek nispeten kurtardı.

Kara Koyunlu Kara Yusuf ise Artuklulardan Mardin'i aldıktan sonra, şimdi de Erzincan'ı Uygur kökenli Mutahharten'in soyunun elinden aldı.

Bu sırada Tebriz'i Kara Koyunlu Kara Yusuf'un Şam'da hapishane arkadaşı olan Sultan Ahmet ele geçirmişti. Kara Yusuf hapishane arkadaşını yenip esir etti (1410). Onun elinden Arap Irak'ını ve Azerbaycan'ı iki oğluna bıraktığına dair belge aldıktan sonra, Ahmet'i öldürdü. Kendisine Azerbaycan bırakılan Kara Yusuf'un oğlu Pir Budak, aynı zamanda Celayir Ahmet'in manevi evladıydı. Pir Budak Cengiz Han'a da akraba kabul ediliyordu. Sultan ilan edildi (1411). Kara Yusuf'un diğer oğlu Mehmet ise silah zoru ile Bağdat'a girip, yerleşti (1411 – 1433).

Arap kaynakları, Kara Yusuf ve oğullarının dinsiz ve zındık olduğunu söylerler. Irak'ı ele geçiren Şah Mehmet de, Müslümanlara göre din ve ahlak kurallarına ilgisiz bir kişiydi.

1411 yılında Karamanoğlu Mehmet Bey Kütahya'yı kuşatıp, ele geçirdi. Germiyan Beyi II. Yakup, Çelebi Mehmet'e sığındı. Aynı yıl Macar Kralı Sigismond, Kutsal Roma Germen İmparatoru ilan edildi.

Edirne yenilgisinden bir süre sonra (1 yıl sonra da denir) Musa Çelebi ağabeyi Süleyman Çelebi'ye tekrar aniden saldırdı. Hazırlıksız yakalanan Süleyman'ın komutanları kaçtılar. Süleyman Çelebi de kaçtı, ancak yakalanarak 17 Şubat 1411 yılında öldürüldü.

Olayın tanığı olan Ahmedi vakayı şöyle anlatmaktadır. Süleyman Çelebi sık sık yaptığı gibi hamam'da sohbet edip, şarap içiyordu. Akıncı Beyi Hacı Evrenus gelip, Musa Çelebinin askerleri ile kapıya dayandığını haber verdi. Süleyman " Ay Hacı Lala! Beni sohbetimden ayırma " diye yanıtlayıp, oralı olmadı. Daha sonra Hasan Ağa da geldi. Süleyman Çelebi onu da geri yolladı. Hasan, tüm kapıkulu ile Musa tarafına geçti. Musa Çelebi hamamın üzerine yürüyünce, Süleyman ancak olayı anlayıp önce sarayına, oradan da gece, bir Türkmen klavuz eşliğinde Bizans'a kaçmaya çalıştı. Türkmen klavuz Süleyman Çelebiyi kendi kabilesine götürdü. Orada Türkmenler Süleyman Çelebinin adamlarını öldürüp, kendini esir aldılar. Bu sırada yetişen Musa Çelebi, kardeşini cellatlarına boğdurdu.

Süleyman Çelebinin genel politikası barışçıydı. Hıristiyan devletlere toprak ve ödün veriyordu. Yağmadan yoksun kalmak sadece Türkmenlerin ve askerlerin değil, bütün bürokrasinin tepkisini çekiyordu.

Osmanlılarda, 1411 yılında Musa Çelebi, Edirne'de tahta geçti. Adına para bastı. Musa Çelebi, Alevi yörükler üzerinde büyük bir manevi güce sahip olan Şeyh Bedrettin'i " kadıasker " makamına getirdi. Buradan Musa Çelebinin zenginlere karşı, Hıristiyan ve Müslüman aşağı tabakayı yanına aldığı düşüncesi çıkabilir. Yörük ve Ulahlar Musa Çelebiden yanaydılar. Belli ki Musa Çelebi halkçı bir politika izliyordu. Kafire karşı gaza geleneğini (yağma) öncelikle uygulattı. Trakyada, Teselyada ve Sirbistanda savaşlar yaptı.

Venedikliler bu değişi normal karşılayıp, Süleyman Çelebiden aldıkları haklar için Musa Çelebi ile müzakerelere başladılar. Bizans Osmanlı iç savaşları sırasında Süleyman Çelebiye yardım etmişti. Musa Çelebi buna karşılık, 1411 de Selanik'i, Silivri'yi ve Constantinopolis'i kuşattı. Ayrıca Stefan Lazareviç'e de saldırdı. Yassıada önlerinde yapılan bir deniz savaşında Osmanlı donanması yenildi. Constantinopolis kuşatması sadece karadan devam ediyordu. Musa çelebi'nin yaptığı bu Constantinopolis kuşatması 5. defa Osmanlıların kenti kuşatmalarıydı.

Musa Çelebi, Mehmet Çelebi'nin yardımı ile onu metbu tanıyarak Rumeline çıkmıştı. Ancak Edirne'de tahta çıkınca mustakil davranır olmuştu. Ordunun büyük kısmı elinde olduğundan ağabeyi Mehmet Çelebi'den üstün durumdaydı. Ayrıca kayınpederi Eflak Voyvodası Mirçe'nin büyük desteği vardı.

Durum hızla Bizans aleyhine gidiyordu. Bizans yanlarında bulunan Süleyman Çelebi'nin oğlu Orhan Çelebiyi Selanik çıvarına yolladı. Musa Çelebi yeğenini yendi. Bizans çok sıkışmıştı. II. Manuel, Bursa'da hüküm sürmekte olan Çelebi Mehmet ile ittifak yaptı. Mehmet Çelebi Constantinopolis'e geldi. Mehmet Çelebi Bizans'ı ziyaret eden ilk Osmanlı Hükümdarıdır.

Bunun üzerine Musa Çelebi, kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldı.

1411 yılında 1379, 1406 yıllarında bölünmüş olan Avusturya dukalığı Habsburg yönetimi altında tekrar bölündü. Böylece 3 ülke ortaya çıktı: Aşağı Avusturya ülkeleri (Yukarı ve Aşağı Avusturya), İç Avusturya ülkeleri (Steiermark, Karintiya, Krain, İç İstriya ve Trieste), Ön Avusturya ülkeleri (Tirol, Vorarlberg ve Suebya ile Alsas'ın ön bölgeleri). XV. yüzyılın neredeyse tamamı Avusturya'da miras sorunları ve aile kavgalarıyla geçti. Bu durum Avusturya'nın politik ve ekonomik gücünü iyice zayıflattı.

Çin'de ise Japon korsan tehlikesi devam ediyordu. Bu tehlikeye karşı önlem olarak bütün kanallar tamir edilip, elden geçirildiler.

1412 yılında Mehmet Çelebi boğazı Bizans gemileri ile geçerek, Musa Çelebiye saldırdı. Ama İnceğiz (Çatalca) savaşında yenilerek, Anadolu'ya geri döndü.

Musa Çelebi'nin sosyal politikalarının bir sonucu olsa gerek, pek çok ordu komutanı Mehmet Çelebi'ye meyletmeye başlamıştı. Evrenosoğlu Mehmet Bey, Mihaloğlu Yahşi Bey gibi seçkin ve güçlü akıncı beyleri artık Mehmet Çelebi'den yanaydılar. Mehmet Çelebi1412 de tekrar Rumeline çıktı ama Musa Çelebi'ye bir daha mağlup oldu. Ancak yılmaz bir karakteri vardı. Hiç uzlanmıyordu.

Bütün güçlerini topladı, Stefan Lazareviç ve II. Manuel ile anlaştı, 1413 yılında Boğazları tekrar geçti. 5 Temmuz 1413 de Sofya yakınlarında Musa Çelebi, tam Mehmet Çelebinin ordusu ile savaşacakken, sayısal üstünlüğü görüp, kaçtı. Yakalandı ve boğularak öldürüldü. Böylece Osmanlı tahtı Mehmet çelebinin olmuştu.

1413 yılında Delhi Sultanlığında hanedan değişikliği oldu. Tuğlukların yerine Seyyidler (1413 – 1451) iktidara geldiler.

Japon Korsanlar

Sultan I. Mehmet, 1413

Agincourt savaşı sabahı

Böylece, 1413 yılında, Mehmet Çelebi, Musa Çelebi'yi saf dışı bırakarak, tek başına Osmanlı tahtına oturdu. Bu sırada Osmanlı İmparatorluğu toprakları Anadolu'da 318 bin Km kare, Avrupa'da 376 bin Km kare olmak üzere 694 bin Km kareydi. Yıldırın Bayezid zamanında 942 bin Km kare olan topraklar 247 Km kare azalmıştı. Menteşoğulları da o tarihten sonra Osmanlılara tam bağımlı hale geldiler.

I. Mehmet, Çelebi veya Kirişçi lakapları ile anılır. Kirişçi Grekçe krytsez (genç efendi) kelimesinden gelmektedir. 1386 veya 87 yılında Devlet Hatun adlı bir hanımdan doğmuştur. Osmanlı şehzadeleri arasındaki taht mücadelesi Ahmedi'nin " Menakibname "sinde anlatılmıştır. Menakibname'ye göre 1402 yılında başlayan mücadele sonunda Süleyman Çelebi 8 yıl, 10 ay, 17 gün; Musa Çelebi 2 yıl, 7 ay, 20 gün; Mehmet çelebi 7 yıl, 11 ay hükmetmişlerdir.

Süleyman Çelebi'nin veziriazamı Çandarlı Ali Paşa, Süleyman Çelebi döneminde ölmüş ve yerine Şeyh Ramazan Paşa başbakan olmuştu. Musa Çelebi'nin veziriazamı Melik Şah paşaydı. Mehmet Çelebi ise kendine vezir olarak Bayezid Paşayı seçti. Bayezid Paşa Mehmet Çelebi'nin yaşamı boyunca iktidarda kaldı.

Ankara savaşından çok kısa süre içinde Osmanlılar devleti yeniden kurmuşlardı. Burada en önemli etkenlerden biri devletin Avrupa kısmının sadık kalması, diğeri Hıristiyan dünyanın Osmanlıları rahat bırakmasıdır. Ancak bu toparlanma sırasında akıncı beylerinin tutumuna da

bakmak gerekmektedir. Akıncı beyleri, Balkanlarda akınlara devam edebilmek için Anadolu'nun arkadan gelen desteğinin şart olduğunu biliyorlardı. Bu nedenle parçalanma yerine daima Rumeli ve Anadolu birliğini savundular. Bu nedenle de açıktan veya gizliden, hangi şehzadeyi bu birliği sağlar gibi gördüler ise ona yardım ettiler.

Akıncılar kadar ve hatta onlardan daha fazla, Osmanlı konak ve saraylarında yetişmiş yüzlerce yeniçeri ve kapıkulu için devletin bir an önce kendini toparlaması çok önemliydi. Akıncı beyleri, ulema ve Türk asıllı beyler başka beyliklerde hayatlarını sürdürebilirlerdi. Sultanın kulları ve kulluktan yetişen bey ve paşalar ise ancak Osmanlı devleti dirliğinde, sultanlık güçlendiğinde eski rütbe, mevki ve güçlerine kavuşabilirlerdi.

Osmanlı yeni fethedilen topraklardaki tımar sahiplerinin tımar hakları defterlere yazıyordu. Böylece haklar merkez tarafından garanti altına alınıyordu. Bu nedenle tımar sahipleri, toprak birliğinin yeniden ve Osmanlı Sultanının otoritesi altında gerçekleşmesini istiyorlardı.

Özetlersek, Osmanlı devletinin Timur şokunu kısa sürede atlatabilmesi ve kendini toparlayabilmesi hem halkın, hem kapıkullarının, hem tımar sahiplerinin ve hem de akıncı beylerinin ortak menfaati olduğu için başarılabilmiştir. Bürokrasi bundan sonra da bölücü eğilimlere karşı sultanın merkezi ve mutlak otoritesini savunacaktır.

Çelebi Mehmet Rumeli'nde Musa çelebi ile boğuşurken, Karamanoğlu Mehmet Bey'de Bursa'yı kuşatmıştı (1413). Musa Çelebi tehlikesinin ortadan kalktığını ve Osmanlı tahtında I. Mehmet'in tek kaldığını öğrenince, Bursa kuşatmasını kaldırdı, Germiyanoğullarından aldığı yerlerden de çekildi. Germiyan II. Yakup Bey topraklarına tekrar kavuştu.

Osmanlılar için Karaman toprağının ele geçirilmesi güçtü. Konya ovası işgal edilse bile, Karamanlar en büyük güçlerini oluşturan Türk aşiretlerinin yoğun olduğu Toros yaylalarına çekiliyorlardı. Bu sarp ve kayalık alanda çevik Karaman savaşçılarını izlemek çok zordu. Bu nedenle Osmanlılar çeşitli defalar Konya'yı ele geçirmelerine rağmen Karaman ordularını ezememişlerdi.

Osmanlı ailesinin başında tek kalan I. Mehmet Han, 1403 anlaşmasına uyarak, anlaşma gereği olan toprakları Bizans'a bıraktı. Buna karşılık II. Manuel'in elinde rehin tuttuğu Süleyman Çelebi'nin oğlu Orhan'ı aldı. Orhan'ın gözüne mil çekilerek, Akhisar'a yollandı. I. Mehmet hem bir taraftan barış görüşmeleri yapıyor ve hem de gerektiğinde savaşıyordu. Savaştan kaçan biri değildi.

I. Mehmet Hana (Çelebi) yardım eden Rodos Şövalyeleri, Timur tarafından kovuldukları Gavur İzmir kalesini geri istiyorlardı. Mehmet Han buna karşı onlara Bodrum Kalesini verdi. Böylece Şövalyeler yeniden Anadolu kıyılarına geldiler.

I. Mehmet Avrupa'yı tarafını garantiye alınca, Anadolu'ya döndü. İç savaş sırasında Bursa'yı kuşatmış olan Karamanoğulları üzerine yürüdü. Süleyman Çelebi, Cüneyt Beyi Anadolu'dan uzaklaştırmak için Ohrid sancak beyi yapmıştı. Yukarıdaki olaylar olurken Cüneyt Bey kaçarak Aydın iline geldi. Kendisine başkaldırmış olan Efes'i ele geçirdi. I. Mehmet önce Cüneyt'in üzerine yürüdü. İzmir Aydınoğullarından Cüneyt Beyin elinden Rodos Şövalyeleri, Menteşe ve Sakız donanmalarının yardımı ile alındı. Boyun eğen Cüneyt Niğbolu'ya yönetici atandı. Bundan sonra Osmanlı ordusu Karaman'a yöneldi. Kuşatılan Karamanoğlu Mehmet Bey yenildiğini ilan etti. Osmanlılar Beyşehir, Seydişehir ve Akşehir'i geri aldılar.

Korkusuz John ile Orleans'lı Louis arasındaki Fransız tahtı için yapılan mücadele de Louis bir cinayete maruz kalarak öldürülmüştü. Bunun üzerine Armanagnac ailesi John'a karşı politik güç elde etmiş ve mücadeleyi sürdürüyordu (Armanac-Burgundian sivil savaşı). Korkusuz Jean, Paris'te kontrolü eline alabilmek için İngiliz sistemini uyguladı. Vergileri düşürürken, Etats Generaux ile asilleri kontrolü altına aldı. Kendisini artistler ve Üniversiteler destekliyordu. Böylece 1413 yılında Paris'i kontrolü altına alarak, krallığını ilan etti. Ancak taraftarları olan kaboşienler (cabochien) terör estirmeye başladılar. Usulsüzlükleri Parislileri canlarından bezdirdi. Armagnac denilen Parisliler onları ekarte ettiler. Korkusuz Jean kaçtı ve İngilizlere yaklaştı.

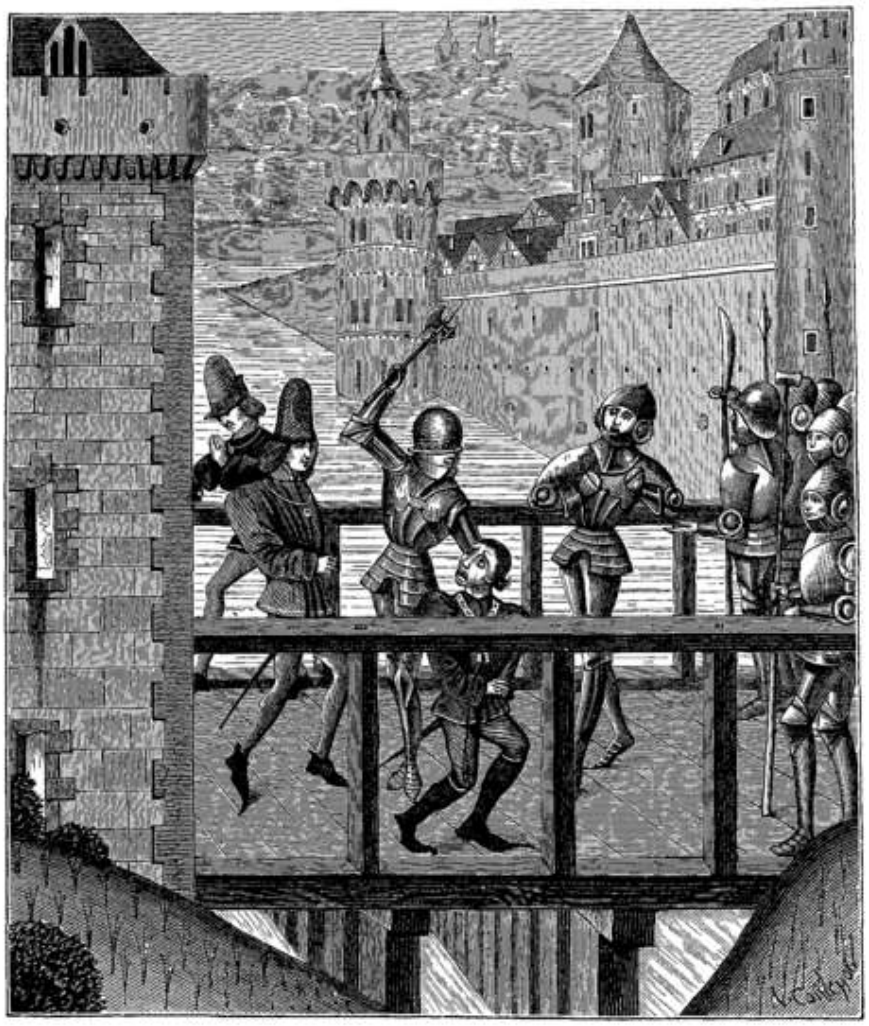

Fig. 283.—Assassination of the Duke of Burgundy, John the Fearless, on the Bridge of Montereau, in 1419.—Fac-simile of a Miniature in the "Chronicles" of Monstrelet, Manuscript of the Fifteenth Century, in the Library of the Arsenal of Paris.

Burgundy Dükünün öldürülmesi

1413 de İngiltere kralı IV. Henry'nin (Lancesterlerden) ölümünden sonra İngiltere tahtına oğlu V. Henry adıyla çıkmıştı. V. Henry'nin popülaritesi çok fazlaydı, ama buna rağmen aleyhinde komplolar kuruldu. III. Edward'ın 4cü oğlu Edmond de Langley'in oğlu, Cambridge kontu Richard'ın yönettiği çok ciddi bir komplo ile karşı karşıya kaldı. Cambridge, 1415 Agincourt Fransa savaşından önce, ihanetle suçlanarak idam edildi. Ancak karısı Anne Mortimer'in de taht üzerinde hakları vardı.

Şeyh Bedreddin

Hayatı hakkında bilinenler torunu Hafız Halil'in yazdığı Menakıpname adlı esere dayanır. Simavna kasabasında doğmuştur. Kesin doğum tarihi bilinmemekle beraber çeşitli kaynaklarda 1358, 1359 veya 1365 olarak verirler. Büyükbabası Abdülaziz, Selçuklu soyundandır. Menakıpname'ye göre son Selçuklu Sultanı III. Alaeddin Keykubat'ın yeğeni ve veziridir. Babası İsrail ise Rumeli'yi fethe girişen ilk gazilerdendir. Daha sonra Simavna kadısı olmuştur. Annesi Rum asıllı bir Hıristiyan iken Müslüman olan Melek Hatun'dur. Babası Kadı İsrail Edirne'nin Osmanlılar tarafından alınmasından sonra ailesi ile buraya yerleşmişti.

Şeyh Bedreddin eğitimine Edirne'de babasının yanında başladı. Hocası Molla Yusuf'tu. Hocası ölünce Bursa'ya gitti, astronomi ve matematik alanlarında büyük şöhret kazanan Koca Efendi diye de bilinen Bursa Kadısı Şeyh Mahmut'tan ders aldı. Daha sonra Konya'da Feyzullah'tan mantık ve astronomi dersleri aldı. Daha sonra da dönemin İslam dünyasının ilim merkezi olan Kahire'ye gitti. Bedreddin Kahire'ye gidene kadar bir Sünni'ydi.

Kahire'de Memluk Sultanı Berkuk'un dostu ve danışmanı olan Ekmeleddin el-Bayburti'nin öğrencisi oldu. Sultan Berkuk Bedreddin'i oğlu Ferec'in özel hocalığına tayin etti.

Sultan Berkuk'un sarayında geçirdiği üç yıl zarfında Hüseyin Ahlati ile tanıştı ve düşüncelerinden etkilendi. Sultan Berkuk, Bedreddin ve Ahlati'ye birer Habeş cariye verdi. Menakıpname'nin yazarı Hafız Halil'in babası İsmail'i bu cariyelerden biri olan Cazibe'den doğmadır. Hüseyin Ahlati bir süre sonra Bedreddin'i Tebriz'e yolladı. Burada Anadolu seferinden dönen Timur'la karşılaşan Bedreddin, ilmiyle Timur'u ve maiyetini etkiledi. Timur kendisiyle beraber gelmesini istemiş ama Bedreddin bunu kabul etmeyerek, Kahire'ye geri dönmüştür.

Ahlati ölümünden hemen önce Bedreddin'i halifesi ilan etmişti. Ancak müritlerinin bazıları buna tepki gösterdiler. Bedreddin altı ay sonra Mısır'ı terk etti. Menakıpname bu ayrılışın sebebini Rumeli'ye dönme arzusu olarak gösterse de, müritlerin muhalefeti ve Mısır'ın içinde bulunduğu siyasi karmaşa da bu kararda etkili olmuştur.

Bedreddin önce Halep'e sonra Karaman ve Germiyan Beyliklerinin topraklarına gitti. Menakıpname'ye göre, yolu üzerindeki Nizar köyünde en önemli müritlerinden Börklüce Mustafa ile tanıştı. Daha sonra Tire, İzmir, Sakız Adası'nı dolaştı.

Kütahya ve Domaniç üzerinden Bursa'ya yaptığı yolculuğu sırasında Sürme köyünde diğer önemli müridi Torlak Kemal ile tanıştı. Bazı Osmanlı kaynaklarına göre Torlak Hu Kemal bir Yahudi'dir. Gelibolu üzerinden Trakya'ya geçerek, Edirne'ye ulaştı. Kahire'den Edirne'ye

kadar gittiği her yerde müritler toplamıştı. Birkaç ay sonra Bursa ve Aydın'a tekrar gitti, ondan sonra da yedi yıl Edirne'de kaldı.

Bu sırada Osmanlı Devleti Fetret Devri'ndeydi. Şeyh Bedreddin Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu bunalımda hiç bir zaman taraf olmamıştır. Ne Süleyman Çelebiyi, ne Musa Çelebiyi, nede Çelebi Mehmet Han'ı desteklemiştir. Musa Çelebi Edirne'ye hakim olunca onu kazasker (kadıasker) yaptı. Musa Çelebinin kendisine kazaskerlik görevini önermesinden sonra, herkesin eşit olacağı bir dünya özlemini yaşama geçirebilmek için, kendisine önerilen bu görevi kabul etmiştir. Bu görev sayesinde Bedreddin Balkanlarda yaşayan halkla yakın ilişkiler kurdu. Zaten Trakya halkı Bogomiller nedeni ile Şeyh Bedreddin'in düşüncesine uzak değildi.

Şeyh Bedreddin'in kendisi toplumsal düşüncesini şöyle anlatmaktadır: " Tanrı dünyayı yarattı ve insanlara verdi. Böylece, dünyanın toprağı ve bu toprağın tüm ürünleri, insanların ortak malıdır. İnsanlar, eşit olarak yaratılmışlardır. Birinin mal toplayıp, ötekinin aç kalması, Tanrı'nın amacına aykırıdır. Ben senin evinde kendi evim gibi oturabilmeliyim; sen, benim eşyamı kendi eşyan gibi kullanabilmelisin. Çünkü bütün bunlar hepimiz içindir ve hepimizindir ". Sadece nikahlı evlilikler bu mal ortaklığının dışında tutuluyordu.

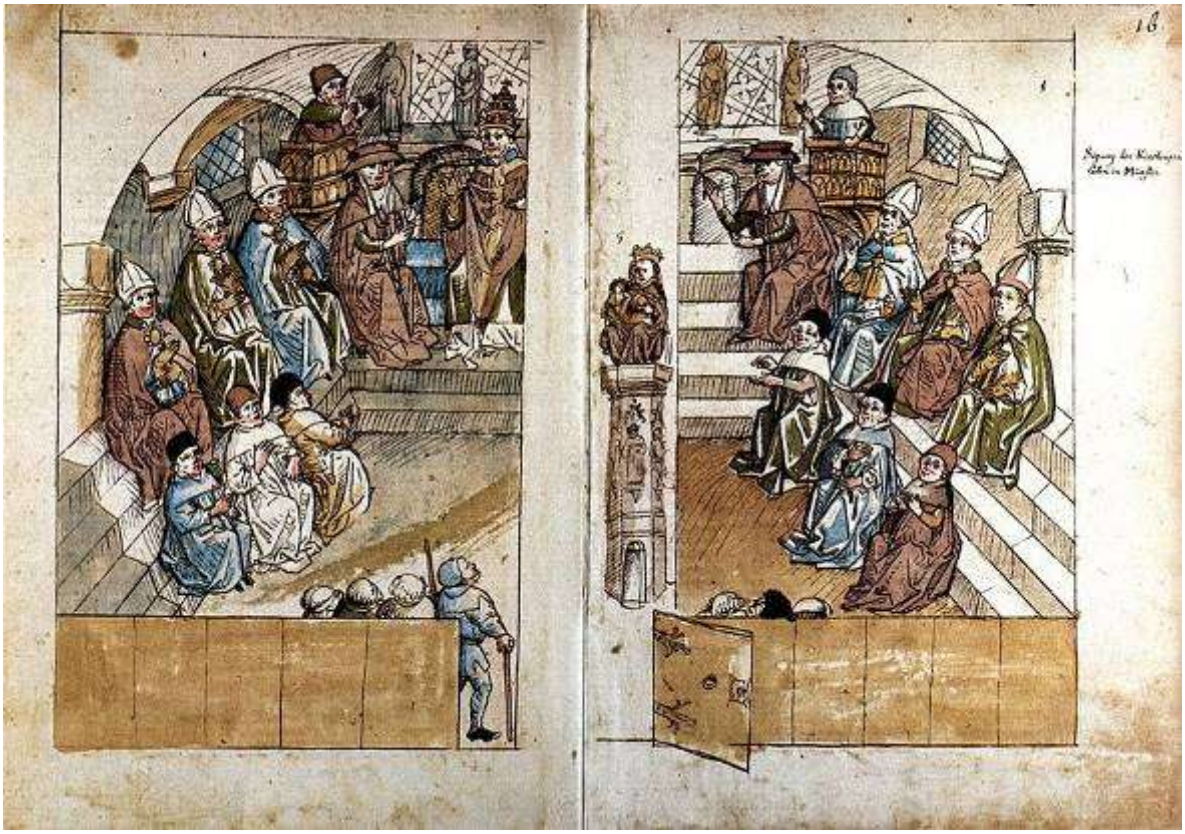
Bizanslı tarihçi Dukas'a göre Börklüce Mustafa " Ben senin emlakine tasarruf edebildiğim gibi sen de benim emlakime aynı surette tasarruf edebilirsin " diyerek ortak mülkiyeti savunmaktadır. Buna dayanarak Şeyh Bedreddin öğretisinin ortak mülkiyete dayandığı iddia edilmiştir. Bedreddin'in yaydığı söylenen diğer önemli fikir, dinler arasında fark olmadığı, bütün dinlerin eşit ve benzer ilkeler üzerine kurulduğu düşüncesidir. Kendisi İslam din bilgini olmakla birlikte annesi, eşi ve gelini ihtida etmiş Hıristiyanlardır. Şeyh Bedreddin Hıristiyan Balkan halklarıyla yakın ilişkiler içindeydi ve tasavvuf anlamında kaynaştırmacı Türk-Anadolu mistisizminin bir halkasıydı. Bütün bu verilerin ışığında dinler arasında fark olmadığına inanıp bu düşüncesini yaymış olması olasıdır. Modern Türk yazarları Şeyh Bedreddin'i sınıf mücadelesinin öncüsü ve Osmanlı otoritesine isyan ederek sosyalist bir düzen kurmayı kendine amaç koyan bir devrimci olarak görmüşlerdir.

İslam mistisizminin Vahdet-i Vücut okuluna mensup diğer mutasavvıfların etrafındaki tartışmaların bir benzeri Şeyh Bedreddin için de yapılmıştır. Kimileri kendisini batıl (yoldan sapmış), kimileri de büyük bir sufi olarak görmüş ve hatta eseri Varidat'a şerhler yazmışlardır.

Şeyh Bedreddin'e göre, düşünce ve vicdan özgür olmalıydı. Hükümet seçimle kurulmalıydı. Halk seçimlerde oy kullanırken özgür olup, her türlü baskıdan uzak tutulmalıydı. Zorba ve kıyıcı bir hükümetin buyruklarına uymamak gerekirdi. Zorbalık, saltanatta, sarayda, yeniçeride, tekkededir. Bütün bunlar zorbalık ürünleridir. Dervişlerde böyle zorbalık ürünüdür. Bir toplum içinde kölelik düşünülmemelidir dahi. Bedreddin'in düşündüğü toplumda köle yoktu.

Musa Çelebi'nin kardeşi Mehmet Çelebi karşısında yenik düşmesiyle, Şayh Bedrededin 1413'te ailesi ile birlikte İznik'e sürgün edildi. Kendisine 1.000 akçe maaş bağlandı.

Constance Consili, 1414, 15,16

Constance Konsili

1414 – 1418 yılları arasında, Constance'ta Katolik kilisesinin bölünmüşlüğüne bir son vermek üzere, çok sayıda piskopos ve ilahiyatçının katıldığı Constance Konsili toplandı. Konsil toplanınca gündemine Jan Hus'ü de aldı. Konsil, elinde imparatorun verdiği izin belgesi dışında bir şey bulunmayan Jan Hus'ü tutukladı. Yaptıklarına nedamet getirmesini istediler. Hus bunu kabul etmeyince de 1415 yılında, Hus bir odun yığınının üzerinde yakılarak idam edildi.

Konsil, her üç Papanın da görevlerinden ayrılmasına karar verdi. Bazı zorluklarla karşılaşılsa da sonunda Papalar görevden alındılar. Sonra yeni bir Papa seçildi. Katolik kilisesindeki bölünme bitmişti. Ancak, Constance Konsili aynı zamanda Kilisede en büyük gücün kardinaller topluluğu olduğunu da vurguluyordu. Papalar kardinaller kurulunun kararlarına uymalıydılar. Bu Kilise içinde yeni bir bunalımdı. Bundan sonra da Papalar ile Konsiller çatışıp duracaktı.

Bu gelişmeler sonucunda Katolik aleminde artık papalar değil Konsil yetkilerini doğrudan İsa'dan alır hale geldi. Böylece Konsil en üst " Yetkili Kurul " oldu. Ünlü engizisyon mahkemelerini de, daha sonra hep Konsil yönetip ve yönlendirilecekti.

Batı Kilisesinde en önemli sorun, ruhban sınıfını adam etmekti. Lüksü yok etmek, Papalığın aldığı vergilere bir son vermek, Kilise adamlarının ve özellikle piskoposların dürüst bir hayat

yaşamalarını sağlamak, rahipleri eğitmek, doğru yoldan sapmalara karşı tedbir alıp, bu yolu kapamaya çalışmak mutlaka yapılması gereken işlerdi. Constance Konsili bu konularda bir karar vermedi, bir yol çizmedi. Bu gidiş, insanları Katolik kilisesinden koparacaktı.

1415 yılında Hohenzollern hanedanı İmparator için elektör (seçici) oldu. Nürenberg bu hanedanın yönetimindeydi. İmparator Nümberg'i Hohenzollernlerden alarak onlara Brandenburg'u verdi.

Bu sırada Osmanlılarda Padişah I. Mehmet Canik tarafında iken, Karamanoğlu Mehmet Bey yine saldırdı. Ama bu sefer Osmanlı komutanı Bayezid Paşa onu esir aldı. Bu esaretin peşinden, sulh anlaşması yapıldı. Karaman beyliği de Memluklara tabi oldu. Osmanlılar Timur'un oğlu Şahruh'u kaygılandırmak istemiyor ve bu nedenle ona tabi olanları pek sıkmıyorlardı.

Şahruh, Çelebi Mehmet'e Anadoluda söz sahibi olduğunu hatırlatmıştı. Türkmen beyliklerine zarar vermesini ve kardeşlerini ortadan kaldırmasını tasvip etmediğini tehditkar bir şekilde bildirmişti. Karamanoğlu, İsfendiyaroğlu, Hamidoğlu, İzmiroğlu, Dulkadiroğlu gibi Türkmen beyleri, Bizans, Trabzon ve Gürcistan Melikleri Şahruh'un Anadoluya gelmesini istemekteydiler. Hıristiyanı, Müslümanı Yeniden Timuroğullarının Anadoluya gelmesini istiyordu. Bunu bilen Çelebi Mehmet, Şahruh'a karşı hep aşağıdan aldı. Ölümüne kadar ona bağımlı bir politika izledi. İkinci Murat da bu politikaya devam edecekti. Osmanlı Timuroğlunun vassallıydı. Ayrıca Osmanlı Mısır Memluk sultanlığına karşıda yumuşak bir politika sürdürüyordu. Ancak, herşeye rağmen Şahruh'un bir Anadolu seferi her an bekleniyordu.

1415 yılında Ramazanoğlu Ahmet Tarsus'u Karaman Beyliğinden aldı ve oğlu İbrahim Beye verdi. Bu yıllarda Kara Koyunlular iyice kuvvetlenmişlerdi. Ancak Kara Yusuf hala Timur oğullarından Şahruh'tan çekiniyor, hareketlerine dikkat ediyordu. Bir ara aralarında tabi olma müzakereleri oldu ise de müzakereler bir sonuca varmadı.

I. Mehmet Venedik'le de problem yaşıyordu. Her iki taraf da birbirini korsanlık yapmakla suçluyor, peşinden de misilleme yapıyorlardı. Haklı ve haksız birbirine karışmıştı. Bu arada Osmanlı, denizlerde kuvvetlenmenin gereğini görmüştü. Gelibolu'da yeni bir donanma yaptırıyordu (1415). Bu ufak donanma uzaklara gidemezdi ama hiç olmaz ise Boğazlarda Venedik'le ve diğer Hıristiyan deniz güçleri ile mücadele edebilirdi.

Sultan Mehmet'in donanmasında Cenevizli, Katalan, Sicilyalı, Provanslı ve Giritli denizciler vardı. I. Murat Avrupalı denizcilerden oluşan filosuyla 1415 yılında Euboia'ya (Eğriboz) korsan akınları yapmaya başladı, peşinden de Butonitza'yı eline geçirdi. Venedikliler artık bu kadarına dayanamazlardı. 1416 Nisan ayı başlarında Venedik donanması Gelibolu önlerine geldi. Osmanlı Venedik donanmalarının Gelibolu önlerinde kapışması, Osmanlılar için tam bir hezimetle sonuçlandı

Çin'de kanalların tamiri bitmiş, ülke içinde taşıma tekrar kanallar üzerinden yapılmaya başlanmıştı. Bu aynı zamanda Çin denizciliğinin de sonu oldu. Japon riski altındaki denizcilik önemini kaybetti. Çin'in deniz tarihi kısa sürmüştü.

Portekiz Fas'a saldırıyor, 1416

Denizaci Henry

Bu sırada Afrika'da Müslüman olan Mali krallığı büyük bir gelişme içindeydi. Hatırlanacağı gibi Mali devleti Afrika altınının merkezindeydi. Mali'de kervanlara altın yükleniyor ve kervanlar kuzey Afrika sahillerine doğru yola çıkıyorlardı. Sahra ve deniz yollarının kesiştiği yerde ise Fas vardı. XIII. Yüzyıldan başlayarak Cenovalılar ve Venedikliler kuzey batı Afrika limanlarına Afrika altınını almaya geliyorlardı. Bu altın ticaretine Portekizliler de katılmak istediler.

Portekiz kralı I. John, üçüncü oğlu Henry'yi, Cebelitarık boğaz geçişinde stratejik yeri olan Kuzey Afrika'da Fas kıyılarını, Müslümanlardan almak için teşvik etti. Bu Henry (1394 – 1460) az sonra Portekizlerin meşhur denizci kralı Henry olacaktır. Septe'nin ele geçişi de Portekiz Afrika İmparatorluğunun başlangıcı olacaktır.

Fas'ta Merini Sultanı Ebü'l-Hasan'ın (1331 – 1348) yerine geçen Ebu İnan'ın (1348 – 1359) ölümünden sonra başlayan siyasi ekonomik ve sosyal kriz Merini hakimiyetinin duraklama devrine girmesine sebep olmuştu. Vezirlerin hükümet üzerindeki tesirlerinin artması, ihtilallerle sultanları tahttan indirmeleri, kabilelerin vergilerini vermemeleri veya zamanında merkeze göndermemeleri on dördüncü yüzyılın sonlarında başlayan gerilemeyi daha da artırdı. Bu durumda hazine, vergiler ve ordu felce uğradı. Eyaletler merkeze karşı sorumluluklarını yerine getirmez oldu. Bunu fırsat bilen Portekiz Fas'a karşı harekete geçti. 1401'de Henry'nin Akdeniz kıyısında ve Cebelitarık Boğazı yakınındaki Tetuan'a hücumu ile savaş başladı. Savaş, 1415'te, Portekiz'in Ceuta'yı (Septe) almasıyla neticelendi.

1416 yılında Osmanlı Sultanı I. Mehmet (Çelebi) kontrolü dışına çıkmaya başlayan Eflak'a sefer yaptı. Eflak yola getirildi. Buna Osmanlı tarihçileri Düzmece Mustafa olayı derler. Mustafa'nın düzmece olup olmadığı daha gün ışığına çıkmış değildir. Babası Yıldırım Bayezid ile birlikte Timur tarafından Semerkant'a götürülen Mustafa Çelebi, Timur'un ölümünden sonra Rumeli'ne dönmüştü. 1415 yılı yazında bulunduğu Eflak'tan kalkıp, Bulgaristan üzerinden Makedonya'ya geçti. Onu Eflak voyvodası Mitçe, Niğbolu'yu terk eden Aydınoğlu Cüneyt, Bizans ve pek çok Osmanlı ileri geleni destekledir.

Mustafa topladığı askerlerle Makedonya'daydı. I. Mehmet Karargahını Serez'e kurdu. Mustafa Çelebi Mehmet ile yaptığı savaşı kaybedip Selanik'te Bizans'a sığındı (1416). Çelebi Mehmet (I. Mehmet) Bizans ile anlaştı. Bu anlaşma uyarınca Mustafa Çelebi Bizans'ta tutsak tutuldu. Mustafa Çelebi aynı zamanda Bizans'ın kozu olacaktı. Cüneyt başkentte, Mustafa Lemnos'ta tutuluyordu. II. Manuel'in eline güçlü bir siyasi silah geçmişti. Bütün diğer getirilerinin yanında II. Manuel, rehineler karşılığında I. Mehmet'ten yılda 300 bin akçe almaya başladı.

I Mehmet döneminde, Balkanların iki önemli devleti Macaristan ve Osmanlılar arasındaki rekabet doğrudan bir çatışmaya dönmemişti. Eflak üzerinden birbirlerini tartıp, üstünlük sağlamaya çalıştılar.

1416 yılında Ramazanoğlu Ahmet Bey öldü. Oğulları arasında taht kavgaları başladı. Uzun bir süre taht bir Hamza beye, bir İbrahim Beye geçti.

1416 yılında, Ak Koyunlu Kara Yülük Osman, Mardin'e tekrar saldırdı. Kara Koyunlu Kara Yusuf, Tebriz'den Diyarbakır'a geldi. Ak Koyunlular Suriye'ye çekildiler. Kara Yusuf Ak Koyunluları izleyerek Memluk topraklarındaki Merc-i Dabık'ta Kara Yülük Osman'ı yenerek, onun Halep'e sığınmasına sebep oldu.

İsyanın sonu idam, 1416, 1417

II. Mahmut Türbe ve Mezarlık

Şeyh Bedreddin'e dönersek, kazaskerliği sırasında kethüda olarak yanına aldığı Börklüce Mustafa, Bedreddin'in sürgüne gitmesiyle Aydın'a döndü. Burada Osmanlı idaresinden memnun olmayan köylüleri ve yoksul dervişleri etrafına toplayarak isyan etti (1416). İsyanın merkezi Karaburun Yarımadasıydı. Börklüce, göçebe dayanışmasına ve fakirlikte eşitlik görüşündeydi. Hıristiyanlarla işbirliğini savunuyordu. Hıristiyanlar ve özellikle Karaburun'daki fakir Hıristiyanlar Börklüce'nin yanında yer almışlardı.

Çeşitli tarihçilere göre, isyancıların sayısını 4.000 ila 10.000 arasında değişmekteydi. İsyanı bastırmak üzere harekete geçen Saruhan Beyinin ordusu bozguna uğradı. Bunun üzerine Sultan Çelebi Mehmet, oğlu Murat ile veziri Bayezid Paşa'yı bölgeye yolladı. İsyan bastırıldı, isyancılar Börklüce Mustafa'nın gözü önünde kılıçtan geçirildi. Börklüce Mustafa ise bir deve üzerinde çarmıha gerilerek öldürülürdü ve şehirde gezdirildi.

Börklüce isyanıyla muhtemelen aynı zamanlarda, Manisa civarında Torlak Kemal liderliğinde bir isyan daha patladı. Daha küçük olan bu isyan da şiddetle bastırıldı ve isyancılar öldürülürdü. Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal isyanlarının Bedreddin'in onayıyla gerçekleşip gerçekleşmediği belirsizdir. Ancak bu kişilerin Bedreddin'in müritleri olduğu konusunda tüm kaynaklar hemfikirdirler.

Şeyh Bedreddin yanlılarının isyanları patlak verince, Şeyh Bedreddin kaçarak İsfendiyar Beyine sığındı (1416). Sonra da Sinop üzerinden Eflak'a gitti. Börklücenin eşitci radikal tutumuna karşılık, Şeyh Bedreddin daha ılımlıydı. Şeyh Bedreddin, Musa Çelebinin hatasının da farkındaydı. Ulah ve Yörüklerin yanı sıra Sipahileri de kazanmaya çalışıyordu. Hıristiyanlara dinsel eşitlik sunuyor, bu eşitlik aynı zamanda siyasi eşitliğide kapsıyordu.

Şeyh Bedreddin bir süre sonra Edirne'ye dönmeye karar verdi. Bedreddin'in Edirne'ye dönüş yolculuğunda, Osmanlı otoritesinin çok güçlü olmadığı Balkan topraklarında, kaynaşmalar başladı. Osmanlı tarihçileri Bedreddin'in düzenli bir isyan örgütlediğini yazarlar. Menakıpname ise Bedreddin'in tek amacının yeni yazmış olduğu Nurü'l-kulub adlı eserini Sultana sunmak olduğunu belirtir. Ancak Menakıpname'nin yazılış amaçlarından birinin de Şeyh Bedreddin'i Osmanlı yöneticilerinin gözünde aklamak olduğu hatırda tutulmalıdır.

Sultan Mehmet isyanların başındaki kişi olarak gördüğü Şeyh Bedreddin'i Edirne'ye gelemeden ele geçirdi. Osmanlı ordusu bütün isyanları ve kıpırdanmaları şiddetle bastırdı. Bir heyet tarafından yargılanan Bedreddin'in, malı ve ailesi korunmak şartıyla idamına karar verildi. Serez çarşısında asıldı ve burada gömüldü. Ölüm tarihi çeşitli kaynaklarda 1416 veya 1420 olarak verilir. 1961'de kemikleri, Divanyolu'ndaki II. Mahmut Türbesine taşınmıştır.

Şeyh Bedreddin'in ölümünden sonra eserlerinin birçoğu gizlenmiş veya kaybolmuştur. Menakıpnameye göre 48, başka kaynaklara göre 38 yapıtı vardır. Bazı yapıtlarının adı bilinmekle beraber günümüze ulaşmamıştır. En iyi incelenmiş yapıtı Varidat'tır. Eserleri Varidat, Cami'ül-fusuleyn, Letai'fül-işarât, et-Teshil, Meserretü'l-kulûb, Unkudü'l-cevahir, Çerağu'l-fütuh, Nurü'l-kulub adlı eserlerdir.

Şeyh Bedreddin isyanı ve gelişen olaylar I. Mehmet'e şunu anlatmıştı. Ne pahasına olursa olsun gaziler saldırgan politikalarına geri dönmeliydiler. Timuroğulları orada dururken I. Mehmet yeniden kurulmuş beylikleri tekrar ele geçiremezdi. O da onları dümen suyuna sokmaya muvaffak oldu. Diğer yandan da Şeyh Bedrettin ölmüş, ama Yörük Sipahi çekişmesi bitmemişti. Yörük Sipahi çekişmesi yerleşik göçebe çekişmesiydi.

Candaroğlu İsfendiyar Bey oğlu Kasım Bey, babasının kendi aleyhine kardeşi Hızır'ı tuttuğunu fark etmişti. 1417 yılında Çelebi Mehmet'in Eflak seferi sonrası sefere katılan Candaroğlu Beyi İsfendiyar Beyin oğlu Kasım Bey, Çelebi I. Mehmet'ten babasına ait toprakların bir kısmını istedi. Baba İsfendiyar Bey buna çok üzülerek, istenen toprakları oğluna değil Osmanlıya bıraktı. Böylece Osmanlılar Candaroğulları Beyliğinin Ankara savaşı sonrası hakim oldukları toprakların büyük bir kısmını geri almış oldular. İsfendiyar Bey de Canik bölgesinden (Samsun – Bafra) bir parça elde edip oğlu Hızır'a verdi. Osmanlılar Candaroğlundan aldıkları bölgenin yönetimini kendi adlarına Kasım Beye verdiler.

1415 ile 1417 arasında, Epeiros'tan Kroja'ya kadar tüm Arnavutluk Osmanlılar tarafından fethedilmişti. Buralardaki Lepanto, Alessio (Leş), Drivasto (Drişt), Scutari gibi 38 müstahkem yerde Venedik hakimiyetini tanıdılar. Buna karşılık Venedik bir vergi ödeyecekti.

1417 yılında Ak ve Kara Koyunlular bir daha savaştılar. Savaş ortada kaldı. Bu sırada büyümüş olan Memluk tehlikesi karşısında, anlaşmayı tercih ettiler.

Tek Papaya Dönüş, 1417, 1418

V. Martin

Az önce anlatılan Constance Katolik Konsili devam ediyordu. Nihayet 1417'de üç papa Konsil tarafından atıldılar ve Konsil her Romalıdan daha Romalı diye bilinen ve Romalı bir senatörün torunu olan Velabro Kardinali Odo Colonna'yı, V. Martin adıyla Papa seçti. Bu papa tam 14 yıl saltanat sürdü ve ilk kez onun döneminde Papalığın " Seküler Gücün" yani kralların üstünde bir güç olmadığı kabullenildi. Bu papa döneminde papalık yitirdiği itibarını ve onurunu yeniden kazanmanın yollarını aradı. Bunun için de öncelikle muhalif aydınlarla ilişkiler kurdu, onların üstündeki baskıları kaldırdı, onlara imkanlar sağladı. Böylece Roma'daki kültür hayatı yeniden canlandı.

Papalık devletinin önemli bir komşusu Aragon Krallığıydı. Kral V. Alfonso o sırada Napoli üzerinde hak iddia ediyordu ve sonunda da Napoli'yi müzakereler yoluyla ele geçirdi.

1418 yılında kuvvetli bir olasılık ile Şahruh'un kışkırtması sonucu Kara Yülük Mardin'i tekrar kuşattı. Çevreyi korkunç yağmalıyordu. 8 kale aldı. 220 köyün halkını göçtürdü. Kadınları, oğlanları, kızları pazarda sattı. Küçük kızlar 2 dirheme satıldılar. Bunun üzerine tepesi atan Kara Koyunlu Kara Yusuf, üzerine geldi. Kara Yülük Diyarbakır'a doğru çekilmeye başladı. Ancak, yetişen Kara Yusuf Ak Koyunluları mağlup etti. Kara Yülük bin adamı ile Halep'e kaçtı. Ak Koyunlukların bütün ağırlıkları yağmalandı. Ak Koyunlarla birlikte yağmaya katılan İnallı, Bayat ve Afşin Türkmenleri de yurtlarını bırakıp Suriye'ye

göçtüler. Onları takip eden Kara Yusuf, izinsiz Memluk arazisine girdi. Bu Kahire'de panik yarattı. 4 mezhebin kadıları ve Halife kafir Kara Yusuf ile savaşmanın görev olduğu konusunda fetva verdiler. Kara Yusuf Suriye'ye girmek niyetinde olmadığını Kahire'ye bildirdi.

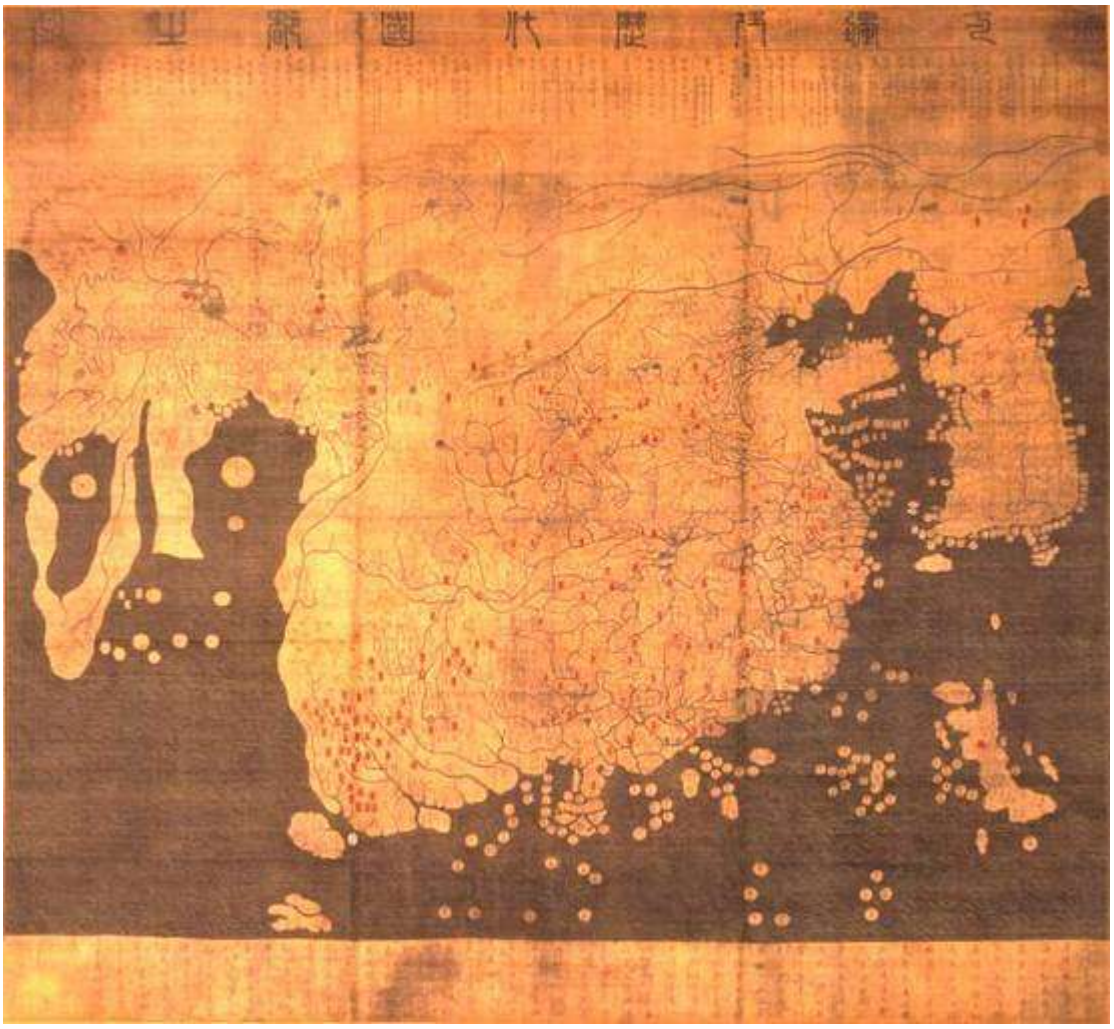
Zheng He'nin gemisi

1418 yılında Çinliler Afrika'da Mozambik ve Somali kıyılarına gelmişlerdi. Çin donanması amiral Zheng He (Cheng Ho) yönetiminde 1405 tarihinden beri Batı denizlerini keşfediyordu. Yazdığı seyahatname XV. Yüzyılda Güney Asya'nın durumu hakkında bilgi veren çok önemli bir kaynaktır.

Çin bu deniz aşırı seferlerine, bir süre sonra pahalı olması nedeni ile son verecektir. Yabancı tüccarların malları kendi imkanları ile getirmesi Çin'e daha ucuza maloluyordu. Bu seferler sonunda Çin'in prestiji Güney Doğu Asya'da çok artmış, Annam ilhak edilmişti.

Ancak Ming hanedanı dönemi içinde, Güney Doğu Asya, Çin için hep bir çıbanbaşı olacaktır. İsyanların ardı arkası kesilmeyecektir.

Çin mimarisinde tahta çok önemli bir yer tutuyordu. Yang-tse bölgesindeki inşaatlar için çok fazla tahtaya ihtiyaç vardı. Kısa bir sürede Kuzey ve Orta Çin'deki bütün ormanlar kesildi. Çin güneye doğru büyümeye başladı. Çin oduncu ve mütahitleri Güneye giderek oralarda ağaç kesimine başladılart. Bu ilerleyiş yerli halk ile Çin arasında ciddi savaşlara neden oldu.

Kangnido Haritası 1405

Devletlerin Kaynak Yetersizliği

Kasabada Yangın

Aslında Batı Avrupa devletleri güçsüz devletlerdi. Savaşlar da bu nedenle sürüp gidiyordu. Askeri birlikler hala yeterli hale gelememişti. Yeni savaş tekniklerine alışılamamıştı. Ortada sürekli bir ordu yoktu. Askerlerin büyük bir kısmı savaş halinde toplanıyorlardı. Orduların önemli bir kısmı feodal örgütlenişe dayandığından, yeni koşulların gerekleri yerine getirilemiyordu. Ne yeteri kadar asker bulunabiliniyor, ne de bulunan askerler yeteri kadar eğitiliyor ve ne de yeterli disiplin sağlanabiliyordu. Krallar paralı askerliğe geçerek, bu feodal ordudan kurtulmak istiyorlardı. Ancak onun da kendine mahsus problemleri vardı. Tarih sürecini takip edenler bunu çok iyi anımsayacaklardır. Paralı askerler, en çok parayı verenin safına geçerek güvenilmez bir ordu yaratıyorlardı. Yine de sürekli bir ordunun olmadığı durumda, kralların tek çaresi paralı askerliğe başvurmaktı. Paralı askerler, silahlanma, şatoların bakımı, donanma oluşturmak, bütün bunlar çok para isteyen güç işlerdi. Böylece her savaş, devlet hazinesi için bir yıkım oluyordu.

Devletlerin klasik gelirleri, tarım topraklarından gelen gelirler, orman, maden ve tuz gelirleri, Yahudiler üzerine konmuş olan özel vergiler, fuar ve pazar gelirleri, geçiş rüsumları, gümrük vergileri, adli cezalar sonucu alınan gelirlerdi. Senyörler artık, alabilecekleri en büyük payı alabilmek için imkanları zorluyorlardı. Bütün gelir kaynakları da her bölgede aynı oranda gelişmiş değildi. Dolayısı ile zorlanan gelir, sistemin sonunu da hazırlıyordu. Giderler artıyor, gelirler azalıyor, azalan gelirleri arttırmak için gemler sıkılıyor, bu sistemi çökertip, gelirleri daha da azaltıyordu. Tek çare olağanüstü kaynaklar bulmaktı.

Herkes kısa vadeli borç alıyordu. Risk fazla olduğundan faizler de yüksekti. Bu alınan borçların külfetini arttırıyor ve borç karşılığı mallar kaybediliyordu. Hazineler çare olarak

vergileri arttırmak zorunda kaldılar. Önce gelir düzeyine göre ev başına konan vergi, kısa zamanda kişi başına vergiye dönüştü. Kentler burjuvaların oturduğu yerlerdi. Burjuvalar servetlerini ve gelirlerini devletten çok kolay saklayabiliyorlardı. Halbuki köylülerin böyle bir imkanı yoktu. Köylünün malı ortadaydı. Sonuçta kent vergileri köy vergilerini aştı. Devlet, burjuvaların doğru beyan vermediklerini bilerek, vergileri arttırıyordu.

Para kimdeyse düdük ondadır

Santa Maria dei Fiori kubbesi

Asiller yoksullaşıyordu, devlet ilerledikçe asillerin kuvvetleri zayıflıyordu. Her şeylerini hatta kişisel bağımsızlıklarını bile kaybediyorlardı. Yemin bağlılığı yerini maddi bağlılığa bırakıyordu. Buna tepki olarak şövalye tarikatları kurulmuştu, ama onlarda bu değişim dışında kalamıyorlardı. Küçük senyörler her yerde büyük senyörlerin içinde eriyip, yok olmaktaydılar. Büyük senyörlerin sayısı azalıyordu ama güçleri o ölçüde artıyordu.

Prensler sanki hükümdarlar olmuşlardı. Krallar gibi danışmanları, meclisleri, kurumları vardı. Kralların ve prenslerin kurumları, ülkeden ülkeye ve merkezi yönetimlerin yetkinliğine bağlı olarak değişiyordu. Örneğin merkezi bir yönetimin olmadığı İber yarımadasında ki Kastilya ve Aragon'un kurumları yeteri kadar oluşamamıştı. Çok fazla senyörlüğün olduğu Almanya'da ise (300 den fazla) kurumlar dönemlerinin en ileri gelişmişlik aşamasına varmışlardı.

Bu değişim içinde burjuvaların rolü gittikçe artıyordu. Piyasalarda dolaşan para yeterli değildi, yönetimlerin paraya şiddetle ihtiyacı vardı ve para da burjuvaların elindeydi. Burjuvalar zaten iş yönetiminde ustaydılar. Şimdi bu ustalıklarına fikir düzeyinde bilgi alarak ve üzerinde düşünerek entelektüel bir boyut katıyorlardı. Burjuva Oligarşi ilişkileri yavaş yavaş, meclislerde bir temsil kavramının oluşmasına insanları alıştırıyordu. Meclislere katılımda, toplumu ilgilendiren işlerde, kamu maliyesinde kendini bu işlere adayanlar vardı. Burjuvalar hem kişisel olarak kaynaklara sahiptiler ve hem de bir araya gelerek organize olabiliyor, deneyim ve güçlerini birleştirebiliyorlardı.

Daha önce İngiliz kralı III. Edward örneğinde gördüğümüz gibi büyük burjuvalar ile asiller arasındaki duvarlar yıkılıyordu. Ortaya burjuva kökenli Orgemontlar, Dormanlar gibi parlamenter aileler çıkmıştı. Bunlar aristokratlardan kız alıp, veriyordu. Aynı zamanda diğer burjuvalar ile aristokratlar arasında köprü görevi görüyorlardı. Krallar ile burjuvaların ilişkileri sıklaştıkça ve burjuvaların iş yönetimindeki maharetleri parasal güçleri ile birleşince, krallar burjuvalara önemli görevler vermeye başladılar. Maliyenin yönetimi, para işleri ve

yargıçlıklar onlara verilmeye başlandı. Zaten kentlerdeki özerk okullarda, hukuk bilgisi öne çıkmıştı. Burjuvalar için de avukatlık eğitimi ve işi, gözde bir duruma gelmişti. Burjuvalar yüksek görevlere getirildikçe, önlerinde hükümranlık kurullarına girme yolu da açılmış oldu. Artık krallık kurullarında burjuvalar vardı. Burjuvalar yanında olunması istenen ve muhalefetinden korkulan bir güç olmuştu.

Cennetin kapısı Ghiberti

Burjuvaların mekanı olan kentler, tabii ki her ülkede farklı gelişimler göstermişlerdi. İtalya'da kentler tam bir cumhuriyet yönetimindeki devletlerdi. Hollanda da öyle zengin kentler vardı

ki devletlere kafa tutabiliyorlardı. Ayrıca, daha önce de gördüğümüz gibi ekonomik güçlerini birleştiren kentler de vardı. Bunların içinde İspanya'da Hermandadlar, Suab kentler birliği ve Hansa birliğini saymak mümkündü. Bazı kentler ise merkezi devletin meclislerinde temsil ediliyorlardı. Genellikle bu meclisleri toplamak prenslerin keyfine kalmıştı. Görevleri ise hükümdara danışmanlık yapmak, tahta geçiş sorununu çözmek, adli vakalarla ilgilenmek, mali konuları kapsamak gibi oldukça sınırlıydı. Bu meclislerin bazıları kimi zaman iktidar güçsüzleşince, kimi zaman yaşam koşulları çok ağırlaştığı için, kimi zamanda peş peşe gelen yetenekli ve sürükleyici kişilerin çabaları ile ön plana çıktılar.

Süleyman ve Belkıs, Piero della Francesca

İngiltere de XIV. Yüzyıl sona ermeden Lortlar kamarası ve Avam kamarası ortaya çıkmış ve yetkileri saptanmıştı. Fransa'da ise Etats Generaux oluşmuştu. Almanya, İtalya ve diğer kuzey ülkelerinde de benzer gelişmeler oluyordu. Ama hiçbir ülkede meclisler düzenli ve yerleşmiş

bir toplanma düzenine kavuşamamışlardı. Ancak mali sorunlarla ilgilenen İngiltere Meclisi, gittikçe yetki kazanıyor ve kanun yapar hale geliyordu.

Fra Angelico

Bu sırada mimaride sanatsal kıpırdanma başlamıştı. Filippo Brunelleschi 1377 - 1446 yılları arasında yaşamış olan Floransalı bir sanatçıdır. İtalyan Rönesans temsilcilerinden biridir. Yapılarında Roma mimarisinde görülen kubbe, kemer, sütun gibi mimari öğeleri kullanmıştır. Yapımında çalıştığı Floransa'daki Santa Maria dei Fiori Katedrali'nin kubbesi, Roma'daki Pantheon tapınağının kubbesinden sonra en anıtsal ve büyük kubbedir. Santa Maria kubbesinde cesur bir atılım yaparak yeni bir geometri düşüncesini açığa vurmuştur. Bu gelecek için önemlidir. Floransa'da San Lorenzo Kilisesi, Pitti Sarayı, Pazzi Şapeli ve Öksüzler Yurdu mimarın diğer eserlerindendir.

Brunelleschi bunları yaparken, gotik sanatçılar yapılarını küçültmeye başlamışlardı. Ressamlar ise gittikçe daha gerçekçi oluyorlardı. Onlar da eserlerini insan boyutlarında görmeye başlamışlardı. Perspektif ve renkler gelişiyordu.

Bütün bir XV. Yüzyıl boyunca, İtalya'da Floransa, Medici ailesinin koruyuculuğu altında, İtalya'nın en çok yapıt üretilen yeri oldu. Bu yüzyılda, Floransa, mimar Brunelleschi, heykeltıraş Ghiberti ve Donatello, ressam Fra Angelico, Masaccio, Piero dulla Francesca ve Botichelli ile müthişti.

Rönesans diriliş demektir. Bu ad 1830 yılından beri kullanılmaktadır. Ölmüş olan güzel sanatların XVI. Yüzyıldan sonra yeniden dirildiği yanlış fikrinden doğmuştur. Aslında böyle bir şey olmamıştır. Güzel sanatlarda bir devamlılık vardır.

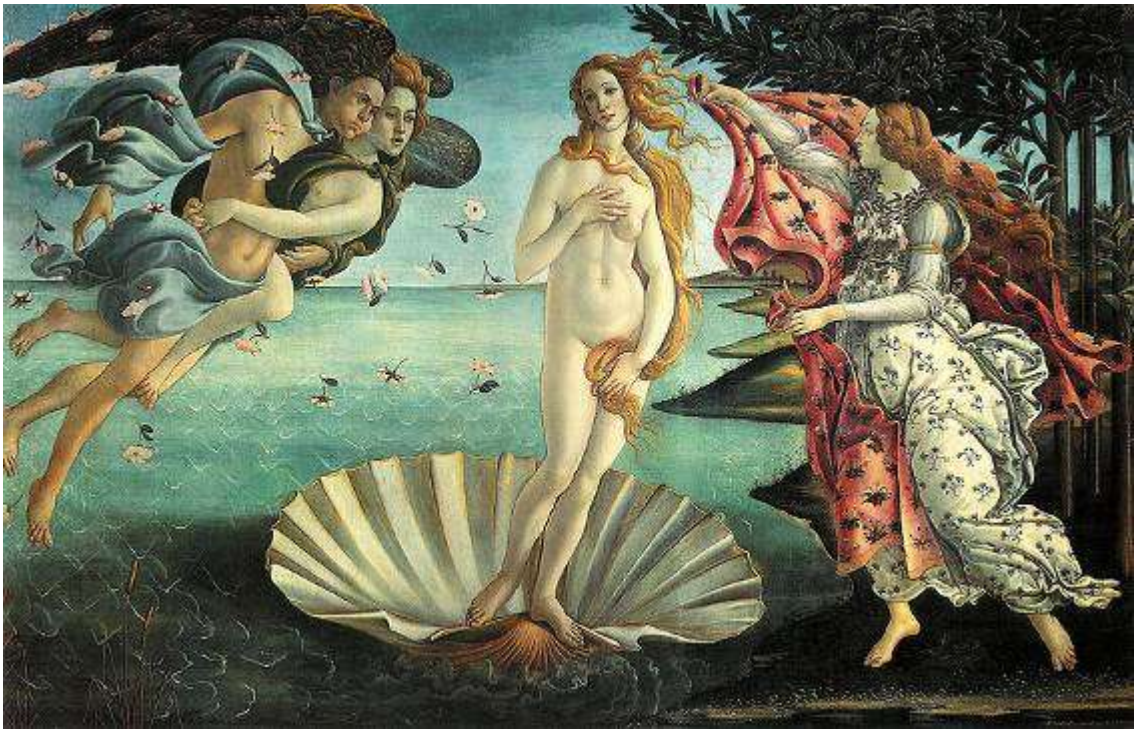
Rönesans İtalya'da Floransa'da ve Hollanda'da Brugge'de olmak üzere iki merkezde birden başladı. Her ikiside ticaret kentiydi ve güzel sanatlara meraklı zengin burjuvalar vardı. Bunlar sanatçıların yaşayabilmesine olanak veriyorlardı.

Cennetten kovuluş, Masaccio

Flander'de ressamlar dini konuları işlemeye devam ediyorlardı. Yeni olacak olan yağlıboya ve safça bir güzellikti.

İtalya'da ise sanatçılar geleneksel usulü terk ederek çok eski eserleri taklide başlamışlardı.

Venus'un doğuşu, Botticelli

Botticelli Kendi Portresi

Yüz yıl savaşlarının son bölümü, 1418, 1419

Catherine of Valois

Yüz yıl savaşlarının son kısmı 1415 ile 1435 arasında vuku buldu. Savaşın bu kısmı, Yüz Yıl Savaşlarının en meşhur bölümüdür. Savaş hatırlanacağı gibi, IV. Henry tahta çıktığı 1399 yılında ilan edilmişti. Ama savaş, fiilen, IV. Henry'nin oğlu V. Henry tarafından başlatıldı. 1414 yılında V. Henry, Armagnac'lardan gelen ve II. Henry zamanındaki düzenlemeyi esas alan bir Brötanya sınır düzenlemesini ret etti. 1415 yılında V. Henry, Harfleur'ü aldı. Kenti boşaltıp, İngilizleri kente yerleştirdi. Çıkan bir dizanteri salgını, V. Henry'nin fetih emellerini sınırladı.

Armagnac'larla Bourguignon'lar (Burgonlar) Fransa'da ciddi bir iç savaş yapıyorlardı. Paris 1413 yılından beri Armagnac kontunun denetimindeydi ve 1418 yılına kadar böyle sürecekti. Bu yeni tehlike karşısında, Fransa'da Armagnac'larla Bourguignon'lar aralarında anlaştılar. Buna karşın, V. Henry Fransız topraklarına yaptığı ani saldırı da, Somme'un kuzeyinde kendinden çok kalabalık bir Fransız ordusu ile karşılaştı. Agincourt savaşında tam bir galibiyet kazandı. Fransız ordusu darma dağın oldu, pek çok Armagnac lideri öldü. 1418 yılında, Paris'te Armagnac'lar vergileri arttırınca, kent halkı kapıları açarak, Bourguignon'ları kente aldı. Çok kan döküldü, Armagnac'lar katledildi. Geleceğin VII. Charles'ı Armagnac'ların başına geçti ve hükümetini Bourges'a taşıdı.

Agincourt Savaşı

1419 yılına kadar İngilizler Normandiya'ya tamamen hakim oldular. İngiliz kralı Normandiya'ya 10 – 12 bin kişilik bir ordu ile girmişti. 1419 yılında, İngilizler, Dük Korkusuz John'un katlinden sonra Paris'e giren Burgonya dükü ile Troyes anlaşmasını imzaladılar. Bu anlaşmaya göre, V. Henry, VI. Charles kızı Catherine (Katherine; Katherine of Valois) ile evleniyor ve mirasçıları Fransız tahtında hak sahibi oluyorlardı.

Dulkadıroğlu Mehmet Bey, Yıldırım Bayezid'in Ankara mağlubiyetinden sonra, Osmanlı yanlısı olduğu için çok cefa çekmişti. Karamanoğullarına ve Ramazanoğullarına karşı sürekli savaşıyordu. Kızlarından birini Çelebi Mehmet ile evlendirdi.

Bir ara Ramazanoğlu ve Karamanoğulları birleşip, Tarsus'a saldırıp aldılar. Bunun üzerine Memluklar bundan çok rahatsız olarak, 1419 yılında Anadolu'ya büyük bir ordu yolladılar. Memluk ordusu Niğde, Konya, Larende'yi ele geçirdi. Karamanoğlulları Beyliğini Ali Beye verdi. Mehmet Bey yakalanarak Mısır'a yollandı. Memluklar Anadolu'nuın içlerinde dolaşırken, Osmanlıların pek sesleri duyulmamıştı.

1419 yılında Memluk Hükümdarı Dulkadıroğlu Mehmet Beyi koruması altına aldı ve Kayseri'yi ona verdi. Bu sırada, Osmanlılar Mehmet Çelebinin bizzat başında olduğu kuvvetlerle Ceneviz kolonisi halinde olan Samsun'u ele geçirdi. Bundan 2 yıl sonra, Amasya'da bulunan şehzade Murat, geri kalanını fethedecekti.

1419 yılında Macaristan Kralı Sigismond, Bohemya Kralı da oldu.

Sigismond

Portekiz Okyanusa açılıyor, 1419, 1420

İngiliz kralı V. Henry

1419 yılında Gemici Henry (Henrique) Portekiz prensi oldu (öl. 1460). 15. yüzyılda Afrika'nın batı kıyılarına ve Madeira Adaları'na yapılan keşif gezilerinin gerçekleşmesi için destek sağlayan Henrique, bu çabalarından dolayı " gemici " ön adını almıştır. " Gemici Henry ", hiçbir zaman kendi keşif amacıyla denize açılmamış olmasına rağmen, her zaman denizcileri desteklemiş ve korumuştur.

Mağrip'e kervanlarla gelen Afrika altınının Avrupa'ya gidebilmesi için Cenova, Venedik ve Portekiz arasındaki mücadele kıran kırana devam ediyordu. Portekiz bu altına kendi kavuşmak istiyordu. Bunun için daha prens iken Gemici Henry Mağrip kıyılarına çıkarma yapmıştı. Şimdi Henry bu altın ticaretini ele geçirmek için yeni yollar düşünüyordu.

Prens Henrique, bir yandan da Afrika'yı çok merak ediyordu. Onu yeni yerlerin keşfedilmesi kadar Hıristiyanlık dinini yayılması da ilgilendiriyordu. Afrika'nın Fas'ın güneyinde kalan kıyılarını araştırmalıydı. Masallara geçmiş Rahip Kral Jean'ın ülkesini bulabilse, Fas'taki Müslümanları arkadan çevirebilecekti. Böylece ilk büyük coğrafya buluşlarına girişmek ve onları gerçekleştirmek onuru Portekizlerin olacaktı. Arap coğrafyacılar, Afrika'da içinden altın akan ırmakların bulunduğu ülkelerden bahsediyorlardı.

Portekiz'in güneyindeki küçük bir körfezde, Saint Vincent Burnu yakınlarında Sagres'de, kendisi için küçük bir saray yaptırdı. Burada usta denizcileri, haritacıları, astronomları ve döneminin bütün ünlü deniz aygıtları yapımcılarını topladı ve araştırmalar yapmaları için destekledi. Saray gerçek bir coğrafya ve harita araştırma merkezi olmuştu. Kardeşi Pedro, Henrique'in koruması altında gittiği denizaşırı seferlerde uğradığı ülke limanlarından edindiği çeşitli harita ve kitaplar getirdi. O yıllarda gemicilerin kullandıkları okyanusta yön saptama araçları olan pusula, usturlap gibi denizcilik aygıtları ve gemi yapımcılığında önemli ilerlemeler sağlandı. Prens'in desteğiyle öncekilere göre daha dayanıklı gemiler yapıldı.

Sagres'de biriken bilgi ve Prens Henry'nin tutkusu sayesinde, her yıl, Afrika kıyılarında gittikçe daha güneye kayan araştırma gezileri düzenlenmeye başlandı. Başlangıçta araştırmalar çok yavaş ilerliyorlardı. Bu bilinmeyen denizler hakkında ortalıkta korkunç öyküler dolaşıyordu. " Mıknatıslı taşlardan " bahsediliyordu. Bu mıknatıslar yüzünden çiviler yerlerinden oynayıp, gemiler darmadağın oluyorlardı. Ayrıca Güneye yaklaştıkça da sular ısınıp, kaynıyordu. Ancak Henry çok ciddi bir tavır sergiliyordu. 1420 yılında Madeira'ya ulaşıldı. Peşinden Sierra Leone'ye kadar yapılan seferler sonunda Cape Verde Adaları, Senegal ve Gambiya ırmaklarının ağızları keşfedildi.

Artık Avrupalılar uçsuz bucaksız okyanuslara açılmışlardı. Yeni kıtalar keşfedilecek, bütün dünya birbirine bağlanacaktı. Avrupalıların " Büyük Coğrafya Buluşları " dedikleri bu dönem 200 yıl sürecektir.

Kendisi de bir Tapınakçı ve tarikat yöneticisi olan Henry, Portekiz krallarının Tapınakçı üstat olmalarını gelenek haline getirdi. Yeni kurulmuş küçük bir krallık olan Portekiz, bu tarihten başlayarak, Tapınak Şövalyelerinin yönettiği, dönemin en güçlü ülkelerinden biri oldu. Sömürge faaliyetleri sayesinde, Afrika'dan Hindistan'a, Çin'den Malezya'ya, Kanarya Adaları'ndan Brezilya'ya kadar uzanan büyük bir sömürge imparatorluğu kuruldu. Vasco De Gama gibi Tapınakçı kaşiflerin öncülüğünde, yeni topraklar ve yeni ticaret yolları keşfedildi.

1420 yılında, Fransa kralı VI. Charles iyice delirmişti. İngiltere Kralı V. Henry Catherina ile evlenmişti. VII. Charles gayri meşru ilan edildi. Bir yıl sonra V. Henry Paris'e resmen girdi ve anlaşma genel meclis tarafından onandı. 1421 yılında Fransa'yı İngiliz kralı V. Henry, yönetiyor gibiydi. Armagnac'lar anlaşmayı ret etmişlerdi. Fransa fiilen üçe bölündü: Güney Fransa Veliaht'a sadık kaldı, Kuzeybatıya İngilizler hakimdiler, geri kalan kısımlara da Bourguignon'lar hakimdiler.

Yağma her şeyden önemlidir, 1421, 1422

Yağma

Kara Koyunlu hükümdarı Kara Yusuf'un birbirini izleyen başarıları karşısında, Çağatay hükümdarı Şahruh, Azerbaycan, Arap Irak'ı ile kısmen Acem Irak'ını Kara Yusuf'un elinden almak ve onu kendine tabi bir hükümdar haline getirmek için teşebbüslere epeydir devam ediyordu. Şahruh'un barışçı teşebbüslerine Kara Yusuf yanıt vermedi. Bunun üzerine Şahruh büyük bir ordu ile Herat'tan hareket etti. Bu sırada Kara Yusuf ağır hastalanmıştı. Hasta olmasına rağmen savaşmaya karar verdi. Onu mahfe içinde taşıyorlardı. 1420 yılında Kara Koyunlu Kara Yusuf öldü. Kara Yusuf'un ölümü orduda aniden büyük bir kargaşaya neden oldu. Bu kargaşa içinde, Kara Yusuf'un otağı yağmalandı, üstündeki giysiler çıkarıldı, altın küpeleri almak için kulakları kesildi.

Kara Yusuf Kara Koyunlu devletinin en önemli hükümdarıydı. Uzun boylu ve iri yapılıydı. Cesur, çalışkan ve iradeliydi. Yönetimi dirayetli, tedbirli, düzenli ve güvenliydi. Adalete önem veren bir hükümdardı. Mert ve cömert kişiliği ile Kara Koyunlular tarafından çok sevilmişti.

Kara Yusuf'un ölümü üzerine Şahruh direnç ile karşılaşmadan Azerbaycan'a girdi. Kara Yusuf'un vassalı olan pek çok bey gelerek, Şahruh'un vassalı oldu. Kış gelince de Karabağ'a çekildi.

Kara Yusuf'un yerine kısa bir kargaşadan sonra İskender Bey geçti. İskender Bey zamanında da Ak ve Kara Koyunlar arasındaki mücadele devam edip, gitti.

1421 yılında Menteşoğlu Beyi İlyas Bey öldü. Osmanlıların yanında rehin tutulan iki oğlu kaçarak beyliğin başına geçtiler. Bu yıl Ak Koyunlu Kara Yülük tekrar Mardin'i kuşattı, ama yetişen Kara Koyunlu İskender Bey tarafından yenilgiye uğratıldı.

1421 yılında Şahruh Kara Koyunlular ile Eleşkirt'te savaştı. Bu savaşta Ak Koyunlu askerleri Şahruh'la beraberdiler. 2 gün süren savaş süresince Kara Koyunlular bütün kahramanlıklarına rağmen yenilmekten kurtulamadılar. Savaştan sonra Kara Koyunlular Musul ile Mardin arasındaki kışlaklarına çekildiler. Bu zaferi yeterli bulan Şahruh Horasan'a dönünce, Kara Koyunlular tekrar Tebriz ve Azerbaycan'ı ele geçirdiler.

Çelebi Sultan Mehmet (I. Mehmet) genç sayılabilecek bir yaşta (32) aniden hastalanarak Edirne'de öldü. Bu sırada büyük Şehzade Murat 17 yaşında ve Amasya sancağındaydı. Murat Bursa'ya ulaşana kadar, Osmanlı devlet ileri gelenleri, bir kargaşa çıkmasın diye I. Mehmet'in ölümünü 41 gün gizlediler. Padişahın ölümünü ancak iki üç kişi bilmiş, ölüm herkesten sıkı bir şekilde saklanmıştı. II. Murat Bursa'da Sultan oldu.

Mehmet Çelebi'nin tek başına saltanatı 7 yıl, 10 ay olmuştu. Fetret devri ile birlikte 18 yıl, 9 ay, 7 gün hükümdardı.

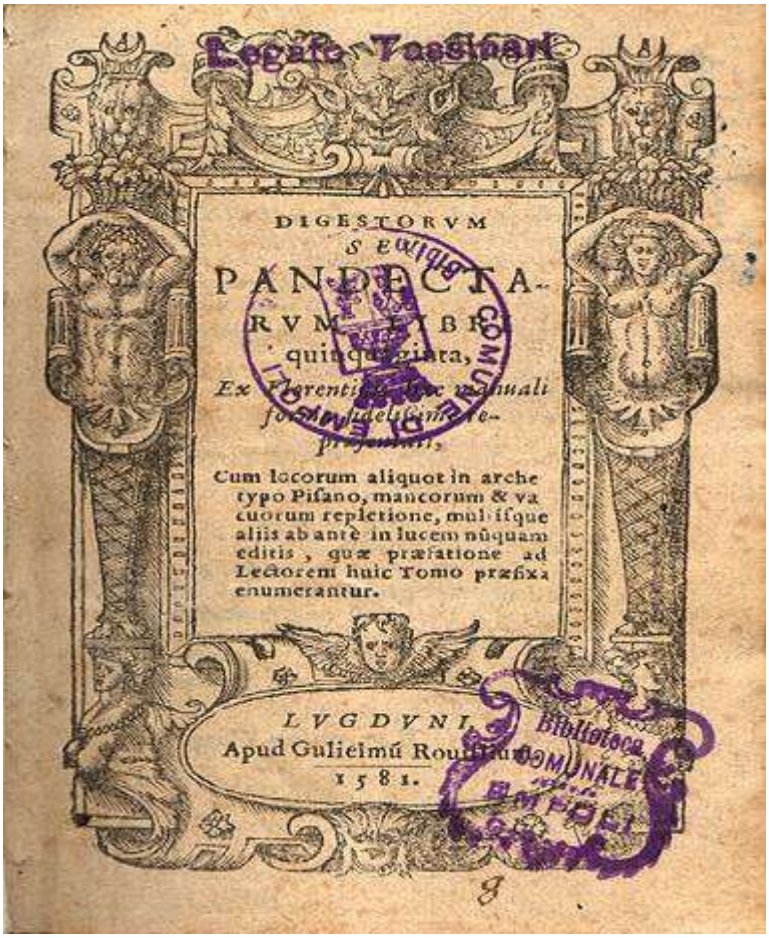

Çin Ming İmparatoru Yung- lo

İngilizlerin Fransa topraklarındaki ilerlemeleri, 6 bin kişilik bir İskoç ordusunun Fransa topraklarına gelmesiyle durdu. 1421 yılında Buchan kontu, büyük bir İngiliz ordusunu komutanını öldürerek ve liderlerini tutsak alarak, tam bir bozguna uğrattı. Bu zafer Fransızları öyle memnun etti ki, Buchan hemen ülkenin baş koruyucusu ilan edildi. Bu olaydan hemen sonra, 1422 yılında V. Henry öldü. Charles da öldürüldü. Henry'nin bebek yaştaki oğlu VI. Henry hemen İngiltere ve Fransa kralı ilan edildi. Fakat Armagnac'lar Charles'ın oğluna bağlı kaldılar ve Fransa ile İngiltere arasındaki savaş orta Fransa'da devam etti.

Çinli denizciler Tgen He yönetiminde tekrar Afrika kıyılarına geldiler. Çinliler artık Arap denizini kullanıyorlardı. Çin'de Ming yönetimi vardı. İmparator Yung Lo (1403 – 1429) dönemi Çin donanmalarının İran körfezine ve Somali kıyılarına gittiği dönemdir.

Batı Avrupa'da töre hukuk çatışması

Daha önce anlatıldığı gibi XV. Yüzyılda Almanya ve diğer Katolik Kara Avrupa'sı ülkelerinde Roma hukuku töreye galebe çalmaya başlamıştı. Ama İngiltere ve İskandinav ülkelerinde töre direniyordu. Paris parlamentosu ki bu aynı zamanda Paris adliyesiydi, töreyi Fransa'da şahıslarla ilgili davalar, karı-koca mal ortaklığı davaları, çocuklar arasında mirasın eşit bölünmesi gibi hususlarda muhafaza etti. Sözleşmeler ve vasiyet konusunda Roma hukuku benimsenmedi. Töreye göre yalnız resmi ve aleni taahhütler geçerliydi. Hukuk ise tarafların yazılı ve/veya yeminli niyetlerine dayanan sözleşme ihdas ediyordu.

Roma hukuku uygulamasının sonucunda feodal beyin yanında askerlik yapan uyruğu, askerlikten ayrılsa bile toprağının intifa hakkını korudu. Bu beklenmeyen ama hukukun sonucu olan bir gelişmeydi. Buradan intifa daimi bir tasarruf hakkına dönüştü.

" Prensin hoşuna giden şey kanun hükmündedir " diyen bir Roma hukuk kuralı vardı. Hukukçular bu kural uyarınca krala ferman, buyruk çıkarma hakkını yasallaştırdılar. Bu kralın iktidarının törenin üzerine çıkması demekti.

Roma hukukunun kullanılışı yargı usulünü alt üst etti.

Töre tarzı yargılamada, ortada hiçbir evrak olmaksızın, mahkemede alenen iki davalı arasında veya sanık ile kamu arasında bir mücadele oluyordu. Yargının başlaması için bir suçlayan şarttı. Bu yargılama şekli sözlerin ve hareketlerin gücüne bağlıydı, yani haklıdan çok belagat kazanıyordu. Yargıcın " hükmü bulmakla " yükümlü yardımcıları vardı. Bu " hükmü bulma " işi hem uygulanacak düzeni ve hem de verilecek kararı anlatmaktaydı. Ceza verilirken, koşullar ve kasıt olup olmadığına bakılmaksızın, adla tarif edilen fiil cezalandırılırdı. Örneğin kasıt olmadan adam öldüren kişi de idam edilirdi. Adam öldürdü diye at ve domuz da öldürülürdü. Ceza türleri olarak kırbaçlamak, sakatlamak ve idam vardı. Para cezası verilir, mal müsadere edilirdi. Hapis cezası çok azdı. Ancak fidyeleri gelene kadar, harp esirleri hapishanelerde tutulurlardı.

Roma hukuku ise bunun yerine gizli, yazılı, akıla uygun, yumuşak bir yargı usulü koymuştu. Hukuk davalarında yazılı evrak inceleniyordu. Ceza davalarında kasıt olup, olmadığı araştırılıyordu. Yargı için ortaya bir suçlayanın çıkması şart değildi. Yargıç görevi gereği harekete kendiliğinden geçiyordu. Hakikati bulmak için tahkikat açılıyor (gizli veya değil). İtiraf elde edebilmek için işkence yapılıyordu. Karar kanaat elde edildiğinde veriliyordu.

Dönem laik düzenin lehine, dini düzenin aleyhine çalışan bir zamandı. Yenilikler durmadan kilisenin otoritesini zayıflatıyordu.

II. Murat, 1421, 22, 23

VIII. İoannes

1421 yılında, Bizans'ta, İmparator II. Manuel'in oğlu VIII. İoannes tahtı babası ile birlikte paylaşmak üzere taç giydi. Bu sırada Osmanlı Padişahı I. Mehmet (Çelebi Mehmet) ölmüştü (21 Mayıs 1421). Bizans İmparatoru II. Manuel de kendini siyasetten çekerek, dinle ilgilenmeye başladı. Bu gelişmeler Bizans ile Osmanlılar arasındaki iyi ilişkileri bitirdi. Bizans İmparatoru II. Manuel, diplomatik yeteneği sayesinde, hükümdarlığı süresince Osmanlılarla barış içinde olmuş, böylece Bizans İmparatorluğu'nun yıkılmasını elli yıl kadar geciktirmişti.

Murat 25 Haziran 1421 tarihinde Osmanlı tahtına çıktı. Murat'ın ilk iki saltanat yılı, babası gibi tahta yerleşmek ve devletin birliğini korumakla geçmiştir. Bu mücadeleler ne olduğu belirsiz olaylardır. Bu yıllarda II. Murat'ın babasının veziriazamı olan Bayezid Paşa görevine devam etmiştir.

II. Murat tahta çıktığında Bizans'ın elinde düzmece lakaplı amcası Mustafa Çelebi vardı. Düzmece lakaplı Mustafa Çelebi, VIII. İoannes ile anlaşma yaptı. Bu anlaşmaya göre oğlunu Bizans'a rehin verdi. Gelibolu'ndan Karadeniz kıyısında Eflak'a kadar olan tüm kıyıyı ve Erisos ile Aynaros'a kadar Teselya'yı Bizans'a bıraktı. Buna karşılık Bizans ona Osmanlı tahtına çıkmasına yardım edecek orduyu verdi. Mustafa Çelebi, Edirne'ye gelerek tahta oturdu. Bu sırada Rumeli'ndeki tüm Türk Beyleri ve akıncı beyleri onun hükümranlığını tanıdılar. Düzmece Mustafa'ya karşı II. Murat'ın yolladığı Veziriazam yenildi. Askeri Düzmece Mustafa tarafına geçti. Bunun üzerine veziriazam Bayezid Paşa idam edildi. Yerine Çandarlı İbrahim Paşa veziriazam oldu. Çandarlı İbrahim Paşa, Çandarlı I. Halil Hayreddin Paşanın küçük oğlu ve Çandarlı Ali Paşanın kardeşiydi. Sabırlı ve macera sevmeyen bir kişiydi. Bu makamda ölene kadar 8 yıl kaldı. İşlerin rayına girmesinde büyük katkısı oldu.

Bu sırada Hamid'de sancak beyi olan II. Murat'ın küçük kardeşi Mustafa Çelebi de ağabeyinden korkarak Karaman Beyliğine sığındı. Germiyan ve Karaman beylikleri onu desteklediler. Böylece II. Murat'ın saltanatının ilk yılları tahtının güvenliği için yaptığı

mücadeleler ile geçti. Germiyanoğlu Yakup Bey, Mustafa'yı yasal Sultan tanıyarak, koruması altına almıştı. Hamideli vilayetini Karamanoğlu işgal etti. Menteşoğlu bağımsızlığını ilan ederek, adına sikke kestirdi. Candaroğlu İsfendiyar Bey, son olarak bıraktığı toprakları, Çankırı, Kalecik ve Tosya'yı geri aldı. Aydın ve Saruhan Beylikleri de eski topraklarının bir kısmını geri aldılar. II. Murat'ın Türk Beyliklerine sert davranmamasında, Timurların yani Şahruh'un tekrar geri geleceği korkusunun olması gerekir. Murat Han, Anadolu Türk Beylerine karşı yumuşak davranmış ve epey ödün vermiştir.

Gregorios Plethon bir teologdu. O ve talebesi Bessarion Platon felsefi üzerinde derinlemesine çalışarak, Platon ile Hıristiyanlığı birbiri ile kaynaştırmaya çalışıyorlardı. O dönemde Bizans da bir deyiş vardı: " Alışılmışın dışında bir şey söylemek istiyorsan Plethon'un eserlerine başvur ". Plethon bu sırada Konstantinos'un despot olduğu Pelaponnesos'un reform tasarısı ile uğraşıyordu. Bu reformlar için Türkleri örnek gösterdi. Bu korkunç barbarlar başarılarını iç örgütlenmelerine borçludurlar diyordu. Türklerin devlet örgütlenmesi askeri ihtiyaçlarına tam bir uyum gösteriyordu. Türklerden örnek alınarak Bizans devlet yapılanması yeniden organize edilmeliydi. Ancak bu reformlardan sonra Türkler ile başa çıkılabilinir ve Pelaponnasos'daki Latinler dışarı atılabilinirdi.

Jan Hus'ün başına gelenler, Bohemya'da büyük bir isyana neden oldu. Çekler ve Almanlar Hus savaşlarında karşı karşıya geldiler (1419 – 1436). Hus yanlıları iki guruba ayrılmıştı. Bunlar Praglı ılımlı Husçular ile Taborlu aşırı Husçulardı. Başkaldırı bütün Taborluları birleştirmiş, kendi aralarındaki çelişkileri yok etmişti. Taborlular bütün mülklerini ortak hale getirdiler. Neşeli bir dini topluluk olmuşlardı. Bir arada çalışıyor, bir arada eğleniyorlardı. 1420 yılında bu iki gurup, Prag maddeleri denen bir program üzerinde anlaştılar. Programa göre vaaz özgürce yapılabilecekti, iki farklı türde ayin yapılabilecekti, Kilise adamları yoksul olacaktı, büyük günahlar sivil makamlar tarafından cezalandırılacaktı. Ölen kral Vaslav'ın kardeşi Kral Sigismund, programı kabule yanaşmadı ve savaş başladı (Hus savaşları). Savaş 1436 yılına kadar uzun sürdü.

Bu yıllara yaklaşıldığında Batı Hıristiyanları, İbrahim peygamberden hareketle kendilerine akraba olan öteki iki dine yani Yahudilik ve Müslümanlığa, hoşgörü göstermeyi iyice kaldırıp attılar. XV. Yüzyılda tüm Avrupa'da anti semitizm güçlendi. Yahudiler peş peşe kentlerden sürülmeye başlandılar. 1421 yılında Linz ve Viyana'dan atıldılar.

1422 yılında İngiltere'de V. Henry ölünce, Cambridge kontu Richard ve Anne Mortimer'in oğlu Richard, zayıf bir kral olan VI. Henry'nin krallığını kabul etmeyerek, taht üzerinde hak iddia etti. Lancastre'lardan VI. Henry'nin etrafı halk tarafından sevilmeyen ve yetenekleri sınırlı danışmanlarla çevriliydi.

II. Murat, Mustafa'yı (Düzmece) politik olarak kuşatıyordu. Rumeli Beylerbeyi Mihailoğlu Mehmet Bey ile anlaştı. Sırbistan despotunun desteğini aldı. Cenevizliler ile anlaştı. Cüneyt Beye Aydın ve İzmir beyliklerini vaat etti. Aleyhine yapılan propaganda ile Mustafa kendini ve ülkesini Bizans'a satılmış bir kişi olarak gösterildi. Sonunda Düzmece Mustafa'nın ordusu eridi, yok oldu. Kendi kaçtı. 1422 yılında II. Murat amcasını yakaladı ve öldürdü.

Aslında saltanat savaşları kanlı savaşlar değillerdi. Beyler ve komutanlar taht rakiplerini tutuyorlardı. Ordular karşılaşınca, iki taraf birbirini tartıyor, bir ordu diğerinden güçlü ise, karşı taraf savaştan kaçınıp, diğer ordu ile birleşiyordu. Sultan Murat ve amcası Mustafa Çelebi'de iki defa böyle olmuştu. Buna karşılık şeyh Bedreddin ayaklanması gibi savaşlar böyle değildiler. Bu savaşlar çok şiddetli ve kanlı olurlardı.

II. Manuel oğlu VIII. İoannes, Osmanlılarla ilişkilerinin duyarlılığını göz ardı ederek, II. Murat'a karşı Düzmece Mustafa'yı desteklemişti. Bunu ödeyecekti. Murat isyanı bastırdıktan hemen sonra 1422'de Constantinopolis'i kuşattı. Bu kuşatma bundan öncekilere nazaran daha düzenli, ciddi ve şiddetliydi. İmparator kuşatmanın kaldırılması için çok miktarda para önerdi. Ancak bir sonuç alamadı. Bu sırada Evrenosoğlu Barak da Selanik'e saldırıyordu. Osmanlılar kent surlarını yıkmak için top kullanıyorlardı. Ancak toplar daha Constantinopolis'in müthiş surlarına zarar verecek kadar gelişmemişlerdi. 24 Ağustos 1422 tarihinde genel bir saldırı yapıldı. Bizans saldırıyı püskürttü.

Bu sıra da II. Murat'ın kardeşi Karaman'a sığınmış olan Mustafa Çelebi isyan etti. Bu isyanın başlamasında, Bizans'ın üzerindeki baskıyı kaldırtmak için politik girişimleri önemli rol oynamıştı. Bu isyan Bizans'ın ömrünü bir 30 yıl daha uzattı. Osmanlıların Bizans karşıtı hareketinde Constantinopolis düşmedi ama Osmanlılar Peloponnesos'u istila ettiler (1423).

Küçük kardeşinin isyanı üzerine II. Murat hızla Anadolu'ya geçti. Şehzade Mustafa Çelebi Germiyan, Turgutlu ve Karaman kuvvetleri ile İznik'i kuşatmış ve almıştı. Padişah doğru üzerlerine yürüdü. Şehzade Mustafa'nın destekleyicileri II. Murat'ın ordusu önünde tutunamayacaklarını anladılar. Şehzade Mustafa'nın lalası, şehzadeyi Sultan'a teslim etti. Mustafa 1423 yılında İznik'te öldürüldü. Germiyan II. Yakup, isyan sırasında Mustafa'nın yanını tutmuştu. Ancak, Mustafa'nın ölümünden sonra Germiyan Osmanlı ilişkileri yine düzeldi.

Altınordu tahtına Küçük Muhammed geçti (1423 – 1459). Onun uzun hükümranlık dönemi Altınordu devleti için sonun başlangıcıdır.

Kara Koyunlularda, İskender Beyin savaşçılığı karşısında, kardeşi İsfahan barınamadı. Tebriz'i bırakıp Bağdat'a gitti. Eyaleti ağabeyi Şah Mehmet'in elinden alarak Bağdat'a yerleşti. Müslüman kaynaklar Şah Mehmet'in Hıristiyanlığa temayüllü olduğunu yazarlar. Kara Yusuf öldükten sonra Cuma namazlarına gitmediğini anlatırlar. Şah Mehmet Dicle'nin ve kent surlarının yeterli güvenliği sağladığını düşünerek, ordusunu lağvetmişti. Yedi yıl boyunca halktan vergi almadan yönetti. Sünni Müslümanlıktan ayrılırken, halkçılığı gelişiyordu.

Bu ordusu olmayan emiri Bağdat'tan kovan kardeşi Isfahan ondan daha kafir tanınırdı. Güney Irak'ta Muşaşai dini hareketi başlayınca, Müslüman din adamlarını toplamış ama Şiiliğe mütemayil görülmüştü. 12 İmam adına para bastırdı. Muşaşailere tahıl yardımında bulundu. Daha sonra onlarla mücadeleye girmesi tamamen iktidar savaşı niteliğindeydi.

İskender Bey, Kara Koyunluları terk ederek, Moğol vassalı olan Kürt Beylerini cezalandırmaya başladı. Bunlardan biri de damat olan Bitlis egemeni Şemseddin Beydi (1423).

Şerefname yazarı Şeref Hanın, büyük dedesi Şemseddin'in ölümü konusunda yazdıkları, Türk kadınlarının serbest yaşamı konusunda bilgi vermektedir. Kara Koyunlu İskender Beyin kız kardeşi, Bitlis Kürt Beyi Şemseddin'in karısıydı. At koşturur, çevgan oynar ve ok atardı. Şemseddin karısını engellemek istiyor: " Biz Kürdüz, Türkmen geleneği bizim halkımızca hoş ve makbul değildir " diyordu. Bir gün bu konuda birbirlerine ağır sözler söyleyerek tartıştılar. Bitlis beyi karısına bir yumruk atıp, bir dişini kırdı. Türk kızı, durumu ağabeyi İskender Beye bildirip, kanlı dişini yolladı. İskender de Bitlis Beyini öldürttü.

Anadolu’da çekişme, 1423–26

Hexamilion Suru

Hatırlanacağı gibi 1419 savaşları sonunda, Memluklar Karaman Beyliğini Ali beye vermişler, Mehmet Beyi de Mısır’da tutmuşlardı. Ancak Mısır’a yollanan Mehmet Beyin oğlu İbrahim sahneye çıkarak dengeleri değiştirdi. Ali Bey duruma hakim olamayınca Memluklar da politika değiştirip, Mehmet Beyi serbest bıraktılar. O da tekrar Karaman beyliğinin başına geçti.

II. Murat’ın Osmanlı tahtına çıkması ile başlayan huzursuzlukları fırsat bilen Candaroğlu İsfendiyar Bey, oğlu Kasım’ın elinde bulunan Çankırı’yı aldı. Sonra Osmanlılara ait Safranbolu’yu kuşattı. Sultan II. Murat yapılan savaşta İsfendiyar beyi yendi. İsfendiyar Bey Sinop’a sığınarak, barış önerisinde bulundu. 1423 yılında yapılan anlaşma ile Kastamonu ve Küre İsfendiyar Beyde kalıyor ama o da Osmanlı yüksek hakimiyetini tanıyordu. Vergi ve madenlerden pay verecekti. Anne tarafından Osmanlılardan gelen İsfendiyar Bey, güzelliği ile meşhur kızını II. Murat’a verdi. Düğün Bursa’da yapıldı. İsfendiyar Beyin oğulları II. İbrahim Bey ve Kasım Bey de II. Murat’ın 2 kızkardeşi ile evlendiler. İki hanedan birbirine sıkıca bağlandı.

Bu dönemde bile Osmanlıların Timur oğullarına karşı boyunları büküktü. Osmanlı diğer Türk beylikleri ile iyi geçinmeye ve Timur oğullarının tepkisini çekmemeye çalışıyordu.

1423 yılı ilkbaharında, Osmanlı kuvvetleri Yunanistan’a girdiler. Büyük paralara Korinthos boğazında inşa edilmiş olan Heksamilion suru tahrip edildi. Türkler Mora’yı yağmaladılar. Peşinden Selanik kuşatıldı. Kentin kurtuluş imkanı yoktu. 1423 yazında Selanik Venediklilere Bizans tarafından 50.000 duka altın karşılığında verildi. Anadolu’da çok meşgul olan II. Murat buna ses çıkarmadı. Venedik, bu sıralar Avrupa’nın en güçlü devletiydi. Tedavüldeki

altın miktarı 10 milyon Duka altını buluyordu. Bu para, yılda 4 milyon Duka altın kar getiriyordu. Devletin bütcesi 1,1 milyon Duka idi. Hepsi asilzade olan bin vatandaşının yıllık geliri 4 bin Duka'dan fazlaydı. Venedik'ten sonra Floransa da büyük zenginliğe kavuşmuştu. Devlet bütçesi 1338 yılında 300 bin altın Gulden iken 1453 de 1 milyon altın olmuştu. Kent nüfusu da 100 bini aşmıştı.

Hexamilion

Hamidoğlu Osman Bey, tek başına Antalya'yı Osmanlılardan alamayacağını anlamıştı. Karaman Beyliğinden yardım istedi. Osmanlıların Antalya beyi olan Firuz oğlu Hamza Bey, ani bir baskın yaparak Osman beyi öldürdü. Antalya'yı kuşatmaya gelen Karamanoğlu Mehmet Bey de kaleden atılan bir güllenin parçası ile yaralanarak, ölmüştür. Böylece Hamidoğulları beyliği de bitmiş oldu.

II. Murat Menteşe ilini kesin olarak Osmanlı topraklarına katarak, Menteşoğlu Beyliğine de son verdi.

Bu sırada Osmanlıların Anadolu'da uğraşmasını fırsat bilen Eflak voyvodası Drakol, Silistre'yi geçip Osmanlı topraklarına saldırmıştı. Firuz Bey komutasında hareket eden bir Osmanlı ordusu Drakol'u yenip, onu tekrar hizaya getirdi. Drakol iki oğlunu rehin olarak Osmanlı sarayına yolladı.

Bizans İmparatoru VIII. İoannes, naipliği kardeşi Konstantinos'a bırakarak, 15 Kasım 1423 tarihinde yardım aramaya Venedik'e gitti. Osmanlılara karşı Macarları ve Venediklileri ortak harekete ikna etmek istiyordu. Bir yıl sonra eli boş döndü.

1424 yılında Memluklar Kıbrıs'a sefer yaptılar. Kıbrıs Memluklulara bağlı bir Latin Krallığıydı. Memluk Sultanı Barsbay Osmanlı Sultanı II. Murat'a hediyeler yolladığı gemiye Kıbrıs korsanları el koymuştu. Memluklar Kıbrıs üzerine cezalandırma seferi yaptılar. 1424 yılında Memluk donanması Limasol limanını eline geçirdi. Tüm Kıbrıs'ı işgal etti.

Bu sırada Memluklarda tarihçilik Makrizi (1364 – 1442) ile doruğa ulaştı. Mısır'ın arkeolojik geçmişi, kurumları ve anıtları, para, salgın hastalıklar, dini azınlıklar gibi o döneme ait nerede ise bütün bilgileri o bize sağlamıştır.

Eritre kıyılarında oturan halk Müslüman olmuştu. Bunların etkisi ile Müslüman olmayan kesim, Müslümanların baskısı ile Etiyopya dağlarına sığındılar. Bunları yöneten hanedan Süleyman ile Saba melikesinden geldiğini iddia ediyordu. Bu insanların Hıristiyanlığı sert ve pek yontulmamış bir Hıristiyanlıktı. Bu sırada Mısır'da Kıptiler özellikle İbn Teymiye'nin yorumları sonucu, Müslümanlar tarafından sıkıştırılmıştı. Müslümanların Müslüman

olmayanlara karşı davranışı Memluk ülkesinde gittikçe kötüleşiyordu. Kıptiler güçten düşerken, çevirileri ve edebiyatları, bu Etiyopya dağlarına sığınan halkın yanında kendine önemli bir kale buldu.

1424 yılında Habsburgların İç Avusturya'ya hükmeden kolundan gelen kişi V. Friedrich adıyla Avusturya Habsburg Düklüğünün başına geçti. Bu yıl Yahudiler Köln'den sürüldüler.

1425 yılında Bizans İmparatoru II. Manuel Palaiologos ölünce 1421 de ikinci imparator ilan edilmiş olan oğlu VIII. İoannes doğal olarak imparatorluğa devam etti.

1424'deki Memlukların Kıbrıs seferinin peşinden Memluklar 1425 yılında Kıbrıs'a bir sefer daha yaptılar.

Çelebi Mehmet'in ölümünden sonra, Osmanlı Sarayında rehin olan oğulları kaçarak Menteşe Beyliğini yeniden diriltmeye çalışıyorlardı. II. Murat onlarla anlaşarak Menteşe topraklarını yeniden Osmanlı topraklarına kattı (1425).

Osmanlı devleti için Gaza denilen talan akınları ekonomisinin ana kaynağını oluşturmaya devam ediyordu. Murat bir süredir yumuşak bir denge politikası izleyerek, Bizans ve Eflak'a saldırmıyordu. Yağma azalınca hazine de zayıflamaya başladı. Hazine zayıflayınca Sultan II. Murat'a zekatın devlet adına toplanması önerisi götürüldü. Buna karşı II. Murat " zekat fukara içindir, Halbuki bu devletin başka devletlerde olmayan üç helal lokması vardır. Bunlar da gümüş madeni, haraç gelirleri ve gazalardan elde edilen ganimet gelirleridir " diyerek, öneriyi ret etmişti. Yerleşik Türk için gaza, göçebe Türkün yağma akınıydı.

1425 yılında Osmanlı parası olan gümüş para akçe içinde 1.182 gr. Gümüş vardı.

1425 yılında 5 yıl sürecek olan Osmanlı Venedik savaşları başladı. Osmanlı donanması Ağrıboz, Modon ve Koron'a akınlar düzenledi. Macaristan ile Venedik Osmanlıya karşı beraber savaşabilmek için aralarında müzakerelere başladılar.

1425 yılında Aztekler İtzacoat yönetiminde konfederasyonu kurdular. Artık Aztekler bir imparatorluğa dönüşmek üzereydi.

Macaristan ile Osmanlılar Eflak'ın yönetimi konusunda birbirleri ile çelişiyor ve mücadele ediyorlardı. Bu arada silahlı çatışmalar da olmuyor değildi. Macar kralı Sigismond ve II. Murat'ın yıldızları hiç barışmamıştı.

Sırp despotu Stefan Lazareviç herhalde Osmanlılarla olan iş birliğinden umduğunu bulamamış olacak ki Osmanlıları bırakıp, Venediklilerden yana döndü. 1423 yılında Venediklerle bir anlaşma yapmıştı, bu anlaşma 1426 yılında onaylandı. Stefan artık Osmanlı nüfusunu reddedip, Macar vassalı gibi davranıyordu. II. Murat, Sırbistan'a 1426 yılında bir ordu yolladı. Osmanlılar Alacahisar'a (Krusevac) kadar yakıp, yıktılar. Stefan Lazareviç çareyi Alacahisar'a kadar olan toprakları Osmanlılara vermekte buldu. Ayrıca vergi de ödeyecekti.

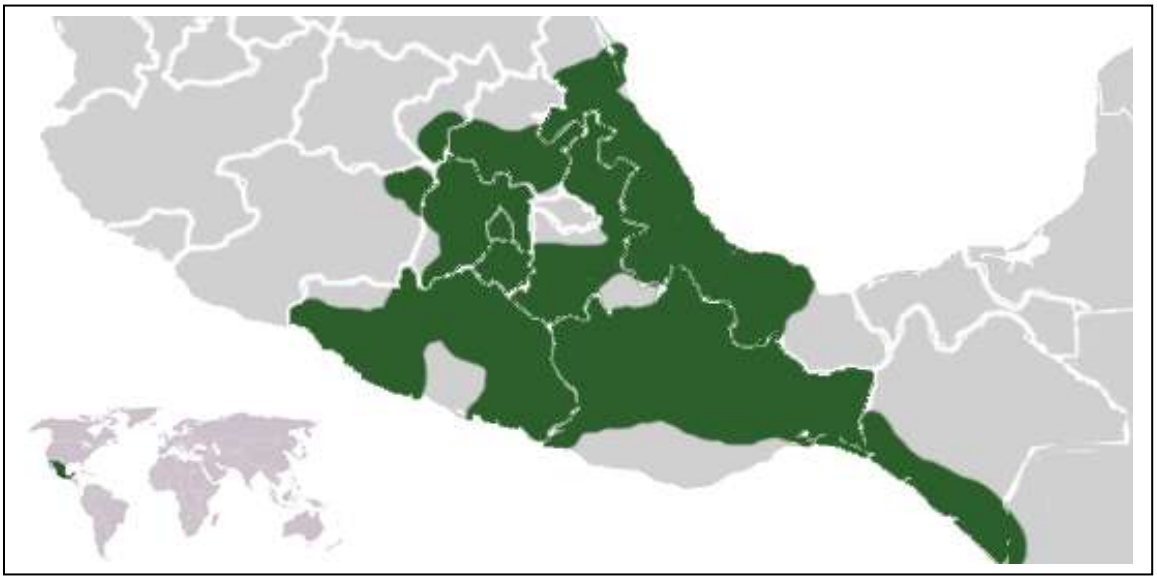
Aydınoğlu Cüneyt Bey eski Aydınoğlu topraklarını elde etmek için uğraşıyordu. Üzerine Osmanlı kuvvetleri gittikçe direnmeden geri çekiliyor, sonra tekrar faaliyetlerine devam ediyordu. Pek çok kez ele geçirilmeye çalışılmış ancak başarılı olunamamıştı. Sonunda 1426 yılında İpsili kalesindeki Cüneyt Beyi, Hamza Bey komutasındaki Osmanlı kuvvetleri kuşattı.

Cüneyt teslim oldu ve uykusunda öldürüldü. Cüneyt Beyin sadece kendi değil bütün ailesi öldürülmüştü. Böylece Aydınoğulları Beyliği de sona ermiş oldu.

1426 yılında Çin tahtına Hsüang-tsung çıktı (1426 – 1436). Bu sırada Yang-tse bölgesindeki jendri devlet memur imtihanlarını tamamen etkisine almanın yolunu bulmuştu. Artık devlet memur imtihanlarını jendri'nin kendi adamları kazanıyordu. Bu gidişe Kuzeydeki önemli bir askeri klikden itiraz geldi. Bunun üzerine kontenjan kondu. İmtihanlara girecek olan memur namzetlerinden üçte biri kuzeyden, üçte ikisi güneyden olacaktı. Ancak çözüm geldikçe, onu kendi menfaatlerine uyduracak eylemler de hemen geliyordu. Böylece uzun zaman uygunsuzluklar sürüp, gitti.

1426 yılında Memluklar Kıbrıs'a üst üste üçüncü seferlerini yaptılar. Bu seferler sonucu Kıbrıs krallığı iyice bunalmıştı. 1426 yılında Kıbrıs kralı Janus Memluklara esir düştü. Bundan sonra Kıbrıs Memluklara tabi bir devlet stetüsünü kabul etti.

Aztek

Bu dönemde Amerika kıtasının ortasında yerleşmiş olan Aztekler, 15. yüzyıl ile 16. yüzyıl başlarında, komşu Texcoco ve Tlacopan devletleri ile ittifak kurarak Orta Meksika'da egemen güç durumuna gelmişlerdi.

En büyük kentleri Tenochtitlan'dı. " Meksika " ismi ise önce kentin ve çevresindeki vadinin, sonradan da tüm ülkenin adı olmuştur. Azteklerin kendilerinden söz ederken kullandığı " KulhuaMeksika " adı ise, Meksika Vadisinin en gelişmiş merkezi olan Colhuacan ile özdeşleşmek için kullanılan bir isimdir. Azteklerin kökeni hakkında daha önce söylenenler hatırlanırsa, XII. yüzyılda Orta Amerika'ya gelene değin, daha kuzeydeki Meksika Platosunda, Aztlan denilen bir yerde, avcılık ve toplayıcılıkla geçinen bir kabile oldukları söylenmişti. Gene de, Aztlan, yalnızca destanlarda doğmuş bir yer olabilir. Azteklerin güneye göçünün, Toltek uygarlığının çöküşünü izleyen ve belki de bu çöküşü hızlandıran genel bir göç hareketinin parçası olduğu sanılır. Texcoco Gölündeki adalara yerleşen Aztekler, tarihleri boyunca başlıca merkezleri olan Tenochtitlan'ı M.S. 1325'te kurmuşlardı. Büyük bir devlet ve sonunda bir imparatorluk kurabilmelerinin temelinde, kullanılabilir tüm toprakların entansif biçimde ekebilmeleri, gelişkin bir sulama ağına sahip olmaları ve bataklık kurutma sistemi kurmuş olabilmeleri yatar. Bu yöntemlerle sağlanan yüksek verimlilik, zengin ve kalabalık bir ülkenin doğmasını sağlamıştır.

Her Aztek erkeği savaşmak zorundaydı. Görevleri insan kurban etmek için esir almaktı. Bu insan kurbanlar, bu dünyanın daha öncekiler gibi batmaması için şarttı.

Savaşçılar, dört düşman savaşçısını esir aldığında, yüksek " tekivalar " sınıfına geçiyordu. Böylece devlet görevlisi veya senyör olabiliyordu.

Aztek kenti yirmi mahalleye bölünmüştü. Her mahalle bir klanındı. Her klanın toprakları, ortak evi, özel tanrıları, bayramları, dansları vardı. Yukarıda bahsedilen yirmi klan, her biri

beş klandan oluşmuş dört fratri meydana getirmişlerdi. Her klanın başında da ihtiyarlar meclisi bulunuyordu. İhtiyarlar meclisi ağır suçları yargılıyor ve devlet görevlilerini seçiyordu. Yaşlılar meclisinin seçtiği görevlilerden en önemlisi calpullecti denilen görevdi. Bu kişi belli bir aileden ve daima o aileden seçiliyordu. Askeri birliklerin komutanıydı. Adaleti sağlayan oydu. Toprakların dağılımıyla, ortak ambarla ve tarımla ilgileniyordu. Vergilerin maliye görevlilerine ödenmesinden sorumluydu.

Ölüm cezası vardı. Cinayetin, tarla sınırlarını değiştirmenin, kutsal şeylere küfretmenin, ihanet etmenin cezası ölümdü. Klanın birlik ve düzenine yapılan saldırılar çok ağır cezalandırılırdı. Bir görevli sarhoş olursa görevden alınırdı. Bir hırsız sabıkalı ise ve hırsızlığa devam ederse, malını çaldığı kişinin kölesi olurdu. Altın ve gümüş ilahi madenlerdi. Bunları çalmak ölümle cezalandırılırdı.

Yüce başkan daima aynı " Akampiçli " ailesinden seçiliyordu. Başkanın monarşik yetkileri vardı.

Aztek devleti genişleyip, imparatorluk haline geldikçe, demokratik yapıdan uzaklaşarak gittikçe daha fazla monarşik bir yapı aldı. Yüce Başkanı artık halk meclisi değil, danışmanlar, devletin önde gelenleri ve rahiplerden oluşan bir kurul seçmeye başladı. Ancak, bu kurulun üyelerinin bir kısmını da Yüce Başkan seçiyordu. Hala klan yöneticileri seçimle geliyorlardı. Ancak yetkilerini Yüce Başkan tayin ediyordu.

Eğitim klan okullarında yapılıyordu. Sadece görevlilerin çocukları manastırlarda yüksek öğrenim görebiliyorlardı. Böylece teoride herkes görevli seçilebilir olmasına rağmen, pratikte görevlilikte aile içinde kalıyordu. Yüce Başkanın seçme yetkisinde olan elçiler, yargıçlar, maliye görevlileri, yüksek rahipler, yüksek öğrenim görmüşler yani belli aileler içinden seçiliyorlardı.

Devlet, görevlilerine, görevlerini yaparken yardımcı olsun diye, toprak ayırıyordu. Bu toprakları da görevliler çocuklarına miras bırakıyorlardı. Bu uygulama ortaya kamu topraklarının yanı sıra özel toprakları da çıkardı. Bu özel topraklar, kökenini bilmediğimiz serflerce ekilip, biçiliyordu.

Daha sonraları, İspanyollar gelince, onlar gördükleri yapının eşitlikçi ve kamu mallarına dayanan bir imparatorluk olduğunu anlamayacaklardı. Onların ilk nazarda gördükleri, bir monarşik İmparator ve onu çevreleyen miras yoluyla kazanılmış asillerdi.

Aztekler askeri ve dinsel bir toplumdular. Ama zamanla onların arasından da tüccarlar çıkmıştı. XVI. Yüzyıl başlarına gelindiğinde tüccarlar güçlendiler ve kuruluşlar kurdular. Tacir kuruluşları, dışarı Aztek üretimlerini satarken, lüks maddeleri de ithal ediyorlardı. Tüccarlık babadan oğla geçiyordu. Tüccarlar devlet görevlisi olamıyorlardı. Tüccarlar zenginliklerini belli etmezlerdi. Başları önde, yamalı paltolar giyerlerdi.

Tüccarlık geliştikçe, zenginliklerini istedikleri kadar saklasınlar, toplumdaki sosyal seviyeleri yükseldi. İmparatorun akrabası askerler gibi görülmeye başlandılar. Çocukları manastırlardaki yüksek okullara gidebilmeye başlandı. Uitzilopoçli'de kurban kesme hakları doğdu. Ruhları da savaşçılar gibi Güneşe yükseliyordu. Asiller ikinci karılarını tüccar ailelerinden almaya başladılar. Tüccarlar hızlı bir yükselişe geçmişlerdi.

Jean D'Arc, 1427–31

Güvercinlik kalesi

1427 yılında Alanya 5.000 altın karşılığında Karamanoğulları tarafından Memluklulara satıldı. Aynı yıl Memluk baskısını karşılayamayan Karamanoğlu İbrahim Bey, kendisine sığınmış olan Ramazanoğlu İbrahim Beyi Memluklara teslim etti Ramazanoğlu öldürüldü. Bundan sonra Ramazanoğullarının önemi gittikçe azaldı.

Temmuz 1427 tarihinde Sırp Despotu Stefan Lazareviç ölünce, Sırp Osmanlı bunalımı tekrar başladı. II. Murat, Yıldırım Bayezid'in Olivera ile evliliğini kanıt gösterip, Georgi Brankoviç'in despot olmasına karşı çıktı ve kendini Sırbistan Tahtının mirasçısı ilan etti.

Bu sırada yine Macarlarla Osmanlılar kapışmıştı. Osmanlılar Alacahisar ve Güvercinlik'i (Golubaç) alınca Sigismond da Belgrat'ı aldı. Peşinden de Golubaç'ı kuşattı. Üzerine Beylerbeyi Sinan Bey kuvvet yolladı. Macarlar çok ölü ve yaralı verdiler. 1428 yılında Sigismond 3 yıllık ateşkes istedi ve mütareke yapıldı.

1428 yılında 80 yaşını aşmış olan Germiyan Beyi II. Yakup, tahtını Osmanlılara bırakmaya karar verdi. Edirne'de II. Murat'ı ziyaret ederek, vasiyetini yaptı. 1 yıl sonra öldüğünde Germiyan Beyliği Osmanlılara katılmış oldu.

Venediklilerin Osmanlılar ile başı beladaydı. Zaten Mora ve Arnavutluktan atılmış, ellerinde sadece kaleler kalmıştı. Bunları tek tek korumak zordu. Bir de bunların yanına Selanik'in müdafaası eklenmişti. Osmanlılar Selanik kuşatmasına devam ediyorlardı. Osmanlı donanması da gittikçe kuvvetleniyordu. Artık denizde onlarla baş etmek de zorlaşmıştı. Osmanlılar Euboia akınlarına devam ediyorlardı.

Selanik'e Venedik iyi yardım yapmıştı, ama kent açısından yapılan yardımlar yetersizdi. Halk durumdan memnun değildi ve şikayet ediyordu. Venedik Türkleri para ile satın almaya çalışıyor, ancak bunda da başarılı olamıyordu.

Fas kıyılarının Portekizlilerin eline geçmesi ve Hıristiyan devletlerin hücumları, bölgedeki Müslümanların cihat gayesiyle birleşmesini sağladı. Portekizliler Kuzey Afrika'dan atıldı. Cihat muharebeleri, Merinilerin bir kolu olan Benu Vattas'ın güçlenmesine sebep oldu. Vattasiler'den Ebu Zekeriya Yahya önce genç Merini Sultanı İkinci Abdülhak'ın saltanat naibi olarak hüküm sürdü. 1428 tarihinden 1465 yılına kadar Merini sultanlarının naipliğini yapan Vattasi kolunun hakimiyeti 1549'da Sadi Şeriflerinin iktidar olmasına kadar devam etti.

Merinilerde hanedanın başında hükümdar bulunurdu. Hükümdarın yardımcısı vezir ve devlet memurlarının idarede büyük nüfuz ve yetkileri vardı. Ülke, hanedan mensupları arasında taksim edilmişti. Eyalet valileri ve kabile reisleri büyük yetki ve nüfuza sahipti. Askeri teşkilat ve askeri kuvvet bakımından güçlüydüler.

İlim adamlarını himaye eden Merini hükümdarlarının yanında, Seyahatname'siyle Ünlü seyyah İbni Battuta, Mukaddime'siyle tanınan tarihçi İbni Haldun yetişti. Meriniler hakim oldukları bölgelerde pek çok kültür, sanat, ilim ve sosyal müesseseler inşa ettirdiler. Fas, Sale, Meknes, Taza, Tlemsen ve Cezayir'de birçok medrese yaptırdılar.

Bu sırada Orta Asya bozkırlarında Şeyhbaniler Ebu Hayr yönetiminde güçlenmişlerdi.

1428 tarihinde Rönesans'ın ilk büyük ressamı Masaccio öldü. Çok kısa bir yaşamı olmuştu. Masaccio'nun (Tomasso Cassai ya da Tomasso di Ser Giovenni di Mone) (1401 – 1428) çizimleri Hümanizm içeriyordu, daha önce hiç görünmemiş plastikliği ilk defa kullanıyordu. Çizime bilimsel bir bakış açısı sunan Masaccio; gotik tarzdan uzaklaşmış ve realizme yönelmiştir.

1428 tarihinde Çinliler Vietnam'dan çıkarıldılar.

1429 yılında İngilizler Fransa'ya saldırılarına devam ettiler ve Orleans kentini kuşattılar. Fransızlar da İngiliz tedarik konvoylarına saldırdılar. İngiliz kuvvetleri Orleans'ı almak için sayısal olarak yeterli değildi ama Fransız ordusunun büyük bir kısmı da pasifti. 1429 yılında, Jeanne d'Arc adında bir kız, Allah tarafından İngilizleri Fransa'dan atmakla görevlendirildiğini söyleyerek, Veliahta (geleceğin VII. Charles'ı) gelip, savaşa yollanmasını istedi. Görevini, Fransa tahtını gerçek mirasçısına teslim edilmek olarak tanımlıyordu. Veliaht Charles, onu desteklemeye karar verdi.

Jeanne d'Arc, basit bir köylü ailesinin kızıydı. İngiliz ve müttefikleri Bourguignon'ların (Burgonyalıların) yakıp yıktığı bir bölge olan Lorraine ile Barrois yakınlarındaki Domremy'de 1412 yılında doğdu. İngilizlerden nefret ediyor ve istilacıları Fransa topraklarından atmak istiyordu. Zaman güç bir zamandı. İnsanlar böyle dönemlerde Allah'a

ve dine daha fazla sarılırlar. Jeanne d'Arc da Tanrı'dan gelen bir sesle uyarılıyor, göreve çağrılıyordu.

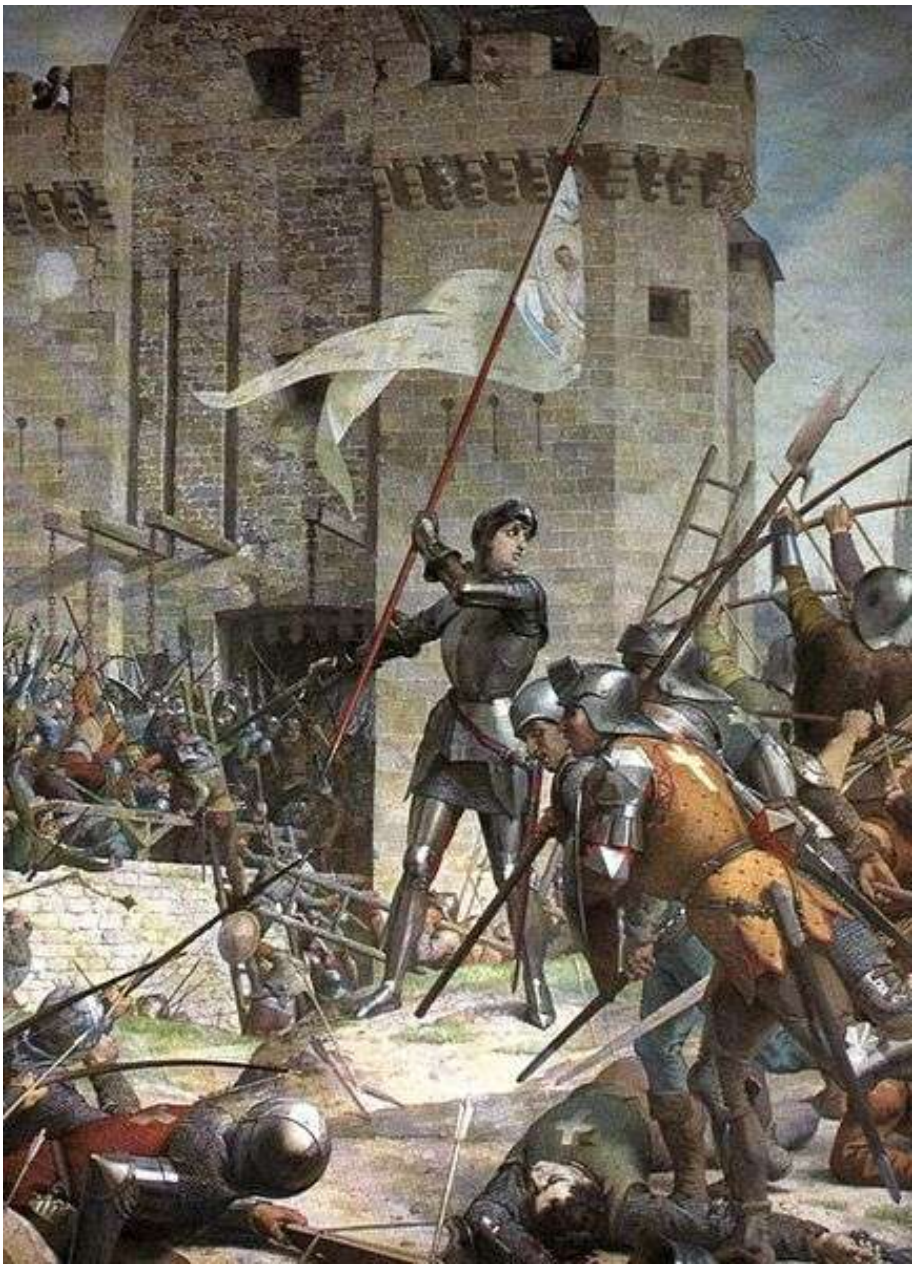

Jeanne d'Arc

Jeanne d'Arc şövalye kılığında bir ordunun başına geçerek, Orleans üzerine yürüdü. Yanında deneyimli askeri komutanlar vardı. Jeanne D'Arc gelmesi ile moral kazanan Fransız kuvvetleri, İngiliz kuşatmasını kaldırttılar ve İngilizlerin elinden pek çok kaleyi aldılar. Jeanne d'Arc ve ordusu, Orleans'dan Fransız krallarının taç giydiği Reims kentine doğru yollandı. Yolda akın akın gelen insanlarla Fransız ordusu durmadan güçleniyordu. Fransızlar, peş peşe İngilizlere karşı zaferler kazandılar.

Kısa süre içinde, Fransız zırhlı atlıları, İngiliz okçularını kırarak önemli bir zafer kazandılar. Bu galibiyetler aynı zamanda kralın VII. Charles olarak taç giymesinin yolunu açtı. Temmuz 1429 yılında Jeanne d'Arc Reims'e girdi ve iki gün sonra da Veliaht Charles, VII. Charles olarak taç giydi. VII. Charles artık Fransa'nın gerçek kralıydı, kutsanmamış olan VI. Henry

krala vassal duruma geçmişti. Böylece Fransa açısından Troyes Antlaşmasının utancı da ortadan kalkmış oluyordu.

Orleans kuşatmasında Jean d'Arc

Jeanne d'Arc hareketi bir nevi yurt severlik hareketiydi. Fransız feodalleri yurtseverlik hareketinin genişleyeceğinden korkarak, Jeanne d'Arc'ın başarılarının sürmesine engel oldular. Başarısızlıklar başladı. Kralın yeterli desteğini alamayan Jeanne'ın Paris saldırısı başarısız oldu. 1430 yılında Jeanne d'Arc'ın Bourguignon'lar (Burgonlar) tarafından ele geçirilip, İngilizlere on bin liraya satıldı. Rouen dini mahkemesi, Jeanne'a karşı, onu dinden sapma ile suçlayarak dava açtı. Fransız Kralı VII. Charles'ta Jeanne'ı kurtarmak için en ufak bir şey yapmadı. İngilizler aslında Fransız zaferlerinin şeytanın işi olduğunu ispatlamaya çalışıyorlardı. Jeanne d'Arc 30 Mayıs 1431 yılında diri diri yakılarak idam edildi. Jeanne d'Arc ölmüştü ama yurtseverlik mikrobu da Fransa'ya bulaşmıştı. Bunun sonu İngilizlerin Fransa'dan kovulması olacaktı.

Jeanne d'Arc yakılıyor

Selanik Osmanlıların, 1429–31

1430 Avrupası

Osmanlı Sultanı II. Murat'ın başı Avrupa'da ağrırken Karamanoğlu bunu fırsat bilip, Beyşehir'i almıştı. II. Murat Avrupa'daki riskin farkındaydı ve orayı terk etmedi. Bu sırada Doğuda Şahruh tehlikesi de büyüme istidadı gösteriyordu.

Geçtiğimiz iki üç yıl içinde Kara Koyunlular topraklarını genişletmekle kalmamışlar aynı zaman da Çağatay topraklarına akınlar düzenlemişlerdi. Bu durumda Şahruh, Kara Koyunlular üzerine yeni bir sefer yaptı. 1429 yılında Şahruh yanına Ak Koyunluları da alarak

Selmas'da Kara Koyunluları bir defa daha mağlup etti. Kara Koyunlu İskender Bey Şahruh'a karşı başarı sağlayamıyordu. Şahruh bu zaferden sonra Azerbaycan'ı Kara Yusuf'un en ufak oğlu Ebu Sait'e verdi.

1429 yılında Ankara'da büyük mutasavvuf Haci Bayram Veli öldü.

Kara Koyunlar üzerindeki bu zafer Şahruh'a Anadolu yolunu açmıştı. Şahruh'un Batı'ya sefer yapması tüm Avrupa'da büyük bir sevinç uyandırmıştı. Tüm Avrupa yeni bir Timur Yıldırım Bayezid olayı bekliyor ve umuyordu. Ama o Herat'a döndü. Böylece durumu izleyen Osmanlı Sultanı II. Murat bir " oh " dedi. 1430 yılında Emir Sultan Bursa'da ölerek, adına yapılan türbeye gömüldü.

Şahruh sanatçıları, bilim adamlarını, yazarları koruyordu. Bu Çağatay ülkesinde yaratıcılığı arttırıyordu.

1430 yılına doğru I. Hacı Giray (ö. 1466), Altınordu devletinden ayrılarak, bizim Kırım hanlığı dediğimiz devleti kurdu. I. Hacı Giray, Cuci'nin oğlu Tuga Timur'un soyundan geliyordu. I. Hacı Giray, kurduğu devletin sınırlarını Kırım adası ile sınırlamayı düşünmüyordu. Kuzeye doğru genişledi. Yukarı Don bölgesi, Aşağı Dinyeper bölgesi, Yelets ve Tombov yeni devletin sınırları içinde kaldı. Kırım devleti Bahçesaray'ı kendine başkent yaptı. Giray ailesi bundan sonra zaman zaman akamete uğrasa da 1783 yılına kadar bu topraklarda hakimiyetini sürdürdü.

Bu sırada merkezi Volga üzerinde Saray olan Altınordu Hanlığı yaşamaya devam ediyordu. Bu hanlıktan sadece Kırım değil başka hanlıklar da ayrılmıştı. Hepsinin başında Cengizoğullarından Cuci kolundan gelen hakanlar vardı. Bunlar çoktan Türkleşmişlerdi. Ancak aralarında müthiş bir rekabet vardı. Lehistan krallığı ve Moskova devleti de bu kavga dövüş içinde kendi lehine fırsatlar kolluyordu.

Kırım, Kırım yarımadası dışında Moskova'ya kadar uzanan çok büyük topraklara sahipti. Yarımada 26 bin Kilometre kareydi. Hanlık 200 bin kişilik atlı bir ordu çıkarabiliyordu. Yalnız bu ordu eski klasik usül ile savaşıyordu.

Osmanlı tebaası arasında aynı aileden Müslüman ve Hıristiyanlar vardı. Örneğin kardeşlerden biri Müslüman olurken diğeri Hıristiyan kalabilirdi. Bu Hıristiyan veya Müslüman Osmanlı tebaasının Bizans ile gittikçe gelişmiş olan ticaret yaptıkları bilinmektedir. Bizans ve Osmanlı arasında gittikçe artan ticaret Venedik'i tehdit eder hale gelmişti. 1430 yılı çıvarında Venedik senatosu Bizans ve Türkiye arasındaki ticareti, denizdeki teknelere el koyarak baltalama kararı aldı. Ancak bu karar başarılı olamadı, Bizans Osmanlı ticareti devam etti. Bu ticarette her iki tarafın tüccarları birbirlerinin topraklarına girebiliyorlardı.

Osmanlı Sultanı II. Murat 1430 yılında Selanik'i ele geçirdi. İoannes Anagnostis adlı bir tarihçi Selanik'in bu fethine görgü tanığı olmuştu. Tarihçi " Diigisis " adlı eserinde 1422 tarihinden Constantinopolis'in kuşatılmasına kadar Sultan II. Murat'ı anlatmaktadır. Sultan Murat, önce kenti Venediklilerden barışçı yollarla almak için çok gayret sarf etmişti. Başarılı olamayınca da 4 gün süren bir kuşatmadan sonra kent Türklerin eline geçmişti. Kent önce toplarla dövüldü. Sonra bir hücum ile alındı. Halk tutsak, toprak ve emlak ise devlet malı sayılmıştı. Az sonra da Vardar Yenicesi'nden gelen Türkler Selanik'e yerleştirildiler. II. Murat eski Hıristiyan sahiplerinden aldığı evleri, gelen Türklere vermiş ve evlerin mülkiyetini

onlara ait saymıştır. Devlet dükkanların mülkiyetini de kendi elinde tuttu. Bundan sonra Türkler 1912 yılına kadar Selanik'i ellerinde tutacaklardır.

Bundan sonra Yunanistan'ın büyük bir kısmı barış yoluyla Osmanlı topraklarına katılmıştır. Selanik'in alınmasından 7 ay sonra Yanya halkı Rumeli Beylerbeyi Sinan Paşanın çağrısı uyarınca Osmanlılara katıldılar. Kendi kendine Osmanlıya katılan Yanya'ya verilen imtiyazlar içinde Halkın tutsak olmayacağı, kilise çanlarının çalınmaya devam edileceği, yargılama yetkisinin kilisede kalacağı, kent yöneticilerinin eski durumlarını muhafaza edecekleri gibi hususlar vardı.

1431 yılında Selanik karşılığı olarak, Venedikliler Çanakkale boğazı Anadolu yakası istihkamlarını ele geçirip, muhafızları öldürdüler. Bu durumda Sultan Murat Gelibolu'nda Venedikler ile anlaşma imzaladı. Bu anlaşmaya göre Selanik Osmanlılarda, Venedik'in elindeki Arnavutluk ve Yunanistan'daki topraklar da Venediklilerde kalıyordu. Venedikli tacirlere ticaret yapma hakkı veriliyordu.

Çin'de Moğol Yuan hanedanını kovup, Çin tahtına Ming hanedanını geçiren başkaldırı, ulusal bir düşünceye yol açmıştı. Çinliler geçmişlerine, geleneklerine dönmeye uğraşıyorlardı. Bütün dış dünyaya karşı bir güvensizlik ve şüphe oluşmuştu. Aynı zamanda Çin İmparatorları da saray ve harem yaşamına kendilerini kaptırmış gidiyorlardı. Sonuçta Çin ülke dışındaki güçlerini geri çekecek, dış dünya ile minimum temasa girecekti. 1431 yılından sonra Arabistan'a ve Hürmüz boğazına Çin seferleri yapılmaz oldu. Cava, Sumatra, Seylan, Malabar hükümdarlarından son kez vergi alındı.

1431 yılında Kara Koyunlu İskender Bey Azerbaycan'a gelip, kardeşi Ebu Sait'i yendi ve kardeşini idam etti. İskender Bey aynı zamanda Arap Irak'ını ele geçiriyordu. Bağdat ve çevresindeki kentleri aldı.

Mercimek Ahmet adlı bir düşünür, 1431 ve 32 yıllarında 1082 de İskender bey tarafından yazılmış olan Kabusname'yi Türkçeye çevirdi. Bu esere tercüme ederken yorumladı, yer yer atasözleri ekledi. Osmanlılar toplumun düzenli bir örgütlenmeye sahip olmasını istiyorlardı. Bunun içinde uygun ahlak ve sanat kanun ve geleneği oluşmalıydı. Sanırız bu nedenle II. Murat Kabusname'nin anlaşılır bir dil ile Türkçeye çevrilmesini istemişti. Bu konu ile ilgili olarak II. Murat'ın da " Nasihat-ı Sultan Murat " adlı bir eseri vardır.

Osmanlının yönetim felsefesini Mercimek Ahmet'in Kabusname tercümesinden anlayabiliriz. Osmanlı hükümdarı kendini devletin başındaki görevli kişi sayıyordu. Reaya hükümdara Allahın bir emanetiydi. Bu nedenle onun adaletli ve şefkatli yönetilmesi gerekiyordu. Padişah halktan daha uluydu. Onun adil, doğru sözlü, bilgili, işi zamanında yapan, meşruluk dışına çıkmayan olması gerekiyordu. Reaya veya insan ise elindeki ile yetinmelidir. Aç gözlülük kulu yok ederdi. Kısmet ne ise ona razı olmak gerekirdi. Rızk Allah tarafından verilir ve bölüştürülürdü.

1431 yılında Portekizliler Açore Adalarını (Azor adaları) ele geçirdiler.

Hacı Bayram Veli

Hacı Bayram Veli, (1352 – 1429) Hacı Bektaş-i Veli'nin yoldaşı Türk mutasavvıf ve şairidir. Numan bin Ahmet adı ile doğmuş ve " Hacı Bayram " lakabını almıştır. 1352 tarihinde Ankara'nın Çubuk Çayı üzerinde Zülfadl (Sol-fasol) köyünde doğdu. Anadolu'da yetişti. Eserlerini diğer Hacı Bektaşi Veli yoldaşları gibi Türkçe olarak yazdı.

Bir gün Hacı Bayram Veli'nin bulunduğu medreseye birisi gelerek, "İsmim Şüca-i Karamani'dir. Hocam Hamideddin-i Veli'nin selamı var. Sizi Kayseri'ye davet ediyor. Bu vazife ile huzurunuza geldim." dedi. O da, Hamidüddin ismini duyunca, " Baş üst üne, bu davete icabet lazımdır. Hemen gidelim." diyerek müderrisliği bıraktı. Birlikte Kayseri'ye yöneldiler ve Somuncu Baba diye bilinen Hamideddin-i Veli ile Kurban Bayramında buluştular. O zaman Hamideddin-i Veli, " İki bayramı birden kutluyoruz!" dedi ve ona Bayram lakabını verdi. Talebeliğe kabul etti. Din ve fen ilimlerinde yüksek derecelere kavuşturdu.

Hacı Bayram-ı Veli, hocasının vefatından sonra Ankara'ya gelerek doğduğu köye yerleşti. Yeniden talebe yetiştirmekle meşgul oldu. Sohbetleriyle hasta kalplere şifa dağıttı. Talebelerini daha çok sanata ve ziraata sevk ederdi. Kendisi de geçimini ziraatla sağlardı. Açtığı ilim ve irfan ocağına, devrinin meşhur alimleri, hak aşıkları akın etti. Damadı Eşrefoğlu Rumi, Şeyh Akbıyık, Bıçakçı Ömer Sekini, Göynüklü Uzun Selahaddin, Yazıcızade Ahmet (Bican) ve Mehmet (Bican) kardeşler ile Fatih Sultan Mehmet Hanın hocası Akşemseddin bunların en meşhurlarıdır.

Sultan II. Murat Han kendisinden nasihat istemişti. Hacı Bayram Veli, İmam-ı Azam'ın, talebesi Ebu Yusuf'a verdiği uzun nasihatı tekrarladı:

" Tebaan içinde herkesin yerini tanıyıp bil; ileri gelenlere ikramda bulun. İlim sahiplerine hürmet et. Yaşlılara saygı, gençlere sevgi göster. Halka yaklaş, fasıklardan uzaklaş, iyilerle düşüp kalk. Kimseyi küçümseyip hafife alma. İnsanlığında kusur etme. Sırrını kimseye açma.

İyice yakınlık peyda etmedikçe kimsenin arkadaşlığına güvenme. Cimri ve alçak kimselerle ahbaplık kurma. Kötü olduğunu bildiğin hiçbir şeye ülfet etme. Bir şeye hemen muhalefet etme. Sana bir şey sorulursa ona herkesin bildiği şekilde cevap ver. Seni ziyarete gelenlere faydalanmaları için ilimden bir şey öğret ve herkes öğrettiğin şeyi belleyip tatbik etsin. Onlara umumi şeyleri öğret, ince meseleleri açma. Herkese itimat ver, ahbaplık kur. Zira dostluk, ilme devamı sağlar. Bazen de onlara yemek ikram et. İhtiyaçlarını temin et. Onların değer ve itibarlarını iyi tanı ve kusurlarını görme. Halka yumuşak muamele et. Müsamaha göster. Hiçbir şeye karşı bıkkınlık gösterme, onlardan biri imişsin gibi davran."

Sultan Murat verdiği bir fermanda, Hacı Bayram-ı Veli'nin talebelerinin, yalnız ilim ile meşgul olmaları için, onların vergi ve askerlikten muaf tutulduğu bildirmişti.

Hacı Bayram-ı Veli 1429 tarihinde Ankara'da öldü. Ölümünden sonra Bayramiyye tarikatını talebelerinden Akşemsettin ve Bıçakçı Ömer Efendi devam ettirdiler. Hacı Bayram-ı Veli, Yunus Emre gibi Hacı Bektaşi Veliden etkilenmiş ve aynı tarz şiirler söylemiştir. Şiirlerinde " Bayrami " mahlasını kullanmıştır.

Hacı Bayram-ı Veli, yoldaşı olduğu Hacı Bektaş-i Veli gibi, her şeyden önce sufidir. Tasavvuf felsefesi bakımından kendinden öncekilere göre bir yenilik getirmemiştir. Ancak mutasavvıf olarak dünyayı ret ve terk yerine, onu imara yönelmiş etrafındakileri de teşvik etmiştir. Hacı Bayram-ı Veli'nin bu yanı devrine göre çok ileri görüşü simgeler.

Müridlerini el emeği ile geçinmeye yani toprağı işlemeye ve el sanatlarına yönlendirmiştir. Kısacası herkese çalışma tavsiyesinde bulunmuş kendisi de buğday, arpa, burçak yetiştirerek onlara örnek olmuştur. Bu şekilde müridlerini toprağa bağlı yaşamaya teşvik ederek Anadolu'ya Orta Asya'dan gelen Türk göçerlerin yerleşik hayata geçmesini sağlamıştır. Anadolu'da kalıcı Türk birliğinin sağlanmasında ve Osmanlı Devleti'nin sosyal gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Anadolu'da ondan başka aynı etkiyi sağlamış bir mutasavvıf gösterilemez.

Hacı Bayram-ı Veli'ye göre toplum iki ana kesime ayrılır: Zenginler ve yoksullar. Yaşadığı dönemde Hacı Bayram-ı Veli, bu iki gurubun arasında köprü kurulması ve yoksulların sosyo ekonomik güvenliğinin sağlanması görevini gerçekleştirmiştir. Dinen önemli aylarda müridleriyle beraber Ankara'nın ticari merkezlerinde dolaşır, dükkan sahiplerinden isteyenler zekat ve sadakalarını dervişlerin taşıdığı büyük bir torba içine atarlardı. Bu paralar bir yardım sandığında toplanır kimsesiz yaşlılara, dul bayanlara, öksüzlere, evlenemeyecek kadar fakir genç kızlara ve erkeklere, kitap alamayacak kadar fakir öğrencilere kısacası tüm ihtiyaç sahiplerine dağıtılırdı.

Hacı Bayram-ı Veli'nin güzel adetlerinden biri de tekkesinde Hacı Bektaş-i Veli Hazretlerinin tavsiyesine uyarak sürekli bir kazan kaynatmasıdır ki bu adet kök olarak Orta Asya geleneğine dayanır. Tekkesindeki bu kazanda sürekli gece gündüz burçak çorbası kaynar; gelen geçen, zengin fakir, büyük küçük, kadın erkek herkes içerdi.

Hacı Bayram Camii tekkesinde her gün sabah ve yatsıdan sonra zikir meclisleri kurulur, öğle namazından önce ve sonra başta müritler olmak üzere her gruptan insana tefsir, fıkıh, hadis, kelam hatta felsefi ağırlıklı tasavvuf dersleri verilirdi. Bu şekilde toplumun eğitimi de gerçekleştiriliyordu.

Hacı Bayram-ı Veli Anadolu'da dil ve kültür birliğinin sağlanması için Türkçe eserler yazılmasında Lemeat ve Gülşeni Raz gibi eserlerin Türkçeleştirilmesinde etkili olmuş kendisi de halkın anlayacağı dilden, Ahmet Yesevi geleneğine uygun olarak şiirler yazmıştır. Devrinde Arapça ve Farsça eser vermek revaçta iken, Hacı Bayram-ı Veli'nin halk ile diyalog kurabileceği Türkçeyi tercih etmesi önemlidir. Türkçecilik akımı müridlerini de etkilemiş, bu Bektaşi sufiler özellikle Türkçe eserler vermişlerdir. Yazıcıoğlu Muhammed, Ahmet Bican, Eşrefoğlu Rumi gibi öğrencilerinin Envaru-l Aşıkin, Muhammediye, Müzekki'n Nüfus gibi eserleri Anadolu'da yıllarca kolaylıkla okunmuştur.

Bayramilik'te manevi olgunluğu elde etmek üzere kırk gün süre ile insanlardan ayrılıp küçük bir çile odasında kalıp Allah'ı düşünmek, ona ibadet etmek, onun isimlerini anmak, susmak, az yemek, az içmek gibi uygulamalar büyük önem arz eder. Burada amaç zihnin Allah düşüncesi üzerinde yoğunlaşma yeteneği elde etmesidir. Bu uygulamanın temelinde Peygamber Muhammed'in peygamberlik gelmeden önce Hira mağarasında bir süre insanlardan uzak kalması, yine onun Muharrem ayının ilk on gününde itikafa çekilmesi vardır.

Hacı Bayram Veli'nin deyim şeklinde yol göstermeleri vardır. Veya bunlar sonradan Veli'ye ithaf edilmiştir:

" Hiddet ve kin, hakikatleri gören gözleri kör eder. Öfke, iyi düşünmeyi daraltır, yanıltır. "

" Hiçbir günahı küçümsemeyin, çok çalışın. Boş gezenler, zengin bile olsa, arkadaşları şeytan, kalpleri şeytanın konağı olur. "

" İnsanların fitnesinden kurtulmak istiyorsanız, çarşı ve pazarlarda sık sık bulunmayınız. "

" Dünya gamından, nefsin sıkıştırmasından hafifleyip kurtulmak istiyorsanız, kabristanları sık sık ziyaret ediniz. "

" Ayıp ve kusurlarını gördüğünüz arkadaşlarınızın, komşularınızın, sırlarını ifşa etmeyiniz. Çünkü gördüğünüz bu sırlar, size emanettir. Emanete hıyanet ise, çirkin bir harekettir.
Emaneti koruyunuz. Zira din de size emanettir, beden de. "

Hacı Bayram Veli'den bir şiir örneği de şudur:

Bilmek istersen seni,
Can içinde ara canı.
Geç canından bul anı,
Sen seni bil, sen seni.

Kim bildi efalini,
Ol bildi sıfatını,
Anda gördü zatını,
Sen seni bil, sen seni.

Görünen sıfatındır,
O'nu gören zatındır,
Gayri ne hacetindir,
Sen seni bil, sen seni.

Kim ki hayrete vardı,
Nura müstagrak oldu,
Tevhide-i zatı buldu,
Sen seni bil, sen seni.

Bayram özünü bildi,
Bileni anda buldu,
Bulan ol kendi oldu,
Sen seni bil, sen seni.

Hacı Bayram Veli Türbesi

Lorenzo della Valla, 1431, 1432

Lorenzo Valla

Papa V. Martin 1431'de öldü. XII. Gregory'nin yeğeni, IV. Eugenius (1431–1447) adıyla Papa seçildi. Bu yeni papanın döneminde Avrupa'da Fransız-İngiliz savaşları ve Almanya, Çek ve Moldova'da da, yakılarak idam edilmiş olan ünlü Çek din adamı Jan Hus'un başlattığı " Ön-Protestanlık " savaşları sürüyordu. Hus'un taraftarları Almanya, Avusturya, Prusya, İsviçre, Polonya, Çek ve Slovakya'da gizli, yeraltı örgütleri kurmuşlardı. Buralardan ortaya Protestanlık ve Anabaptizm diye bilinecek olan yeni mezhebler çıkacaktı.

Bu sırada Papalık ile Bizans arasındaki münasebetleri kökten etkileyecek olan bir bulgu Hıristiyan alemini derinden sarstı. Papalık şaşırdı. Bizans umutlandı. Bu keşfi yapan Lorenzo Valla adında bir din bilginiydi. Onun " inanılmaz " diye tanımlanan bu keşfiyle birlikte Avrupa'da Rönesans Papaları denen yeni bir dönem açıldı (1447–1521).

Lorenzo Valla -ya da Laurentius Valla- 15. yüzyılda yetişmiş en önemli din bilginlerinden biridir. 1407'de İtalya'da doğan Valla köklü bir aileden geliyordu ve çok iyi bir eğitim almıştı. Valla, sanat, felsefe ve ilahiyat dallarında üstün dereceler elde etti. Ancak Valla'nın esas uzmanlık alanı eski metinler, belgeler ve kaynak araştırmalarıydı. William Oacham'ın ilk kez XIII. yüzyılda ortaya attığı " Birey vardır, Üniversalite sadece bir Addır " görüşünü, Aziz Paul'un " İnsan " anlayışıyla özdeşleştirdi. Hatta yazılarında " Ben de Aziz Paul'um " diye yazdı. Böylece Hümanizmi ve ilk kez bireyciliği savundu. Bu girişimlerinin sonucunda Kilise'nin tepkisini çekti. Aforoz edilmekle tehdit edildi. Ancak Aragon Kralı tarafından korunmaya alındı.

Lorenzo Valla modern filolojinin kurucusu, hümanist yorumun ve tarihsel eleştirinin yaratıcısıdır. Eleştiri yönteminin başarıya ulaşmasındaki en büyük pay onundur. Hıristiyanlığın kökleri ile ilgili bilgileri bir yorumcu olarak inceledi. Eleştiriler yaptı, kendi düşüncesini de yazdı ve devrin düşünürlerini düşüncelerini ve tutumlarını gözden geçirmek zorunda bıraktı. Kuşkucuydu, bu onun bilimsel olma yönünü kuvvetlendiriyordu. Öneriler içinde bir zevk ahlakı da vardı. Hıristiyanlıkla Stoisizm arasında bir uzlaşma imkanı ortaya koyuluyordu.

Bu yıllarda, Osmanlılar ellerine geçirdikleri Arnavutluk'ta yönetimlerini güçlendirmeye çalışıyorlardı. 1431 ve 1432 de yeni bir sayım yapıldı. Bu sırada tımar sistemi kurulmasını istemeyen pek çok köyde büyük direnişler oldu. Tımar sahipleri öldürüldü. Kastriyoti, Arvaniti gibi aristokrat aileler malikanelerini terk etmek zorunda kaldılar. Gelişmeler bu aileleri çok rahatsız etmişti. Arvanitiler 1432 tarihinde ciddi bir ayaklanma tertiplediler. Napoli ve Macaristan ayaklanmayı cesaretlendiriyordu. Olayı bastırmaya gelen Evrenosoğlu Ali Bey yenildi. Bunun üzerine Diğer Hıristiyan Beylerin bir kısmı da harekete katılmaya başladılar.

Osmanlı daha fazla tahammül edemezdi. Kuvvetli bir orduyla gelip, isyancıları yendi. Bu sırada Osmanlılar, temelli kalmayı düşündükleri bir yerde yine kalıcı olacağa benzeyen bir başkaldırma görmüşlerdi. Bu sırada Venedikliler titizlikle taraf tutmaktan çekinmişlerdi. Ama Macarlar hem taraf tutmuş ve hem de çevredeki tüm Osmanlı karşıtlarını etraflarında toplamaya başlamışlardı.

Macaristan bir yandan Osmanlılara karşı bir hareket örgütlerken, bir yandan da iç dinsel problemlerini çözmeye çalışıyorlardı. Bohemya'da Macaristan Kralı Sigismund (Sigismund) Papanın yardımı ile Husçuları yenmeye çalıştı (Hus savaşları). Sonuç alamadı. Husçuların başında Jan Zizka, Büyük Prokop, Küçük Prokop vardı. Papa haçlı seferi düzenledi, sonuç alamadı. Husçular Kardinal Sezarin'i bozguna uğrattılar (1431). Bunun üzerine Husçular ile Katolikler arasında görüşmeler başladı. Basel'de başlayan görüşmeler 1433 yılında Prag'da bitti. Varılan anlaşmaya göre Husçular iki ayrı türde ayin yapabileceklerdi Husçuların programının diğer hususları Katoliklerce kabul edilmedi. Bunun üzerine Taborlular, anlaşmayı kabul etmediler. Ama Katolikler ve ılımlı Husçular karşısında yenildiler.

Daha sonra Husçuların büyük bir kısmı Luther'in etkisinde kalacak, pek azı da Katolik olacaktır. Aşırı Husçular ise " Kardeşler Birliğine " girdiler. Kardeşler Birliğine, Bohemya kardeşleri veya Moravya Kardeşleri de denir. Bunlar gizli tarikatlardı. Barışçı, sosyal reform yanlısı, çalışkan ve vicdanlıydılar. Husçu savaşlarının sonunda, Wyclif ve Hus öğretileri Almanya'da yerleşti. Gelecek reformlara altlık oldu.

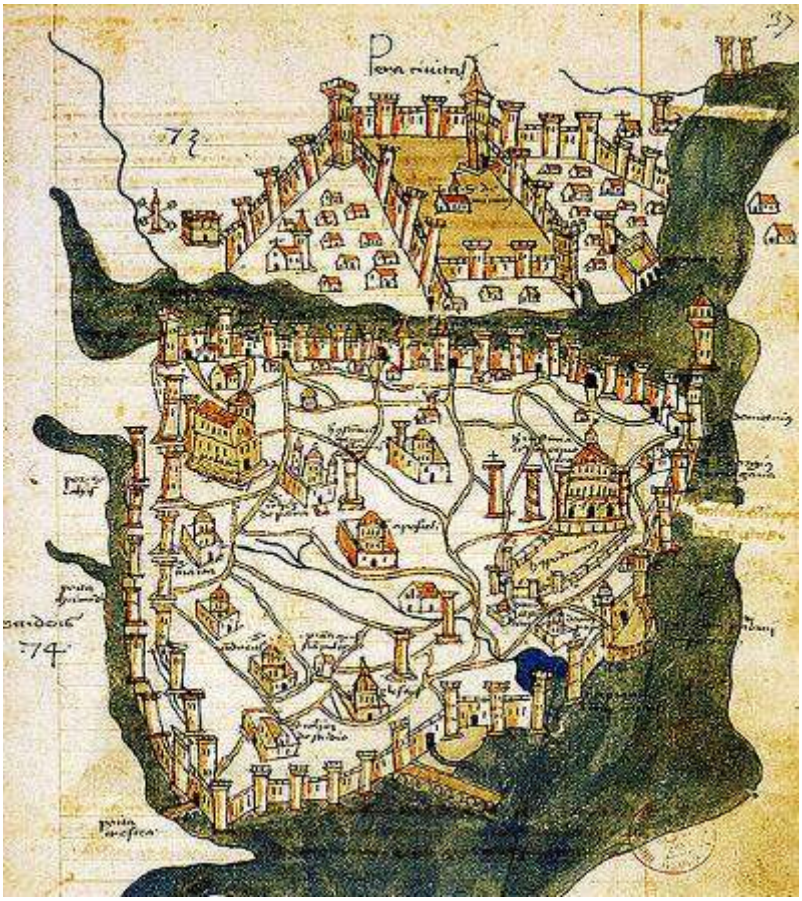

Huscular dini tartışma yapıyor

Çin kıyılarında Uo Ko korsanları gemilere el koyuyor, kıyıları yağmalıyor, kıyılarda hakimiyeti ellerinde tutuyorlardı. Bunlar Kiu-Siu bölgesindeki Japon samuraylarıydı. Kendilerine özgü deniz araçları ile Çin kıyılarındaki haliçlere giriyorlardı. Japon korsanlar tayfa olarak Malezyalıları, Filipinlileri ve özellikle Çinlileri alıyorlardı. Korsanların tayfalarının 2/3 'ü Çinliydi. Bu korsanlar karşısında askeri güçler, kıyı savunma güçleri etkisiz kalıyorlardı. Çin imparatorları korsanların adam toplamalarının önüne geçmek istiyorlardı. Böylece 1432 yılında Çin İmparatoru yayınladığı bir fermanla, gemilerin Çin suları dışına çıkışını yasakladı. Çinlilerin ülke dışına çıkışını ve açık deniz ile ticaret yapmayı da yasaklamıştı. Uymayanlar içinde ölüm cezası kondu.

Bu sırada Osmanlı Divanında da bir değişiklik oldu. 1434 yılına kadar Divan II. Murat'ın barışçı politikasına pek ses çıkarmıyordu. II. Murat içkiyi seven, sanat ve edebiyat yanlısı bir kişiydi. Müzik'i sever ve isterdi. Bir anlamda mistik bir hayata yöneldiği bile düşünülür. Padişah yeteri kadar aktif olmasa bile, Osmanlı toplumunun kendi çok aktifti. Toplum, Şıhabeddin Paşa ve Hamza Bey gibi askeri önderler II. Murat'ı sürüklüyorlardı. Böylece sakin ve savaş sevmeyen padişah, kazanacağı zaferler ile en büyük Osmanlı Sultanları arasında yer alacaktı.

Bir Ajanın seyahati, 1433

Constantinopolis 1422

Bu sırada bir Fransız seyyah Bertrandon de la Brocquiere, Anadolu'da dolaşıyordu. Bertrandon, bir hacı gibi doğuya gitmişti. Ancak aslında gizli ajan olarak görevlendirilmiş bir kişiydi. İslam devlet ve beyliklerinin belli başlılarını dolaşarak karayolundan geri döndü. O çağda son derece de güç olan bu uzun seyahatin esas gayesi, Türklerin politik durumlarını yerinde incelemek, Philippe le Bon'un yapmağı tasarladığı bir Haçlı seferi için zemini yoklamaktı. Bertrandon, bir ajandı, ama incelediği ulusu iyi tanımağa çalışan, onun iyi taraflarını, meziyetlerini, başarı sebeplerini de görmesini, takdir etmesini bilen bir insandır. Bertrandon, 1432 yılında Venedik'ten bir gemi ile Akdeniz'e açılarak Yafa'ya çıktı. Kudüs'e, buradan da çevredeki kutsal yerlere gitti. Seyyah, Suriye'ye oradan Anadolu'ya döndü. Ramazanoğulları, Karamanoğulları ve Osmanlı beyliklerinin topraklarından geçtikten sonra Constantinopolis'e vardı. Burada biraz kaldıktan sonra 23 Ocak 1433'de yola çıkıp, Edirne ve çevresinde dolaştıktan sonra, Filibe, Belgrat, Buda ve Viyana'ya uğrayarak Fransa'ya döndü. Brocquiere II. Murat'tan savaşı sevmeyen barışçı bir hükümdar olarak söz etmektedir.

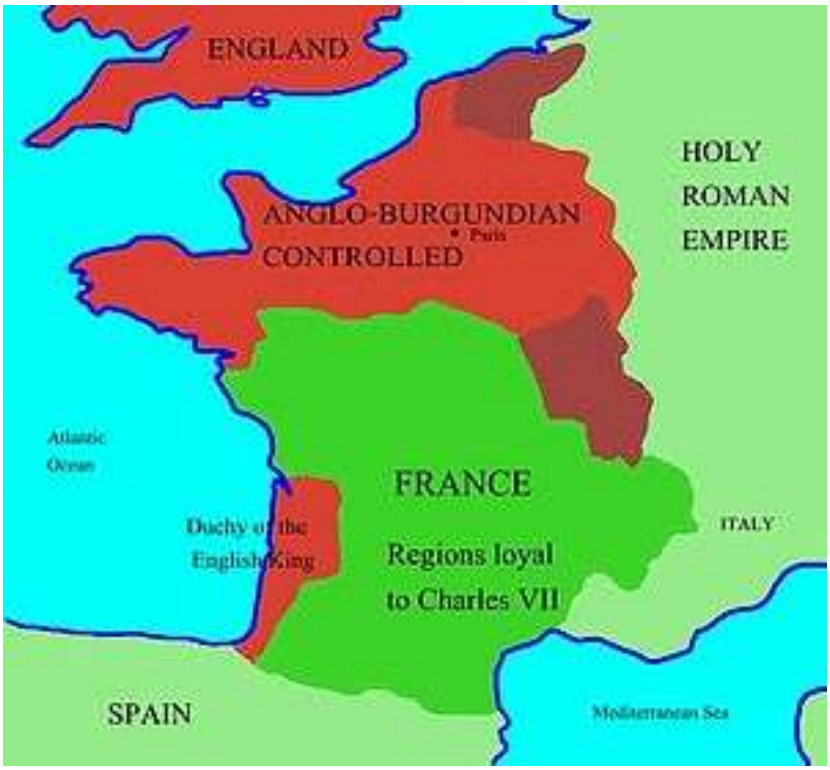
Bertrandon de la Broquiere, Çukurova'nın (Kilikya) Türklerle dolu olduğunu söylemiştir. Hakikaten, Ermeni krallığının varlığına rağmen, özellikle Üç-ok Türkmenleri zaman içinde Çukurova'yı Türkleştirmişlerdi. Ramazanoğulları kurulduğunda, yer isimleri çoktan Türkleşmişti. Fransız seyyah bu seyahatinde Dulkadıroğullarına mensup 30 bin kadın süvarinin varlığını da anlatır. Bunlar erkekler gibi silah taşıyıp, savaşırlar. Türk kadınları çok güzeldir, iffetlidir ve erkekten kaçmazlar.

Fransız seyyah ayrıca Adana Türkmen Beyi Ramazanoğlu'nun annesinin Rum olduğunu ve oğlunu vaftiz ettirdiğinden bahseder. Bu baştan beri söylediğimiz Türk ve Rumların birbiri ile çok iyi geçindikleri anlatımını destekleyen bir görüştür. Evet, Türkler ve karşılık olarak Hıristiyanlar birbirlerini basar, yağmalarlar. Ama bu başka bir şeydir, ilişkiler başka bir şeydir. Her şeyden önce Türklerde hiçbir dini taassup yoktur.

Kudüs, Batı Duvarı

Papalık Ortodoksluğu içine almaya çalışıyor, 1433-37

Fransa 1435

Karamanoğlu Tahtında Mehmet Bey oğlu II. İbrahim Bey vardı. Başlangıçta Osmanlıların yardımı ile amcası Ali beyi Niğde'ye çekilmeye zorlamış ve tahtı almıştı. Ama Osmanlı Karamanoğlu ilişkileri kısa süre içinde yine bozuldu. II. İbrahim Bey Macarlarla ittifak yaptı. Macarlar hücuma kalkınca, o da saldırıp Beyşehir'i ele geçirdi (1433). Macarlar üzerine Sinan Paşa gönderildi. Sinan Paşa (Vidin Sinanı) Macarları bozguna uğrattı. Sultan Murat da bizzat Karaman üzerine yürüdü. Akşehir, Konya ve Beyşehir'i alıp, İbrahim Beyi takip etti. Bu sırada yine Macar saldırıları başladı, İbrahim Bey de özür diledi. Bunun üzerine Osmanlı Karaman barışı yapıldı, Osmanlılar aldıkları topraklardan geri çekildiler (1434).

Bizans İmparatoru VIII. İoannes Paleolog döneminde, Türklerin ilerleyişi ve genişlemesi daha da hızlanmıştı. VIII. İoannes de tıpkı büyük dedesi gibi düşündü. İmparator, Türklere karşı yeni bir " Haçlı Seferi'nin " başlatılması için 1434'te Papalığa başvurdu. Ancak karşısında Papa değil Basel Konsili vardı. Konsil Katolik Kilisesinde dizginleri elinde tutuyordu. İmparator'un Konsile yolladığı heyet, Konsille görüşme bile yapamadan İstanbul'a geri döndü. Katolik Konsil, açıkça söylenmese de Ortodoks Kilisesiyle ve onun kaygılarıyla hiç ilgilenmemişti. Buna rağmen Bizans İmparatoru VIII. İoannes bizzat Papa'nın ayağına gidebileceğini açıkladı.

1434 yılında Lehistan tahtına (aynı zamanda Litvanya Büyük Dükalığı) III. Ladislas çıktı.

1434 yılında Portekizliler Afrika'da Bajaor Burnunu aştılar. Bundan sonraki 15 yıl içinde bütün Senegal kıyılarını dolaştılar.

Jean d'Arc'ın idamdan sonra savaş biraz yavaşlamıştı. Ama 1435 yılında Bourguignon'lar (Burgonlar) taraf değiştirip, Fransa kralının yanına geçince bir ateşkes yapıldı. Bu ara, VII. Charles'a ordusunu ve yönetimini yeniden organize etmek, feodal vergi sisteminden modern vergi sistemine geçmek ve yönetimi merkezileştirme zamanını kazandırdı.

Kara Koyunlular, Şahruh'un büyük bir baskısı altındaydılar. Kara Koyunlu İskender Bey bu baskıya dayanamayınca sığınmak için Osmanlı hükümdarı II. Murat'ın yanına gitmek istedi. Tebriz'den Erzurum'a giderken yolda önü Kara Yülük tarafından kesildi. Kuvvetlerinin azlığına rağmen İskender Bey savaşmak zorunda kaldı. 1435 yılındaki savaşı Kara Koyunlu İskender Bey kazandı. Ak Koyunlu Kara Yülük, iki oğlu ve başka Ak Koyunlu Beyleri ölmüşlerdi. Osmanlı Sultanı II. Murat İskender Beyi gizliden gizliye koruyor, ama Şahruh'u tedirgin edecek bir şey yapmaktan da kaçınıyordu.

Kara Yülük Osman Beyin ölümünden sonra oğulları arasında taht mücadelesi çıkmıştı. Ancak daha önce veliaht tayin edilmiş olan Ali Bey birliği sağladı. Ali Bey hem Şahruh'un ve hem de Memlukların desteğini yanına almıştı.

Şahruh, Azerbaycan'ı da Cihan-şah'a verdi. Kendi Horasan'a döndü. Şahruh'un tekrar Anadolu'ya dayanmasıyla Avrupa'da yeniden ümitler belirdi. Macaristan'da büyük sevinç yaşandı. Bunun üzerine, 1435 yılında Anadolu'ya dönen Osmanlı ordusu Karamanlıları yenerek onları tekrar sulha zorladı.

Macaristan Kralı Sigismond Osmanlı aleyhine örgütlenmesine devam ediyordu. Eflak voyvodası ölünce Sigismond kendi yandaşım olan Vlad I. Drakul'u voyvoda yapmak için bastırdı (1435). Osmanlı Sultanı II. Murat uç beylerine bu tehlikeyi önlemelerini buyurdu.

1436 yılında Sultan Murat Kayseri'yi aldı ancak kenti Dulkadıroğullarına bıraktı.

1436 yılında Çin İmparatoru Hsüan-tsung öldü, yerine 8 yaşındaki oğlu geçti. Klikler arası mücadele başladı. Kazanan hadım Wang Chen'in kliğiydi.

Kuzey Batı Afrika'da Portekiz Merini çatışmaları sürüyordu. 1437 yılında Portekiz prensi Don Fernando Merinilere esir düştü.

1437 yılında Edirne'de II. Murat, Edirne Üç Şerefeli Cami yapımına başlattı. Cami 1447 yılında bitecektir. Çok ayaklı cami biçimine, o devirde varılan en üst düzeyi simgeliyordu. Çok ayaklıdan merkezi planlı yapıya dönüş sınırındaydı.

Selanik'in Osmanlıların eline geçmesi ve Türklerin Bizans'ı sıkıştırmaları üzerine, hatırlanacağı gibi, VIII. İoannes Batı'dan yardım istemişti. Katolik Konsili, İmparatorun resmi başvurusunu tam üç yıl beklettikten sonra 1437'de gündemine aldı. İmparatora, Papayla, Avignon kentinde görüşme yapabileceğini bildirdi. Konsil bu kararını Papaya danışmadan almıştı.

Papa IV. Eugenius çok kurnaz ve diplomasiyi çok iyi bilen bir papaydı. Kendi gıyabında gelişen bu olayları hiç ilgilenmeden pasif bir bekleyişle izledi. Ama Papanın da planı vardı.

Bizans'ın Türk korkusunu kullanarak hem Ortodoks Kilisesinden hem de Konsilden kurtulmayı kuruyordu.

Papa önce Konsil'in kendisinden habersizce İmparatorla görüşme kararı almasına karşı çıktı. Bunun " Tanrı'nın Buyruğuna " aykırı olduğunu açıklayan sert bir Bull (papalık fetvası) yayınladı. Burada İmparatorla görüşmenin " Ruhani " değil " Seküler " bir olay olduğunu, Konsil'in ise sadece " Ruhani " konularda kararlar alabileceğini vurguladı. Papa yazdığı metni Konsil'e iletmeden Bizans'a gizli bir heyet yolladı ve İmparatoru bizzat kendisi davet etti. Bu, Papanın planındaki en ince diplomatik manevraydı. Böylelikle hem İmparatorun onurunu kurtarıyormuş gibi görünüyordu, hem de Konsil'e bir oldubitti yapıyordu.

İmparator, beraberinde patrik ve 700 din ve bilim adamından oluşan bir heyetle 1438'de İtalya'ya Floransa'ya geldi. Konsil'in gücünü kırmış olan Papa IV. Eugenius, kendinden emin bir şekilde İmparatoru ve Patriği müthiş bir baskı altına aldı. Onlardan " kendi otoritesinin tartışılmaz üstünlüğünü kabul etmelerini " istedi. Ve ekledi:

" İşte Büyük Konstantin'in vasiyeti yüzyıllardır elimizdedir. Konstantin, kendi eliyle yazdığı bu vasiyetnamesinde başta İstanbul olmak üzere kendisine ait olan tüm İmparatorluk haklarını ve topraklarını bize vasiyet etmiştir. İstanbul, Roma'nın malıdır ".

Türk korkusuyla titreyen İmparator ve patrik, kendi idam fermanları olacak olan bu " zorlamayı " kabullendiler. Bunun üzerine Papa 1438'de resmi bir açıklama yaparak Büyük Konstantin'in vasiyeti gereği Bizans'ın Roma tarafından korunacağını bildirdi.

Ancak Bizans'ta halk, anlaşmaya karşı olan papazların kışkırtmasıyla ayaklandı. Kilise papazlarıyla manastır keşişleri isyanlar başlattılar. İşte tarihçi Ducas'ın yazdığı o ünlü slogan ilk kez 1438'de Bizans sokaklarında yankılanmaya başladı:

Edirne üç şerefeli cami

" Bizans'ta Latin mitrası (papaların dini törenleri için giydikleri kaftan tipi giysi) görmektense Müslüman Türklerin giysilerini görmeyi tercih ediyoruz".

Bizans'taki ayaklanmalar sırasında sivil iki lider de vardı. Bunlardan biri Marc Eugenikos, diğeri de Gennade Scholarios idi. Birincisi daha sonra İmparator'un askerleri tarafından susturuldu. Diğeri ise Constinopolis'in fethinden sonra Fatih Sultan Mehmet tarafından, ilk Ortodoks Patriği yapılacaktı.

Platon Batıya gidiyor

Cosimo di Medici (Bronzino)

Floransa'ya giden Bizanslı din adamları arasında büyük bir Platon ustası olan Gemistos Plethon'da (1355 – 1452) vardı. Plathon, Floransa'da, o sıralarda Batıda hiç tanınmayan Platon'u isteklilere anlatabilmek için geçici dersler düzenledi. Plathon, Batıya Platon düşüncesini getiren ve sekiz asırdır devam eden Aristo mantığının Batıdaki egemenliğine son veren kişidir. Cosimo de Medici, Plathon'un derslerini takip etmiş ve bu ona daha sonra Platon akademisinin kurulması yolunu açmıştır. Açılacak olan akademide, Plathon'un eski öğrencileri ders vereceklerdir. Bu nedenle Gemistos Plethon, İtalyan Rönesans'ını en fazla etkileyen kişi olarak görülür.

İtalya'ya Gemistos Plethon'dan başka da Bizanslı ustalar gitmişlerdir. İtalyanlar her gelen Bizanslı ustadan bir şeyler kapmak için zaten hazırdılar. Tabii bu ters yönde de etki göstererek, Bizans düşüncesinin Batıdan etkilenmesi sonucunu da getirdi. Yunanlılar Saint Augustinus ile Saint Thomas ve eserlerini tanıdılar. Artık, Yunan halk şarkıları Fransız halk öykülerinden etkileniyor, kimi İtalyan yazarlar Yunanca, kimi Yunan yazarlar İtalyanca eserler kaleme alıp, tercümeler yapıyorlardı.

Geleceğin Patriği Gennadios Skholarios, karşılaştığı kültürel seviyeden etkilenerek, Bizans'ın öz eleştirisini yapıyordu. Constantinopolis'de kendini bilgi edinmeye atamış kişilerin sayısı bir elin parmaklarını geçmiyordu. Bunların derdi de içerik değil görüntüydü. Bir konuyu biraz okuyan hemen o konunun uzmanı kesiliyordu. Eski din adamlarının eserlerini ezberleyip, kalabalıklara bunları okuyorlardı. Kalabalıklarda onları büyük ilahiyatçılar kabul ediyordu. Skholarios bundan şikayet ediyordu ama bir taraftan da gelecek kuşakların bundan da kötü olabileceğinden korkuyordu.

Bizans için Latinlerden kültürel bir şeyler alınabileceği duygusuna alışmak çok zordu. Bunun için Bizans'ın yüz yıllardır bağlı olduğu yargıların çoğundan vazgeçmesi gerekiyordu. Bizans'a göre dünya Bizanslılar ile Barbarlar arasında bölünmüştü ve barbarlar arasında Latinler de vardı. Diğer yandan Constantinopolis eski Roma'dan o kadar üstündü ki bu ikisi kıyaslanamazdı bile. Tanrı, Yunanlıları bilimi geliştirsinler diye yaratmıştı. İnciller, Havarilerin mektupları, Yunanlılar için Yunanca kaleme alınmıştı. Latinler her türlü bilgiyi Yunanlılardan öğrenmişlerdi. Latince Yunancaya kıyasla fakir ve sığ bir dildi.

Osmanlılar şimdilerde Bizans'a karşı sakindiler. Osmanlıların Rumeli Beylerbeyi Saruca Paşaydı. Saruca Paşa tehlikeli olabilecek fetih eylemlerine karşı çıkıyordu. Bu ana kadar II. Murat dengeli bir siyaset gütmüştü. Topraklarını genişletmek yerine yönetimi sağlamlamıştı. Ama şimdi işler değişeceğe benziyordu. Saruca Paşanın etkisi de eylemden yana olanların muhalefetleri sonucu gittikçe azalıyordu.

Bu dönemde Mukbilzade Mümin adlı bir hekim yazar vardı. Biri derleme olan iki tıbbi eser kaleme aldı.

Papa’sız bir Kral seçimi, 1437, 38, 39

100 yıl savaşları, Castillon savaşı

1437 yılında, Uluğ Muhammet Han Kazan hanlığını kurdu. Han sülalesi Moğol’du. Ama " Tatar " denilen Kazan halkı Türk’tü. Uzun yıllar yaşanan Moğol istilası yıllarında, Bulgar Türk halkı kimliğini korumuştu. Kurulan yeni devlette, yönetici sınıf Moğol bile olsa halk Volga Bulgarlarının kökeninden geliyordu. Ancak Kuman-Kıpçak Türklerinin etkisi de söz konusuydu. " r " li Bulgar dili " z " li Kıpçak diline dönüşmüştü. Volga Bulgarlarının yanına sığınan Kıpçakların çok sayıda olduğu ve bu nedenle konuşulan dilin Kıpçak Türkçesine daha fazla yaklaştığı söylenile bilinir. Kazan Hanlığı bugünkü Tataristan, Başkurdistan ve Çuvaşistan Cumhuriyetleri ile Vot (Udmurt), Mari (Çirmiş) muhtar ülkeleri üzerine kuruluydu.

1437 Aralık ayında Sigismond öldü. Bu Macarların zayıflayacağı anlamına gelebilirdi. 1437 yılında İngiltere kralı V. Henry’nin resmi eşi Katherine de Valois (Catherine de Valois) öldü. Katherine, İngiltere kralı VI. Henry’nin ve Edmund Tudor’un annesiydi. Kocası V. Henry ölünce Katherine de Valois Owen Tudor ile gizlice evlenmişti. Çocukları Edmund Tudor’du.

Bu yıllarda Bizans’ta Türk tüccarlar vardı. Bunların bir kısmı Bizans tabiiyetinde olup, Constantinopolis’te oturuyorlardı. Osmanlı tabiiyetinde olan Tüccarlar ise Üsküdar’a geliyor veya orada oturup, Bizanslı tüccarlarla ticaret yapıyorlardı. Bizans’la ticaret yapan Türkler arasında Çandarlı Halil Paşanın bulunması enteresandır. Daha sonra göreceğimiz gibi

Çandarlı Halil Paşa, II. Mehmet'in Constantinopolis'i alma politikasına karşı çıkmıştır. Bu karşı çıkışta kişisel maddi menfaatlerinin rol oynamış olduğu bellidir.

Batı Avrupa'da Papa Konsil çatışmaları sırasında, yenik düşen konsil yanlıları, ülkelere sığınıp, oralarda tutunuyorlardı. Krallar bunları desteklediler. Böylece ülkelerde ulusal ruhban sınıfları teşkilatlanmaya başladı. Fransa'da " Gallikanizm " denilen özgür Fransız kilisesi öğretisi oluştu. 1438 yılında da VII. Charles, Piskoposlara Papanın müdahalesi olmadan kral seçtirdi. Artık Fransa Papalığa vergi vermiyordu. Bu bir devrimdi.

Genel olarak Yüz Yıl Savaşlarında İngilizlerin gelişmiş taktikleri savaşın gidişinde belirleyici olmuştu. Örneğin John Talbot, ani baskın konusunda son derece uzmanlaşmış bir İngiliz generaliydi. 40 adet zafer kazanmıştı. Bu savaşın bu denli uzamasında Tablot gibi komutanların etkisi fazlaydı.

Austria dükü V. Albert ölen imparator Sigismund'un damadıydı. 1438 yılında II. Albert adı ile Kutsal Roma Germen İmparatoru seçildi. Böylece bir Habsburg aile üyesi Alman tahtına çıkıyordu. Ancak o görevde ölene kadar sadece 1 yıl kalabildi.

1438 yılında, Güney Amerika'daki İnkalar, adı yeri titreten anlamında Sapa Inca (Ulu önder) olan Pachacuti komutasında, yayılmaya ve genişlemeye başladılar. Pachacuti, Cuzco Krallığını yeniden organize ederek bir imparatorluğa çevirdi. İnkalar imparatorluklarına kendi dillerinde Dört çeyreğin ülkesi anlamına gelen Tahuantinsuyu demekteydiler. İmparatorluk, merkezi bir hükümeti olan ve her birinin başında bir İnka bulunan ve adları Chinchasuyu (Kuzeybatı), Antisuyu (Kuzeydoğu), Contisuyu (Güneybatı) ve Collasuyu (Güneydoğu) olan dört federatif eyaletten oluşmaktaydı. Pachacuti, aynı zamanda Machu Picchu'nun da imarını yaptıran kişi olarak bilinmektedir.

Avrupa'da 1438 yazında Osmanlı beyi II. Murat'ın bizzat kendisi, Macaristan seferine çıktı. Vassallarını sefere çağırmıştı. Sırplar bu çağrıya yeterli ilgiyi göstermediler. Osmanlılar Macaristan'a girdi, yakıp, yıktı, yağmaladı. Ordu geri dönerken yanında bol ganimet ve esir vardı.

Asya'da Şahruh Horasan'a çekilince Kara Koyunlu İskender Bey Osmanlıların yanından ülkesine döndü. Kara Koyunlu İskender Beyi, Osmanlı topraklarından çıkmaya Osmanlı ordusunun mecbur ettiği de anlatılır. Bu konuda Resmi tarih anlatımı II. Murat ve Osmanlının Türkleri nasıl gördüğünü gösteren bir örnektir.

" İskender Mirza, adamları ile Tokat serhaddinde kış günlerini geçirirken, Türkmenler de yaban sürüleri gibi kışlayacakları mağaralara girdiler. ... Doğanın en güzel yapıtlarını ortaya koyduğu bahar mevsimi gelip çattığı zaman, Karakoyunlu Türkmenleri (terekemesi) kudurmuş kurtlar gibi çevrede yaşayan halkı dalamaya başlayıp, asıl yaradılış ve yapılarını ortaya koydular... İskender Mirza, Osmanlı ordusunun bakımlı ülkelerini korumak üzere, o bölgeye doğru ilerlediğinden haberdar olunca, can korkusu ve telaşı içinde yanındaki Türklerle birlikte göçüp giddi. Ama genede Türkmen yaradılışı gereği, yol üzerinde ne buldularsa çarparak, halka zarar vermektende geri kalmadılar. "

Tebriz yakınlarında Cihan-şah ile karşılaşan İskender, bazı beylerin taraf değiştirmesi sonucu, Alıncak kalesine sığınmak zorunda kaldı. Cihan-şah kaleyi kuşattı. Kuşatma devam ederken İskender oğlu Şah Kubad tarafından öldürüldü (1438). Şah Kubad da hile ile kaleden

çıkarılarak öldürüldü. İskender'in ölümünden sonra Kara Yusuf oğlu Cihan-şah Irak hariç bütün Kara koyunlu topraklarına hakim oldu.

Ak Koyunlu Ali Bey bir yandan Kara Koyunların diğer yandan Mardin Valisi Hamza Beyin baskısı altındaydı. Bu iki kuvvetle birlikte başa çıkamayacağını anlayınca Ali Bey Memluklardan ve Osmanlılardan yardım istedi. Memluklar destekledi ama Osmanlılardan umduğu yardımı göremedi. Böylece Ali Bey Suriye'ye çekildi. Bu sırada kardeşi Hamza Bey Kara Koyunlu Kara Yusuf oğlu Isfahan'ı yenerek, Ak Koyunlu Beyliğini ele geçirdi (1438).

Kara Koyunlu Cihan-şah tahta geçtikten bir yıl sonra Gürcistan üzerine büyük bir sefer yaptı. Tebriz'i ele geçirdi (1439). Cihan-şah'ın " Ehl-i Hak mezhebinden olduğu ve bu mezhebin ondan sonra hızla Türkler arasına yayıldığından bahsedilir. Sünni kaynaklar, Sünnilere göre din dışı olan davranışları nedeniyle Cihan-şah'ı acımasızca eleştirir, yerden yere vururlar.

Basra ve Huristan bölgelerinde mehdilik iddia eden " Muşaşai " denilen eylemci aşırı Şiiler ile Kara Koyunluların başı dertteydi. Bunlar Karmati geleneğinden geliyorlardı. Bağdat sürekli olarak Muşaşailerin tehdidi altındaydı.

Sultan Murat, Sırp despotluğunu almaya karar vermişti. Sırp despotu kızını Murat Han ile evlendirerek kurtulmak istedi. Sultan Murat evlendi ama Sırbistan'ı almaktan da vazgeçmedi. 1439 yılında Sırbistan'ın ele geçirilmesi bitmişti. Bu arada Belgrat'ı almak için teşebbüste bulunduysa da başarılı olamadı. Belgrat Macarların ileri noktasıydı. II. Murat Belgrat önlerinden ricat benzeri bir tarzda çekilmişti. Bu Avrupa için bir umut kapısı oldu. Macarların karşı saldırıları, baskınları başladı.

Batı Avrupa'da anti semitizm şiddetle devam ediyordu. Yahudiler Augsburg kentinden kovuldular.

Sahte Belge, 1440

Constantinius'un vasiyeti

1440 yılında, Lorenzo Valla, " Constantinus'un (Konstantin'in) Vasiyeti Üzerine Tezler " adlı kitabını yayınladı. Valla kitabında, Kilise'yi şoke edecek olan bir açıklama yaptı. Papazların yüzyıllardır en güçlü kutsal belge olarak sundukları Konstantin'in Vasiyeti adlı belge gerçekte sahteydi ve bizzat bir Papa tarafından yazılmıştı. Yazan Konstantin değildi.

Valla'nın açıklaması tüm Hıristiyan alemini sarstı. Valla bilimsel, tarihsel ve mantıksal açıklamalarla papaların elindeki bu belgenin sahte olduğunu kanıtladı. Sahtekarlığı doğrudan doğruya bir papa yapmıştı. Bu durumda Papa IV. Eugenius sahte bir belgeye dayanarak tüm Hıristiyanlık üzerinde hak talep etmiş oluyordu. Skandal Bizans'ı umutlandırdı. Belge sahte olduğuna göre demek ki Roma'nın Constantinopolis üzerinde değil, tam tersine Constantinopolis'in Roma üzerinde haklan vardı. Doğunun Papa'yı " Kutsal " sayması artık gerekmiyordu.

Valla'nın Konstantin'in Papalık için böyle bir vasiyette bulunmamış olduğunu ortaya çıkarması tüm Avrupa'yı sarstı. Önce krallar Papalık kurumunun ne denli " Yozlaşmış " ve " Çürümüş " olduğunu ve bu kurumu artık " Kutsal " sayamayacaklarını yüksek sesle söylemeye başladılar. Mademki ortada Hıristiyanlığı kurduğu kabul edilen Büyük İmparatorun böyle bir " Vasiyeti " yoktu, öyleyse Roma'ya tabi olmak zorunluluğu da olamazdı. Nitekim Valla'nın keşfiyle birlikte Avrupa'da Papa'dan bağımsız " Milli Kiliseler " kurma fikri gelişmeye başladı. Almanya'da Martin Luther, Lorenzo Valla'dan güç aldı. Valla'nın keşfi kısa süre sonra İngiltere'de de etkili oldu. Ünlü VIII. Henry papalığın etkisini kırarak Avrupa'daki ilk resmi " Milli Kiliseyi " (Anglikan Kilisesi) kurdu.

1440 yılında Avusturya Dükü V. Friedrich (Frederich), Alman kralı II. Albert'en boşalan Alman krallığına IV. Friedrich adıyla seçildi.

1440 yılında Lehistan kralı III. Ladislas Macaristan ve Bohemya kralı oldu. Bu Maceristan ile Lehistan'ın birleşmesi demekti. Zaten bilindiği gibi daha önce Lehistan ve Litvanya birleşmişti.

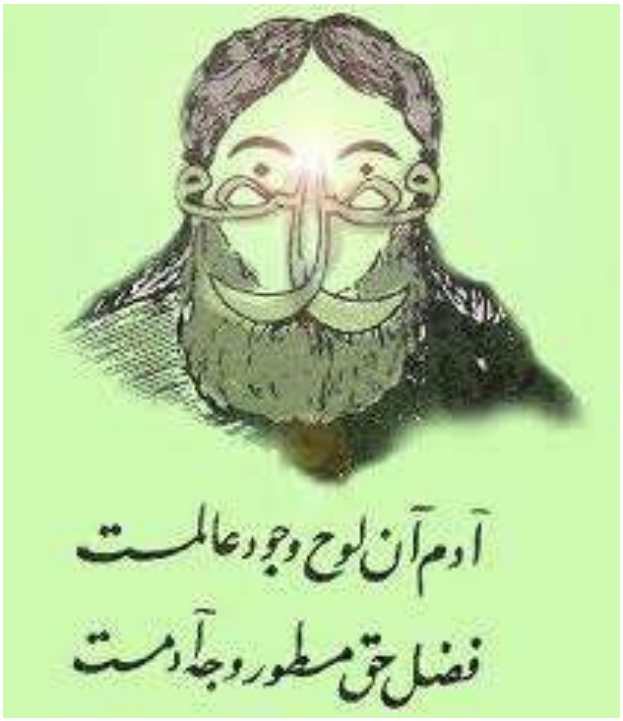

Polonya (Lehistan) Kralı

Bu yıl Candaroğlu Beyi İsfendiyar Bey öldü. Yarım asır hüküm sürmüştü. Bu nedenle Candaroğlu beyliğine İsfendiyaroğlu beyliği de denir. Yerine vasiyet ettiği oğlu İbrahim Bey geçti. Bir sebepten İbrahim Bey de 3 yıl içinde öldü.

Memluklar 1440 yılında ve daha sonra 43, 45 ve 46 yıllarında Rodos'u ele geçirmek için çeşitli seferler düzenlediler. Memluklar adayı alamadılar ama onu feçi halde yakıp, yıktılar. Saint Jean şövalyeleri ve ada yerlileri çok zor günler geçirmişlerdi. Bu sırada üstadıazam Jean de Lastic idi.

Ehl-i Hak ve Hurufilik

Ehl-i Hak mezhebi 7 imamcı Şii İsmaili mezhebine epey benzerlikleri olan bir mezheptir. Bu mezhepte Tanrısallığın peş peşe gelen yedi kişide tecelli ettiğine inanılır. Bu tanrısal kişiler içinde Ali, mezhebin kurucusu olan Sultan Sohak, Han Ataş vardır.

Ehl-i Hak aşırı Şii bir inançtır. Ruhun vücut değiştirerek yaşama devam ettiğine inanılır. Ancak İmam olarak 12 Şii imamı da kabul eder. Böylece benzese bile İsmaili mezhebinden ayrılır. Ehl-i Hak, Sahibi Zaman dediği kurtarıcıyı bekler. Kıyamet günü insanlar Şehrizor veya Sultaniye ovasında toplanacaklardır. O gün tüm sultanlarda ortadan kalkacaktır. Bu Sultanların veya yöneticilerin kıyamette cezalandırılacağı umududur. Ehl-i Hak Anadolu Kızılbaşlığı ile de oldukça fikri yakınlık gösterir.

Mezhep Luristan – Guran bölgesinde ortaya çıkmıştır. Buradan Azerbaycan'a yayıldı. Tunceli Zazalarının dili yanı Zazaca Guranice'ye yakın bir dildir. Ehl-i Hak'ın kutsal dili Guranice'dir. Ama dinin Türkmenler arasına yayıldıktan sonra kaleme alındığı sanılan " Kalemler " Guranice değil Azeri Türkçesi ile yazılmıştır. Din hem Türkler ve hem de Kürtler arasında epey yayılmıştı.

Bugün Azerbaycan'da pek çok Türkmen topluluğu Ehl-i Hak taraftarıdır.

Ehl-i Hak ile aynı dönemde Anadolu'da Hurufilik de yayılıyordu.

Hurufilik, Esterabadlı Fazlullah (Öl. 1393) tarafından Horasan'da kurulmuştu bir inanç sistemidir. Dini eğitim alan Fazlullah 18 yaşındayken tasavvufa yöneldi. Tasavvuf, Tanrı-

evren-insan ilişkisini bir bütünlük icinde gören ve insanın tanrısal niteliklerle (erdemlerle) donanmasını, gönlünü Tanrı sevgisine bağlamasını amaçlayan dinsel-felsefi düşünceydi. 1376 ya da 1386'da Isfahan'da (Iran) kendi sistemini yaymaya başladı. Uzun süre bir mağarada çileye çekti. Bu dönemde Mehdi olduğunu ileri sürdü ve çevresinde yedi kişilik bir ilk mürit topluluğu oluşturdu. Bu ilk yedi kişiyle bu yeni inanç yayılmaya ve hızla gelişmeye başladı. Sonra Timur'un oğullarından Miranşah'in emriyle tutuklandı ve Alıncak kalesine hapsedildi. Burada öldürüldü. Cesedi ayaklarından çekilerek, çarsı pazar dolaştırıldı. Müritlerine karsı pek çok katliam yapıldı. Bu baskı yüzünde müritleri çeşitli yörelere göç ettiler. Böylece öğretileri çevreye yayıldı.

Hurufilik, Batini bir inanç sistemidir. Kainatın başlangıcının olmadığı, kötü ruhların bedenden bedene geçerek azap çekmeye devam ettiği, iyi ruhların ilahi varlıkla birleştiği, dinlerin iç (Batını) anlamıyla anlaşması gerektiği, bununda ancak tevil (yorumlama) ile yapılabileceği, bu yorumlama çabalarında ise harflerin özel anlamları bulunduğu seklinde inançları kapsayan bir sistemdir. Hurufilik genel anlamda harfçilik (harflerden anlamlar çıkarma) demektir.

Hurufilik inancının temelinde Allah kendisini " Kelam " (söz, logos) görünüşünde belli eder yani Allah harflerle görüntü bulur düşüncesi vardır. Bu harflerin tümü de İnsan-Kamil'in yüzünde saptanmıştı. Öyle ise yirmi sekiz harfi insanın yüzünde görmek olasıdır. " Miraç'tan amaç, insanın yüzündeki çizgileri (hat) görmektir " derler. Bu düşünce, Anadolu Alevilerine Haç ve Miraç " Pir'in yüzünü görmektir " şeklinde geçmiştir. Hurufilikte İnsan, tanrısallaştırılır. Hurufiliğin temeli, Tanrı'nın insanda tecelli ettiği düşüncesine dayanır.

Kurucusu Fazlullah'ın katledilmesi sonrası Hurufilik, Fazlullah'ın baş halifesi Nesimi ve diğer halifelerin çabalarıyla Irak, Azerbaycan ve Anadolu'da yayıldı. Bu halifelerden Ali-ül-Ala Fazlullah'ın ölümü sonrası Anadolu'ya geçerek Bektaşi dervişleri arasına girdi. Bazı kaynaklara göre, Ali-ûl-Ala Hacı Bektaş tekkesinde bulunuyor, Bektaşilere Hurufiliği telkin ediyordu.

Hakkında fazla bilgi olmayan Nesimi Alevilikte anılan ve sayılan bir ozan ve ermiştir. Nesimi'nin hayatı sonradan efsaneleşmiş ve asırdan asıra ve nesilden nesile aktarılmıştır. Nesiminin hayatı hakkında bilgi veren 1546 yılında yazılmış " Latifi Tezkeresi " isminde bir kitap vardır. Onun haricinde halk içinde yaygın olan rivayetler mevcuttur ve hala anlatılmaktadır. Bir başka kaynak da şimdi okuması zor olan Nesimi'nin şiirleri kabul edilebilinir. Nesimi için başka bir Hallac-i Mansur denilebilir. İkisi de " Enel Hak " dediler ve öldürüldüler.

Nesimi'nin doğum tarihi hakkında sağlam bir bilgi yoktur. Ama büyük bir olasilakla 1339 ve 1344 yılları arasında dünyaya gelmiştir. Doğum tarihi gibi doğum yeri konusunda da herhangi bir kesinlik yoktur. İlk hocası Şeyh Sibli'ydi. Nesimi olgun cağlarında Fazlullah Esterabadi tarafından eğitildi ve onun halifelerinden biri oldu.

Nesimi, hocası Fazlullah'ın idamından sonra Iran`da, Azerbaycan'da, Irak'ta, Suriye'de ve Anadolu'da birçok yöreleri gezmiştir. Nesimi Türk, hocası Fazlullah İranlıydı. Nesimi kendisi Anadolu'yu gezdiğinde orada yasayan Alevilerle yakin bir ilişki kurdu ve onlarla fikir alış verişinde bulundu. Alevilerde Hallac-i Mansur düşüncesi ve felsefesi mevcut olduğu için Nesimi onlarla kolay bir şekilde bağlantı kurabildi ve oradaki insanlardan hem bir şeyler öğrendi ve hem de kendi görüşünü onlara aktardı. Böylece Hurufilik düşüncesi Alevilikte de yayıldı. Nesimi öldürülmeden önce biri Farsça biri Türkçe olmak üzere iki divan bırakmıştır. Nesimi'nin şiirlerinde kimseyi ayaklanmaya çağıran bir hava yoktur ama şiirlerinde kendi

düşüncesini ve felsefesini çok acık bir şekilde dile getirmiştir. Birçok şiirlerinde “ Enel Hak " sözcüğünü kullanmıştır.

Nesimi “ Enel Hak “ dediği için 1418’de Mısır Memluk Hükümdarı Şeyh el-Müeyyed Seyfuddin tarafından verilen emirle Halep’te tutuklanıp, öldürüldü. Nesimi’yi idama mahkûm eden Kadı, Nesimi için yazdığı fermanda söyle sesleniyordu: “ Bu böyle bir murdardır ki, kanının değdiği yer yıkamakla temizlenmez, orayı kesip atmak gerekir."

Hurufilik düşüncesi ve felsefesi Nesimi kanalıyla Aleviliğe girmiş ve onu etkilemiştir. Bundan yeni bir sentez oluştur.

Hurifiliğe karşı Anadolu’da zaman zaman katliamlar olmuştur. Örneğin Kara Koyunlu Cihan-şah,1441 yılında Hurufileri toplayarak öldürttü. Ancak herşeye rağmen bu sufi düşünce Anadolu’da yayılmaya devam etti.

Hurufilik XV. yüzyılda Osmanlı sarayına kadar sızmış hatta Fatih Sultan Mehmet’i bile etkilemişti. Ancak ulemanın şiddetli tepkisi sonucu genç şehzadeye Hurufi fikirleri aşılayan kişi yakılarak öldürüldü. Bundan sonra Osmanlı Devleti Hurufiliğin kökünü kazımaya, Kanuni Sultan Süleyman zamanı da dahil devam etti. Bu durum, Hurufilerin Bektaşilerin arasına sızmalarıyla, fikirlerini Bektaşilik perdesi altında yaymaya çalışmalarıyla sonuçlanmış, propagandalarını ancak bu yolla sürdürebilmişlerdir. Hurufiliğin Alevi-Bektaşi inancına etkilerini edebiyat alanındaki örneklerde (Örn. Virani Baba’nın şiirlerinde olduğu gibi) görmek mümkündür.

Hurufilik de Kainat Mutlak varlığın ortaya çıkışıdır. Göklerin dönüşünden unsurlar meydana gelmiştir. Göklerle unsurların birleşmesinden de cansızlar, bitkiler ve canlılar meydana gelmiştir. Bu meydana gelenler içinde insan, son meydana gelen ve en mükemmel olandır (kamil). Onunla yaradılış bitmiştir. Kainatın göz bebeği, özü ve canı insandır. İnsanların içinde bulunan tek bir insan da (İnsanı Kamil) bütün insanların göz bebeği, özü ve canıdır. Varlıklar insana, İnsan da o tek İnsana tabi ve münkaddır. Her devirde bulunan bu tek insan, peygamber ve imamdır.

Peygamberlik Muhammed ile sona ermiştir. Ondan sonra imamet devri başlamıştır. Bu devir Ali ile başlamış, on birinci imam, Hasan’ül Askeri’de son bulmuştur. Son İmam sır olmuştur. Onun geri gelişi ile Uluhiyet devri başlayacaktır. Mehdi olan on ikinci imam Fazlullah’tır. O Musevilerin beklediği Mesih’tir. Hıristiyan ve Müslümanların gökten tekrar yere ineceklerini bekledikleri İsa’dır.

Fazlullah, Arap 28 harfine 4 harf daha ekleyerek, Acem alfabesine geçmiş ve her şeyi bu 32 harf ile manalandırmaya çalışmıştır. Hurufilere göre kutsal kitapları “ Cavidan “ Kuran gibi bir vahiy eseridir.

Hurufiler, namazı da Fazl kıldı, orucu da Fazl tuttu, Dünya bize Cennet oldu, Cennette ise teklif yoktur derler. Böylece namaz kılmaz, oruç tutmak zorunlu olmaktan çıkmış olur.

Osmanlılara karşı Haçlı başarıları, 1441–44

Mayapan yağmur tanrısı

Orta Amerika'da Maya yıkılışında Mayapan'ın üstünlüğü 1441'e kadar sürdü. Bu tarihte Uxmal Xiularının lideri Ah Xupan Xiu, Mayapan kentini aldı ve Cocomların egemenliğine son verdi. Ayaklanan Mayalar bir kişi dışında tüm Cocom ailesini kesmişlerdi. Mayapan, Toltek etkisinin açıkça görüldüğü, taş duvarlarla tahkim edilmiş bir kentti. Kent en kalabalık zamanında 12.000 kişiydi.

Mayapan'ın çöküşünün ardından Yucatan Yarımadası rekabet halindeki 16 beyliğe bölünmüştür. Xiular ile Cocomların asla ateşkes yapmadan sürekli savaşmaları bu beyliklere de miras olarak kalmıştı. Onlar da, aralarında sürekli savaşıp durdular. İşte ilk İspanyollar geldiğinde bölgenin durumu böyleydi.

1441 yılında Hollandalı (Flaman) ressam Van Eyk (1384 – 1441) öldü. İtalyan ressamlar kişileri kahramanlaştırma eğilimi taşırken, Hollandalı ve Alman ressamlar kendilerini günlük yaşamın ayrıntılarına veriyorlardı. Bu ortamın resimlenmesini öne çıkardı ki buradan peyzaj resimleri bir türe dönüşecektir.

Macaristan, Erdel voyvodası Yanoş Hunyadi çevresinde örgütlenmeye başlamıştı. Yanoş Hunyadi, Belgrat'ın surlarını onarttı ve Osmanlılar üzerine ufak tefek akınlarda bulunmaya başladı. 1442 yılında Macaristan'a Mezit Paşa komutasında bir ordu yollandı. Macaristan hazır değildi, köylülerden acele bir ordu hazırlandı. Bu acemi ordu Mezit Paşa kuvvetlerini mağlup etti. Mezit Paşa öldü. II. Murat Mezit Paşa'nın öcünü almayı Şehabettin Paşa'ya bıraktı. 1442 Eylül ayında Osmanlı ordusu yağma ile meşgulken, Yanoş Hunyadi Osmanlı ordusunu büyük bir bozguna uğrattı. Bu zafer psikolojik olarak, yeni bir Haçlı seferi ile Türkleri Avrupa'dan kovma fikrini canlandırdı. Papa IV. Eugenius, Macar Kardinali Cesarini, despotluğu elinden alınmış olan Georgi Brankoviç yeni bir Haçlı seferini şiddetle istemeye başladılar. Polonya ve Macaristan kralı III. Ladislas, Yanoş Hunyadi'yi yeni bir Haçlı seferi örgütlemekle görevlendirdi. Buna " Uzun Sefer " adı verildi.

Varsag mağlubiyetinden sonra Osmanlı topraklarına dönen Şehabeddin Paşa azledildi. Yerine Kasım Paşa Rumeli Beylerbeyi yapıldı. Hunyadi Yanoş, Osmanlının Balkanlardaki hakimiyetini tehlikeye düşürmüştü.

1442 yılında Portekizliler Afrika'da ilk köle yüklemesini yaparak, köleleri Lizbon'a götürdüler. Denizci Henry, Papa'dan Avrupa'ya siyah derilileri getirme tekelini almıştı. Böylece Avrupalılar insan ticaretine başlamışlardı. Beyaz Adam, diğer ırkların işkencecisiydi. Avrupa'nın bu ırkçı ve faşist tutumu hep sürüp gidecektir.

1442 yılında Yahudiler Bavyera'dan sürüldüler. Bu işlem 8 yıl sonra bir daha tekrarlanacaktı. 1443 yılında İbrahim Bey ölünce Candaroğlu Beyliğine oğlu İsmail Bey geçti. İsmail Bey Bilime önem vermiş, bayındırlık işleri yapmış, hayır kurumları kurmuş erdemli bir yöneticiydi.

Van Eyck La Madone au Chanoine Van der Paele

1443 yılında Dulkadıroğlu Nasireddin Mehmet Bey 44 yıl Beylik yaptıktan sonra 83 yaşında öldü. Hayatının tümü mücadele içinde geçmişti. Yerine Maraş Beyi olan oğlu Süleyman Bey geçti. Süleyman Beyin kızı Sitti Hatun, daha sonra Fatih diye anılacak olan şehzade Mehmet ile evlendi.

Balkanlarda Osmanlı karşıtı hareketlenme iyice artmıştı. Mora despotu Konstantinos Palaiologos Mora'yı ele geçirip, Hexamilion surunu yeniledi. 1443 yılında Attika'ya saldırdı. Osmanlı vassalı olan Attika dükü Nerio II. Acciaiuoli'yi kendine ve vergiye bağladı. Ama durmadı, saldırılarına devam etti. Bu daha sonra Bizans İmparatoru olacak Konstantinos'du.

Balkanlarda, Osmanlılara karşı yeni bir Haçlı ordusu hazırlanmıştı. Polonya ve Macaristan Kralı Ladislas yönetiminde Macarlar, Lehler, Ulahlar (Eflak), Sırplar, Alman İmparatorluğuna bağlı uluslar, Fransa ve Belçika gönüllülerinden bir ordu meydana getirildi. Karaman Beyi İbrahim Bey de ittifaka katıldı. 1 Ekim 1443 yılında Yanko (Jan Hunyad) aniden saldırdı,

Tuna'yı geçti. Bütün ülkeye dağılmış olan Osmanlı tımarlı sipahilerinin hemen toparlanamayacağını hesaplamıştı.

Hunyadi Yanoş

Haçlılar ile ilk savaş, Morava nehri kıyısındaki, Niş çıvarında oldu. Türkler yenildi, Haçlılar Bulgaristan'a girerek Sofya'yı aldılar. Bu sırada Sultan, Anadolu'da Karamanoğlu İbrahim Bey ile savaşıyordu. Sultan Murat, acele Karamanoğlu İbrahim Bey ile bir anlaşma yaparak, Trakya'ya geçti. Bu sırada İzladi Derbendi'nde yapılan yeni bir savaşı da Haçlılar kazanarak Filibe ovasına indiler. Yalvaç'ta yapılan üçüncü bir savaşta da Osmanlılar tekrar yenildiler. Sultan Murat Edirne'ye çekildi. Haçlılar yene yene ilerliyorlardı. Ancak zaman geçtikçe Osmanlılar kendilerini toparlıyorlardı. Havalar bozmuştu. Haçlılar için lojistik iyi çalışmıyordu. Dağ geçitlerinde Osmanlılar Macarları püskürtmeye başladılar. Ocak 1444 Haçlı ordusu muzaffer bir ordu olarak Buda'ya çekildi.

Osmanlı Seceresi, 1444

Osmanlılar hem Timuroğlu Şahruh'tan ve hem de Macarlardan gelen güçlükleri aşabilmek için Türkmen kartına sarıldılar. Osmanlı Oğuz olduğunu ve hem de Oğuz'un önde gelen boylarından Kayı boyundan olduğunu hatırlardı veya uydurdu. Tarihçi Yazıcıoğlu Osmanoğulları seceresi düzenledi ve Osmanoğullarını Oğuz Hana ve Nuh' un oğlu Yasef e bağladı. Timur soyunun Cengiz Hanına karşılık, Osmanoğlu'nun Oğuz Hanı meydana çıkmıştı. Cengiz'e karşı Oğuz ve Akkoyunluların Bayındır soyuna karşı Kayı soyu. Yapılan İdeolojik bir meşruiyet savaşıydı. Bu ortamda, II. Murat Edirne yakınlarında bir çadırda yaşıyordu, kentlere ve saraylara pek az uğruyordu. Orta Asya Türk geleneklerine uygun yaşamaya çalışıyordu. Savaşcı dervişleri ön plana çıkardı. Aşiret savaşcılığı ve Akıncılık ruhunu körükledi. Aslında, bu bir görüntüydü. Geri planda, II. Murat babası ve dedesi gibi Osmanlı düzenini güçlendirmeye çalışıyordu. Türkmen Osmanlı ordusu ile birlikte hareket ederse övülüyordu. Ama bağımsız hareket etmeye çalışan Türkmen hemen cezalandırılıyordu. Mağaralara doldurup, yakılarak; sürek avları ile bire kadar kıyılarak cezalandırılıyordu.

Osmanlı Balkanlar da zor durumda iken, Karaman Beyliği de anlaşmayı bozarak, Osmanlının Anadolu topraklarına saldırdı. Beyşehir ve Akşehir'i tekrar aldı, Ankara üzerine yürümeye başladı. Karaman bir tarafta, Mora öbür tarafta, Arnavutluk'ta da hareketlenme vardı. II. Murat çok zor durumdaydı. En çokta Karaman ve Mora'dan çekiniyordu. Bu zor durumda Sultan Murat 1444 Mart ayından itibaren Haçlılarla (veya Macarlarla demek daha doğrudur) anlaşma zemini aramaya başladı. Sonunda anlaşma yapıldı (Edirne – Segedin anlaşması). Bu barış koşullarına göre Sırp krallığı tekrar kurulacak ama Osmanlı'ya vergi verecekti. Sırbistan

Georgi Brankoviç'e verildi. Eflak Macarlara bağlanıyor ama Osmanlıya vergi vermeye devam ediyordu. Anlaşma 10 yıllıktı (12 Temmuz 1444). Segedin anlaşmasını II. Murat Edirne'de Kuran'a el basarak, Ladislas Segedin'de İncil'e el basarak imzaladılar.

Az sonra Bizans İmparatoru olacak olan Konstantinos bu sırada Peloponnes (antik Sparta toprakları) despotuydu. Despotluğu döneminde adına yazılan methiyelerde başkentin kurucusu olan Konstantinos'a benzetilmişti. Bizanslılar Konstantinos'un kişiliğinde geleceğe ait büyük umutlar besliyorlardı. 1444 de arkadaşı olan Bessarion Konstantinos'la beraberdi. Bu ikili kendi arasında tartışıp, ileriye dönük planlar yapıyorlardı. Bessarion'a göre Konstantinos önce reformlar yapacak, sonra İmparatorluğun Trakya'daki topraklarını eline geçirecekti. Daha sonra da yeni Spartalıları ile birlikte Asya'ya geçecekti. Böylece İmparatorluk eski haşmetine yeniden kavuşmuş olacaktı.

Bessarion, Konstantinos'a yazdığı metinde eski Doğu Roma kültürünün bittiğini, Latin kültürünün onu geçtiğini söylüyordu. Yani Bessarion için Batı Doğuyu geçmişti. Peloponnesos'ta kültür, eğitim ve teknolojiyi düzeyini yükseltmek için Latin uzmanlar çağrılmalı ve İtalya'ya Yunanlı öğrenciler yollanmalıydı. Sayıları yarım düzine kadar olacak bu öğrenciler, İtalya'da metalürji, mekanik, silah ve gemi yapımı öğrenmeliydiler. Tabii Bizans yüksek gelir düzeyine sahip ailelerinin Bessarion'un düşüncesini kabul etmelerine imkan yoktu. O da biraz aşağıdan aldı. Bizans daha önce verdiğini geri alıyordu. Bunda gocunacak bir şey yoktu.

Üst üste gelen başarısızlıklar Sultan Murat'ı yormuştu. Sultan Murat, Edirne-Segedin anlaşmasından sonra yerine oğlu Manisa sancakbeyi Mehmet'i bırakarak, Karaman üzerine yürüdü. 1444 yılında Amasya sancak beyi büyük şehzade Alaeddin Bey ölmüştü. Yeni veziriazam Çandarlı Halil Paşa'ydı. Rumeli'nde iktidarın yeniden kurulması görevi ona verilmişti. Anadolu'ya geçen II. Murat Karamanoğullarına karşı korkunç bir misillemede bulundu.

Dört meshepten (Şafii, Hanefi, Maliki, Hambeli) küffar ile işbirliği yapan Karamanoğlu İbrahim bey hakkında katlinin vaçip olduğuna dair fetfa alındı. Bundan 1444 yılında, Osmanlı ordusu Konyaya girdi ve vahşice yağmaladı. Konya ve çevresi yakıldı, yıkıldı, ırzlara geçildi. Karamanoğlu Taşeline kaçtı. II. Murat, verilen cezayı yeterli buldu. Karaman ülkesi epey yakılıp, yıkıldıktan sonra İbrahim Bey yine af diledi. Osmanlı ve Karaman arasında yeni bir anlaşma imzalandı (1444 Yenişehir anlaşması). Akşehir, Beyşehir ve Seydişehir Karamanlarda kaldı. Karamanlar senede bir Osmanlı ordusuna asker vereceklerdi. Bundan sonra Sultan Murat Edirne'ye gitmeyerek, tahtı tek oğlu, Mehmet'e bırakıp, kendi Bursa'ya çekildi. Kuvvetli bir olasılık ile barışı sağladığını düşünüyordu.

Osmanlı ordusu bakımlı, geniş ölçüde ateşli silahlarla donatılmış, pırıl pırıl bir orduydu. Ama savaşlarda, Osmanlı ordusuna yardıma gelen Türkmen savaşçıları pecmürdeydiler. Yırtık, pırtık giysili, bakımsız, silahları karma karışık, bir gürüh görünümündeydiler. Osmanlı, bu savaşçılara bakıp, dalga geçiyordu. Ama Türkmen ve Osmanlı karşı karşıya geldiğinde, Osmanlı peçmürde Türkmeni tam anlamı ile yenemiyordu. Karamanoğulları, başları sıkışınca Toroslara çekiliyor, tehlike geçince yeniden ortaya çıkıyorlardı. Hatırlanacaktır, Türkler Orta Asya'da da Çin bastırınca çöle çekilirlerdi. Selçuklular Gazneliler karşısında çöle sığınıyorlardı. Kimsenin yaşamaya cesaret edemediği yerler, Türkler için kurtuluş umutlarıydı. Bu böyle sürüp gidecektir.

Varna savaşı, 1444, 1445

Varna savaşı

Sultan Murat'ın tahtan ayrılıp, yerine 13 yaşındaki oğlunu bırakması, Avrupa'da yeni umutları yeşertti. Yeni bir Haçlı ordusu kuruldu. Macar, Bohemya, Eflak, Hırvat, Polonya, Alman ve Papalık kuvvetleri bir araya geldiler. Haçlıların başında Kral Ladislas vardı. Osmanlı ordusu Anadolu'daydı. 1444 Temmuz'unda Venedik komutasında bir Haçlı donanması gönderildi. Görevi Osmanlı ordusunun Trakya'ya geçişini önlemekti. Bu sıra da çağrılmasına rağmen, Osmanlı ile ilişkilerinde memnun olan Sırbistan despotu Haçlılara katılmadı. Hatta Arnavutluktan yapılacak katılmaları (örneğin İsfendiyar Bey) geciktirdi.

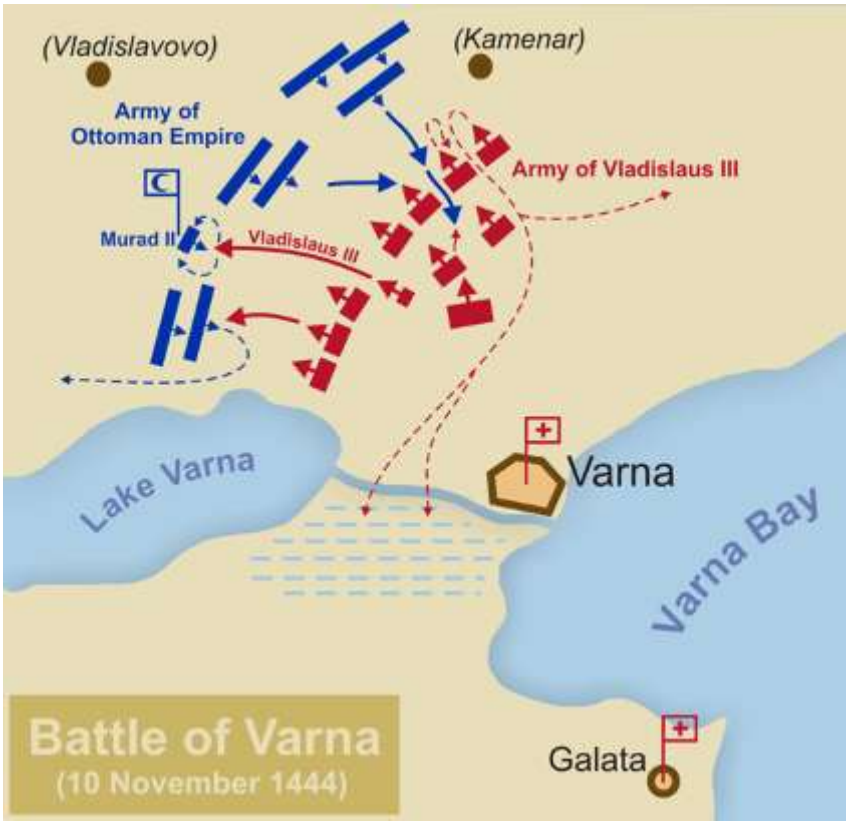
Macarlar Tuna'yı aştılar, dağ geçitlerinden geçmeği gözleri yemediği için Vidin ve Niğbolu yolu ile Karadeniz'e yöneldiler. Yağmalaya yağmalaya geliyorlardı. Ulah voyvodası Vlad II. Drakul onlara katıldı.

Bu sırada tahta bulunan Şehzade Mehmet babasını ordunun başkomutanı olarak göreve çağırdı. Sultan Murat Anadolu askerini de yanına alarak Trakya'ya geçti.

9 Kasım 1444 tarihinde Haçlı ordusu Varna'ya vardı. Orada II. Murat'ın ordusu ile Avrupa yakasına geçtiğini öğrendiler. Haçlı donanmasına rağmen bu geçişin nasıl yapıldığı beli değildir.

10 Kasım 1444 yılında yapılan Varna savaşı kıran kırana bir savaştı. Osmanlılar Segedin anlaşmasını bir mızrağın ucuna asmış, haçlılara gösteriyorlardı. Uzun süre yenen ve yenilen belli olmadı. Bir ara Haçlılar Osmanlı ordusunu yener gibi oldular, II. Murat çekilme kararı aldı. Bu çekiliş Osmanlının kesin bir şekilde Rumeliden atılması demek olurdu. Hıristiyanlıktan dönme Karacabey, çekilmeye karşı çıkıp, direndi. Yeniçeri, şiddetle, son güçüyle düşmana karşı koydu. Yeniçeri komutanı Koca Hızır, Macar kralı Ladistas ın kafasını koparıp, bir mızrağın ucuna astı. Ladislas'ın kesik kafası ve Segedin anlaşması yan yana

mızrağın ucundaydılar. Haçlılar bozuldu. Giden savaşı Yeniçeri geri getirmişti. Gece olunca Haçlılar bozgun halinde kaçtılar. Savaşı Sultan II. Murat kazanmıştı. Kral Ladislas savaş alanında ölmüştü. Varna savaşı Türklerin Rumeli'ye iyice yerleşmesini sağlamıştır. Ladislas'ın ölmesi ile de Maceristan ve Lehistan bir daha birleşmemecesine ayrıldılar.

1444 yılında Ak Koyunlu Hamza Bey öldü. Yerine kardeşi olan Ali Bey'in oğlu Cihangir geçti. Ama bu sırada Ak Koyunlu Hanedan üyelerinin bir kısmı Cihangir'in Beyliğine karşıydı. Onlar Kara Koyunlulardan yardım istiyorlardı. Ancak benzer şekilde Kara Koyunlu Beyliği içinde de huzursuzluk vardı.

Bajaor Burnunu 1434 yılında aşan Portekiz denizcileri Afrika'da 1444 yılında Yeşil burna vardılar. Arguin koyuna yerleştiler. Buraya Tombuktu'dan 4 – 6 hafta arasında bir kervan geliyordu. Tombuktu Afrika ticaret merkezlerinden biriydi. Orada Sahra tuzu karşılığı köle veya Sudan altını değiş tokuş ediliyordu. Sudan altını çok uzun zamandan beri kervanlarla Mağrip limanlarına geliyor, oradan Akdeniz'e dağılıyordu. Cenevizliler, Mağrip limanlarına gelen altını satın alıp, Avrupa'da tekrar satıyorlardı. Portekizliler Arguin'e yerleşerek Nijer ırmağının kaynaklarından elde edilen Sudan altınını kendilerine çekmeyi düşünüyorlardı. Sonunda karlı altın ticareti Cenevizlilerden Portekizlilere geçti.

1445 yılında Fransa'da orduda reform yapılarak, savaşçılık meslek olarak Kralın hizmetinde örgütlendi. Top yeni ortaya çıkmıştı. Ordular topçuluğu geliştirmeye çalışıyorlardı. Aslında Batı Avrupa'da ortaya çıkan Fransa ordusu feodal olmayan bir krallık ordusuydu.

Toktamış oğlu Celaleddin'in oğlu Ulu Muhammed (1445 – 1446) Altınordu devletinden ayrılıp, bağımsızlığını ilan etti. Böylece Kırım'dan sonra eski Bulgarya'da Altınordu'dan ayrılmıştı.

II. Murat tekrar Taht'da, 1445, 46, 47

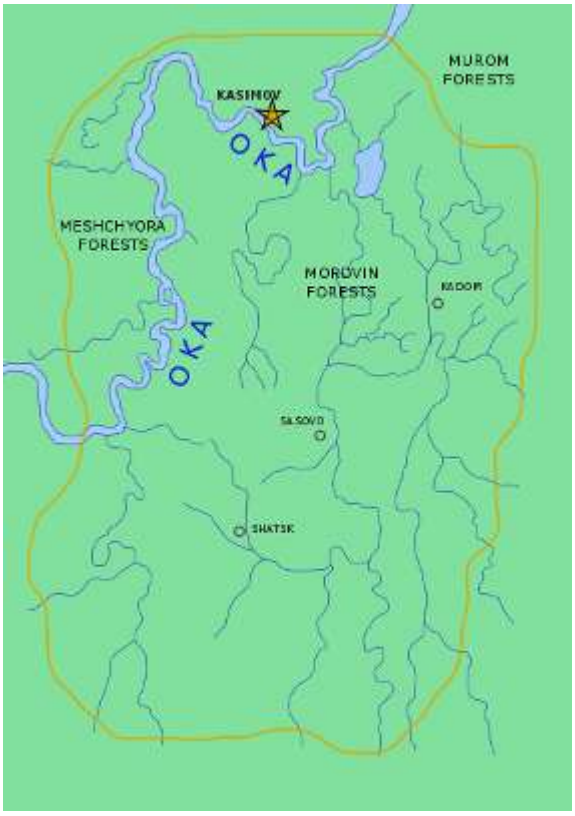

II. Murat

Sultan II. Murat Osmanlı tahtında, Varna savaşından sonra, 1 yıl kalmış sonra tahtı tekrar Şehzade Mehmet'e bırakarak Manisa'ya çekilmiştir (1445). Ancak saray içinde meydana gelen olaylar ve entrikalar, Sultan Murat'ın tekrar tahta dönmesine sebep oldu. Daha önce de dendiği gibi Hurufilik XV. yüzyılda Osmanlı sarayına kadar gelmiş ve Sultan II. Mehmet'i etkilemişti. Ancak ulemanın şiddetli tepkisi sonucu genç şehzadeye Hurufi fikirleri aşılayan kişi yakılarak öldürüldü. Edirne'de vahim olaylar oluyordu, Edirne ateş içindeydi. Diğer yandan Veziriazam Çandarlı Halil Paşa ile Sultan II. Mehmet'in ilişkileri bozuktu. Edirne'de yeniçerilerin önemli bir bölümü Sultan II. Mehmet'e, kuvvetli olasılık ile Halil Paşa'nın etkisi ile cephe almıştı. Çandarlı Halil Paşa II. Murat'ı tekrar tahta sahip çıkmaya çağırdı. II. Murat çekildiği Manisa'dan yola çıkıp, Bursa ve oradan Edirne'ye geldi. Yeniçeriler mutluydular. II. Mehmet ise babasının yerine adamları ile birlikte Manisa'ya gitti (1446). II. Mehmet tahtan ayrılışından hiç memnun değildi. Manisa'da padişah gibi davranmaya devam etti.

Edirne'de asayiş temin edilince II. Murat Yunanistan'a döndü. Sultan 1446 yılında Yunanistan'a girerek, tüm Mora'yı topraklarına kattı. Konstantinos'un onarttığı Hexamilion surları Osmanlı topları altında eridi, gitti. Rum ordusu kaçtı. Osmanlı ordusu Mora'yı yakıp, yıktı. Çok sayıda esir alındı. Konstantinos'un Osmanlı ordusu karşısında hiç şansı yoktu. O da Sultanın metbuluğunu tanımak zorunda kaldı.

Arnavutluk'un Osmanlılara bağlanmasından sonra Osmanlı sarayına getirilen Mirdita Beyi Yani Kastriyota'nın oğullarından Jorj, Osmanlı sarayında Müslüman olmuş ve İskender adını almıştı. İskender Bey Morava savaşı sırasında ordudan kaçarak Arnavutluk'a gitti. Daha sonra da Arnavutları ayaklandırdı. İskender Bey, Osmanlının başına baş edilemeyen bir bela olacaktır.

Kasım Hanlığı

1446 yılında Bağdat ve çevresinde hüküm süren Kara Koyunlu beylerinin kendi aralarında mücadeleye başlamaları sonucu, Kara Koyunlu hükümdarı Cihan-şah gelerek 7 aylık çetin bir kuşatmadan sonra Bağdat'ı eline geçirdi. Sonunda sokak savaşları yapılarak kent sokak sokak ele geçirilmişti. Kara Koyunlular kenti 3 gün yağmaladılar.

Altınordu'ya isyan eden Ulu Muhammed'in tahtına halefi Mahmutek (1446 – 1464 veya 1449 – 1462) çıkmıştı. Mahmutek Moskova prensi II. Vasiliy ile savaştı ve onu esir aldı. Daha sonra da Kazan'ı ele geçirdi. Böylece Kazan hanlığı içinde Tatarlar, Başkurtlar, Çuvaşlara, Çeremislere ve Moldovlara egemen oldu. Bu toplumlar içinde sadece Moldovlar Türkçe konuşmuyorlardı.

Ruslar, Kazan Hanlığının hakimiyetini tanıyıp, harp tazminatı olarak her yıl haraç vermeyi, Kazan memurlarının Rus şehirlerinde vazife yapmasını ve Oka Nehri boyunu şehzade Kasım'a yurt olarak vermeyi kabul ettiler. Oka Nehri boyunda kurulan " Kasım Hanlığı " sayesinde Kazan hanlığı Moskova Knezliğini kontrol altında tutabiliyordu.

1447 yılında Çağatay Hakanı Şahruh öldü. Şahruh'un ölümü üzerine, tahta büyük bir alim ve astronom olan oğlu Uluğ Bey (1447 – 1449) geçti. Şahruh zamanında Çağatay gerekmedikçe savaşa sokulmamıştı. Sadece nefsi müdafaa savaşları verilmişti. Bu sırada Uluğ Bey Semerkant'ı yönetiyordu. Uluğ bey bir savaşçı değil, bir bilim adamıydı.

Uluğ bey tahta geçince, saltanat mücadeleleri başladı. Uluğ Bey savaşçı bir kimliğe sahip olmadığı için isyan eden oğlu Abdüllatif'e karşı durmadı. Uluğ Beyin iki yıllık saltanatı mücadeleler içinde geçmiştir.

Kara Koyunlu hükümdarı Cihan-şah bağımsızlığını ilan etti. Bu arada Çağatay devletinde şehzadeler kendi aralarında taht kavgaları yapıyorlardı. Kara Koyunlu Cihan-şah bu fırsattan istifade toprak da kazandı. Bu sırada Ak Koyunlu ve Kara Koyunlu savaşları yeniden başladı.

1447 yılında Antonio Malfante adlı bir Cenovalı, Sicilmassa'dan hareket ederek çöl yollarından Touat'a gitti. İbni Batuta'dan 1 yüzyıl sonra onun yazdıklarına benzer ve çok değerli bilgilerle geri döndü. Ama klasik Sudan altın yolu şimdi Portekiz rekabeti altındaydı.

Portekiz karavelleri, Gine'deki ırmaklara yaklaşıp, tuz, bakır kaplar, ince kumaş ve ipek karşılığı altın tozu alıyorlardı. Mina altınına Portekiz kralı tekel koydu. Şimdi artık altın Fas'tan geçmiyordu. Fas altından ve kıymetli maden ticaretinden mahrum kalmıştı. Karaveller altını taşırken, develer işsiz kalmışlardı.

Timbuktu (Tombuktu)

Della Valla’nın Bizans’a etkisi, 1447, 1448

V. Nicholas

Valla'nın keşfi Bizans’da yıkıcı etki yaptı. Artık Papalığın Bizans'la yaptığı anlaşmaya sadık kalması için bir nedeni kalmamıştı. Belki ilerde Bizans güçlenir ve Roma üzerinde hak iddia edebilirdi. Bizans ‘ın Türklerin eline geçmesi Papalık için daha da iyi olabilirdi. Bu konuyu planladı. Yeni bir " Haçlı Seferi " düzenlenmesini engelledi. Bizans!a yardım için ordu göndermek isteyenlere destek (Blessing) vermedi. Dahası 1447'de Papa seçilen V. Nicholas, Türklere el altından “ Savaş Teknoloji “ transferi yapılmasını sağladı. Örneğin Macaristan'daki sofu Katolik ve Papa'ya bağlılıklarıyla bilinen " Top Döküm " ustaları Osmanlı Ordusu'na katıldılar ve tarihin tanıdığı en büyük topları döktüler. Bu toplar Bizans'ın sonunu getirdi. Daha ilginci, Aytunç Altındal’a göre, Papa V. Nicholas, yeni bir Hisar yapılması için (Rumelihisarı) emrindeki en seçkin ve sofu Katolik mimarların Osmanlı Ordusu'na katılmalarına yeşil ışık yaktı. Bu İtalyan mimarlar, Osmanlı ordusu için, Rumeli Hisarı'nı inşa edilmesinde büyük katkıda bulundular.

1448 yılında Kıbrıs Krallığı Mersin yakınlarındaki limanı kaybetti. Bu sırada Safevi tekkesinde, tarikatın Şii niteliğini geliştirip, güçlendiren Cüneyt’ten söz edildiği duyuldu. Şeyh Cüneyt’in yanına çok sayıda Türk toplanmaya başlamıştı. Cihan-şah, Şeyh Cüneyt’in amcası Şeyh Cafer’den, Cüneyt’in Erdebil’den çıkarılmasını istedi.

Sürgün edilen Cüneyt, Anadolu’daki yandaşlarının sayısına güvenerek Anadolu’ya geçip, batıya geldi. Osmanlı Sultanı II. Murat’tan Pamukova cıvarında dirlik istedi. Kuvvetli bir olasılık ile Cüneyt’i risk olarak değerlendiren II. Murat, ona para yolladı ama yerleşecek toprak vermedi. Aşıkpaşazade’ye göre “ bir tahta iki padişah sığmaz “ demişti. Çağın Ak Koyunlu yazarı Feyzullah da, Cüneyt ve oğlu Haydar’ı “ dervişlik külahını, hükümranlık tacı ile değiştirmek “ istemekle suçlamıştı. Osmanlı topraklarında barınamayan Cüneyt Karaman topraklarına geçip, Konya’ya gitti. Karaman topraklarında “ babai “ geleneği hala yer yer yaşıyordu. Karaman beyleri Şii değildiler ama Sünni bağnazlığından da uzaktılar. Cüneyt Konya’da bir tekke de ağırlandı.

Kosova savaşı, 1448

Sultan II. Murat, Arnavutluk'ta isyan etmiş olan İskender beyin üzerine bizzat yürüyerek, Kroya'yı (Akçahisar) kuşattı. Yanına genç Sultan II. Mehmet'i de almıştı. Eflak, Arnavutluk ve Mora'da başgösteren isyanlar, Hristiyan Avrupa'da yeni bir Haçlı ordusu kurarak, Osmanlılar'ı Balkanlar'dan atabilme umudu verdi. Macar Kraliyet naibi Jan Hunyad (Yanoş Hunyadi) ordusu ile Osmanlı sınırını aştı. Sultan II. Murat da kuşatmayı kaldırıp, Sofya'ya döndü.

Jan Hunyad'ın ordusunda Macarlar, Eflak, Polonya, Bohemya, Erdel, Sicilya ve Almanlar vardı. Yani bu da bir Haçlı ordusuydu. Sırbistan, Jan Hunyad ile birlik olmamıştı. Bu nedenle Jan Hunyad önce Sırbistan'ı işgal etti, sonra Osmanlı topraklarına girdi. Eylül 1448 de Macarlar Sırp topraklarını yakıp, yıkmışlardı. Sofya'daki II. Murat ise ordusunu toparlamış ve hazırlanan yaklaşık 60.000 kişilik kuvvetler, Kosova'ya doğru ilerlemeye başlamıştı.

19 Ekim 1448 tarihinde Kosova'da iki ordu saf tuttu. 19 Ekim sabahı hafif çarpışmalarla başlayan savaş, öğleden sonra Hunyadi Janos'un 38 koldan genel taarruza geçmesi ile devam etti. Ancak Haçlı ordusu bu saldırılardan bir sonuç alamamıştı. İlk günün sonunda, Türk ordusu da Haçlı ordusunun zırhlı birlikleri karşısında oldukça zorlanmıştı. Aynı günün akşamında Hunyadi Janos'un birlikleri Türk saflarına gece baskını yaptı, ama bundan da bir sonuç alamadı.

Savaşın ikinci gününde Haçlı ordusu kanatlardan saldırıya geçti. Bunu gören II. Murad, merkezde yer alan Azap ve Yeniçeri kuvvetlerinden oluşan birliklerini sabit tutup kanatlardaki askerlerini geri çekti. Bunu gören Hunyadi Janos'un birlikleri Osmanlılar'ın savaşı terkettiğini düşünüp tüm güçleri ile merkeze saldırdılar. Bunun üzerine II. Murad

merkez birliklere de geri çekilme emri verdi. Bu bir savaş hilesiydi. Sağ ve sol kanatlarda yer alan Anadolu ve Rumeli beylerbeyliğine bağlı kuvvetler ani ve hızlı bir manevrayla yeniden hücüma geçip Haçlı ordusunu çembere almayı başardılar. Mağlup olacağını anlayan Hunyadi Janos kaçtı.

İki buçuk gün süren savaş Osmanlı ordusunun kesin zaferi ile sonuçlanmıştı. Osmanlılar çok sayıda esir aldılar. II. Kosova Savaşı, Osmanlı'nın ilk zamanlarındaki en uzun süren ve en çok kan dökülen savaşlardan biridir. Her iki ordu da dişe diş savaşmıştı.

Bu sıralarda Fransa'da yabancılarla evlilik yasaklandı. Bu ulusalcılığa doğru giden yolda alınan mesafenin bir göstergesiydi.

Batı Avrupa ordularında da değişiklikler yeniden başlamıştı. Fransız İngiliz savaşları olsun, Osmanlılara karşı yapılan savaşlar olsun, göstermişti ki ağır tepeden tırnağa zırhlı süvarilerin eğitilmiş ve organize olmuş piyadeler karşısında sansı yoktu. Bunun nedeni ateşli silahlar değildi. Zaten o dönem ateşli tüfekleri, kısa menzilli, iki ateş arası çok geç olan ve gücü zırhları pek delmeye yetmeyen silahlardı. Ama iyi organize olmuş piyade, disiplini bozulmazsa zırhlı atlıları yere seriyordu. Tabii ateşli silahlar geliştikçe bunun piyade savaşlarını öne çıkarması da kaçınılmazdı.

Batı Avrupa kralları artık kendilerine maaşlarını ödedikleri, sürekli orduların çekirdeklerini kurmaya başladılar. Başlangıçta askerler ücretlerini çok düzensiz bir şekilde alıyorlardı. Ayrıca savaş kar getiren bir işti. Kimsenin de bu gerçekten vazgeçmeye niyeti yoktu. Esir alıp, sonra bunlardan fidye elde ediyorlardı. Kaleleri ele geçirip, sonra bunları satıyorlardı. Karargah kurdukları veya bulundukları ülkelerde halk bu orduları besliyordu. Ordular tüccarların yolunu kesip soyuyorlardı. Kentlere hücum etmeme karşılığı haraç alıyorlardı. Hayvanları, tahılı alıp götürüyor, paraların saklı olduğu yerleri öğrenmek için köylülere işkence ediyorlardı. Bu askerlerden veya eşkıyalardan kurtulmak gerekiyordu. Şimdi Batı Avrupa buna çalışıyordu.

Çin'e Moğol akınları bütün şiddeti ile devam ediyordu. İmparator 21 yaşına gelmişti. O zamana kadar saray dışına da hiç çıkmamıştı. Yönetimdeki kliğin başı Wang Chen, 1449 yılında Moğollara karşı büyük bir sefere çıkmaya karar verdi. Wang Chen 100.000 kişilik bir ordu ile yanına imparatoru da alarak, Moğolların üzerine yürüdü.

Moğol kuvvetlerinin başında Yeh-hsien (Yesen) vardı. Savaş kısa sürdü. Wang Chen öldürüldü. İmparator Moğollarca esir alındı.

Çin'de Wang Chen kliği dağılınca, ortaya yine 2 klik çıktı. Kliklerin birinin başındaki General Yü, Beijing'e yapılan bir Moğol saldırısını püskürttü. Bu ona prestij kazandırdı. Yü, Esir İmparator yerine, imparatorun kardeşi Ching-tsung'u imparator tayin etti. Buna karşı Yang kliği Esir İmparatorun oğlunun tahta çıkmasını istiyordu. Aslında Moğollar esir ettikleri İmparatorun fidye ödenerek geri alınıp, tahta tekrar çıkarılacağını umut etmişlerdi. Olaylar planlarına ters gidince, onlar da ellerindeki İmparatoru devreye soktular.

Esir İmparator'da bir yerden yönetime katılmaya başladı. Çin yönetimi acaba kaç başlıydı?

Geleceğe yeni yollar çiziliyor, 1449–51

1449 yılında Bizans İmparatoru VIII. İoannes Palaiologos çocuk bırakmadan öldü. Yerine kardeşi Mistra'da XI. Konstantinos Palaiologos adı ile imparator oldu (1449 – 1453). XI. Konstantinos Palaiologos, II. Manuel ile Makedonyalı Sırp hanedanı Dragas'lardan Helen'in dördüncü oğluydu. Hatırlanacağı gibi gençlik yıllarında kardeşleri Theodoros ve Thomas ile birlikte Mora Despotluğu'nu yönetmişti.

XI. Konstantinos Palaiologos, Osmanlı Padişahı II. Mehmet'in (Fatih) Nisan 1453'te başlattığı kuşatma karşısında Constantinopolis'i (İstanbul) savunmak için Ortodoks Kilisesi'nin Roma'ya bağlılığını kabul ederek Batı'nın desteğini kazanmaya çalışacak ancak başarılı olamayacaktı.

İngiltere ve Fransa arasındaki Yüz Yıl Savaşlarında, 1449 yılında Fransızlar Rouen'i geri aldılar. 1450 yılında Cherbourg, 1451 de Bordeaux ve Bayonne Fransızlar tarafından alındı. İngiliz Talbot Gaskonya'yı geri aldı ama 1453 yılında ufak bir kuvvete sahip olan Tablot'u Jean Bureau, Castillon savaşında dağıttı. Bu savaş Yüz Yıl Savaşlarının sonuncusu oldu.

İngiltere kralı Lancastre'lardan VI. Henry'nin etrafı halk tarafından sevilmeyen ve yetenekleri sınırlı danışmanlarla çevriliydi. Bunlar hükümeti yönetemiyor ve Yüz Yıl Savaşları da uzayıp, İngiltere için kötü gidiyordu. VI. Henry zamanında İngiltere, V. Henry tarafından kazanılanlar dahil, kıtadaki tüm topraklarını kaybetti. York ailesi şimdi taht üzerinde hakkı olduğunu daha fazla düşünüyordu. Saraydaki kargaşa, tüm ülkeye sirayet etmişti, Asiller de kendi aralarında çekişiyor, birbirlerine düşüyorlardı. Pek çok asil kendi özel ordularını oluşturmuş, İngiltere'de bir iç savaşın koşulları olgunlaşmıştı. Diğer yandan VI. Henry, kuvvetli bir olasılık ile dedesi Fransa kralı VI. Charles'tan miras aldığı akıl hastalığına da duçardı. Zaman zaman aklı karışıyordu.

1449 yılında Timur'un torunu Uluğ Bey öldü. Bu bilim için önemli bir katyıptı. Uluğ Bey oğlu tarafından öldürülünce ülke büyük karışıklıklar içine düşmüştü.

İskender Bey'in Arnavutluk'ta teşkilatlandırdığı ayaklanma Osmanlıların canını iyice sıkıyordu. 1450 Mayıs'ında II. Murat Kroya'yı kuşattı. Toplar surları durmadan dövüyor ama Arnavutlar dize gelmiyorlardı. İskender Bey'in dağlara sığınan birlikleri başarılı gerilla taktiği uyguluyorlardı. Tam Arnavutlar için artık bu iş bitti denirken, herhalde kışın gelişi nedeni ile Ekim 1450 yılında Osmanlılar kuşatmaya son verdiler.

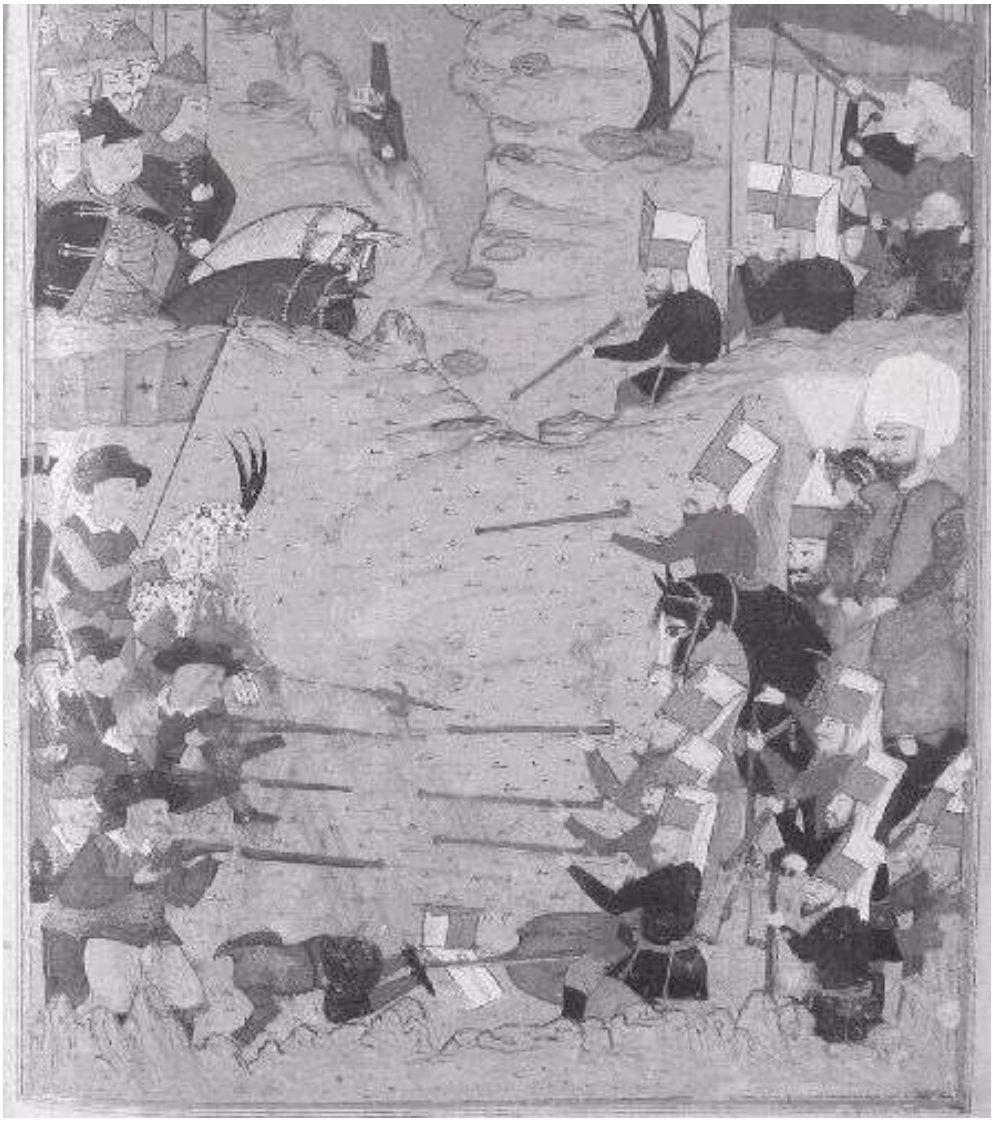
Bu sırada İtalya'nın içinde işler karışmıştı ve gittikçe karışıyordu. İtalya'daki devletlerin birbirlerine üstünlük sağlayacak bir konumda olmaması, değişen işbirlik ve saflaşmalara dayalı bir güç dengesinin kurulması sonucunu doğurmuştu. Öte yandan İtalyan devletleri arasındaki karmaşık ilişkiler ağı, diplomasinin gelişmesine önemli katkılarda bulunuyordu. 15. yüzyılın ilk yarısında Milano'nun saldırganlığı, Floransa ve Venedik'i bir ittifak kurmaya

yöneltirken, Milano da Aragon hanedanının yönetimindeki Napoli'yle yakınlaşma içine girdi. Daha sonra Venedik'in giderek artan gücü 1450'lerin başında bu ittifaklarda köklü bir değişiklik yarattı. Medici ailesinin yönettiği Floransa'nın, Sforza ailesinin başa geçtiği Milano'yla ilişkilerini düzeltmesi üzerine, Venedik de Napoli'yle ittifak kurdu.

1450 yılında Danimarka Norveç krallığına sahip olmuştu.

Avrupa'da hükümetlerin gümüş ihtiyacı büyüktü ve durmadan artıyordu. Ancak maden olarak gümüş ve kurşun karışık olarak elde ediliyordu. Saksonya'da 1450 yılına doğru gümüş ve kurşunu birbirinden ayırmanın metodu bulundu. Bu ekonomide önemli bir gelişmeye yol açtı.

1450 yılında Kara Koyunlu Beyi Cihan-şah'tan kaçan şehzade Elvend, Ak Koyunlu Cihangir'e sığındı. Kara Koyunlular Erzincan'ı kuşatarak aldılar. Cihangir Elvend'i teslim etmemekte direndi. Kara Koyunlular da Malatya, Urfa ve Mardin'i ele geçirdiler. Ak Koyunlular Memluklardan yardım istediler ama istedikleri yardım gelmedi. Bunun üzerine, 1451 yılında Ak Koyunlular Urfa ve Mardin'i kendi güçleri ile geri aldılar.

Yeniçeriler, tüfekle savaş

Ergani'de Cihangir'in küçük kardeşi Uzun Hasan, Kara Koyunluları büyük bir bozguna uğrattı. Bunun üzerine Kara Koyunlu Cihan-şah oğlu Muhammed Mirza komutasında büyük bir ordu yolladı. Cihangir, Diyarbakır surları içine kapandı. Uzun Hasan kardeşine yardıma geldi. Ak ve Kara Koyunlar arasındaki savaşlar bütün bir yıl sürdü.

Konya'da Sünni bir tekkede kalan Safevi Cüneyt dinden sapmakla ve hükümranlık istemekle suçlanıyordu. Tekkenin Sünni Şeyhi Cüneyt'i Karaman Beyine gammazladı. Cüneyt Toroslardaki Varsak Türkleri arasına çekildi. Karaman Beyi onun yakalanmasını buyurdu. Cüneyt de İskenderun körfezinde Haçlılardan kalma yıkık bir kaleye sığındı. Etrafına müritleri toplandı. Memluk Sultanı " ülkende deccal çıktı " söylentileri üzerine asker yollamak zorunda kaldı. Savaşı Cüneyt kaybetti, Canik'e kaçtı.

Hindistan'da Delhi Sultanlığında iktidara Ludiler geldiler (1451 – 1526). Aden'de de Memluklara bağlı olarak Tahiriler iktidara gelmişlerdi.

1451 yılında Sultan II. Murat, babası gibi felç geçirerek öldü. Yerine II. Mehmet üçüncü kez tahta çıktı. II. Murat'ın ölümü bir süre, II. Mehmet gelip tahta sahip çıkana kadar gizlendi. II. Mehmet bu sırada 19 yaşındaydı.

II. Murat'ın Sultanlığı döneminde, Osmanlılar tekrar Ankara savaşından önceki konumlarına gelmişlerdi. Bizans süklüm, püklümdü. Mora boyun eğmişti. Selanik savaşı sonrası her iki taraf da boyunun ölçüsünü aldığından şimdi Venedik Osmanlı ilişkileri gayet iyi gidiyordu. Sırbistan tekrar vassaldı. Eflak ve Macaristan köşeye sıkışmışlardı. Arnavutlukta bir başkaldırı vardı ama bu tehdit edici değil, sinir bozucuydu. Anadolu'da Karamanlar yola gelmiş gibiydiler. Bunun için Karamaoğullarına Hamidoğlu topraklarını bırakmak gerekmişti. Bütün diğer ufak beylikler Osmanlılara katılmışlardı.

Murat zamanında Osmanlı ordusu yerine yerleşmiş ve güçlenmişti. Yeniçerilerin sayısı muntazam olarak artıyordu. Alaybozan (fitilli tüfek) denen yeni silahları vardı. Düşman süvarileri çimen gibi biçiliyorlardı. Topları da vardı. Özellikle topları onlara büyük bir güç veriyordu. Türk donanması hala Venedik ve diğerleri seviyesinde değildi ama gittikçe kuvvetleniyordu.

Türk Beyleri kendi tımarlı orduları ile bölgelere ve özellikle uçlara iyice yerleşmişlerdi. Bunlar hem saldırı ve hem de savunmada büyük işler gördüler. Ancak bunlar bağımsız tabiattaydılar. Kuvvetli bir merkezi yönetimi kabul edemezlerdi. Bu nedenle de sık sık iç taht mücadelelerine karıştılar. Ancak ne yapılırsa yapılsın, atlı, oklu birliklerin zamanı geçiyordu. Ateşli silahlar yürürlüğe girmişti.

Merkez de ise daha önce gördüğümüz gibi şahinler ile güvercinler mücadele ediyordu. Veziriazam Çandarlı Halil Paşa güvercinleri temsil ediyordu ve yerini kendini çok seven yeniçerilere borçluydu. Sultan II. Murat'ın güvercin yanlısı olduğu söylenebilinirdi. Sorun çözmede diplomasiyi tercih ediyor, mecbur kalmadıkça savaşmıyordu. Hep riski minimuma indirmeye çalışıyordu. Zaganus Paşa savaş yanlısıydı. Şahinlerin yanını ise Genç Sultan II. Mehmet tutuyordu.

II. Murat Bursa'ya gömüldü. Fatih Sultan Mehmet'e gelene kadar, yani İstanbul alınana kadar Osmanlı Sultanları Bursa'ya gömülmüşlerdir.

II. Murat Türbesi 1

Hatırlanacağı gibi, İngiltere'de Edmund Tudor İskoç kraliyet ailesinden Owen Tudor ile Katherine of Valois'nın çocuklarıydı. Katherine of Valois, Lancaster hanedanından kral V. Henry'nin dul eşiydi. Katherine of Valois ile Owen Tudor'un evliliği gizli bir evlilikti. Bu nedenle Edmund ve öz kardeşleri kanun karşısında resmi bir sıfatları yoktu. Ancak Edmund'un üvey kardeşi Kral VI. Henry'ydi. VI. Henry büyük bir iyi niyet göstererek 1452 yılında kardeşinin servetini kabul etti. Onu Richmond Dükü yaptı. Böylece Lancester hanedanı iktidardan düştüğünde, Tudorlara taht çıkma fırsatının yolunu açmış oldu.

Türklerin Özellikleri

Türk Dillerinin Resmi Dil Kabul Edildiği Yerler (2010'da)

Bütün Türkler de ortak olan özellikler nelerdir diye sorulsa, ortaya şunlar çıkar. Türkler fiziksel olarak ve ruhsal olarak sağlam bir yapıya sahiptirler. Verdikleri söze sadık kalırlar. İhanetlere karşı acımasız davranırlar. Irkçılıktan uzaktırlar, ırkçılık hakkında bir fikre bile sahip değillerdir. Onurlarına çok düşkündürler. Askerlik doğalarında vardır, sanki tüm yapıları savaşmak için oluşmuş bir mekanizmaya benzer. Gözleri pektir, tehlike hissini neredeyse bilmezler. Savaşanlar arasında dayanışma en üst mertebededir. Üstlerine kesin itaat ederler. Hem kendi hayatlarını ve hem de başkalarının hayatını hiçe sayarlar. Yönetici eğilimi gösterir, fırsat çıktığında hemen yönetimi ele alırlar. Durum değerlendirmesi yapmakta ustadırlar. Büyük bir arşivleme becerisine sahiptirler. Toplumsal sınıfları kuvvetli bir şekilde yapılandırırlar ancak bu sınıflar arasında geçiş dünyanın hiçbir ulusunda olmadığı kadar kolaydır. Bilime ve sanata daima sevgi duymuşlardır. Kadınların toplum içindeki konumları başka hiçbir toplulukta olmadığı kadar önemli ve sağlamdır. Büyük mimari yapıtlar yapmayı ve yapılmışları korumayı severler. Din alanında tecessüslüdürler ve durmadan araştırıp, değiştirirler. Korku hisleri fazla gelişmediğinden veya tarih sürecinde törpülenmiş olduğundan dini hislerini sevgiye bağlarlar. Dini konularda inanılmaz bir hoşgörüye sahiptirler. Dünyaya, hayata bakışları alaycıdır, bu nedenle fıkra ve karikatür, mizah çok gelişmiştir. Hangi dine mensup olurlarsa olsunlar, Şaman dininin unsurlarını hala güçlü bir şekilde içlerinde taşırlar ve mensup oldukları dini bu yönde değiştirirler.

Yukarıda verilen Türklerin ortak özellikleri Sibirya'dan Afganistan'a, Çin'den Akdeniz'e kadar tüm bir dünyada bütün Türkler de görülen ortak özelliklerdir.

Türkler hep savaşmışlardır. Çinlilerle, Japonlarla, Korelilerle, Tonkinlilerle, Birmanyalılarla, Cavalılarla, Hintlilerle, İranlılarla, Araplarla, Kafkasyalılarla, Ruslarla, Polonyalılarla, Litvanyalılarla, Yunanlılarla, Sırplarla, Romenlerle, Bulgarlarla, Arnavutlarla, Fransızlarla, Almanlarla, Macarlarla, İspanyollarla, Portekizlilerle, İtalyanlarla, Afrikalılarla, nerede ise tüm dünya ülkeleri veya halkları ile ve kendi kendileri ile durmadan savaşmışlardır.

Daha önce de bahsettiğimiz gibi Türkler de İmparatorluk kurma eğilimi vardır. Birbirine benzemeyen çeşitli imparatorluklar kurmuşlardır. Ama yine de bütün bu imparatorluklarda çok çeşitli milletleri birbiri ile uyum içinde yaşatmayı becermişlerdir. Yönetimleri bazen merkezi ve despot, bazen de konfederatif veya federatiftir. Göçebelikten ilk çıkışlarında, Türklerin geleneksel yönetim biçimleri olan toprakları aile bireyleri arasında paylaştırma sistemine bağlı kalmışlardır. Daha sonra, yerleşik düzene geçtikçe merkezi ve despot yönetimi tercih etmişlerdir.

Yönetim şekilleri ne olursa olsun, Şaman dininin etkisi ile kendinden olmayanların kimliklerini, dillerini, kültürlerini, dinlerini ve hatta yöneticilerini muhafaza etme hakkını vermişlerdir. Yönetimin her kademesinde liyakate önem vererek tayin yapmışlar, verdikleri görevlerde dil, din ve ırk ayrımı yapmamışlardır. Hatta bir ülkeyi işkal eder etmez, o ülkenin en seçme yöneticilerini yok etmeyip, kendileri kullanmaya devam etmişlerdir. Genelde yukarıdaki gibi olan tutum, Müslüman Türk yöneticilerinin Sünniler dışındaki Müslümanlara karşı tutumlarında görülmemektedir. İlk Müslüman Türk devletleri yöneticileri, Gazneliler, Büyük Selçuklular gibi kendilerine sanki Sünniliği yayma görevi verilmişçesine, diğer Müslüman inanışlarını büyük bir baskı altına almışlardır. Ancak bu baskı ve katliamları yöneticiler yaparken, Kara Budun Türkler, genelde ezilenlerin inançlarını tercih etmişlerdir. Onun için bizce Türklerin genel temayülü başka dinlere ve inançlara karışmamak ve hepsini hoş görmek yönündedir.

Çok uluslu ve çok dinli insan topluluklarını yani İmparatorlukları yönetmek için uzlaşmacı olmak şarttır. Herkesin birbiri ile ve yönetimle uzlaşması gerekir. Türkler bu yönetim biçimini bir sanat haline getirmişlerdir. Ve bu nedenle de fanatik olmayı bilmezler ve fanatik olamazlar. Türkler imparatorlukları kurarken nasıl toplumları bir düzene koyuyorlarsa, aynen öyle dinleri de bir düzene koydular. Böylece Türklerin yönettiği topraklarda dinlerin birbirlerini ezmesi önlenmiş oldu. Böyle olmasını yani dinler arasında bir denge olmasını kendileri için bir görev olarak görmeye başlamışlardı. Bazen bunu sağlayamadılar, kendini güçlü hisseden dinler, diğer dinlere baskı uyguladı. Ama yönetici olarak Türkler bunu istemediler ve olmamasına çalıştılar. Olmuş olan dini ve etnik olaylar, Türklerin inisiyatifi dışında olmuştur. Ancak zaman geçince bu konuda suçlananlar Türkler olmuşlardır. Yönetici onlar olduğuna göre, olan olayların müsebbibi kim olursa olsun, sorumluluğun onlarda olması normaldir.

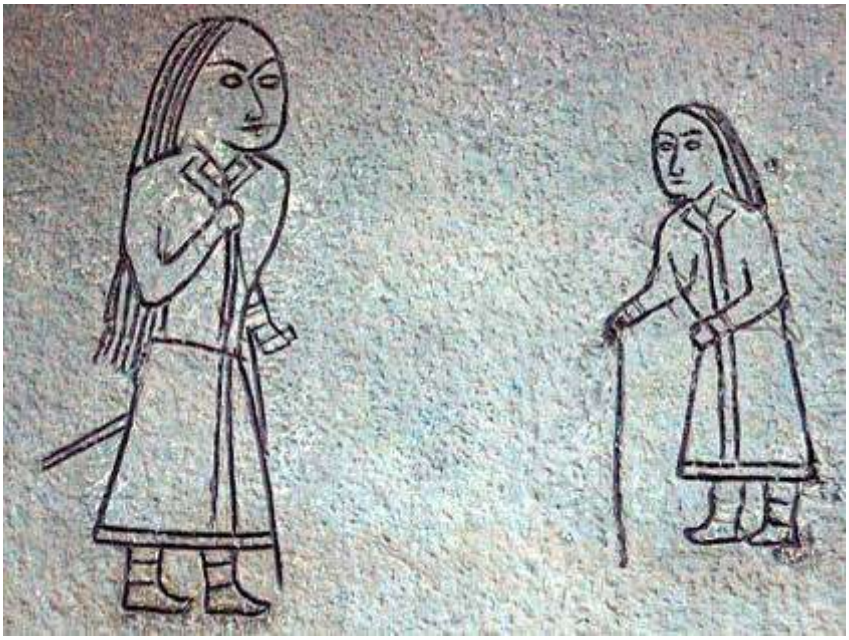
Şamanist bir kalıntı olarak Türkler doğaüstü olduğunu düşündükleri her şeye karşı bir çekingenlik ve saygı duyarlar. Bu nedenle hangi dinden olduğuna bakmaksızın tüm din adamlarına karşı iyi davranmışlardır. Ama bir yandan da Türkler devlet yönetirken dini duyguları ustalıkla kullanmışlardır.

Türklerde devlet ile din arasında seçim yapılmak zorunda kalındığında ağır basan taraf devlet olmuştur. Bununla beraber hükümdar Türkler daima din ergine saygılı olmuştur. Türklerin önemli bir özelliği de kurdukları devletler de devlet ve din kurumlarının uyum içinde çalışabilmesini sağlamış olmalarıdır. Din ve devlet arasında çatışma olduğunda ise hükümdar

daima üstün gelmiştir. Bununla beraber devlet adamlarının din kurum ve adamlarına saygıda kusur işlemedikleri bilinmelidir.

Avrupa'da halkın genel olarak hükümdarın dinini benimsemesine karşılık, Türkler tüm din ve inançların bir arada yaşayabileceği fikrini kabul etmiş ve ettirtmeye çalışmışlardır. Bu genel tutumları Müslüman olduktan sonra, Müslüman olmayanlara gavur diyerek bir miktar zedelenmiştir.

Türk arşivciliği şaşkınlık vericidir. Türkler her şeyi kaydetmiş ve muhafaza etmişlerdir. Süleymaniye kütüphanesinde 56.483 elyazması vardır ve bu dönem Avrupa'sı için bu rakam hayal bile edilemez bir sayıdır.

Göktürk petroglyphs

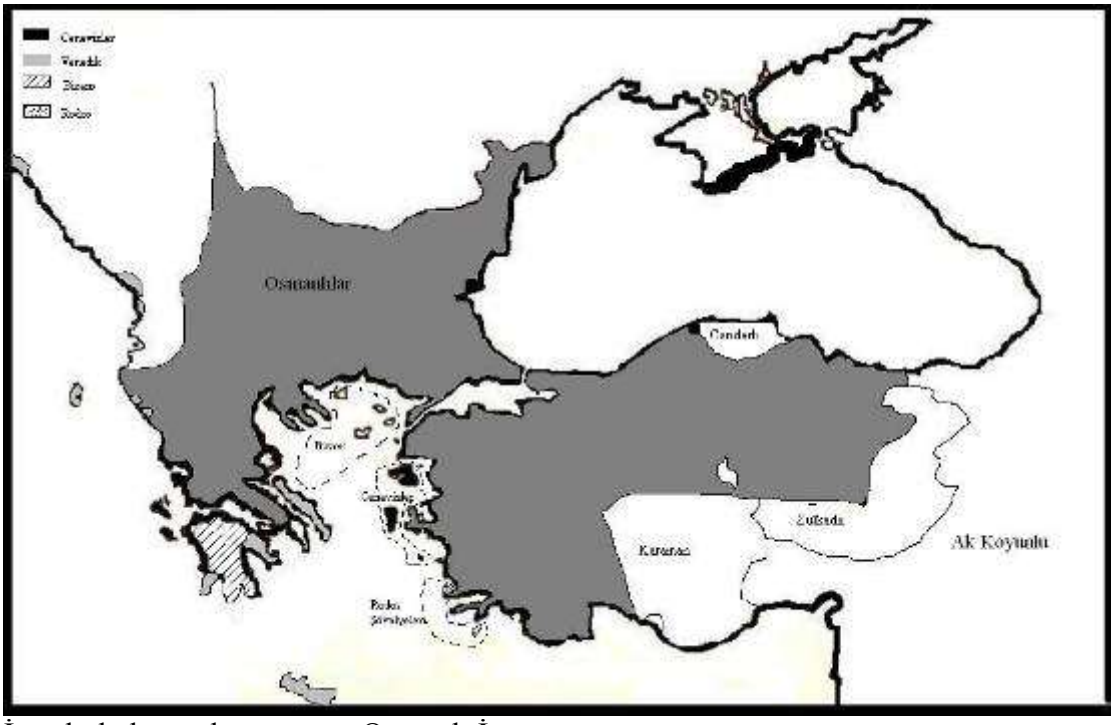
Altay Dağları (Mitolojide Türklerin Doğum Yari)

II. Sultan Mehmet, 1452

Sultan Murat öldüğünde, karısı (Fatih Sultan Mehmet'in annesi olmayan Sırbistan kral ve kraliçesinin kızı) anne ve babasının yanına Sırbistan'a döndü. 50'li yaşlardaydı. Hala bakireydi (Sultan Murat ile yatmamıştı) ve kendini İsa'nın hizmetine adamıştı.

II. Murat'a kadar Ahiler siyasi bakımdan etkindiler. Fakat Osmanlı kuvvetlendikçe, etkinlikleri azaldı. Artık Ahilerden bahsedilirken öne çıkan zanaatçı örgütü olmaları değil, Sufi olup, dervişlikleriydi.

İstanbul alınmadan az önce Osmanlı İmp.

II Mehmet, tahta çıktığında hem yeniçeriler ile problemi vardı ve hem de Bizans'ın karşısına taht varisi olarak Orhan'ı çıkarmasından korkuluyordu. O da başlangıçta ihtiyatlı bir politika güttü. Anlaşamasa bile bir denge unsuru olarak Çandarlı Halil Paşa'yı veziriazam olarak tutmaya devam etti. II. Mehmet tahta çıktıktan bir kaç ay sonra, ilk Karaman seferinden dönüşte, yeniçerilere " cülus bahşişi " dağıttı. Yeniçeriler bir baş kaldırışta bunu talep etmişlerdi. II. Mehmet de bunu vermeyi kabul eden ilk Sultan oldu. Ancak cülusla birlikte II. Mehmet yeniçerileri kendine uygun tayinlerle, kendi açısından daha güvenilir bir hale getirdi.

Cülus vermekle aslında yeniçerilerin tahta çıkmaktaki ağırlıkları kabul edinilmiş olunuyordu. İslam geleneğine göre, yeni Sultan'ın kabulü biat töreni ile dile getirilirdi. Bürokrasinin ileri gelenleri bağlılık yemini ederlerdi.

II. Mehmet tahta çıkınca Karamanoğlu İbrahim bundan faydalanmak isteyerek, Menteşe, Aydın ve Germiyan topraklarında isyanlar çıkardı. Alaiye'yi (Alanya) işgal eden Venedikliler ile anlaşma yapmaya çalıştı. Üzerine gelen birkaç Osmanlı kuvvetini yendi. II. Mehmet fiilen kendi müdahale etmek zorunda kaldı. Karaman Beyliği üzerine yürüdü. Karamanoğlu İbrahim Bey, dağlık bölgelere kaçtı ve barış istedi. Bu sefer sonunda Akşehir, Beyşehir ve Seydişehir Osmanlılara geçti, iki devlet arasında Ilgın sınır oldu. Karamanlar yine Toroslara atılmışlardı.

Bu sırada Bizans Şehzade Orhan için ödenen paranın yükseltilmesini istiyorlardı. Aksi halde Şehzade Orhan Rumeli'ne bırakılacaktı. Sultan II. Mehmet Bizans sorununa yönelmeden önce Venedik, Macar, Eflak, Midilli, Sakız, Rodos ile anlaşmalar yaptı. Sırp despotu Georgi Brankoviç'e elinden daha önce alınmış bazı topraklar geri verdi. Sultan II. Mehmet Bizans'ın şehzade Orhan'ı serbest bırakma tehdidine kulak asmadı.

Karaman seferi dönüşü II. Mehmet Edirne'ye Karadeniz boğazından geçerek döndü. Bu sırada dedesinin yaptırdığı Anadolu Hisarını ve onun karşısını inceledi. Boğazı denetimi altına almaya karar vermişti. II. Mehmet bundan sonra Bizans'a Şehzade için verilen ödeneği kesti ve Constantinopolis'i alma hazırlıklarına başladı.

1452 yılına gelindiğinde Ak ve Kara Koyunlular arasındaki savaşlar bir sonuca varamamıştı. İki Türk devleti aralarında anlaşma yapıp savaşları durdurdular. Cihan-şah'ın oğlu ile Cihangir'in kızı evlendiler. Ak Koyunlular Kara Koyunlu vassalı oldular. Kara Koyunlu hükümdarı Cihan-şah batı sınırlarını emniyete alınca Doğuya döndü. Çağatay şehzadeleri arasında yaşanmakta olan mücadeleden faydalanarak Isfahan, Fars ve Kirman'ı eline geçirdi. Timurların başkenti Herat'a girdi. Aynı yıl Ak Koyunlu Uzun Hasan Kardeşi Cihangir'i Diyarbakır'dan çıkarttı.

Friedrich Eleonor tanışması

Çağatay ülkesi son 3 yıldır büyük bir kargaşa yaşamıştı. Sonunda Miran Şahın torunu Ebu Sait yönetimi ele geçirdi (1452 – 1469).

1452 yılında Alman kralı IV. Friedrich (aynı zamanda Avusturya dükü V. Friedrich), II. Friedrich (Frederich) adıyla Kutsal Roma Germen İmparatoru tacını giydi. II. Friedrich aynı yıl 37 yaşındayken 18 yaşında olan Portekiz prensesi Eleonor ile evlendi. Eleonor'un çeyizi III. Friedrich'in gücünün çimentosu oldu.

İmparatorun ülkesi içindeki iktidarı toprak olarak çok büyük değildi. Birçok soylu aile kendi politikalarına göre iktidara sahip olmak istiyorlardı. Böylece III. Friedrich'in parlak olmayan ama sıkı bir siyaset güttü. Sonunda geride sağlam bir iktidar bırakacaktı.

Çin İmparatorunun daha önce yayınladığı fermanlar yeterli olmamış olacak ki 1452 tarihli bir fermanla, gemilerin Çin suları dışına çıkışı bir daha yasaklandı.

Burjuvaların önlenemez ilerleyişi

Bruge

XIV ve XV. Yüzyıllarda Batı Avrupa'da meydana gelen ekonomik bunalımın temel nedeni nüfusla tarımsal üretim arasındaki dengesizlikti. Bu asırlarda para kıttı, ama buna rağmen değeri de gittikçe düşüyordu. Tarım fiyatları ve tohumluk fiyatı da sürekli düşüyordu. Buna karşılık sanayi bitkisi diyebileceğimiz şarap, yün, boyama bitkileri gibi tarımsal ürünlerin fiyatı artıyordu. Bunun sonucu olarak kırsal kesimde üretici, taneli tahıldan para getiren ürünlere kayıyordu. Tarım alanları daralırken, bağlar ve hayvancılık artıyordu.

Veba Avrupa'yı boşaltmıştı. El emeği azalışı sadece kırsal alanda değildi, kentlerde esnaf ve zanaatkar da azalmıştı. Emekçiler bu azalıştan yararlanarak ücretlerini arttırmakı için uğraşıyorlardı. Ama devletler hemen müdahale ederek bu ücret artışlarını sınırlamaya çalıştılar. Ancak alınan önlemler yeterli olamadı, ücretler artmaya devam etti. Emek pazarı alt üst olunca, bunun ceremesini büyük malikaneler çektiler. Eski malikaneler sistemi çözülürken, toprak da el değiştirmeye başladı. Yalnızca Alman İmparatorluğunun doğu bölgelerinde, malikane sistemi tür değiştirerek devam etti.

Savaş giderleri, kurtuluş akçeleri, enflasyon, eski yaşam düzeyini devam ettirme kaygıları, senyörleri çok güç bir duruma sokmuştu. Bir taraftan da zaten senyörlerin toprakları dini bağışlar ve miras nedeniyle durmadan küçülüyordu. Tarım fiyatlarındaki kararsızlık ta senyörlerin kendi rezervlerinden gelen gelirlerini azaltıyordu. Diğer yandan işçi ücretlerindeki artış işletme giderlerini arttırmaktaydı. Malikane sistemi yıkıldı. Toprakta bireysel işletmeciliğe karşı epeydir devam eden temayül, iyice hızlandı. Senyörler, bazı köylülerini azat ettiler, köylü yükümlülüklerini hafiflettiler. Sonunda nerede ise herkes özgürlüğünü elde etti. Kiralama da ortakçılığın yerine geçmeye başladı. Böylece senyörler rantiye durumuna geldiler. Senyörler rantiyeci olurken, bazı köylülerle yeni yatırım olanağı arayan burjuvalar için de bu bir yatırım imkanı oldu. Bütün bunların sonunda, Yüz Yıl Savaşları

sonuçlandığında, pek çok senyör ve ruhban, geçmişe nazaran daha az üretken, kendine bağlı insanı çok azalmış yani sonuçta güçsüzleşmiş bir durumdaydı. Ama buna karşılık gelirleri daha artmıştı.

Buradan " yeni zenginler " denen bir orta tabaka köylü sınıfı çıkmıştı. Bunlar senyörlerin arazilerinin bir kısmını da ele geçirdiler. Burjuva ticaretten kazandığını toprağa seve seve yatırıyordu. Toprağa yatırım, ticaret dünyasının dengesizliklerine karşı güven verici ve dengeleyiciydi. Ayrıca toprak sosyal yükselişinde bir işaretiydi.

Burjuva sadece toprağa sermaye yatırmıyordu. Aynı zamanda toprakta parasını da işletiyordu. Bağcılara kredi açıyor, paraya ihtiyacı olanı belirleyip, anında malını ucuza satın alıyordu. Hayvan yetiştiricileri ile ortaklıklar kuruyor, öşür üzerinde spekülasyona girişiyordu. Burjuva için toprak hem ticaretti ve hem de ticaret garantisiydi.

XV. yüzyılın ikinci yarısında Hansa ticari iş birliği çöktü. Kuzey – Güney ticaret yolu da değişiyordu. Buna bağlı olarak Champagne fuarları sönükleşirken, Chalon, Cenevre, Frankfurt ve Leipzig fuarları önem kazanıyordu. Aslında daha önce anlatılan nedenlerle fuarlar artık ticaret ve tüccarlar için eski önemini muhafaza etmiyordu.

XV. Yüzyıl pek çok şirketin kurulduğu ve pek çok şirketinde iflas ettiği bir yüzyıldır. Ekonomik hayatın baskısı ile çok fazla iflas vardı. Dolayısı ile sosyal karışıklıklarda oradaydı.

XIV ve XV. Yüzyıllarda, Batı Avrupa'da devletlerin iç düzenleri sık sık sarsıldı. Devletler birbirlerinin karşısına geldiler. Feodalite artık yok olmaya doğru gidiyordu. Monarşiler kuvvetlenirken yeni kurumlarını da deneme yanılma metodu ile buluyorlardı. Buradan ileride modern devletler doğacaktır.

Bu sırada normal halkın değil ama zenginlerin hayat görüşü de değişmeye başlamıştı. Evler iç ve dış görünüş itibarı ile rahatlamaya başladı. Konfor aranır oldu. Süslemeler arttı. Kentlerin kent olması düşünülmeye başlandı. Burjuvaları bir yaşama sevinci sarmıştı. Bu arada zamanları da biraz boşalmış görülmekteydi. Şimdi boş zamanda yapılabilecek davranışlar özellikle İtalya'da ortaya çıkıyordu.

Floransa'da Medicilerin, Albertilerin, Ruccelailerin, Pittilerin, Strozzilerin sarayları yapılmıştı. Venedik'te Ca d'Oro sarayı vardı. Roma'da da burjuva sarayları yükseliyordu. Nuremberg, Augsburg, Bruges, Bruxelles, Luvain ticaret erbabının gittikçe daha da zarifleşen evleri ile süsleniyordu. Zenginlerin ve asillerin evleri tahtadan taşa ve tuğlaya dönmeye başlamıştı. Evlere konuk odaları konuyordu. Toplantı odaları yapılıyordu. Evler ve kentler heykellerle süsleniyordu.

Şatolar artık savaşçı görünüşlerinden sıyrılarak estetik görüntüler almaya başlamışlardı. Fransa krallarının şatolarının duvarlarına süslü pencereler açılmıştı. Eski burçlar, üstü örtülü balkonlar haline geldiler.

Batı Avrupa'da, burjuvalar, yaşam biçimini değiştiriyorlardı.

Avrupa’da Sanat da hızla gelişiyor

Constantine'nin rüyası, Francesca

Roma, eski Roma’nın ünlü mimarı Vitruvius’u (M.Ö. 70 – 80 ve M.S. 15) yeniden keşfetmişti. Marcus Vitruvius Pollio yazar, mimar, mühendisti. “ Mimarlık Hakkında “ (De Architectura) adlı 10 ciltlik bir eseri vardı. Roma kenti yeniden ele alınırken onun mimarı konsepti öne çıktı.

Rönesans’ın öncülerinden Leone Battista Alberti (1404 – 1472) ressam, şair, dilbilimci, filozof, kriptocu, müzisyen ve mimardı. Floransa’nın varlıklı tüccar-bankacı bir ailesine mensup olan Alberti, ailesinin Floransa dışına sürgün edildiği sırada, 1404 senesinde Cenova’da doğdu. Babasından matematik öğrenimi gördü. Bologna Üniversitesi'nde hukuk öğrenimi gördükten sonra 1428’de kilise hukuku üzerine doktorasını yaptı. 1436 senesinde “ Resim Üzerine “ adlı kitabında ilk defa üç boyutlu bir görüntünün, iki boyutlu bir levhaya veya duvar yüzeyine resmedilmesine dair kuralları açıkladı. İtalyan resim ve kabartma sanatını doğrudan ve derinden etkileyen kitap, perspektife dayalı Rönesans üslubunun ferah ve geometrik düzenli kusursuz mekanının ortaya çıkmasına sebep oldu. Daha sonraları ressam Piero Della Francesca ve Leonardo da Vinci gibi kimseler onun çalışmasını iyice geliştirdiler. Alberti’nin ilkeleri, İzdüşümsel perspektifte temel taşı olarak kaldı.

Alberti’nin, Christopher Columbus’a ilk yolculuğunda yol gösteren haritayı sağlayan Kozmograf Paolo Toscanelli ile kurduğu dostluk, coğrafya ve astronomi alanında çalışmasını sağladı. Alberti’nin bu bilim dalına yaptığı katkı kendi türünde ilk olan bir incelemedir. Bu incelemede Roma örnek alınarak bir toprak parçasının ölçülerek haritasının çıkarılmasına dair kuralları belirledi. Yerleşim merkezlerinin ve kırsal alanların planlarının çiziminde temel teşkil eden bu kurallar Alberti’nin Rönesans hareketlerindeki etkisini gösterir.

Alberti, Papa V. Nicolaus’un mimarlık danışmanı oldu. “ Mimarlık Üzerine “ adlı eserini yazdı. “ Yapı Sanatı “ adlı eserinde, İlkçağ mimarlığının sırlarını anlattı. Hayatının son yirmi yılında mimari düşüncelerini birçok önemli yapıda uyguladı. Floransa’da Sta. Maria Novella Kilisesi ve Rucellai Sarayı'nın cephelerinde bu etki görülür. 1450–1460 seneleri arasında yoğun biçimde mimarlıkla uğraştı.

Kristof Kolomb

Bu sırada İtalya'da Hümanizm'in gelişmesine büyük katkı yapacak bir gelişme de Papa V. Nicolaus kurdurttuğu Vatikan Kitaplığıdır. Bu kitaplığı Papa IV. Sixtus tarafında halka açılmıştır.

Resimde yağlıboya da gelişmişti, Van Eyck kardeşler (Jan van Eyck 1389 – 1441), Gök mavisi ile Doğudan gelen petrolü karıştırabildiler. Van Eyck'in sanatında perspektif bilgisi, gerçekçilik, renk tekniği, bireysellik kendini gösteriyordu.

Fransız hümanizmi de eskiydi. XV. Yüzyıl ortalarında kendini meydana çıkarmıştı. Ve özellikle üniversite çevrelerinde Guillaume Ficher ve Robert Gangin gibi sözcüleri vardı. Bu yüzyılda ilerledikçe gelişme de hızlanacaktı. XI. Louis kitaplık kuruyor, bilimsel çalışmalar istiyordu. Bu sırada Fransa ile İtalya arasındaki gidip gelmeler de artmıştı ve artmaya devam ediyordu.

Şimdi bir yandan da kitap isteği iyice artmıştı. Üniversiteler, kitap okuma ihtiyacı, hümanist eleştiriler bu isteği körüklüyordu. El yazmaları ise pahalı ve lükstü. Burjuvalar da ise güzel yazılmış el yazmalarını elde etme mücevher elde etme gibi bir arzuya dönüşmüştü. El yazması kitap, burjuva evleri için, koltuk kanepe gibi bir ev eşyasıydı.

Santa Maria Novella

Sistine hall, Vatikan Kütüphanesi

İtalyan mimarlar adına " gotik " (barbar) dedikleri Fransız sanatını küçümsüyorlardı. Roma sanatının yekpare cephe, tak, kubbe, sütunlar, düz çatı gibi şekillerini alarak uyguladılar. Binaların içinde ise resim sanatı yoğun bir şekilde kullanılmaya başlandı.

Constantinopolis kuşatması, 1453

İslamiyet sekiz yüzyıldır Constantinopolis'e göz dikmişti. Peygamberin " Constantinopolis mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden ne güzel kumandan, fetheden asker ne güzel askerdir " dediği rivayet ediliyordu. Constantinopolis'in Müslümanların eline geçmesi Peygamber tarafından müjdelenen ve istenen bir şeydi. Bir başka deyişle kutsaldı.

Constantinopolis'i almaya kararlı olan Sultan II. Mehmet, Anadolu Hisarının karşısına Rumeli Hisarını yaptırarak boğazı kesti (Ağustos 1452). Boğaz kilitlenmişti. Geçen gemiler, hisar komutanına yüklerini ve geçiş nedenlerini bildirip, geçiş akçesi ödemek zorundaydılar. Yoksa batırılıyorlardı. Sultan daha ancak 21 yaşındaydı.

Mora'dan Bizans'a yardım gelmesini önlemek için, Turhan Bey komutasında bir kuvveti Mora'ya sevk etti. Mora o kadar alt üst edildi ki Bizans İmparatorunun kardeşleri Demetrius ve Thomas'da Constantinopolis'e yardım edecek hal kalmadı. Ancak Turan Bey Demetrius'a esir düştü. Avrupa'dan gelebilecek bir yardıma karşılık da Balkanlarda da kuvvet bulundurdu. Ayrıca Galata'daki Cenevizlileri baskı altına aldı. Rumeli Hisarının bitmesinden sonra, Sultan II. Mehmet 50 bin kişilik bir ordu ile surlar önüne gelmişti. Sultan burada 3 gün kaldıktan sonra, Edirne'ye döndü. Surları kendi gözleri ile incelemiş, belki de stratejisini kurmuştu. Bütün kış Edirne'de hazırlıklarla geçti.

Müslümanlar ve Türkler için Constantinopolis'in fethine kutsal bir anlam yüklenmişti. Bu nedenle her yerden şeyh, derviş, pir ve gönüllüler gelerek orduya katılıyorlardı. Macar kökenli Urban, Saruca ve mimar Muslihiddin kuşatma topları döküyorlardı.

Bir taraftan da büyük bir donanma hazırlanarak, geleneksel organizasyon gereği, Gelibolu sancak beyinin (Deniz kuvvetleri komutanı) emrine verildi.

Osmanlı ordusu, Mart ayında, Edirne'de, kuşatmaya hazırdı. Tahmini 100 bin çıvarında olan ordu, o anda Avrupa ve Akdeniz'in en mükemmel ordusuydu.

Bizans İmparatoru II. Konstantinos Dragazes yapacak pek bir şeyi kalmamıştı. Avrupa'dan gelecek yardımdan başka bir olanağı da kalmamıştı. Avrupa'nın yardımını alabilmek için, kiliselerin birleştirilmesi konusunu yeniden gündeme getirdi. Papalık temsilcisi olarak kardinal İsidoros Constantinopolis'e geldi. 12 Aralık 1452 tarihinde, fetihten 5 ay önce İsidoros Ayasofya'da kiliselerin birleştiğini ilan etti. Halk ve din ileri gelenleri, önemli devlet memurları bu birleşmeye şiddetle karşıydılar. " Ben kentin ortasında Latin papazların ayin taçları yerine Türk kavuğunu görmeyi yeğ tutarım " diyen önemli kişiler vardı.

Edirne'de kuşatma topları dökülüyordu. Bu toplar, o dönemde Türklerin bilim ve teknik ilerlemede diğer ülkelerin önünde yer aldığını gösteren örneklerdir. Yeni dökülen topların en büyüğü Şahin'di. Edirne'den Constantinopolis gidişi 400 adam ve 60 öküzle 2 ay sürmüştü. Güllesi 600 Kg. dı. Sağlayacağı sonuç kesin olacaktı. Burası kesindir ki bu top sayesinde top teknolojisi asırlarca öne gelmiştir.

2 Nisan 1453 yılında Sultan II. Mehmet Constantinopolis önlerine gelerek, Topkapı'nın hemen karşısında otağını kurdu. Baltaoğlu Süleyman Bey komutasındaki 150 parçadan fazla olduğu söylenen Osmanlı donanması da Beşiktaş Dolmabahçe arasına demirledi.

Constantinopolis Savaşı, 1453

Fetih toplarından biri

6 Nisan 1453 tarihinde büyük topun ateşlenmesi ile Constantinopolis kuşatması fiilen başladı. Surları döven top mermileri yavaş yavaş surlarda gedikler açıyordu. Kuşatma bütün şiddeti ile devam ederken, top ve lağımların surlarda açtığı yaralar, Bizanslılarca, hemen, mezar taşları ve çeşitli malzeme kullanılarak onarılıyordu. Batı'dan Bizans'a çok az yardım gelmişti. Bizans saflarında 2 bin çıvarında yabancı kökenli savaşçı vardı. Papalık temsilcisi olarak Kievli İsidorios 200 okçu ile gelmişti. Limanda bulunan yabancı gemilerin tayfa ve yolcuları savunmaya katıldılar. Ceneviz ve Katalan gönüllüler geldi. Haliçteki 5 Venedik, 5 Ceneviz, 3 Girit, 1 Ancona, 1 Katalan, 1 Provens olmak üzere 26 gemi savaşmak üzere donatıldı. Cenevizli Giustiniani 700 savaşçı ile geldi. Uzmanı olduğu için sur savunması ona bırakıldı. Sonuçta 4.983 Rum ve 2.000 yabancı savaşıyordu.

Galata'daki ufak Ceneviz köyünde oturanlar anlamsız bir tarafsızlığı seçmişlerdi. Bunlar her iki tarafa da bilgi sızdırıyorlardı.

18 Nisan'da ilk büyük Osmanlı hücumu yapıldı. İki tarafta varını yoğunu ortaya koyarak savaşıyordu. 20 Nisan'da ilk büyük deniz savaşı oldu. Papa tarafından kiralanan dört Ceneviz gemisi, amiral Balta oğlu Süleyman Beyin bütün gayretine rağmen, Haliç'e girmeye muvaffak oldu. Aslında rüzgar kesilmiş Ceneviz gemileri oldukları yerde kalmışlardı. Osmanlı

donanması ise bu 4 gemiye hiçbir şey yapamamış ve ağır hasara uğramışlardı. Sonra 4 gemi bir yolunu bulup Haliç'e girmişti. Osmanlı gemileri daha Latin gemileri ayarında değildi. Olay II. Mehmet'in öfkeli bakışları altında gerçekleşmişti. Sultan Deniz Kuvvetleri Komutanını hemen değiştirdi. Yeni komutan Hamza Bey'di.

Ceneviz gemilerinin Halice girdiği gün, Osmanlı topçuları şiddetli ateş açarak, Topkapı yakınında surlarda büyük bir gedik açtılar. İmparator Konstantinos, barış önerisinde bulundu. Sultan II. Mehmet, barış önerisini konuşmak üzere, divan ve harp meclisini topladı. Baş vezir Çandarlı Halil Paşa barış yapılmasını istiyordu. Ama meclisten savaşa devam kararı çıktı. Sultan savaştan yanaydı.

Haliç'in ağzına gerili olan zinciri kırmak mümkün olmuyordu. Çok cesur bir karar alındı. 21 – 22 Nisan gecesi, 67 gemi, Kasımpaşa'ya kalaslar üzerinden karadan kaydırılarak götürülüp, denize indirildi. Bu gemiler Topkapı'dan denizdeki gemilerden mi alınmıştır yoksa Galata'nın yüksek yerlerinde inşa edilmiş gemiler midir, pek belli değildir. Ama sonuçta gerçek olan 67 parça geminin Haliç'e inmiş olmasıdır. Bu taktik başarı, Constantinopolis'in fethindeki en önemli aşamadır. Kentin denizden de kuşatılması, Bizans kuvvetlerinin yayılmasına ve böylece güçsüzleşmesine sebep olmuştu.

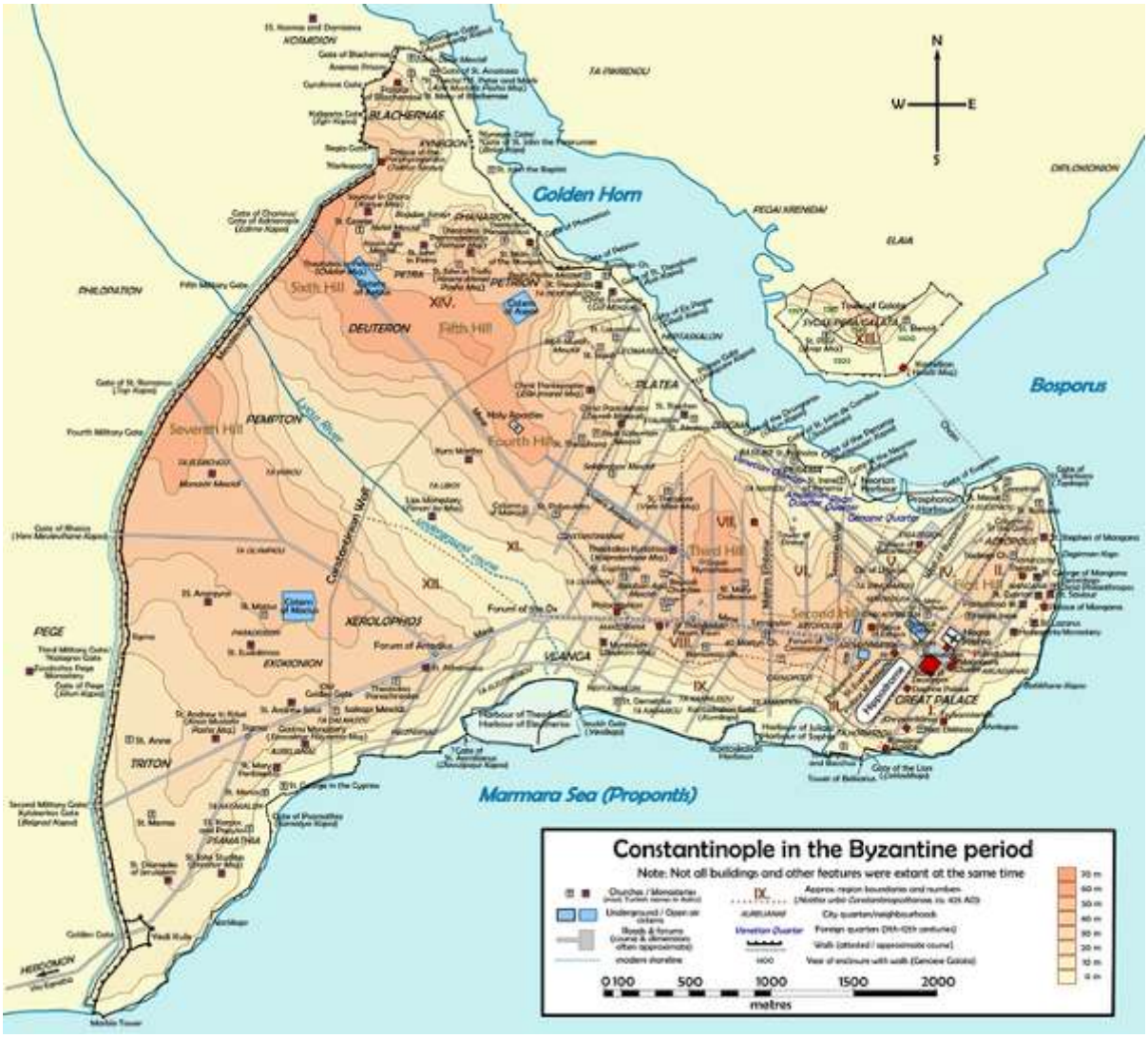
28 Nisan günü, İmparator Konstantinos, Haliç'teki Osmanlı donanmasına karşı bir harekat başlattı. Ama Galata'daki Cenevizler bunu önceden haber almış ve Osmanlılara bildirmişlerdi. Bizans'ın Osmanlı donanmasına karşı giriştiği harekat başarılı olamadı. Kıyıda mevzilenmiş toplar Bizans gemilerinin canına okumuştu. Constantinopolis'in hiç umudu kalmamıştı. İmparatorun kenti terk etmesi isteniyor, o da bunu kabul etmiyordu.

Her iki taraf açısından da savaş kolay olmuyordu. II. Mehmet tüm güçlerini birleştirmiş, koordinasyonu çok yüksek bir yönetim gösteriyordu. Osmanlılar dönemlerinin en ileri teknolojisini kullanıyorlardı. Ama köhne Bizans'ın ölüsü bile adama yeterdi. Edirne'den binbir meşakkatle getirilen dev top, daha kuşatmanın başlarında havaya uçtu. Bu patlama sırasında etrasftaki askerler ve topun yapımcısı Urban da öldü. Osmanlıların bir gecede inanılmaz bir hızla inşa ettikleri yürüyen hücum kulesini Bizans bir gün içinde yakarak, kullanılmaz hale getirdi.

Bizans müdafaasını canla, başla yürütüyordu. Surlarda açılan gedikler, üstün bir gayretle hemen dolduruluyordu. Bu arada har iki taraf da Avrupa'dan gelecek yardımları gözlüyordu. Venedik donanması yola çıkmış geliyor deniyordu. Tabii hiç gelemedi. Macarlar büyük bir ordu ve Hunyadi Yanoş ile geliyorlardı. Ama böyle bir şey de olmadı. Olmadı ama herkes teyakkuzdaydı.

6 ve 12 Mayıs'ta Osmanlılar iki büyük saldırı yapıtılar. Artık Edirnekapı ile Eğrikapı arasındaki surlar büyük ölçüde yıkılmıştı. Bizans ise kendini canla başla müdafaa ediyordu. Osmanlılar ve Bizans karşılıklı olarak lağım denen tüneller açıyor ve bu tünellerin içinde de savaş devam ediyordu.

23 Mayıs'ta Sultan Bizans'a bir elçi yollayarak, teslim olmasını istedi. İmparatorun cevabı kısa ve netti: " Ölmeye hazırız ". Osmanlılar son büyük taarruza hazırlandılar. 29 Mayıs'ta bizzat Sultan genel hücumu başlattı.

Göreceğimiz gibi İstanbul, Osmanlıların eline geçince, feci bir yağmaya uğradı. Sultan Mehmet kentin yağmalanmasını hiç istemiyordu. Ordu ise, tabii ki, bu zengin kenti yağmalamak istiyordu. O gün geçerli olan ve özellikle Müslümanlarca uyulan adetlere göre, kente 3 defa teslim ol denir, kent teslim olursa cana ve mala dokunulmazdı. Sultan Mehmet bu nedenle kentin teslim edilmesini 3 defa İmparatordan istedi. İsfendiyaroğlu İsmail Bey İmparatora elçi olarak gitti. Ama İmparator teslimi kabul etmedi. Adetlere ve Müslüman kanunlarına göre artık yağmadan geri duruş yoktu. Kentin yağmalanmasını istemeyen Sultan bile bunu önleyemezdi.

Ama Sultan Mehmet yine de şunu yaptı: " İstanbul'u yağmaya açtı ama mallar ve insanlar sizin, toprak ve binalar benimdir dedi ".

Constantinopolis Osmanlıların, 1453

Constantinopolis'in fethi

Sabahın erken saatlerinde surların üzerine Osmanlı sancağı dikilmiş, Osmanlı kuvvetleri kente girmeye başlamışlardı. Asıl savaş Lycus vadisinde olmuştu. Komutan Giustiniani ağır yaralanıp, savaş alanını terk etti. Bunun peşinden Cenevizliler çözüldüler. Türkler ile karşı karşıya kalan Rum ve Venediklileri Türklerin geçmesi zor olmadı. Bu sırada İmparator Konstantinos Palaiologos, hayatını savaşarak vermişti.

İstanbul halkı korku içinde Ayasofya'ya koşuyor, Tanrıdan yardım istiyorlardı. Fatih Sultan Mehmet, öğleye doğru kente girerek doğruca Ayasofya'ya gitti. Binlerce yıldır alınamayan kenti alan Sultan daha 22 yaşındaydı.

1453 yılında Constantinopolis Türklerin eline geçmeden 12 saat önce Bizans İmparatoru XII. Konstantinos verdiği söylevde " en iyimser bakışla Türkler birer hayvandır ve Yunan ve Roma soyundan gelen Bizanslılarla mukayese edilemez " diyordu. " Bu vahşi hayvanların dini kerahetten başka bir şey değildir ".

Türkler kentte ilerlerken halk Ayasofya'ya doğru çekiliyordu. Halk yıllardır kahinlerden kentin Türklerin eline geçeceğini, Türklerin zorla kente gireceğini, Romalıları Çemberlitaş sütununa kadar kovalayıp öldüreceğini dinliyordu. Ardından elinde kılıç tutan bir melek belirecek, sütunun arkasında duran yoksul ve kendi halinde bir adama şöyle diyecekti: " Bu kılıçla Efendimizin halkının intikamını al ". O zaman Türkler geldikleri yere geri döneceklerdi. Romalılar ise onları kovalayıp, öldürecek, hem Roma ve hem de Doğu topraklarından çıkaracaklardı. Türkler İran sınırındaki Tek Ağaç (bu Hıristiyan alemi belirleyen bir semboldür) denilen yere kadar sürüleceklerdi.

Osmanlılar da Araplar gibi Constantinopolis den Grekleşmiş Konstantinopolis ve oradan da Arapça türeterek Konstantiniyye diyorlardı. Kentin Rum halkı kente İstanbul diyordu. Kent Osmanlıların eline geçtikten sonra bu iki isim de kullanıldı. Çoğunlukla paralarda Konstantiniyye, günlük kullanımda, edebiyat ve tarih de ise İstanbul daha fazla kullanıldı. Kente " Asitane-i saadet ", " der-i saadet " de dendi ama esas yaşamaya devam eden Konstantiniyye ve İstanbul adları oldu.

Zeyrek

İstanbul'a girdikten sonra

Kentin düşüşünden sonra, dünyanın sonunun ne zaman geleceğini belirlemek ya da imparatorluğun yeniden doğuş tarihi hesaplamak yerine döngüsel bir kurama inanıldı. Bütün imparatorluklar gelip geçici ise Türklere yenildi diye Bizans niye suçlanacaktı ki. Olan sadece doğa yasalarına boyun eğilmiş olunmasıydı. İmparatorluk yaşlanmış ve ölmüştü. Bizanslı düşünürler belki böyle düşünmekle vicdanlarını rahatlatıyorlardı.

Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) tutucu bir toplum gibi davranmaktaydı. Doğu Roma'da bireycilik yokmuş gibi görünmektedir. Veya Doğu Roma kültürü içinde bireycilik çok önemli değildir. Doğu Roma ile Batı Avrupa'nın ortaya koydukları modeller farklıdır. Doğu Roma'yı anlamak, Bulgaristan, Sırbistan, Ukrayna, Rusya gibi Ortodoks ülkeleri anlamak için önemlidir. Hatta bize göre Osmanlıyı ve bu günkü Türkiye Cumhuriyetini anlama da Roma'yı anlamak önemli bir yer tutar.

Batının akıl yolu ile yorumladığını, Doğu Roma geleneksel olarak yorumladı. Batı Katolikliği, ulusçuluğu belli bir süreklilik içinde düşünerek, planlayarak yani aklını kullanarak içine aldı. Doğu'da ise sorunlar çok önceden belirlenmiş olmasına rağmen, buna bulduğu yanıtları zaman içinde geliştirmedi. Sanki ideolojileri yeniden ele alıp

incelemektense onları dondurup, saklamayı tercih etti. Doğu Roma İmparatorluğu içinde, VI. Yüzyılda her şey yerli yerine konmuştu. Ondan sonra bir şey değişmedi. Batı kendini sorgulayan bir tavır alırken, Doğu çözülmesi gereken sorun yokmuş gibi davrandı.

İstanbul'a giren Osmanlı askerleri yağmaya dalmışlardı. Bu sırada bazı Hıristiyan gemileri kaçarak gittiler. Halkın bir kısmı kılıçtan geçti. Ama büyük bir kısmına sadece boyun eğdirildi. Ayasofya'da dua eden Sultan Mehmet, yapılan yağmaya ve halkın haline acıyarak, yağmayı üç gün dolmadan durdurdu. Latin savaşçılar ve şehzade Orhan öldürüldü. Rumların evlerine serbestçe dönebilecekleri bildirildi. Bizans'ın asil ailelerinden bir miktar çocuğa kapıkulu sistemi içine el konuldu.

İstanbul, Osmanlı askerlerince feci bir şekilde yağmalanırken, olup bitene Fatih çok üzülüyordu. Kent öyle bir yağmalanmıştı ki daha sonra zengin biri görülünce " sen İstanbul yağmasında mı bulundun? " diye sorulmaya başlandı. Bizans İmparatoru ölmüştü, II. Mehmet de başbakan Lukas Notaras'ı huzuruna çağırarak, kenti neden teslim etmediklerini sordu. Lukas Notaras, " biz teslim olacaktık ama kentteki Venedik ve Ceneviz askerleri bırakmadı " dedi.

Kuşatmadan beri kent nüfusu 40 binden çok değildi. Bizans'ın son günlerinde kent fakir ve büyük kısmı gayrimeskundu. Hatta harabeler kenti bile denilebilinirdi. Şimdi sıra İstanbul'u Osmanlıların başkenti yapmaya gelmişti. Bu başkent olabilme yani kılık değiştirme süresi uzun bir süreçtir. Fatih Sultan Mehmet'in kenti ele geçirmesiyle, gelip yerleşmesi arasında 6 – 7 yıl geçmiştir.

Gennadios

Başlangıçta kentin yönetimi Lukas Notaras'a bırakıldı. Fakat Lukas, ihanet etme haberleri sonrasında, şüphelenilip idam edildi. Ortodoks kilisenin başına Georgios Skholarios Gennadios patrik yapıldı. Georgios Skholarios Gennadios, kiliselerin birleşmesine karşı duranların başını çekiyor ve halk tarafından çok tutuluyordu. Fatih Sultan Mehmet ve ondan sonra Ortodoks kilisesinin manevi şahsiyeti hep korundu. Artık Rumları Patrik yönetip, temsil edecekti. Rumlar arasındaki anlaşmazlıklar Ortodoks mahkemelerinde çözümlenecekti. Fatih Sultan Mehmet eline geçen bütün savaş esirlerini affedip, onları Fener mahallesine yerleştirdi. Fatih, protokoldeki üstünlüğü Bizans'tan kalma bir alışkanlık olarak İstanbul'daki Rum Ortodoks Patriği'ne vermişti.

Protokolde padişah kimseyle yemek yememesine rağmen patriği davet etmiş ve beraber yemek yemişti. Rum Ortodoks Patriği, kendisine verilen hediyeler ve vezirlerin gösterdiği ihtiramla Bizans devrinde bile çokça görmediği bir statüye kavuşmuştu. Bu tarihten başlayarak XIX. yüzyılda Tanzimat Devri'ne kadar Rum Ortodoks Patriği ve kendisine bağlı eyaletlerdeki metropolitler gayrimüslimlerin arasındaki protokolde birinci derece gelirlerdi.

Rum Ortodoks Patriği sadece dini değil, idari, mali ve eğitim işlerine de bakardı. Fatih bir Roma Caesar'ıydı. Kayser-i Rum unvanını taşırdı. İleride İtalya'yı fethedebilseydi, Katolikleri ayrı bir statü tutacak ve kendine tabi kılacaktı.

Patrikhane'nin devlet mekanizmasına yamanması ile boyun eğmiş Hıristiyanlar korunmuş hale geliyorlardı. Ortodoks kilisesi bu değişimden acı çekmedi. Bir süre sonra Slavlar ve Latinler üzerindeki etkisi açısından Osmanlı ilerleyişinden yararlandı. Rumlar veya genel olarak yerli halk hemen devletin nerede ise tüm örgütlerinin içinde çalışmaya başladılar. Bunların bir kısmı ve özellikle Mali yönetimin en üst katlarında bulunanlar Müslümanlığı kabul ettiler. Diğerleri ise Hıristiyan kalmaya devam ettiler.

İstanbul'u almakla Osmanlı Sultanı Roma İmparatoru olmuştu, Hıristiyanları yönetimi altına almıştı ama o kökende Müslümandı. Müslüman halka İstanbul'u benimsetmenin ve hem de kendini farklı bir dini konuma yerleştirmenin önemini biliyordu.

Ebu Eyüb Ensari, daha önce, Arap kuşatmaları sırasında İstanbul önlerinde savaşta ölmüştü. Halk arasında çok sayılan ve kutsiyet atfedilen bir kişiydi. Fatih Sultan Mehmet mezarının bulunmasını istiyordu. Hocası Akşemseddin, istiareye yatarak, gece rüyasında Eyüb Ensari'nin gömülü olduğu yeri gördü. Fatih rüyada görülen yeri kazdırdı ve burada ölünün kimliğini belirten bir taş bulundu. Mezar ve çevresi türbe haline getirildi.

Bu türbe, bu kitap yazılırken bile, Türkler için sanki bir ikinci Haç gibi ziyaret ediliyordu. Her sene milyonlarca kişi Eyüb Sultan'a gidip, Onun Alah'a yapılan dualarda aracılığını istiyordu. Eyüb Sultan İstanbul'un Müslümanlaşmasında özel bir öneme sahiptir.

Kuşatma sırasında Galata'da oturan Avrupalılar korkudan gemilere sığınmışlar veya kenti terk etmişlerdi. İstanbul'un ele geçişinden sonra Galata yöneticisi, kentin anahtarlarını getirip, Sultan'a vermişti. Cenovalılar ve onların yöneticisi Podesta kenti teslim ederek hem malları kurtarmış ve hem de insanların yerlerinde oturup, işleri ile eskisi gibi uğraşmalarını sağlamıştır. Podesta'nın sarayı hala durmaktadır. O tarihte Galata'da 500 aile Cenevizli vardı. Galata'daki İtalyan aileler örneğin Dorya ailesi son zamanlara kadar gelmiştir. Galata Osmanlıların olunca Galata'nın surları yıkıldı, topları söküldü. Halkın kendine ve malına dokunulmadı. Kiliseler eskisi gibi kaldı. Galatalıların ticaret yapma hakları korundu. Cenevizliler bu eski kolonilerine serbestçe girip, çıkabileceklerdi. Kente Türkler yerleşmeyeceklerdi.

Hatırlanacağı gibi, Fatih Sultan Mehmet ile Çandarlı Halil Paşa'nın arası hep bozuktu. İstanbul'un fethi Halil Paşa'nın karşı çıkmasına rağmen gerçekleşmişti. Zağanos Paşa gibi savaş yanlıları artık iktidarda ağırlıktaydılar. Fatih Sultan Mehmet'i Çandarlı Halil Paşa'ya karşı bir harekete geçmekten önleyen en önemli husus yeniçerilerin tutumuydu. Ancak şimdi İstanbul'un fethinden sonra kimsenin itibarı Fatih'ten daha fazla değildi. Çandarlı Halil Paşa'nın Rüşvet yediği ve İstanbul kuşatmasında ihanet ettiği iddia edildi. Temmuz 1453 tarihinde görevden alınıp, idam edildi. Yerine Zağanos Paşa atandı.

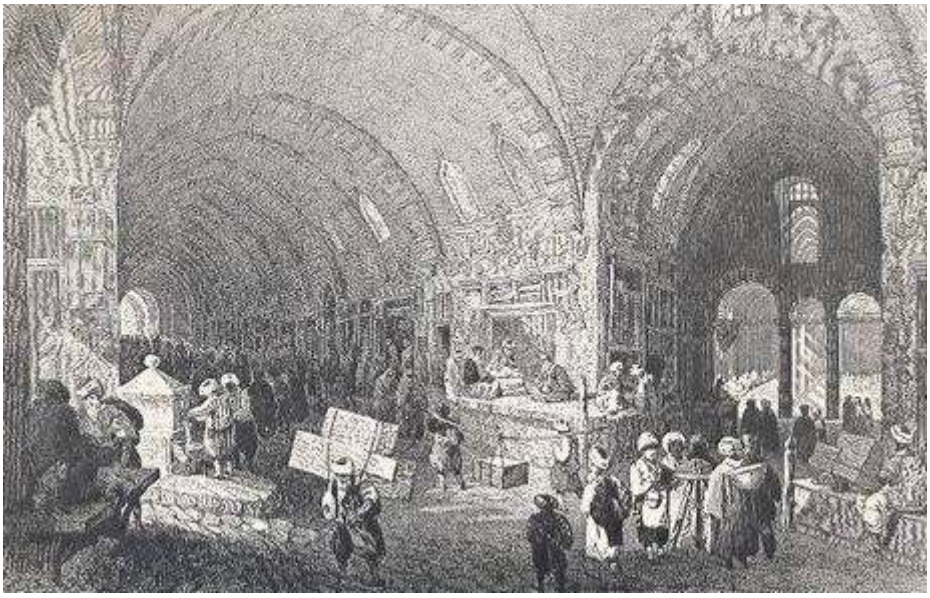
II. Murat devlet işlerinde karar yetkisini eski vezir ailelerinden Çandarlı Halil Paşaya bırakmıştı. Çandarlı Halil 1430 yılında babası yerine Kadıasker vezir olmuştu.1436 yılında ise veziriazamdı.16 sene devletin gerçek hükmedeniydi. İmparatorluk için çok şey yapmıştı. Fatih, uzun zamandır Çandarlı Halil Paşanın vesayetinden kurtulmaya çalışıyordu. Ama buna cesaret edemiyordu. Şimdi, İstanbul'un fethinden sonra en büyük Fatih'ti. Bu da büyük ve aziz vezirin sonu oldu.

Çandarlı Halil Paşadan sonra Fatih veziriazamları kulları arasından seçti. Bunun tek istisnası Karamani Mehmet Paşadır. Artık vezirler padişahın köleleri idiler ve padişah istediğine istediğini yapabilirdi. Nitekim meşhur veziriazamlardan Mahmut Paşayı bir bahane bularak idam ettirmişti.

Fatih nasıl veziriazamlarını kulları arasından seçiyor ise nerede ise her kademe yönetici ve siyasi temsilcilerini de köleleri arasından seçmiştir. Valiler, tımar sahipleri, tahsildarlar ve diğerler fiili icra gücü olanlar kapıkullarıydı. Şeriatın uygulanması ise ulemaya bırakılmıştı.

İstanbul'un (Constantinopolis) fethi, Avrupa'da helecan, umutsuzluk ve kızgınlık yaratmıştı. Yeni bir haçlı seferi olmaması için Fatih Sultan Mehmet, Avrupa devletleri ile birer birer karşılıklı anlaşmalar yapmaya başladı. Ancak Rodos adasına hakim olan Saint Jean Hospitalier şövalyeleri Osmanlılarla savaşa devam ediyorlardı.

İstanbul Osmanlı başkenti

İstanbul alınana kadar Osmanlıların belli bir merkezi yoktu. Göçebe geleneği uyarınca bey nerede ise merkez orasıydı. Sultanla beraber hazinesi, katipleri, maiyeti ve haremi dolaşıyordu. Tabii isim olarak bir merkez söz konusuydu. En önce Yenişehir vardı. Bursa alındıktan sonra, Bursa, Bey kentiydi. Edirne alınınca Edirne de Sultan kenti olmuştu. Bursa ve Edirne'ye sancak beyi atanmadı. Rumeli beylerbeyliği atanınca Sofya Rumeli başkenti oldu. O da Hünkarın yönetiminde kaldı, sancak beyi atanmadı.

İstanbul alınınca Bursa ve Edirne özel konumlarını sürdürdüler. Ama artık hakiki, beklenen, doğal başkent İstanbul'du. Kentte hemen imar faaliyetlerine başlandı. Surlar onarılıyor, saraylar yapılıyordu. Cami ve medreselerin yapımına da başlandı. İstanbul'un imarını sadece padişah üslenmemişti. Kervana vezirler, beyler, paşalar da katılmışlardı. Her biri sonra kendi adı ile anılacak olan mahalleyi ele alıp, vakıflar kurdular.

Vakıflarda cami, medrese gibi bir esas amacına dönük yapılar vardı. Bir de gelir getirici, han, depo, dükkan gibi yapılar vardı. Böylece ortaya bir kompleks çıktı ki bunlara külliye dendi. Osmanlı külliyelerinde merkezde cami vardı, etrafında medrese, hastane, dükkanlar düzenli bir mimari ile yer alıyordu. Bazı önemli külliyelerin içinde vakfın kurucusu içinde türbe de yapıldı. Külliyelerin yapımı Müslümanların ve oradan da Türklerin yeni bir kenti kurmak veya bir kenti mamur etmek için buldukları bir yoldu. Merkezinde Cami yerleşmiş olan külliyelerde okul vardı, imarethane vardı ve hastane vardı. İmarethanede yolculara ve yiyecek imkanı olmayanlara günde 1 öğün yemek verilirdi. Bu yemekler leziz, iştah açıcı ve besleyiciydi. Hastanelerde ise din dil ırk ayrımı olmaksızın herkese hizmet verilirdi. Külliyelerde sadece hayır işlerine bakılmazdı. Aslında buralar bir ticarethaneydi ve Han bu ticarethaneyi sembolize ederdi.

İstanbul'un imarı sırasında resmi taş yapılar için gerekli olan malzemenin temini kolay olmamış olsa gerektir. Marmara denizine yakın taş ocakları işletilmişti. Marmara adasının

mermeri çok iyi kalite olmamasına rağmen, kolay ulaşılabilirliği nedeni ile kullanılmıştı. Sütun imalatı pahalı olduğundan, başka ve eski yapılardan alınan taşlar kullanılmıştı.

Kuzey Batı Karadeniz ormanlarından elde edilen keresteler, su gücü ile çalışan bıçkılarda hazırlanıyordu. Su ile çalışan bıçkılar suyu bol olan İzmit ve çıvarında çok sayıdaydı. Osmanlı yönetimi ormanların tahrip edilmesinden korkuyordu. Bu nedenle her bıçkının başına bir sipahi yerleştirerek, orman tahribini önlemeye çalışmıştır. Bıçkılar ancak Sipahi merkezden emir alırsa çalışabiliyordu. Zaten büyük tersanelere yakın olan İzmit ve Bursa ormanları gemi yapımı için ayrılmıştı. Başka gaye ile kullanımı çok özel kararlara bağlıydı. Buna benzer şekilde Batı Karadeniz ormanları Sinop tersanesine ayrılmıştı.

İstanbul'a Osmanlı ülkesinin her yerinden, her dinden pek çok insan getirtildi. Özellikle hünerleri olanlar, zanaat ustaları, ticaret erbapları, ilim-irfan sahibi kişiler, sanatçılar tercih edilerek, yapılmakta olan binalar canlandırıldı. Foça'dan, Argos'tan, Amasra'dan, Trabzon'dan, Mora'dan, Taşoz'dan, adalardan, Midilli'den, Kefe'den kente Rum ve İtalyan Yahudi'si nüfus getirildi. Fetihten hemen sonra Fatih İstanbul'u Türklerin yerleşimine açmıştı. Konya, Aksaray, Larende ve Ereğli'den Müslüman Türkler getirttirildi. Nereden gelirse gelsin, gelen boş bulduğu eve giriyor, böylece orası onun oluyordu. Anadolu'nun her yerinden insanlar geldiler. İstanbul'un etrafına savaş esirleri yerleştirilerek 100 kadar köy oluşturuldu. Ancak şehirde ticaret yoktu, sanayi yoktu. İstanbul fakir bir kentti. Harap bir kentti.

Devletin vergi gelirlerinin tümü padişahın tasarrufundaydı. Hatırlanacağı gibi kurulan vakıflar bu vakfı Sultan bile kurdursa kendi parası ile yaptırıyordu. Vakıfların yaşayabilmesi için de mutlaka gelir getirici binalar vakfa ilave ediliyordu. Kişi gelirlerinin bir kısmını kimseye danışmadan vakfa bırakabilirdi. İş ki bu gelirler kendi şahsi gelirleri olsun. Sadece padişahlar devlet gelirlerini vakfa bırakma hakkına sahiptiler. Padişahlar vezir ve paşalarına vakfetmek üzere devlet gelir kaynaklarının sahipliğini verebilirlerdi. Bu durumda vakıf, dirlik sahibi gibi vergi toplardı.

Selçuklu döneminden beri kişilere verilmiş vergi gelir kaynakları epey fazlaydı. Anadolu'da pek çok aile devlete karşı yükümlülükleri olmadan mülk geliri ile yaşıyordu. Dirliklerin işlendiği icmal defterlerinde vakıf ve mülk olan gelir kaynakları da belirtiliyordu. Hatırlanacağı gibi bu defterler dış saraydaki defterhanede toplanırdı.

Vakıflar zaman zaman ailelerin zenginliklerini sürdürmede araç olarak da kullanıldılar. Vakfın onu kuran aileye gelir getirmesinin çeşitli yolları vardı. Vakıfnamede masrafların yanında, aileye verilecek para da belirtilirdi. Veya tüm masraflar görüldükten sonra kalan para aileye devredilebilinirdi. Aileye para kazandırmanın bir yolu da aile üyelerini vakıf yöneticisi veya çalışanı yapıp maaş bağlamaktı.

Fatih Sultan Mehmet, son yıllarında, vakıf ve mülk olarak devlet kontrolünden çıkmış gelir kaynaklarını gözden geçirtti. Asıl amacı kaybolmuş ama köklü ailelerin zenginliğinin devamını sağlayan birçok vakıf ve mülk gelirini kendi üzerine aldı. Yani miri olarak kaydettirdi. Bu bey ve eşraf aileleri bundan hiç memnun kalmadılar, ama karşı koyacak güçleri yoktu. Bu uygulama miri gelirleri bir hamlede önemli ölçüde arttırdı. Bu da Osmanlı ordusu ile siyasi gücünün daha da artması sonucunu getirdi.

İstanbul'un imarına başlandığında, Fatih Kapalıçarşı'nın yapımına da başlatmıştı. Kapalıçarşı'nın olduğu yer zaten Bizans döneminde de pazardı.

1453 yılının diğer olayları

Frederick III

1453 yılında VI. Henry ilk ciddi akıl hastalığı krizini yaşadı. Bu sırada York ailesinin başkanı olan York dükü Richard Plantagenet çok güçlüydü. Vasiler konseyi tarafından Kraliyet koruyucu dükü seçildi. Richard gücünden çok emindi ve bunu kısa sürede ilan etti. VI. Henry'nin etrafındaki danışmanları etkisiz hale getirdi, bir kısmını hapsetti.

Bu sırada Timuroğullarından Baysungur oğlu Sultan Baybur, Rey kentine gelmişti. Bu Kara Koyunlar için ciddi bir tehlikeydi. Kara Koyunlu Hanı Cihan-şah, Ak Koyun Hanı Cihangir'e elçiler yollayarak barış önerdi. Hatta Ak ve Kara Koyunlar arasındaki barışı devamlı yapabilmek için oğlu Muhammed Mirza'ya Ak Koyunlu Cihangir'in kızını istedi. Bütün bunlar olurken Ak Koyunlu beyi Cihangir'e kardeşi Uzun Hasan sürekli yardım etmiş ve yanında olmuştu. 1453 yılında Uzun Hasan aniden fikir değiştirerek Diyarbakır'a saldırıp, kenti aldı.

Yunanistan'da Arnavut ve Rum halkı birleşerek Palaiologos hanedanının despotlarına karşı baş kaldırdılar. Despotlar da Osmanlıları çağırmaktan başka bir çare bulamadılar. Osmanlıların bu toprakları emanet ettiği Turahan Bey yaşlanmıştı. Oğlu Ömer hızla müdahale etti. Bu müdahale halkın gözünde Palaiologosların itibarını daha da zedelemiş ama özellikle Arnavutları sindirmeye yetmemişti.

Avusturya'nın arşidüklük olması, daha önce Germen İmparatoru IV. Karl tarafından onaylanmamıştı. 1453'te Habsburg kökenli imparator III. Friedrich tarafından da onaylandı.

1453 yılından sonra Çin ellerini Moğolistan'dan çekti. Artık göçebelerin işlerine hiç karışmıyordu. Çin artık tamamen kendine dönmüştü.

1454 yılı

Yahudilere işkence

Yukarda bahsedildiği gibi, İtalya'da Floransa ve Milano bir tarafta, Venedik ve Napoli öbür tarafta, cepheleşmişlerdi. Tarafların savaşın eşiğine geldiği bir sırada, araya giren Papa, Osmanlıların İstanbul'u ele geçirmesinin yarattığı kaygıdan da yararlanarak, Lodi Barışı'nın (1454) imzalanmasını sağladı. Ancak yaklaşık 40 yıl sürecek olan bu barış, çekişmelerin zaman zaman siyasal gerginliklere dönüşmesini önleyemedi.

Nisan 1454 yılında Osmanlılar ile Venedikliler arasında yeni bir dostluk ve barış anlaşması imzalandı. Bu anlaşma 1451 yılı anlaşmasının bir tekrarı gibiydi. Venedik, gümrüklerde % 2 vergi verecek ve karşılığında uyruklarının gemi ve malları korunacak, limanlara serbestçe girip, çıkabilecek ve ticaret yapabilecekti. Bunun karşılığı Osmanlı tüccarları için de geçerliydi. Venedik İstanbul'da bir temsilci (balyoz) bulunduruyordu. Venedik Nixos üzerindeki hakimiyeti devam edecekti. Bundan birkaç yıl sonra Ankona, Floransa gibi kentler de Osmanlılar ile anlaştılar. Rodos Şövalyeleri, inatle, Osmanlılara, vergi ödemeyi reddediyordu. Lespos ve Taşos despotu Domenico Gattilusio ve Enes despotu Palamede Gattilusio, Trabzon imparatoru, Sırp despotu yıllık vergi ödemeyi kabul ettiler.

1454 yılında Fatih Sultan Mehmet'in kayınbabası Dulkadıroğlu Süleyman Bey öldü. Yerine Şah Budak geçti.

Batı'da Türk ilerleyişinin önündeki başlıca engel Macarlardı. Ama Macaristan ile Osmanlılar arasında Sırbistan tampon olarak duruyordu. II. Mehmet, İstanbul'u kuşatmadan önce, pek çok yeri Sırbistan Despotu Georgi Brankoviç'e bırakmıştı. Ancak Brankoviç akıllılık ederek,

bu yerlerin önemli bir kısmını İstanbul'un fethinden sonra geri vermişti. Ayrıca Osmanlıların mali durumunu daha iyi yapabilmek için Brankoviç'in şahsi malı olan Novo Brdo madenlerine de Osmanlıların ihtiyacı vardı.

Bu sırada Macarlarla Sırplar anlaşmışlardı. Fatih Sultan Mehmet, Sırplar üzerine bir sefer düzenleyerek Ostroviç (Sivricehisar) kalesini aldı. Sırplar anlaşma istediler. Yapılan anlaşmaya göre Sırplar Osmanlılara yılda 30.000 florin vergi ve Osmanlı ordusuna asker vereceklerdi (1454). Fatih gittikten sonra, Hunyadi Yanoş komutasındaki Macar kuvvetleri Sırbistan'da bırakılmış olan Osmanlı ordusunu yendiler.

Karadeniz'e Cenevizliler hakimdiler ve orada ellerinde tuttukları limanlar sayesinde İran, Orta Asya ve hatta Çin ile ticaret yapıyorlardı. Fatih Karadeniz limanlarını eline geçirmek ve Karadeniz'de Osmanlı hakimiyetini oluşturmak istiyordu. 1454 yılında Kırım Hanı Hacı Giray yardım istediğinde bunu aklına koymuştu. Osmanlılar 1454 yazı boyunca gemilerini Karadeniz'e soktular. Sivastopol alındı. Ceneviz kolonisi Kafe ve Kırım vergiye bağlandı. Osmanlılar İstanbul Boğazına Anadolu ve Rumeli kalelerini yaparak, Karadeniz suyolunu denetimleri altına almışlardı. Fatih Çanakkale Boğazına da kaleler yaptırarak, bu suyolunu da denetimine aldı.

İstanbul'a İmparatorluğun diğer kentlerinden halk getirilerek yerleştirilmeye başlandı. Bu burada yazıldığı kadar kolay bir iş değildi. Ayrıca İstanbul'u ekonomik olarak kalkındırmak için tüccarların gelmesi gerekiyordu. Bu tacirler zorla Bursa'dan getirildiler. Bu işle bizzat Fatih Sultan Mehmet uğraşmıştı.

Bilindiği gibi Turahan Bey oğlu Ömer'in Yunanistan seferi yetmemişti. 1454 yılında Arnavutlar üzerine yaşlı Turahan Bey bizzat yeni bir sefer yaptı.

1454 yılında Fransa'da hukukun birleştirilmesine doğru çok önemli bir adım atıldı. Yargı idari bir statüye kavuşturuldu. Yargılama usulünde bazı kurallar saptandı. Bazı yerlerdeki yerel adetler kaleme alındı. Paris örfünün uygulama alanı genişletildi.

1454 tarihinde Batı Avrupa'da Yahudi kıyımı devam ediyordu. Yahudiler 1454 yılında Moravya'dan kovuldular.

Merkezi Güçlü Ordu

Topkapı Sarayı

Fatih, tahta çıkarken yeniçeriler tarafından problem yaşamıştı. Yenişerilerin kendine isyan etmiş olmasının karşılığını hemen verdi. Yeniçerilerin elebeşleri şiddet ile cezalandırıldılar. Pek çok yeniçeri ocaklarından atıldı. Yerleri sarayın bölüklerinden atanan askerler ile doldurudu. Yeniçeri üst düzey komutanları bunlar arasından seçilmeye başlandı. Askerin maaşı arttı. Ordunun silahları yenilendi. Yeniçerilerin sayısı 5 binden 10 bine çıkarıldı. Artık yeniçeriler imparatorluk ordusunun temel gücüydüler.

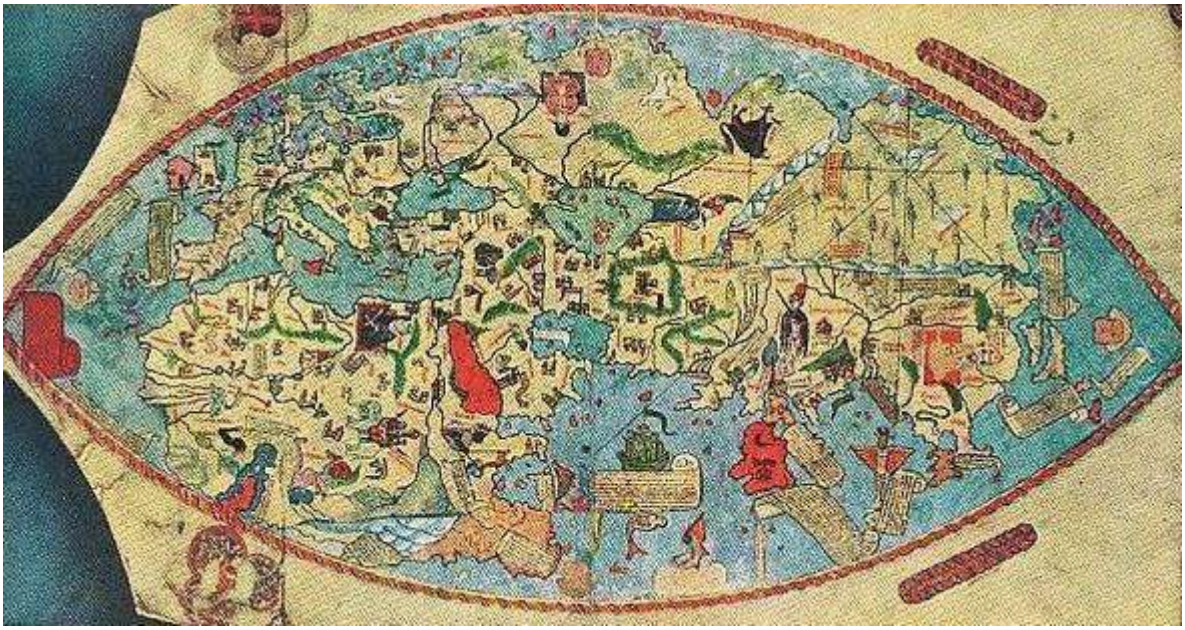
Fatih yeniçeri ordusunu tekrar düzenleyip, kendi isteklerine tam uyacak hale getirdikten sonra, onlara dayanarak akıncı bey ailelerinin gücünü kırmaya girişti. Artık bağımsız davranmak mümkün değildi. Büyük Bey aileleri ve akıncı beyleri sıradan sancak beyleri konumuna gerilemişlerdi.

Fatih ele geçirdiği önemli kalelere de yeniçeri garnizonları yerleştirdi. Bunlar 400 – 500 yeniçeriden oluşan kuvvetlerdi. Bunlar bölgedeki veya kentteki otoriteye tabi değillerdi. Doğrudan merkeze bağlıydılar. Zaten yeniçeri ağasını da padişahın kendinden başkası seçemezdi. Kritik kalelere konuşlandırılmış bu yeniçerilerin yanına kimse ayak basamazdı. Bu garnizonlar sadece düşmana karşı değillerdi, iç düzeni de korurlardı. Hatta azınlıkları Müslüman zulmünden korumak da bunların göreviydi.

Yeniçeri garnizonları sayesinde, eyaletler padişah otoritesi ile burun buruna yaşıyor, onun ne anlama geldiğini anlıyorlardı. Fatih merkezi otoriteyi sadece yeniçeriler ile sağlamadı. Onun her tavrı merkezi otoritenin açığa çıkışıydı. Ataları halkla beraber camide namaz kılarlardı, saray kapısında şikayetleri dinlerlerdi. Fatih ise ancak mahdut ve belli kişiler ile görüşürdü. Divan toplantılarına padişahın başkanlık etmesi de bitmişti. Şimdi, padişah görüşmeleri isterse, kafes arkasından dinliyordu. Fatih'e arz ancak özel arz odasında yapılabilinirdi.

Fatih kutsal bir imparatordu.

Dünyanın Genel Durumu

Geneviz Haritası 1457 yapımı

Bu sırada Dünya nüfusu, 275 milyon Asya, 70 milyon Avrupa, 40 milyon Afrika ve 15 milyon Amerika olmak üzere toplam 400 milyon kadardır. Çin 60 milyon nüfusu ile nerede ise Avrupa kadardı.

Fransa'nın bugünkü sınırları içinde 14 milyon kişi yaşıyordu ve bu nüfus ile Fransa Avrupa'nın en kalabalık ülkesiydi. Adalar, İngiltere ve Galler 2,5 milyon, İrlanda 1 milyon, İskoçya 500 bin olmak üzere toplam 4 milyondu. İspanya'da (Kastilya, Aragon ve diğerleri) 4,5 milyon, Portekiz'de 1,5 milyon kişi vardı. Rusya'nın nüfusu 1,5 milyondu. Kuzey ülkelerinden Norveç'te 300 bin, Danimarka'da 400 bin kişi yaşıyordu.

Avrupa'nın en büyük kenti 500 bin kişiyle Granada'ydı. Onu Paris 250 kişi ile takip ediyordu. Venedik'te 190 bin, Napoli'de 150 bin, Milano'da 120 bin ve Floransa'da 110 kişi vardı. Avrupa'da pek çok önemli kent 50 – 60 bin nüfusluydu. Asya'da ise nüfusu milyondan fazla olan kentler vardı.

Almanya Avrupa Hıristiyan devletlerinin en önemlisiydi. Tam bir feodal İmparatorluk olarak organize olmuştu. Macaristan Avrupa'nın en güçlü oldusuna sahip krallığıydı. Venedik Cumhuriyeti dünyanın en büyük deniz filosuna sahip, tüccar bir kentti. Cumhurbaşkanına Doç denirdi. Asiller Cumhuriyet yönetimine hakimdiler. Cenova, Floransa, Milano, Napoli vs İtalya'nın diğer tüccar kent cumhuriyetleriydiler. Papalık Orta İtalya'da bir devlet olarak bulunuyordu.

İngiltere ve İskoçya iki ayrı krallıktı. 100 yıl savaşlarında Fransa ve İngiltere birbirine girmiş, İngiltere Fransa'nın pek çok parçasını eline geçirmiş ama sonra terk etmek zorunda kalmıştı.

İber yarım adasında Kastilya ve Aragon'dan başka Portekiz krallığı da vardı. İspanya'nın güneyinde ise Ben Nasr Arap krallığı bulunuyordu. Devlet nüfusunun üçte biri başkent Granada'da (Gırnata) yaşıyordu. İspanya'da nüfusun yaklaşık üçte biri Müslümandı. İspanya'dan başka Napoli hakimiyetinde olan Sicilya'da da Müslümanlar vardı.

Bugünkü Rusya Cengiz İmparatorluğunun kalıntısı olan Altın Ordu devletinin tabiyeti altındaydı. Ancak Moskova prensliği gittikçe kuvvetleniyordu. Cengiz soyundan gelen hanlar Altınorduya isyan ederek onu parçalayıp, Kırım gibi, Kazan gibi kendi devletlerini kurmuşlardı.

Osmanlılarda ise 6 milyonu Avrupa, 7 milyonu Asya olmak üzere 13 milyon kişi yaşıyordu. 1453 yılında Asya ve Avrupa'da yarı yarıya olmak üzere yüz ölçümü 964 bin Km kareydi.

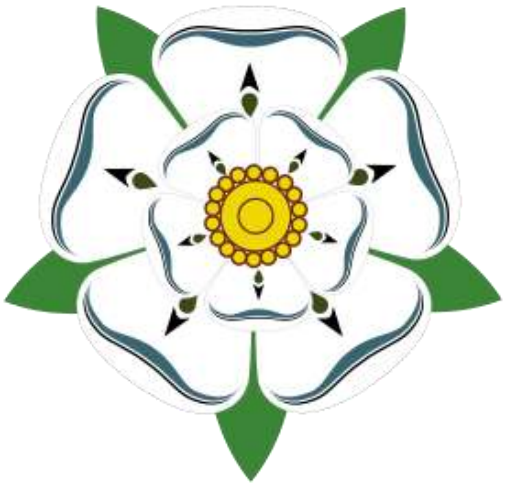
Afrika'daki en büyük devler Mısır Memluk Sultanlığıydı. Hicaz, Filistin, Suriye, Ürdün, Lübnan bu devletin sınırları içindeydi. Aynı zamanda Memlukların Anadolu'da da büyük toprakları vardı. Afrika'daki bir diğer büyük devlet Berberi Marinilerin iktidarda olduğu Fas'dı. Cezayir'de Beni Zeyyan denen Abdulvadiler vardı. Tunus'da Hafsiler hüküm sürüyordu. Kuzey Afrika genel olarak Maliki meshebindendi.

Nijerya'da Müslüman Bornu krallığı, Habeşistan'da Hıristiyan Habeş krallığı vardı.
Çin 60 milyon ile dünyanın en kalabalık devletiydi. Bu sırada Japonya'nın nüfusu da 8 milyonu bulmuştu. Çin'den kovulan Moğollar Moğolistan'a çekilmişlerdi.

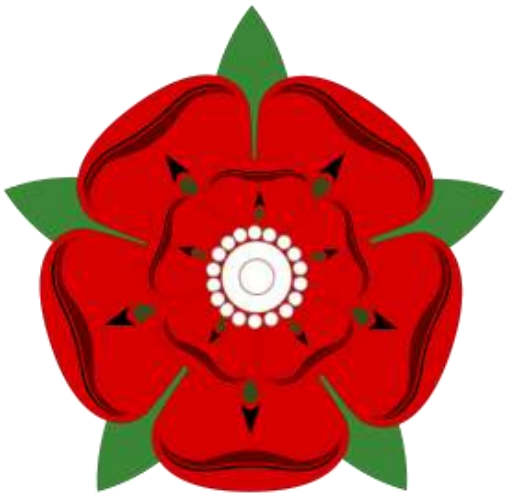
Hindistan'da Delhi Sultanlığı, Dekken Sultanlığı ve pek çok Hindu prenslik vardı. Gucerat'ta Müslüman Racput İmparatorluğu bulunuyordu. Bengal'de İlyas-Şahi Türk krallığı vardı.

Asya'nın ve kuvvetli olasılık ile dünya'nın en kuvvetli devleti hala Timuroğullarıydı. Ancak dağılma aşamasına girmişlerdi. Akkoyunlu ve Karakoyunlu devletleri ise kendi aralarında mücadele ederek, İran, Irak ve Doğu Anadolu topraklarında didişiyorlardı.

Güller Savaşı, 1455

Yorkshire Gülü

Lancaster Gülü

1455 yılında VI. Henry'nin iyileşmesi ile birlikte York dükü Richard'ın hevesleri kursağında kaldı ve Kraliçe Marguerite d'Anjou tarafından ekarte edildi. Sonra VI. Henry yönetme konusunda başarılı olamayınca güçlü bir kadın olan Marguerite d'Anjou gönüllü olarak Lancastre ailesinin başına geçti. Kraliçe diğer asillerle ittifaklar kurarak, Richard'ın etkisini azaltmaya çalışıyordu. Sonunda silahlar çekilerek, İki gül savaşlarının ilki 1455 yılında Saint-Albans'da yapıldı. 1455 ile 1487 tarihleri arasında Lancestre'lar ile Yorklar arasında pek çok savaş yapıldı.

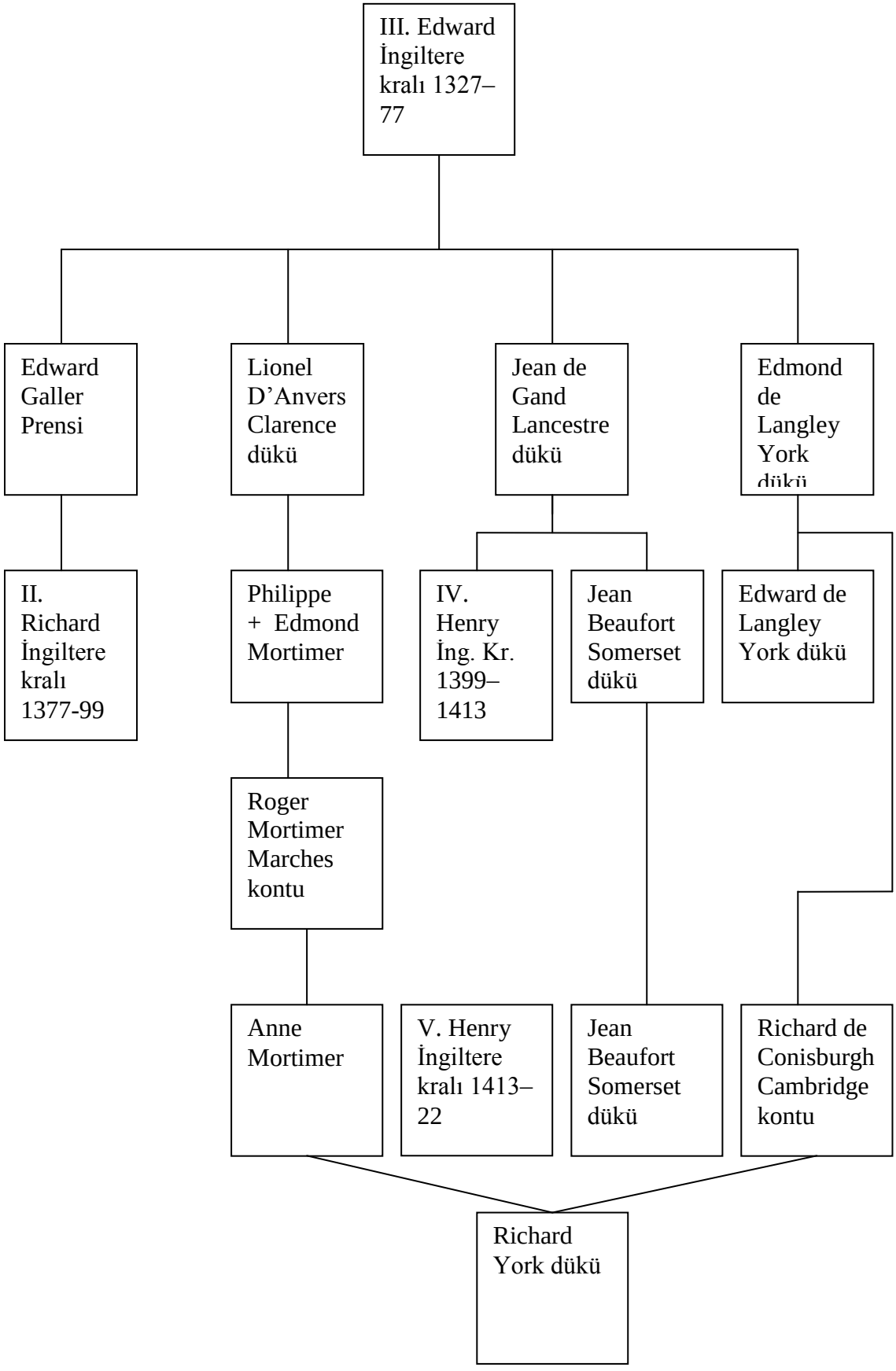
1455 yılında, John Beaufortların torun çocuğu leydi Margaret Beaufort ailenin kanuni mirasçısıydı ve Edmund Tudor (1. Richmond Kontu) ile evlendi. Böylece Lancester hanedanı iktidardan düştüğünde, Tudorlara taht çıkma fırsatının yolu daha net bir şekilde açmış oldu.

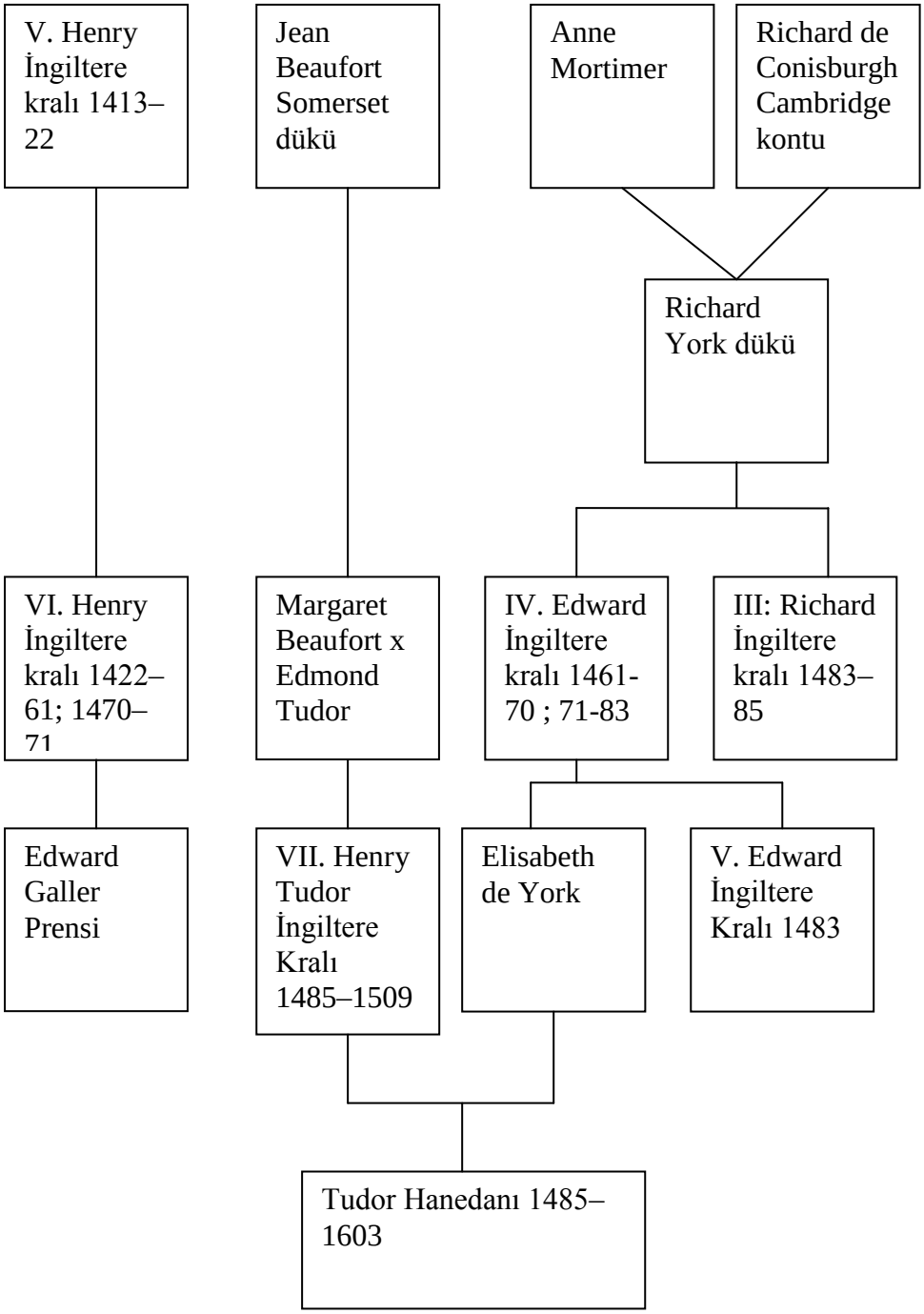
VI. Henry'nin kısa süren hükümdarlığından sonra, Lancastre hanedanının hiçbir saygınlığı kalmamıştı. " İki Gül Savaşı " hanedanın problemlerine tuz biber ekti. Lancastre ailesi ile York ailesinin her ikisi de Plantagenet kraliyet hanedanından ayrılmış kollardı. Bu savaşlara verilen güller savaşı adı da savaşlar sırasında kullanılan bir ad değildir. Lancaster ailesinin sembolü kırmızı gül, York ailesinin ise beyaz güldü. Bu nedenle " İki Gül Savaşı " veya " Güller Savaşı " ismi bu iç savaşları temsil eden bir isimdir.

Bu kargaşa içinde İngiltere'deki tüm sosyal sınıflar, burjuvalar, köylüler, küçük asiller, Fransa'da olduğu gibi gerçek bir otoritenin kurulmasını beklemeye başladılar.

İber yarımadasındaki kralların tarihi ise kıskançlık, kin ve cinayetlerle doluydu. Yüz Yıl Savaşları İber yarımadasına da sıçramış ve büyük iç karışıklıklara yol açmıştı. Aragon, Kastilya ve Navarre ayrı krallıklardı ve tek bir yapı içinde eritmek mümkün değildi.

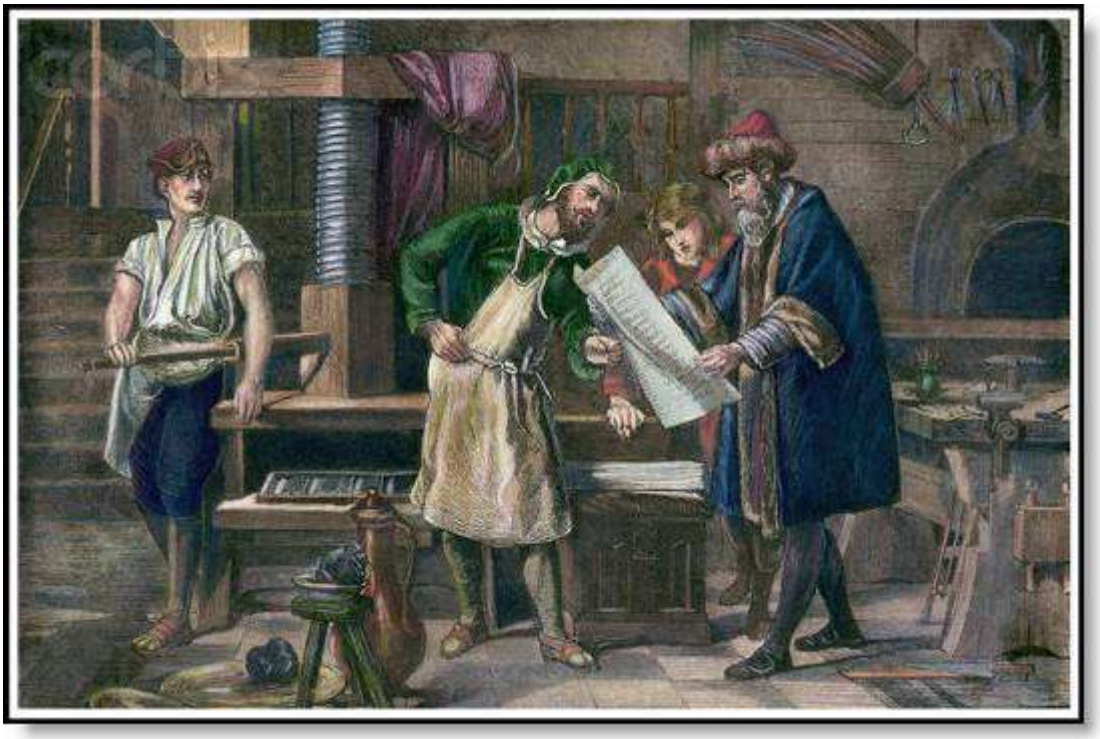
Hanedan karışıklıkları kuzey ülkelerinde ve İtalya'da da bütün şiddeti ile hüküm sürmüştü.

İngiltere Kraliyet Ailesi

Avrupa'da Matbaa, 1455

Gutenberg baskı

1455 yılında Johannes Gutenberg ve ortağı Peter Schöffer Mains'de matbaa tarzı ilk kitabın basımını gerçekleştirdiler. O güne gelene kadar son 10 yılda epey gelişme olmuştu. Elle dizilen madeni harf bulunmuştu. Sayfayı iki yönlü basabilecek düzenek keşfedilmişti. Harfler kurşun ve antimuan alışımı ile döküm tekniği kullanılarak yapılmaya başlanmıştı. Maden sanayi ilerlemeseydi, bu gelişme de olamazdı. Basım tekniğinin ilerlemesinde Laurent Coster ve Johannes Gutenberg'in yeri en önlerdedir.

1455 yılında Johannes Gutenberg ve ortağı Peter Schöffer Kutsal Kitaptan 42 satır bastılar. Matbaadaki bu gelişme ile birkaç yıl içinde kitap fiyatları hızla düştü. Bundan 30 yıl sonra, bütün Batı, basılan kitapların eline geçecekti. Kilise de baskı tekniğinin gelişmesini baştan iyi karşıladı.

Aynı yıl Portekizliler Gambiya'ya yerleştiler. Peşinden Yeşil Burundaki adaları aldılar. Bu gelişme Papalığı harekete geçirdi. Yalnız Afrika'daki tüm topraklar değil, ad indios bulunacak bütün topraklar papalığın toprakları olacaktı.

1455 Temmuz'unda Arnavutluk'ta Berat'ta İskender Bey ağır bir yenilgi aldı. Osmanlı Arnavutluk'u bir daha istila ediyordu.

1455 yılında Tokat nahiyesinde Müslüman nefer sayısı 17.570, Müslüman olmayan nefer sayısı 1.581'di.

Fatih Sultan Mehmet, Rodos Şövalyelerinin davranışlarından rahatsızdı. Osmanlı donanması da gittikçe kuvvetleniyordu. 1455 yazından başlayarak Osmanlı korsanları Ege Denizi'nde Rodos Şövalyelerinin hakimiyeti altındaki yerlere yağma akınları düzenlemeye başladılar. Hamza Paşa komutasında bir filo, Lespos'tan haraç aldı. Sakız ve Rodos'u yakıp yıktı. Peşinden Kos'a saldırdı. Osmanlı donanması dönerken Osmanlı denizcileri ile Sakız adası halkı arasında çıkan bir çatışma da Osmanlı Amiral Gemisi battı. Bunun üzerine Hamza Paşa'nın yerine Yunus Paşa tayin oldu. Sakız adası halkı yaptıklarının acısını, fitil fitil burunlarından getirilerek ödedi.

Ceneviz Şap ticaretinin merkezi gibi olan Yeni Foça'yı Yunus Paşa'nın donanması aldı. Peşinden Eski Foça'da Osmanlıların eline geçti. Bu arada Lesbos dukası Cenevizli Domenico Guttilusio, Taşoz adasının kendine bırakılmasını sağladı (1455).

1454 seferinden 1 yıl sonra Fatih tekrar Sırbistan'a saldırdı. Novo Brdo bölgesi ele geçti. Osmanlılar bu bölgeyi kayda aldılar (tahrir). Georgi Brankoviç ile bir anlaşmaya gidildi. Despot Stefan Lazareviç mirasını elinde tutuyor, ancak Novo Brdo'yu Osmanlılara bırakıyor, her yıl vergi veriyor, Macarlardan kopuyordu. Fatih Sultan Mehmet istediklerini elde etmiş gibi görülüyordu.

İtalya'da 1454 Lodi barışından sonra 1455 yılında " İtalya Birliği " oluşmuştu. Bir yanda Milano dukalığı, Venedik Cumhuriyeti, öte yanda Napoli Krallığı, Floransa ve Siena Cumhuriyetleri ile Papalık devleti vardı. Bunlar güç olarak birbirlerini dengeliyorlardı. Ancak bu gelişme küçük prensliklerin ve kentlerin aleyhine olmuştu. Bu federasyon tutarlı değildi. Dayanıksız ve başsızdı. İçeride meydan okumalar, kışkırtmalar ve arkadan itmeler vardı. Birleşik bir devlet kurmak İtalya'da ağır aksak giderken, Fransa, İngiltere ve İspanya'da monarşi yolunda gidiyordu.

Rönesans’a yaklaşırken

Paolo Uccello, Niccolò Mauruzi da Tolentino San Romano savaşında

XV: Yüzyılda Fransa’da, François de Moncorbier ki ona François de Villon da denir, yaşamıştır. Villon 1431 veya 32 de Paris’te doğmuş, 1463 de kaybolmuş bir şairdir. Dili tek bir usulde değildi, karışıktı. Zaman zaman lirik olurdu. Eserlerinde bedensel istekler, ahlak dışı bir tutum, ama aynı zamanda dine büyük bir bağlanış, zaman zaman ise kötümserlik görülür.

O yıllarda Bretagne kontunun malikanesinde Breton bir şair olan Jean Meschinot (1420 – 1491) yaşamıştır. Bu şair Breton’dan “ kıtlık, savaş ve veba “ diye bağırmaktadır. Bunlar dönem insanını tehdit eden üç tehlikedir.

XV. Yüzyılın başlarında Avrupa’da, müzikte Ballad, rondo, kral türküsü gibi eserler rağbet görmektedir.

1455 yılında İtalyan ressam Fra Angelico (1400 – 1455) öldü. Ölene kadar da Trecento’nun mistik geleneğini devam ettirmişti. Erken Rönesans dönemi Floransa Okulu içinde değerlendirilen yapıtlarında bir dinsel tutum ve güçlü bir klasik etki görülür. İlk ürünlerinin büyük bir bölümü, Floransa'daki San Marco Manastırı'nda kaldığı sırada yaptığı duvar resimleridir. Yaşamının son yıllarında gene Floransa'daki SS. Annunziata Kilisesi'nde bulunan bir gümüş dolabın kapakları için 35 resimlik bir dizi yapmıştır. “ Çarmıhtan İndiriliş “ tablosunda, Vatikan’daki “ Saint Etienne “ ve “ Saint Laurentin’in Yaşamı “ dramatik bir yoğunluk vardır. Ancak peyzajlar gerçekliğe doğru bir arzu duyduğunu gösterir.

Cennetin Kapısı, Ghiberti

Aslında resim de tutulacak yol epeydir çizilmişti. Gözlem öne çıkmaya başlamıştı. Yapılan tablolarda göz artık resmin merkezine çekiliyordu. Perspektif gelişmiş, hareket inceleniyordu. Böylece Paolo Uccello (1397 – 1475) çizdiği süvari resimlerindeki hareket şaheserler yarattı. Aynı hareket Floransa'nın heykeltıraşlarında da görülecekti. Ghiberti (1378 – 1455) ve insan bedenini ortaya seren Donatello (1386 – 1466) yaşamıştır. Donatello, David adlı eserin de insan vücudunu ilk defa çıplak olarak ortaya koymaya cesaret etmiştir. Resim de, heykel de portreye doğru yöneliyordu.

Davit, Donatello

1455 yılında Fatih İstanbul'da bütün evlerin ve oturanların kaydını yaptırdı. Kayıt defterine önce Galata kısmı yazıldı. Kaydı tutan Cübbe Ali Beydir. Cübbe Ali Bey bundan sonra İstanbul valisi olmuştur. Sekter de tarihçi meşhur Dursun beydir. Bu arada işsiz güçsüz kentte, gelenler tekrar geri dönmeye başladılar. İstanbul yeniden boşalıyordu. Fatih bu sırada Kapalıçarşı'nın çekirdeğini oluşturan Büyük Bedesten'in yapımını emretti. Kapalıçarşı'nın olduğu yer Bizans zamanında da bir ticaret merkeziydi. Daha sonra Bedestenden çıkan yollar üzerinde diğer çarşıların da inşası devam etti, gitti.

Belgrat Savaşı, 1456

Belgrad kuşatması

Sırbistan despotu Georgi Brankoviç Ocak 1456 tarihinde öldü. Yerine oğlu Lazar geçti. Ancak ülke bunalım içindeydi ve iktidar mücadelesi yapılıyordu.

Fatih anlamıştı ki Sırbistan'ı elde tutabilmek için özellikle Tuna kıyısındaki Belgrat kalesini almak gerekiyordu. Sultan Mehmet Belgrat seferine çıktı. Grosavaç'da toplar döküldü. Tuna da Osmanlı İnce donanması vardı. Belgrat kuşatıldı ancak alınamadı. 21 Temmuz'da Osmanlılar büyük bir hücuma giriştiler. Hatta bir ara Belgrat savaşı sokak savaşlarına dönüştü. Ama Türkler yenildiler. Bir gün sonra Belgrat müdafileri öğlen sıcağında Türklere karşı bir saldırı düzenlediler. Türkler bozguna uğradılar. Türk ordusu kaçıyordu, Fatih bir avuç askerle elinde kılıç direndi. Bu direnç bozgun tarzı bir kaçışı önledi. Hammer'in tabiri ile Fatih Sultan Mahmet bir arslan gibi dövüşmüştü. Fatih Sultan Mehmet'te yaralandı. Osmanlılar önemli bir teçhizatı bırakarak çekildiler. Osmanlı ordusu merkeze geri döndü. Belgrat savaşı sırasında Jan Hunyad yaralanmıştı, 11 Ağustos 1456 tarihinde öldü.

Muhasara sırasında Rumeli Beylerbeyi Damat Dayı Karaca Paşa ve Yeniçeri AğasıHasan Ağa da ölmüşlerdi. Ayrıca Papanın vekili Giovanni di Capistrano ağır yaralanarak ölmüştü.

1456 yılında Karamanoğlu İbrahim Bey Tarsus, Adana ve Külek'i almak üzere harekete geçti. Onun bu davranışı Memlukları çok kızdırdı. Yollanan bir Memluk ordusu Karaman ülkesini tahrip etti.

Fatih Sultan Mehmet Ege denizinde Saint Jean Hospitalier şövalyelerine karşı üstünlüğü sağlamak için Taşoz, İmroz (Gökçeada), Semendrek adaları ile Enez'i işkal etti. Limni bundan 1 yıl önce ele geçirilmişti. Görülen o ki İstanbul'un fethinden kısa bir süre sonra Ege Denizinde Cenevizliler hızla çözüldüler.

Fatih Sultan Mehmet, güçlü bir deniz gücünün, genişlemek ve yaşamak için şart olduğunu kavramıştı. Padişah topyekûn bir savaş anlayışına sahipti. Deniz ve Kara güçleri savaşlarda birbirlerini desteklemeliydiler. Padişah İstanbul'un fethi sırasında oluşturduğu donanmasını, Ege denizinin önemli adaları olan Sakız ve Rodos'u almak için yollamıştı, ama bu güçlü kaleleri bu donama ele geçirememişti. Bunun üzerine Ege adalarını işkal planı değiştirilerek daha emniyetli ama yavaş bir yol tutuldu. Taşoz, İmroz, Semendrek ve Enez'in alınışı bu plan dahilindeydi.

Safevi Şeyhi Cüneyt, Canik'te Trabzon Rum İmparatorluğunu taciz ediyordu. Trabzon'un isteği üzerine Fatih Sultan Mehmet asker yolladı. Cüneyt de hareketlerine bir son verdi. Uzun Hasan'ın yanına gitti. Uzun Hasan, Cihan-şah'a karşı yapılacak bir harekette Cüneyt Türkmenleri ile yardım edebilir diye, Cüneyt'e iyi davrandı.

Ak Koyunlular Müslüman'dılar, Sünni'ydiler, ama din konusunda hiç de tutucu değillerdi. Uzun Hasan Kuran'ı Türkçeye çevirtmişti. Bir ara Kuran'ı yorumlamaya bile kalkıştı. Ama din adamları yanlış yapıp büyük günaha girersin diyerek, bunu önlediler. Uzun Hasan Sufilere ve Dervişlere yakınlık gösteriyordu. Onları koruyordu. Ülkesinin her yerine tekkeler ve zaviyeler yaptırdı.

Uzun Hasan sabah namazından sonra, üstüne bir derviş abası giyip, beline yün bir kuşak sarıp, Divan'a gelirdi. Burada fakir şeyh ve dervişlerin davasına bakıp, bunları sonuçlandırırdı.

Ak Koyunlu ülkesinde hoşgörülü ortam sürüp gidiyordu. Bu ortamda Uzun Hasan, Safevi Şeyhi Cüneyt'i kız kardeşi ile evlendirerek, onunla akrabalık kurdu.

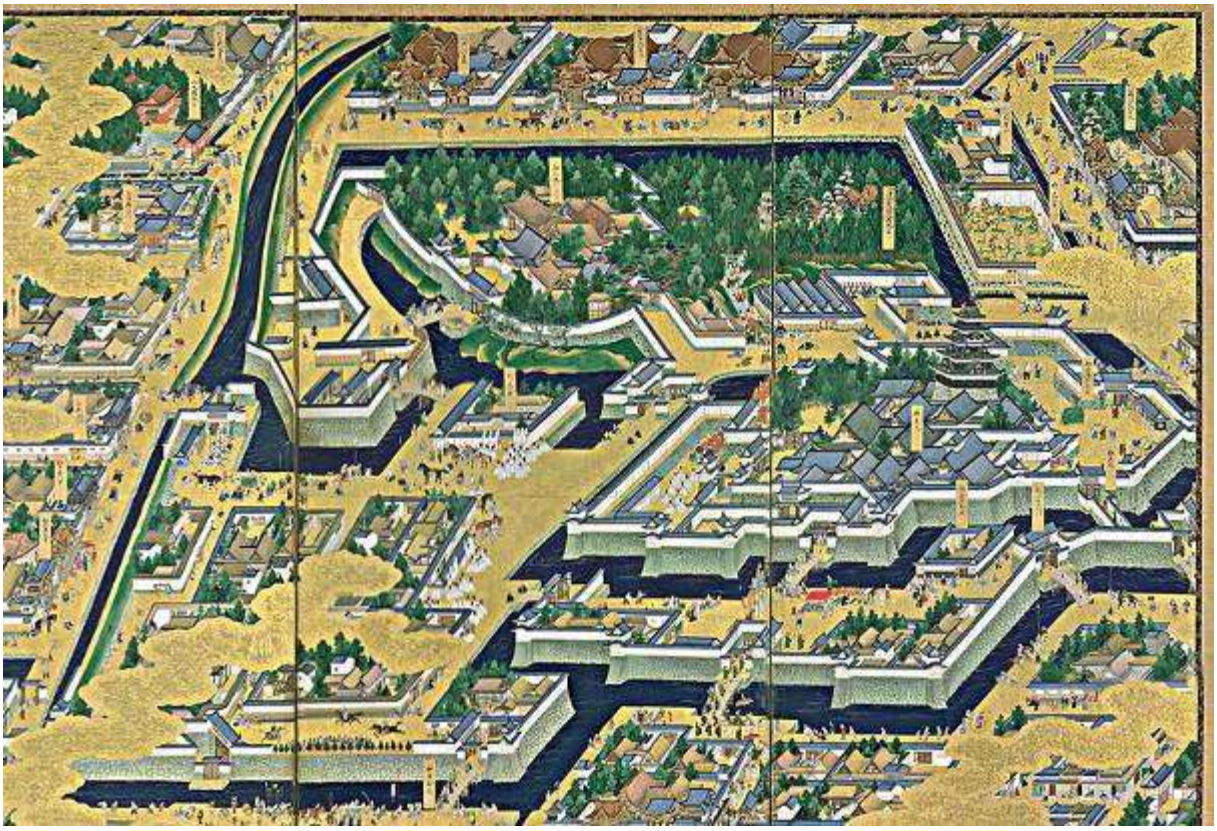
Daha önce bahsedilen nokerlik Anadolu'da devam ediyordu. 1456 Kastamonu Kanunnamesi'nde Kattaroğlu Mahmut Çelebi, Tursun Bey, Kasım Bey, İlyas Bey gibi büyük malikane sahibi beylerin nokerlerine dağıttıkları araziler üzerindeki haklar geçerli sayıldı.

Soylu ve toprak sahibi olan noker sınıfı Osmanlı sistemi içinde gerileyerek, köylü sınıfı içinde eridi. Çok sonraları noker diye artık alelade hizmetleri yapanlara denmeye başlandı.

Arnavutluk 1456 yılında Osmanlılarca tekrar istila edildi. Arnavutluk'taki kabile şefleri İskender Bey'e muhalefet ediyorlardı. Bunlar gerektikçe Osmanlıya da başvuruyorlardı. İskender Bey'e yardım eden matbuu olduğu Napolili Alfonso'ydu. Bosna kralı Thomas da ondan yana gibi duruyordu. Papa III. Calixtus, İskender bey'e yardım için Doğu Akdeniz'e bir donanma yollamıştı.

1456 yılında Çin imparatoru Ching-tsung hastalandı. Ona bir halef seçmek ihtiyacı belirdi. Yü kliği Ching-tsung'un oğlunu, Yang kliği Esir İmparatorun oğlunu istiyordu. Klikler anlaşamayınca, ortaya bir üçüncü klik çıktı. Onların gücü ile esir düşüp tahtan indirilmiş olan İmparator tekrar tahta çıkarıldı. (Ying-tsung 1436 – 1449; 1457 – 1464)

1457 yılı

Edo Kalesi

1457 yılı geldiğinde, Ak Koyunlularda, Uzun Hasan, kardeşleri Cihangir Beyi ve Üveys'i perişan etmişti. Kardeşleri başarılı olamayınca Uzun Hasan'a bağlandılar. Uzun Hasan, o yıl, Hısn Keyfa'daki Eyyubi yönetimine de son verdi. Cihangir, Uzun Hasan'a karşı Kara Koyunlu Cihan-şah'tan yardım istemişti. Hatırlanacağı gibi Cihan-şah Doğuda meşguldü. Cihan-şah Cihangir'in yardımına kalabalık bir ordu yolladı. Ama bu orduyu Uzun Hasan perişan etti ve başta Rüstem Tarhan olmak üzere pek çok Kara Koyunlu Beyini esir etti.

1457 yılında Timurlardan Horasan hükümdarı Babur Han ölmüştü. Oğlu Şah Mahmut ile öbür şehzadeler arasında mücadele başladı. Bunu fırsat bilen Kara Koyunlu Cihan-şah 1458 yılında Cürcan, Harezm, Mangışlak, Meşhet, Nişapur ve Batı Horasan'ı ele geçirdi. Bundan sonra da Timurların başkenti Herat üzerine yürüdü. Herat direnmeden teslim oldu.

Fatih Sultan Mehmet 1457 yılını Edirne'de geçirdi. Zaman zaman İstanbul'a Yeni Saray yapımı, Kapalıçarşı inşaatı, kente su getirme çalışmaları gibi bayındırlık hizmetlerini görmeye gitti. Şehzadeler Bayezid ve Mustafa'nın sünnet düğünleri yapıldı. Bu düğünler tam bir güç gösterisi oldular. Savaş yanlısı olan ve Çandarlı Halil Paşa'nın idamı nedeniyle yeniçerilerce hala suçlanan Veziriazam Zağanos Paşa ve ikinci vezir Şehabettin Paşa görevlerinden alındılar. Veziriazam Mahmut Paşa oldu.

Bu sırada Arnavutluk'ta İskender Bey ile çatışmalar sürüyordu. 1457 yazında büyük bir Osmanlı ordusu Arnavutluğa girdi. İskender Bey kaçtı. Buna karşı, dağdan inen Arnavutlar,

İsa Bey komutasındaki Osmanlı kuvvetlerine baskın verdiler. Çok Osmanlı askeri öldü, Arnavutlar hatırı sayılır ganimet aldılar.

Papalık donanması Latin adalarını savunmakla görevlendirilmişti. Papalık Lemnos, Samostras ve Taşoz'u geri aldı. Ancak adaların eski sahipleri, adalar ellerinde olmasa da Fatih'e yıllık vergilerini ödüyorlardı.

Lorenzo Valla'ya gelince, Erasmus'un övgüler yağdırdığı bu dürüst, cesur ve inançlı din bilgini İstanbul'un fethinden 4 yıl sonra 1457'de henüz 50 yaşındayken beklenmedik bir şekilde öldü. Katolik Kilisesi'ni sarsan bu yürekli aydın, himayesinde olduğu Aragon Kralı tarafından desteklenmişti. Bu Kral, daha önce Napoli üzerinde hak iddia etmişti ama asıl amacı Bizans'a " İmparator " olmaktı. Gelenek gereği Hıristiyan bir imparatoru yine Hıristiyan (Katolik) bir kral olarak düzenlenecek olan bir " Haçlı Seferiyle " imparatorluğa yürüyeceğini hesaplamıştı. Ama hiçbiri olmadı. Genç Fatih usta bir diplomasiyle Bizans'ın tek hakimi oldu. Bizans'ın fethinden sonraki diplomatik gelişmeler Fatih'i yüceltti.

Ōta Dōkan tarafından Edo Kalesi bugün Tokya denen yerde inşa edildi.

Edo Kalesi, Kokyo

Sırbistan Osmanlıların, 1458, 1459

Matthias Corvinus

1458 yılında Uzun Hasan, Karaman ülkesine saldıran Dulkadiroğlu Arslan beyi geri çekilmek zorunda bıraktı.

1458 yılında Napoli kralı V. Alfonso (Alphonse) öldü. Alfonso Aragon kralı olarak V. Alfonso ve Napoli kralı olarak I. Alfonso olarak anılıyordu. I. Alfonso'nun yönetimi altında Napoli'nin İtalya'daki ağırlığı artmış, aynı zamanda sanatın da canlı merkezlerinden biri durumuna gelmişti. Onun ölümünden (1458) sonra Napoli Krallığı'nın başına evlilik dışı oğlu Ferrante (Ferdinand de Naples, Ferrante d'Aragon) geçti (1458 – 1494). Bu dönemde Fransız Anjou hanedanının Napoli üzerindeki hak iddialarını yeniden gündeme getirmesi, sonradan bütün İtalya'nın kaderini etkileyecek çatışmalara yol açtı.

V. Alfonso ölünce Aragon kralı olarak II. Juan (1458 – 1479) geçti. Böylece Alfonso'nun krallığı Napoli ve Aragon olarak Ferrante ile Juan arasında bölünmüştü.

Bu yıl Macar tahtına Hunyadi Yanoş'un oğlu Matthias Corvinus geçti. Babası öyle ünlüydü ki oğlu kral seçilmişti.

1458 yılı Nisan'ında Fatih Sultan Mehmet Teselya'ya gitmek üzere Edirne'den ayrıldı. Mora despotları Thomas ve Demetrios yıllardır vergilerini savsaklıyorlardı. Sultan onlara vergilerini ödemelerini hatırlattı. Emrine yanıt alamayınca da Mora'ya gitti. Biraz direnen Korinthos dahil tüm Mora Osmanlıların eline geçti. Despotlarla bir anlaşma yapıldı. Osmanlı ordusunun girdiği her yer Osmanlılarda kaldı. Despotlar yükümlü oldukları vergiyi ödeyeceklerdi. Artık Mora'nın büyük bir bölümü Osmanlılarındı. Diğer taraftan Atina'da Osmanlı devletine katılmıştı.

Sultan Yunanistan'da iken, veziriazam Mahmut Paşa'da Sırbistan'a yönelmişti. Fatih Sultan Mehmet, Mahmut Paşayı Sırbistan'ı almakla görevlendirmişti. Yılın başında Sırbistan Despotu Lazar Brankoviç ölmüştü. Yerine çıkacak bir oğlu yoktu. Sırbistan'da işler karıştı.

Ortodoks Sırplar kendilerini Osmanlılara Macarlardan daha yakın hissediyorlardı. Tabii Katolik Sırplarda kendilerini Katolik Macarlara daha yakın hissediyorlardı. Ortodoks Sırpların başında veziriazamın öz kardeşi olan Mihaylo Angeloviç vardı. O Osmanlıları resmen ülkesine çağırmıştı.

Mahmutpaşa

Mahmut Paşa önce Sivricehisar gibi pek çok kale ve kenti ikinci defa ele geçirdi. Mahmut Paşa Sırbistan topraklarında ilerlerken, iktidar değişti. Angeloviç iktidardan düştü ve Macarlar Sırp topraklarına girdiler. Mahmut Paşa çekildi. Çekilirken de Fatih Sultan Mehmet'e ulaşıp durumu bildirdi. Macarlar Sırbistan tahtına Bosna kralının oğlu Stefan'ı geçirip, Lazar

Brankoviç'in kızı Helena ile evlendirdiler. Helena evliliği, ona yasal krallık hakkı veriyordu. Stefan Macar metbuluğunu tanıdı.

Osmanlılar buna hemen cevap verip, büyük bir ordu ile Sırbistan'a gittiler. Kentler bir bir teslim oldu. En son Sırp başkenti Semendire alınarak 1459 yılında Sırbistan Osmanlı topraklarına katıldı. Sırbistan artık Semendire sancağı olmuştu. Macarlar Belgrat'ı ellerinde tuttukça geri kalan Sırp topraklarının Osmanlı yönetimine girmesine pek karşı koymadılar.

1459 yılında Uzun Hasan, Gürcistan topraklarına girdi ve kendilerinin Selçuklu soyundan geldiklerini iddia eden Egil Beylerine son verdi. Daha sonra da Osmanlı topraklarına akınlar yapmaya başladı.

Bu yıl Uzun Hasan yeğeni Murat Mirza'yı Fatih'e elçi olarak yolladı. Kendisinin Timur'un varisi olduğunu, dolayısı ile Çelebi Mehmet'in Timurlara verdiği vergi ve hediyeleri kendine göndermesi gerektiğini bildirdi. Fatih elçiye kesin bir şey söylemedi, olayı sürüncemede bıraktı.

Mora Despotlarından Thomas, kardeşi Demetrios'un aksine Türklere olan bağlılığını bir türlü kabullenemiyordu. O Latinlerle yakınlaşmaktan yanaydı. 1459 yılında hem Osmanlı kenti olan Petras'ı kuşattı ver hem de kardeşinin topraklarına saldırdı. Kısa sürede etrafında feodal beyler toplanmıştı.

Fatih Sultan Mehmet, Turahanoğlu Ömer'i yeteri kadar agresif bulmuyordu. Mora'ya Hamza Bey'i yolladı. Gelişmeler Mora'nın despotlukla yönetilmesinin çok zor olduğunu göstermişti. Demetrios kendine yapılan teklifi kabul ederek despotluktan çekildi.

1459 Mutasavvıf ve hekim Akşemseddin öldü.

Fatih Sultan Mehmet, İstanbul'un imarının gelişmesinden memnun değildi. Davut Paşa gibi, Mahmut Paşa gibi, Gedik Ahmet Paşa gibi vezirlerini huzuruna çağırarak, hepsinden İstanbul'da bir külliye yapmalarını istedi. Birer küçük şehir olan külliyeler İstanbul'da yükselmeye başladılar. İstanbul'un bugünkü meşhur mahalleleri böyle ortaya çıkmıştır.

1459 yılında Trabzon Rum İmparatoru IV. İoannes (1429 – 1459) öldü. Yerine kardeşi I. David (1459 – 1461) geçti.

14. Kitap, Faydalanılan eser ve kaynaklar

. Adontz N., Histoir de l'Armenie, Paris 1946

. Alinge Curt, Moğol Kanunları, Ankara Üniversitesi

. Armstrong Karen, Tanrı'nın Tarihi, Ayranç

. Avcıoğlu Doğan, Türklerin Tarihi, Tekin yayınevi

. Anadolu Uygarlıkları Cilt 1, 2, 3 Görsel yayınlar

. Barthold V.V., Orta-Asya Türk tarihi hakkında dersler, Türk Tarih Kurumu

. Berktay. Halil, Ümit Hassan, Ayla Ödekan, Türkiye Tarihi 1, Osmanlı Devletine Kadar Türkler, Cem yayınları, 1995

. Benz, Ernst. The Eastern Orthodox Church. Aldine Transaction 1963

. Bowker J., The Religious Imagination and the Sense of the God, Oxford, 1978

. Bowker J., Problems of Suffering in Religions of the World, Cambridge, 1970

. Blunder Caroline, Evlin Mark, Çin, İletişim Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi

. Browning, Robert. The Byzantine Empire. The Catholic University of America Press 1992

. Bury, John Bagnall. History of the Later Roman Empire. Macmillan & Co.1923

. Cahen Claude, Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler, e yayınları, 1984

. Campbell Joseph, Tanrının Maskeleri, İmge

. Challaye Felicien, Dinler Tarihi, Varlık yayınları

. Clough Shepard B., Uygarlıklar tarihi, Varlık yayınları,

. Cogito, Bizans, Yapı Kredi yayınları 1999

. Cogido, Osmanlı Özel Sayısı, Yapı kredi Yayınları

. Cornell T., Matthews J., Roma Dünyası, Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi, İletişim yayınları

. Colin A Ronan, Bilim tarihi, Tübitak

. Çin dünyası, iletişim yayınları

. De Hartog, Leo. Genghis Khan: Conqueror of the World. London: I.B. Tauris & Co. Ltd.. 1988

. Diamond Jared, Tüfek, Mikrop ve Çelik, TÜBİTAK, Popüler Bilim Kitapları

. Dimirti Kantemir, Osmanlı İmparatorluğunun yükseliş ve çöküşü, Cumhuriyet Kitap Kulübü,1998

. Eberhard Wolfram, Çin Tarihi, Türk Tarih kurumu, Ankara 1995

. Encyclopedia of Homosexuality ilgili bölümler

. Encyclopaedia Britannica.

. Encyclopedia Mythica

. Encyclopaedia Britannica Online. Encyclopaedia Britannica, Inc.

. Encyclopaedia of Islam Online. Ed. P.J. Bearman, Th. Bianquis, C.E. Bosworth, E. van Donzel, W.P. Heinrichs. Brill Academic Publishers

. Encyclopedia of Islam and the Muslim World. Ed. Richard C. Martin. New York: Macmillan 2004

. Erdoğan Aydın, Nasıl Müslüman olduk, Cumhuriyet

. Erdoğan Aydın, Aleviliği Ne Yapmalı, Noktakitap, 2005

. Ersan Mehmet, Selçuklular zamanında Anadolu'da Ermeniler, TTK 2007

. Esposito, John. Oxford History of Islam. Oxford University Press 2000

. Esposito, John. The Oxford Dictionary of Islam. Oxford University Press 2003

. Farale, Dominique. De Gengis Khan à Qoubilaï Khan : la grande chevauchée mongole. Campagnes & stratégies. Paris: Economica. 2002

. Farale, Dominique. La Russie et les Turco-Mongols: 15 siècles de guerre. Paris: Economica. 2007

. Gaarder Jostein, Sofi'nin dünyası, Pan yayıncılık,

. Gölpınarlı Abdülbaki, 100 soruda Türkiye'de mezhepler ve tarikatlar, gerçek yayınevi.1969

. Hançerlioğlu Orhan, Düşünce Tarihi,

. Hançerlioğlu Orhan, Felsefe sözlüğü, Varlık yayınları.

. Hançerlioğlu Orhan, Özgürlük düşüncesi, Varlık yayınları.

. İnalcık Halil, Devlet-i Aliyye cilt 1, Türkiye İş Bankası 2009

. İslam dünyası, iletişim yayınları

. James William, The Varieties of Religious Experience, New York 1982

. Jewish Encyclopedia, New York, 1901

. Juvaynī, Alā al-Dīn Atā Malik, 1226–1283. Genghis Khan: The History of the World-Conqueror tr. John Andrew Boyle. Seattle: University of Washington Press. 1997

. Kazhdan, Alexander, Oxford Dictionary of Byzantium. Oxford University Press. 1991

. Lewis, Bernard. Islam in History: Ideas, People, and Events in the Middle East. Open Court 1993

. Leroux Gabriel, Eski Akdeniz ve Yakın Doğu uygarlıkları, Varlık yayınları

. Lloyd Seton, Türkiye'nin Tarihi, TÜBİTAK

. Mantran Robert, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Adam Yayınları, 1992

. Metin Kunt, Suraiya Faroqhi, Hüseyin Yurtaydın, Ayla Ödekan, Türkiye Tarihi 2, Osmanlı Devleti 1300 - 1600. Cem yayınları, 1995 Cilt 2

. Önder Ali Tayyar, Türkiye'nin etnik yapısı, Fark yayınları 2007

. Öztuna T. Yılmaz, Türkiye Tarihi, Hayat kitapları

. Petit P., Histoire Generale de L'Empire Romaine, Paris 1974

. Piganiol A., Histoire de Rome, Paris 1954

. Portekiz tapınakçı kralları, http://www.masonluk.net/tapinakcilar_masonlar_12.html, Masonluk

. Rashid al-Din Tabib. A Compendium of Chronicles: Rashid al-Din's Illustrated History of the World Jami' al-Tawarikh. The Nasser D. Khalili Collection of Islamic Art, Vol. XXVII. Sheila S. Blair (ed.). Oxford: Oxford University Press. 1995

. Ratchnevsky, Paul. Genghis Khan: His Life and Legacy tr. & ed. Thomas Nivison Haining. Oxford, UK 1992; Cambridge, Mass., USA: B. Blackwell. 1991

. Riley-Smith, Jonathan. The Oxford History of the Crusades. New York: Oxford University Press, 1999

. Roma dünyası, iletişim yayınları

. Roux Jean - Paul, La religion des turcs et des mongols, Payot et Rivages, 1984

. Roux Jean - Paul, Histoire des Turcs, Fayard 2000

. Roux Jean-Paul, Türklerin Tarihi, Kabalcı 2007

. Seignobos Charles, Mukayeseli Avrupa tarihi, Varlık

. Sencer Oya, Türk Toplumunun Tarihsel Evrimi,

. Sevim Ali Prof. Dr., Anadolu'nun Fethi, Selçuklular dönemi, TTK 2000

. Sevim Ali Prof. Dr ve Prof Dr. Erdoğan Merçil, Selçuklu devletleri tarihi,. TTK

. Sevin Veli, Anadolu Uygarlıkları, Görsel yayınlar

. Shepard B. Clough, Uygarlıklar tarihi, Varlık yayınları,

. Şener Cemal, Şamanizm, Türklerin İslamiyet'ten Önceki Dini, Etik Yayınları, 2001

. Sümer Faruk, Doğu Anadolu Türk Beylikleri, TTK 1998

. Tanilli Server, Yüzyılların gerçeği ve mirası, Adam yayınlar

. Wells H.G., Kısa dünya tarihi, Varlık yayınları

. Zeldin Theodore, İnsanlığın Mahrem Tarihi, Ayrıntı Yayınları 1999

. en.wikipedia.org

. http://www.dunyadinleri.com